

Argumentum (col. 9-14)

1. Beatus Paulus ad Romanos scribens dicit: *Quamdiu ego sum gentium apostolus, ministerium meum honorificabo, si quo modo ad oemulandum provocem carnem meam* (Rom. 11. 13. 14); et rursus alibi, *Nam qui operatus est Petro ad apostolatam circumcisionis, operates est et mihi erga gentes* (Gal. 2. 8.). Si igitur gentium apostolus erat (namque et in Actis ad ipsum dicit Deus, *Vade, quia ad gentes longinquas mittam te* [Act. 22. 21.]); quid ei negotii cum Hebraeis fuit? Aut cur etiam ad ipsos epistolam misit? Praesertim cum illis exosus esset, ut ex multis locis perspicuum est. Audi enim quid Iacobus ad eum loquatur: *Vides, frater, quot millia sunt Iudaeorum qui crediderunt? Et hi omnes audirunt de te, quod defectionem doceas a lege* (Ibid. 21. 20. 21.); et multae saepe quaestiones ea de re sunt ei exhibitae.

Commented [c1]: col.10

Cur Paulus Iudaeos ad Iudaeos missus non fuerit. – Quaerat igitur aliquis, cum legis esset peritus, utpote ad pedes Gamalielis edoctus et magno erga eam zelo affectus, ac proinde valde idoneus ad confundendum adversarios, cur non ad Iudaeos a Deo missus sit? quia eo nomine praecipue ipsi fuissent infensi. Cum hoc igitur praesciret Deus, et quod cum non essent admissuri; *Proficiscere ad gentes*, inquit, *quia illi non accipient testimonium tuum de me* (Act. 22. 18). Tum ille: *Etiam, Domine, ipsi sciunt quod ego vincebam, et verberabam per synagogas credentes in te, et cum effunderetur sanguis Stephani testis tui, ego quoque aderam approbans eam caedem, custodiens vestes interimentum illum* (Ibid. v. 19. 20). Atque hoc ei signum esse ostendit et argumentum quod non credituri sint sibi. Sic enim se res habet: quando quis a gente quapiam defecerit, si sit ex infimis et nullius existimationes, non admodum id molestum est iis quos deseruit: quod si idem faciat eximius aliquis et zelo ardens et qui pridem illorum sententiae fuerat, id vero illos male habet, et supra modum moerore conficit, ut quod maxime illorum dogma convellat, resiliendo ad alios. Quin et aliud inerat, quod incredulos redderet. Quidnam hoc? Quod Petrus et reliqui cum Christo convixerant, et prodigia ejus ac miracula viderant: hic autem nihil horum, sed cum esset in partibus Iudaeorum, repente transfugit ad nostros: id quod valde res nostras confirmavit. Illi enim vel ad gratiam testimonium ferre videri poterant, quasi ob Magistri desiderium attestarentur talia: at hic resurrectioni testis, is ipse vocem solam ejus audiverat. Quapropter vides eos huic ex animo infestos, seditiones concitantes, et nihil non in perniciem ejus molientes. Caeterum incredulus Iudaeos haec causa abalienaverat, credentes vero quaenam? Quia necesse habebat gentibus pure praedicare Christianam religionem, et si quando in Iudaeorum regione versaretur, nihil id curabat. Petrus enim et socii, ut qui Jerosolymis praedicabant, ubi legis fervens studium erat, necesse habebant eam jubere servari: at hic noster multa libertate utebatur. Plures etiam erant e gentilibus quam Iudaei, utpote qui externi essent; non tanta legis religione tenebantur, eoque facilius se ab illa absolvebant, Paulo omnia pure praedicante. Et vere ea de causa illum inducere videntur, ut multitudinem revereantur: *Vides, inquit, frater, quot millia sint Iudaeorum credentium? qui ob hoc te oderunt, quod audierint te defectionem a lege docere.*

Commented [c2]: col.11

Cur Paulus Epistolam ad Hebraeos scripserit, quo tempore, qua occasione. – Cur igitur Iudaeis scribit cum non sit eorum doctor? aut quonam ad eos epistolam mittit? Mea opinione

Jerosolymam et in Palaestinam. Sed quomodo scribit? Quemadmodum et baptizabat, non jussus baptizare; ait enim se non missum ad baptizandum (1. Cor. 1. 17): nec tamen vetitus erat, sed operae auctarium hoc fecit. Et cur his non scriberet, pro quibus anathema esse volebat (Rom. 9. 3)? Quapropter dixit: *Nostis fratrem Timotheum solutum, cum quo, si maturius venerit, visam vos* (Hebr. 13. 23). Nondum enim comprehensus erat. Cum igitur biennium Romae exegisset in vinculis, tandem dimissus est; deinde in Hispanias protectus; **postea** in Judaeam venit, et Judaeos invisit; ac tum rursus Romam reversus est, quando et supplicium jussu Neronis pertulit. Proinde epistola ad Timotheum antiquior hac est; illic enim dicit. *Ego enim jam immolor*; et rursum, *In prima mea defensione nemo mihi adfuit* (2. Tim. 4. 6. et 16). Saepe namque certavit, quemadmodum et Thessalonicensibus scribit: *Imitatores facti estis Ecclesiarum Judaeae* (1. Thess. 2. 14.). Quin et ipsis scribens, *Cum gaudio, inquit, direptionem facultatum vestrarum accepistis* (Hebr. 10. 34). Vides eorum certamina? Quod si apostolos ita tractabant, non in Judea modo, sed ubicumque inter gentiles degebant: quid non facturi erant caeteris fidelibus? Ideo vides eum horum curam gerere praecipuam. Cum enim dicit, *Proficiscor ministraturus sanctis Jerosolymae* (Rom. 15. 25); et rursum cum adhortatur Corinthios ad beneficentiam, scribens Macedonas jam collationem fecisse (2. Cor. 8. 1), addens se quoque si opus sit profecturum. Et cum dicit, *Tantum ut pauperum memores essemus, id quod diligenter curavi* (Gal. 2. 10), idem dicit. Rursum dicens, *Dexteras dederunt societatis mihi et Barnabae, ut nos quidem ad gentes, ipsi autem ad circumcisos* (Ibid. v. 9), idem dicit. At non sic de pauperibus illic agentibus, sed vult nos participes esse erga illos beneficentiae. Non enim ut praedicandi, sic pauperum euram ita illis commisimus ut hi Gentibus, illi Judaeis prospicerent. Vides ubique quam sit sollicitus: et merito. Aliud enim erat apud caeteras gentes, ubi Judaei cum Graecis promiscue versabantur: in Judea vero quoniam etiam tum quaedam libertatis species manebat, nec vetebantur suis legibus vivere nondum Romanis ad plenum subditi, non mirum si magnam sibi vindicabant tyrannidem. Si enim et in alienis urbibus, sicut Corinthi, pulsabant archisynagogum ante ipsum tribunal proconsulis, Gallione rem nihil curante (Act. 18. 17); annon magis in Judaea?

Commented [c3]: col.12

2. Vides igitur quomodo in illis urbibus apostolos ad magistratus adducunt, et gentium opem contra eos postulant: domi vero nihil tale faciebant, sed ipsi, convocato concilio, in quoscumque libuerit animadvertunt. Sic Stephanum interfecerunt, sic apostolos flagris castigaverunt inconsultis praesidibus: sic et Paulum occisuri erant, nisi tribunus eis se objecisset. Haec enim fiebant manente adhuc auctoritate pontificum, incolumi templo cum suo cultu et sacrificiis. Aspice ipsum Paulum iudicio sacerdotis subjici, dictum, *Nesciebam esse pontificem* (Act. 23. 5); idque coram Romano praeside. Tanta illis tum erat licentia. Cogita igitur quam misera tunc fuerit fidelium Jerosolyma caeteramque Judaeam habitantium conditio. Quare quid mirum si, qui anathema esse pro incredulis cupiebat, et de conversis ad fidem tum erat sollicitus, ut si res posceret, profectionem non detrectaret, ad ministrandum eorum necessitatibus dignatur eos consolatione per litteras, et labantes fulcit suis adhortationibus. In tantum enim opprimebantur, ut pene deficerent: id quod circa **epistolae** finem his verbis indicat: *Quapropter manus remissas et genna solute surrigite* (Hebr. 12. 12); et rursum, *Adhuc perpusillum temporis, et qui venturus est veniet, et non tardabit*; et iterum, *Si extra disciplinam estis, igitur spurii estis, non filii* (Ibid. 10. 37. et 12. 8). Quoniam enim Judaei erant, et a patribus suis didicerant e vestigio expectandas esse malorum et bonorum vicissitudines, sicque esse vivendum; tunc vero spe bonorum post mortem dilata, mala tantum erant in manibus, et credibile erat post longam tolerantiam quosdam in pusillanimitatem incidisse; multum hac de re sollicitus est. Sed haec suo tempore disseremus prolixius; nunc satis sit indicasse, quod necesse illi fuerit ad eos scribere, de quibus erat tantopere sollicitus. Licet enim notis do causis ad ipsos missus non sit, nihil tamen

Commented [c4]: col.13

vetabat eum scriber. Quod autem ad pusillanimitatem vergerent, indicat his verbis: *Remissas manus et soluta genua surrigite, et gressus rectos facite*; et iterum, *Non enim injustus est Deus, ut obliviscatur operis vestri et caritatis* (*Ibid.* 12. 12. 13 et 6. 10). Nam anima crebris quassata tentationibus, saepe dimovetur a fide. Ideo confirmat eos talibus adhortationibus, ne sint corde incredulo. Atque haec est causa cur in hac potissimum epistola multa de fide disserat, et multis allatis exemplis circa finem ostendit, patribus quoque non repraesentata quae promissa erant e vestigio secutura bona. Ad haec, ne se putarent derelictos in adversitatibus, duobus modis eos instruit: primo quaecumque acciderint jubens ferre fortiter, deinde sperare certum praemium: Deum enim non neglecturum inhonoratum Abelem, et **reliquam** deinceps justorum seriem. Et triplicem illis consolationem adhibet: unam exemplo passionis Christi: diceus non esse potius servum quam sit ipsius dominus: alteram ostentato credentium praemio: tertiam dum docet qualisnam sit haec adversitas. Nec per future solum eos confirmat, quibus minus moveri poterant, verum etiam per praeterita quae acciderunt ipsorum patribus. Idem et Christus facit, nunc negans servum majorem esse suo domino, nunc multas esse mansiones apud Patrem suum asseverans, et numquam non incredulis vae denuntians. Porro Apostolus crebram mentionem facit Testamenti Novi simul et Veteris: quod id animadverteret ad resurrectionis persuasionem valde conducibile. Ne enim propter passionem Domini de resurrectione ejus dubitent, prophetarum eam testimoniis adstruit, docetque nostris rebus venerationem debere, non Judaicis: adhuc enim tempulum stabat cum suis sacrificiis: quapropter dicit: *Exeamus igitur extra castra, opprobrium ejus portantes* (*Hebr.* 13. 13). Paterat autem hac parte contradici: Si haec umbra tantum sunt et imago qui fit ut non praetereant, neque cedant jam exortae luci veritatis, sed in suo vigore perseverent? Ideo hoc quoque eventurum suo tempore subindicat. Quod autem jam ante, longo tempore, per fidem in afflictionibus constanter perduraverint declarat dicens: *Cum debeatis pro temporis ratione doctores esse*; et, *Ne forte sit in aliquo vestrum cor malum infidelitatis*; et, *Imitatores facti estis eorum, qui per fidem ac patientiam hereditatem promissionum consequuti sunt* (*Ibid.* 5. 12 et 3. 12. et 6. 12).

Commented [c5]: col.14

HOMILIA I (col.13-20)

CAP. 1. v. 1. *Multifariam multisque modis olim Deus loquens patribus in prophetis, novissime diebus istis loquutus est nobis in Filio*: 2. *Quem constituit heredem universorum, per quem fecit et saecula.*

Commented [c6]: col.13

1. Revera ubi abundavit peccatum, superabundavit et gratia (*Rom.* 5. 20). Hoc igitur hic quoque in proemio subindicat beatus Paulus, scribens ad Hebraeos. Nam quoniam erat verisimile ipsos cruciatis et a malis vexatos, et res his judicantes, existimare seipsos omnibus aliis minores, ostendit hac ratione eos potius majorem assequutos esse gratiam et valde exsuperantem, ex ipso exordio orationis excitans auditorem. Propterea dicit: *Multifariam multisque modis olim Deus loquens patribus in prophetis: in novissimis his diebus loquutus est nobis in Filio.*

Paulus major prophetis. – Cur non seipsum opposuit prophetis? atqui erat illis longe major, quo etiam majora fuerant ei credita. Sed hoc non facit. Quare? Primum quidem magna de se dicere recusans: secundo autem, quod nondum perfecti essent auditores: tertio, eos magis volens extollere, et ostendere magnam esse praecellentiam. Quasi diceret: Quid magnum est quod prophetas misit ad patres **nostros**? ad nos enim Filium suum unigenitum. Pulchre autem sic

Commented [c7]: col.14

incepit, *Multifariam multisque modis*: ostendit enim quod ne ipsi quidem prophetae Deum viderunt; Filius vero vidit. Illud enim, *Multifariam multisque modis*, hoc est, diverse et varie. *Ego enim, inquit, multiplicavi visiones, et in manibus prophetarum sum assimilatus* (Osee 12. 10). Quamobrem non in hoc solum est praecellentia, quod ad illos quidem missi sunt prophetae, ad nos autem Filius; sed etiam quod illorum quidem nullus vidit Deum, vidit autem Filius unigenitus. Et hoc quidem non statim ponit, probat autem per ea quae deinceps sequuntur: nempe quando dicit de humanitate: *Cui enim angelorum dixit: Filius meus es tu?* et, *Sede a dextris meis* (v. 5. et 13)? Vide autem magnam ejus prudentiam: a prophetis primum ostendit praecellentiam: deinde cum illud confirmasset tamquam de quo constaret, pronuntiat quod illis quidem loquutus est per prophetas, nobis autem per Unigenitum. Quod si illis etiam per angelos (nam angeli quoque colloquuti sunt cum Judaeis): at in hoc quoque illos in tantum superamus, quod nobiscum quidem Dominus, cum illis autem servi: nam et angeli et prophetae **conservi**. Pulchre autem dicit: *In novissimis diebus*: nam hoc quoque ipsos excitat, et consolatur jam defessos. Sicut enim dicit alibi: *Dominus prope est nihil solliciti sitis* (Philipp. 4. 6); et rursus, *Nunc enim propior est nostra salus, quam cum credidimus* (Rom. 13. 11): ita hic quoque. Quid est ergo quod dicit? Quod qui in certamine est consumptus et exhaustus, postquam audierit finem certaminis, paululum respirat, ut qui sciat illius quidem esse finem, initium autem quietis. *In novissimis diebus loquutus est nobis in Filio*. Ecce rursus, *In Filio*. Per Filium, inquit, adversus eos qui dicunt id convenire Spiritui. Vides quod istud *In est Per*. Et illud, *Olim*, et illud, *In novissimis diebus*, aliquid aliud innuit. Quodnam? Nempe cum multum temporis intercessisset, ex quo eramus castigandi, ex quo defecerant charismata, ex quo non erat spes salutis, ex quo expectabamus fore ut detrimento undique afficeremur, tunc majus nobis obtigit emolumentum. Vide autem quam prudenter hoc dixerit. Non enim dixit, Christus loquutus est, quamquam ipse erat loquutus; sed quoniam imbecilli eorum animi, nec quae de Christo dicenda erant adhuc audire poterant, dicit: *In Filio loquutus est nobis*. Quid dicis, Deus per Filium loquutus est? Certe. Ubi ergo excellentia? hic enim ostendisti et Novum et Vetus esse unius et ejusdem, quod quidem magnae non est excellentiae. Propterea hoc verbum persequitur et exponit, dicens: *Loquutus est nobis in Filio*. Vide quomodo id commune faciat, et discipulos sibi exaequat Paulus dicens: *Loquutus est nobis*. Atqui non est ei loquutus, sed apostolis, et per ipsos multis. Sed ipsos extollit, et ostendit quod eis quoque sit loquutus; Et simul Judaeos perstringit: nam omnes fere, quibus loquuti sunt prophetae, scelerati erant et execrandi. Et nondum de his verba fiunt; interim autem loquitur de donis quae a Deo sunt collata; ideoque subjungit: *Quem constituit heredem universorum*. Hic dicit carnem: sicut et David dixit in secundo psalmo, *Postula a me, et dabo tibi gentes hereditatem tuam* (Psal. 2. 8). Non est enim amplius pars Domini Jacob, neque sors ejus est Israel, sed omnes. Quid sibi vult illud, *Quem constituit heredem*? Hoc est, fecit eum Dominum omnium. Quod etiam Petrus dixit in Actis, *Et Dominum et Christum eum fecit Deus* (Act. 2. 36). Heredis autem nomine usus est, duo significans, nempe quod proprius et germanus esset Filius, et quod ab eo avelli non posset dominium. *Heredem universorum*, hoc est, totius mundi. Rursum ad id quod est prius refert orationem: *Per quem fecit et saecula*.

2. *Contra Arianos*. – Ubi sunt qui dicunt, Erat quando non erat? Deinde utens gradibus, dixit id quod est longe majus. 3. *Qui cum sit splendor gloriae, et figura substantiae ejus, portansque omnia verbo virtutis suae, purgationem peccatorum faciens, sedet ad dexteram majestatis in excelsis*: 4. *Tanto melior angelis effectus, quanto differentius prae illis nomen hereditavit*. Papae, quanta est apostolica sapientia! imo vero non Pauli, sed Spiritus est hic admiranda **gratia**. Non enim ex suo sensu haec est loquutus, nec tantum ex se invenit sapientiam: unde enim? ex cultro et pellibus, aut ex officina? Sed divinae id erat operationis. Non enim haec

Commented [c8]: col.15

Commented [c9]: col.16

cogitata pariebat ejus intelligentia, quae tunc quidem erat adeo vilis et abject, ut nihil haberat amplius quam plebei qui in foro versantur: quomodo enim plus haberat, quae in contractibus, et pellibus perpetuo versata et consumpta fuerat? sed Spiritus gratia per quos vult suam vim ostendit. Sicut enim si quis parvum puerum in altum quemdam locum, et qui ad ipsum pertingat caeli verticem, velit adducere, sensim et paulatim hoc facit, per gradus qui sunt inferne eum adducens; deinde postquam cum supra statuerit, et jusserit ad inferiora animum advertere, videritque caligantem, conturbatum et circumfusus tenebris, eum accipiens ducit inferius, concedens ut respiret; deinde postquam ipsum recrearit, rursus sustollit, et rursus deorsum ducit: ita etiam fecit beatus Paulus, et in Hebraeis et ubique, ut qui hoc a Magistro didicerit. Etenim ipse quoque sic fecit: aliquando quidem in altum sustulit, aliquando autem infra demisit auditores, non sinens ut diu eodem in statu morarentur. Vide ergo hic quoque, postquam ipsos in altum eduxisset gradibus, et statuisset in ipso vertice pietatis, priusquam caligarent et gravibus circumfusi essent tenebris, quomodo eos rursus deducit inferius, et concedens ut respirarent, dicit, *Loquutus est nobis in Filio*; et rursus, *Quem constituit heredem universorum*. Nomen enim Filii interim est commune. Ubi enim intellectus fuerit proprius et germanus, est superior universis: interim autem, quomodocumque sit, adstruit quod sit e superis.

Paulus gradatim de Christo loquitur. – Vide autem ut in humiliore gradu primo statuatur, *Quem constituit, dicens, heredem universorum*; illud enim, *Constituit heredem*, est humile et subjectum. Deinde in superiori gradu eum constituit, subjungens: *Per quem fecit et saecula*: deinde in altiori, et post quem non est alius: *Qui cum sit splendor gloriae et figura substantiae ejus*. Revera duxit ad lucem inaccessibilem, ad ipsum splendorem. Et priusquam tenebrae accedant, vide quomodo rursus eum sensim demittit, dicens: *Portansque omnia verbo virtutis suae, cum per seipsum fecisset purgationem peccatorum nostrorum, sedit ad dexteram majestatis*. Non dixit absolute, Sedit, sed Post purgationem sedit. Apprehendit enim incarnationem: et rursus loquitur humilia. Deinde rursus cum magnum quid esset loquutus, *Ad dexteram* enim, inquit, *majestatis in excelsis*, revertitur ad id quod est humile: *Tanto melior angelis factus, quanto differentius prae illis nomen hereditavit*. Hic deinceps loquitur de eo quod pertinet ad carnem. Illud enim, *Factus melior*, paternam non significat essentiam: illa enim non facta, sed genita est: sed carnalem essentiam; ipsa enim est facta. Sed non nunc agitur de essentia; sed sicut Joannes dicens, *Qui post me venit, ante me factus est, quia est prior* (Joan. 1. 15), id indicat, quod **sit** honoratior et splendidior: ita hic quoque Paulus, cum dicit, *Tanto melior angelis factus*, hoc significat, quod probior et praeclarior, *quanto excellentius prae illis nomen hereditavit*. Vides quod agitur de eo quod pertinet ad carnem? Hoc enim nomen, Deus Verbum, semper habuit, non postea accepit hereditarium; neque tunc melior angelis factus est, quando fecit purgationem nostrorum peccatorum, sed fuit semper melior, et melior incomparabiliter. Sed hoc dictum est quantum ad carnem attinet. Sic nobis quoque mos est, cum loquimur de hominibus, et alta et humilia dicere. Nam quando dicimus, Homo nihili, homo terra, homo cinis, ad eo quod est deterius totum vocamus; quando autem dicimus, Immortale animal homo, rationabilis et cognatus supernorum ab eo quod est melius rursus totum vocamus. Ita etiam de Christo, aliquando quidem ex eo quod est minus, aliquando autem ex eo quod est melius loquitur Paulus, et dispensationem volens constituere, et docere de natura in quam non cadit interitus.

3. *Exhortatio ad innocentiam servandam. Maledicta in proximum quantae poenae obnoxia.* – Quoniam ergo peccatorum nostrorum fecit purgationem, maneamus puri et mundi, nullam suscipiamus maculam; sed quam nobis indidit pulchritudinem et decorum conservemus impollutum et mundum, nullam sordem habentem, aut rugam, aut aliquid ejusmodi. Sordes enim

Commented [c10]: col.17

sunt et ruga etiam parva peccata, ut maledictum, contumelia, mendacium: imo vero ne ea quidem sunt parva, sed et valde magna, adeo ut etiam privent regno caelorum. Quomodo? Qui fratrem suum vocat fatuum, est obnoxius, inquit, gehennae ignis (*Matth.* 5. 22). Si autem qui vocat fatuum, quod videtur omnium esse levissimum et lusus puerilis; qui vocat malignum et maleficum et invidum et innumerabilibus aliis probris appetit, quas non luet poenas castigationis? quid est hoc horribilius? Sed sustinete quaeso quod dico. Si enim qui facit uni ex minimis, ipsi facit, et qui non facit uni ex minimis, ipsi non facit (*Matth.* 25. 40. 45); quomodo non idem est in laude et vituperatione? Qui enim fratrem suum contumelia afficit, Deum afficit contumelia; et qui fratrem suum honorat, honorat Deum.

4. Erudiamus ergo linguam, ut benedicat et bona verba efferat: *Compesce* enim, inquit, *linguam tuam a malo* (*Psal.* 33. 14). Non edim ideo eam dedit Deus ut maledictis et contumeliis appetamus, ut nos invicem calumniemur; sed ut Deum laudemus, ut ea loquamur quae dant gratiam audientibus, quae sunt ad aedificationem, quae sunt ad utilitatem. Maledicto quempiam es insectatus? quid lucraris, qui teipsum quoque cum illo damno implicas? ea eo enim es consequutus ut reputeris maledicus. Nullum enim, nullum est malum quod se sistat ad illum usque qui patitur, sed eum quoque qui facit comprehendit: verbi causa, invidus videtur quidem alteri insidiari, ipse autem prior fructum accipit peccati, ut qui tabescat et corrumpatur, et ab omnibus odio habeatur. Avarus **alium** privat pecuniis, sed sibi quoque aufert aliorum amorem; imo efficit ut omnes eum maledictis insectentur. Est autem bona fama longe melior pecuniis: nam illam quidem non est facile abstergere, has autem facile est amittere: atque adeo, quod est amplius, illae quidem si non adsint, nihil laedunt eum qui non habet; haec autem si non adsint, efficit ut sit probrosus et ridiculus, omnibusque hostis et inimicus. Iracundus rursus prius seipsum cruciat, se lanians ac discerpens, et tunc illum cui irascitur. Ita maledicus se priorem probro et dedecore afficit, et tunc eum quem maledicto appetit: aut ne hoc quidem forte potest: sed abit ipse quidem, nactus existimationem scelerati et execrandi hominis, ille vero ut magis ametur efficiens. Quando enim male audiens, non par pari refert, sed laudat et admiratur, non illum laudat, sed seipsum. Nam sicut, ut prius dixi, quae in proximos torquentur maledicta, ea prius attingunt eos qui insidiantur: ita etiam quae in propinquos conferuntur bona, eos qui operantur prius delectant et gaudio afficiunt. Nam qui bonum parit et malum, eo merito prior ipse fruitur: et sicut aqua et salsa et potabilis vasa implet eorum qui afferunt, ac fontem non minuit ex quo emanat: ita etiam et vitium et virtus illum unde exit et delectat, et perdit. Et haec quidem hic ita habent.

Commented [c11]: col.18

Inferorum poenae. – Quae autem illic sunt, quaenam explicabit dicendi facultas, vel bona vel mala? Nulla. Nam bona quidem vel omnem exsuperant intelligentiam, nedum orationem; mala autem dicta quidem sunt nominibus quibus assuevimus: nam illie, inquit est ignis et tenebrae et vincula et vermis qui non desinit; neque haec solum ostendunt quae dicta sunt, sed alia graviora. Et ut intelligas, hoc primum statim considera. Nam si est ignis, quomodo sunt tenebrae? Vides quod ille ignis sit hoc gravior? non habet enim lucem. Si est ignis, quomodo semper urit? Vides quod hoc igne sit gravior? non enim exstinguitur: nam propterea dicitur inextinguibilis. Cogitemus ergo quantum sit malum uri perpetuo, et esse in tenebris, et innumerabiles emitter ejulatus, et stridere dentibus, et ne audiri quidem. Si enim, cum quis ex iis qui liberaliter sunt educati, hic in carcerem injectus, foetorem solum, et jacere in tenebris et in vinculis esse cum homicidis, quavis morte dicit esse gravius: cogita quid sit quando urimur cum hujus orbis terrae homicidis, et neque videmus nec videmur, sed in tanta multitudine solos esse existimamus. Nam tenebrae et lucis defectus non permittit ut vel eos qui prope sunt discernamus; sed unusquisque ita erit affectus, tamquam solus hoc patiens. Si autem nostros animos per se

premunt et conturbant tenebrae: quid erit, quando cum tenebris tam multi fuerint Dolores et conflagrationes? Quamobrem rogo ut haec apud nos perpetuo versemus, et quae a verbis affertur molestiam toleremus, ne qui per res ipsas suscipitur cruciatum patiamur. Omnino enim erunt haec omnia, et eos qui injusta admiserunt, nullus illinc eximet, non pater, non mater, non frater; etiamsi multam fiduciam habeat et magna posit apud Deum: *Frater enim redimit, redimet homo* (Psal. 48. 8)? Ipse enim est qui reddit unicuique secundum opera sua, et ex iis licet et servari et puniri.

Commented [c12]: col.19

Eleemosyna commendatur. – Facite vobis omices ex mamona iniquitatis (Luc. 16. 9). Obsequamar ergo; Dominicum enim est mandatum: superfluas pecunias in egenos spargamus: faciamus eleemosynam, donec possumus; hoc est enim amicos facere ex mamona iniquitatis: pecunias in egenos effundamus, ut illum ignem exinamiamus, ut ipsum exstinguamus, ut illic habeamus fiduciam. Etenim illic non sunt itsi qui nos suscipiunt, sed nostrum opus. Quod enim non absolute quod nobis sint amici, id nos possit servare, disce ex additamento. Cur enim non dixit, Facite vobis amicos ut vos excipiant in aeternis suis tabernaculis, sed modum etiam adjecit? cum enim dixisset, *Ex mamona iniquitatis*, ostendit quod ex pecuniis convenit eos facere amicos, significans quod sola nos non defendet amicitia, nisi habeamus bona opera, nisi injuste collectas divitias juste effundamus. Hoc autem quod de eleemosyna dicimus, non solum convenient divitibus, sed etiam pauperibus. Et si quis sit qui mendicando alatur, ad eum quoque haec dirigitur oratio: nemo est enim adeo pauper, etsi sit valde pauper, qui non habeat duo minuta. Licet ergo vel ex paucis pauca danti, superare eos qui plura possidentes plura dant, sicut illa vidua. Non enim ex eorum quae dantur mensura, sed ex vi et potestae et eorum qui dant instituto et prompta voluntate judicatur magnitudo eleemosynae. Itaque ubique instituto opus est et libera promptaque voluntate; ubique in Deum caritate. Si cum ea omnia agamus, etiamsi pauca habentes pauca dederimus, faciem suam Deus non avertet, sed accipiet tamquam magna et admiranda. Attendit enim liberam et promptam animi voluntatem, non ea quae dantur: et si illam viderit esse magnam, ei suum fert suffragium et iudicium, et aeternorum bonorum facit participes: quae detur omnibus nobis assequi, gratia et benignitate.

Commented [c13]: col.20

HOMILIA II (col.19-28)

CAP. 1. v. 3. *Qui cum sit splendour gloriae, et figura substantiae ejus, portansque omnia verba virtutis suae, per semetispum purgationem peccatorum nostrorum faciens.*

Commented [c14]: col.19

1. *De deo quam reverenter sive loqui sive audire debeamus.* – Ubique quidem pia et religiosa mente est opus, maxime autem quando de Deo aliquid dicimus et audimus: nam neque lingua loqui, neque auris aliquid audire de Deo potest pro dignitate: et quid dico linguam et aurem? neque enim mens quae haec longe superat, potest aliquid exacte comprehendere, quando de Deo volumus aliquid eloqui. Nam si pax Dei exsuperat omnem mentem, et quae sunt parata iis qui ipsum diligunt, in cor hominis non ascenderunt: multo magis ipse Deus pacis, universorum Opifex, nostram exsuperat rationem. Oportet ergo omni suscipere cum fide et pietate; et quando imbecilla fuerit ratio, ut non possit exacte et accurate explicare et ostendere quae dicuntur, tunc magis Deum glorificare, quod talem habeamus Deum, qui mentem nostram superat et intelligentiam. Multa enim ex iis, quae de Deo mente versamus, ne possumus quidem eloqui: aut multa eloquimur, non possumus autem intelligere: verbi gratia, quod Deus ubique sit scimus; quomodo atque, non utique intelligimus: quod sit vis quaedam incorporea, omnium

bonorum causa, scimus; quomodo autem sit, aut quaenam sit nescimus. Ecce dicimus, et non intelligimus. Dixi esse ubique, sed non intelligo; dixi esse sine principio, et non intelligo; dixi genuisse ex seipso, et nescio quomodo rursus intelligam. Sunt ergo quaedam quae nec dici possunt: ut exempli causa, intelligit cogitatio, sed non potest dicere. Et ut scias Paulum quoque esse imbecillum, et exempla non exacte dicere, et contremiskas, neque ulterius aliquid quaeras, audi: nam cum dixisset Filium, opificemque posuisset, quid dicit? *Qui cum sit splendor gloriae, et figura substantiae ejus*. Hoc pie est accipiendum, et abscondenda quae sunt absurda. *Splendor gloriae*, inquit. Sed vide ad quid hoc accipiat, et ita accipe: quod ex ipso, quod impatibiliter, quod eo non diminuto nec effecto minori: quoniam sunt quidam qui quaedam absurda ab exemplo accipiunt. Splendor enim, inquit, non est in se consistens, sed quod sit habet in alio.

Commented [c15]: col.20

Marcelli et Photini haeresis. Contra Sabellium et Arium. – Ne hoc ergo accipias, o homo, neque labores morbo Marcelli et Photini. E propinquo enim tibi medetur, ne in illum cogitatum incidas; nec permittit ut deturberis in perniciosum illum morbum. Quid autem dicit? *Et figura substantiae ejus*; decalarans quod, sicut ipse sit in hypostasi sua, nullius indigens: ita etiam Filius. Hic enim hoc dicit, ostendens non esse diversitatem nec ullam dissimilitudinem, et propriam esse figuram et characterem prototypi seu exemplaris, et quod per se consistat. Nam qui dixit superius, quod per ipsum Deus fecit omnia, hic dat ei auctoritatem. Quid enim subjungit? *Portansque omnia verbo virtutis suae*; ut ex eo accipiamus non solum figuram substantiae, sed etiam quod omnia gubernet cum auctoritate. Vide ergo quomodo quod est proprium Patris, hoc tribuit Filio. Nam propterea non dixit absolute, *Portansque omnia*, neque dixit, Virtute sua, sed, *Verbo virtutis suae*. Sicut enim nobis nuper paulatim ascendebat et descendebat: ita nunc quoque tamquam gradibus ascendit in altum, deinde rursus deorsum ducit, et ait, *Per quem fecit et saecula*. Vide quomodo hic quoque duas capessit vias. Volens enim nos abducere a Sabellii et Arii innovationibus; quorum alter in hypostasi superflua tollit, alter vero unam naturam per inaequalitatem dividit; ex abundanti ille utrumque dejicit. Quomodo igitur hoc facit? Perpetuo eadem versat et loquitur, ut ne putetur esse sine principio, vel a Deo alienus. Et ne stupeas his auditis, dilecte: nam si etiam post tam multa documenta sunt quidam qui dixerunt eum esse alienum, et alterum ei dederunt patrem, ipsum quoque dicentes cum eo bellum, gerere: si non haec dixisset, quid non essent loquuti? Quando igitur necesse habet his mederi, tunc etiam necesse habet loqui humilia; ut illud, Constituit eum heredem universorum, et, Per ipsum fecit saecula. Deinde ne autem aliam partem laedat, ex humilibus dictis eum rursus evehit ad auctoritatem; et ostendit eum esse in eodem honore quo Pater, et adeo in eodem honore, ut multi existiment eundem esse Patrem. Vide autem magnam ejus prudentiam: illud prius ponit, exacteque et accurate id confirmat; et cum hoc fuit ostensum, quod sit Dei Filius, et quod ab ipso non sit alienus, tuto deinceps quaecumque vult alta loquitur. Nam quoniam quod magnum aliquid de eo dixerit, multos ad hanc deduxit sententiam, de humilibus prius loquutus, tunc tuto quantum vult in altum procedit: et cum dixisset, *Quem constituit heredem universorum*, et quod per ipsum fecit saecula, tunc subjungit: *Portansque omnia verbo virtutis suae*. Nam qui verbo solo gubernat omnia, non opus habuerit aliquo omnia producenda.

Commented [c16]: col.21

2. Quod hoc autem ita sit, vide quomodo rursus procedens dat ei auctoritatem, etiam illud, *Per quem*, eximens. Nam quoniam per ipsum quod voluit est operates, ab eo de caetero descendens, quid dicit? *Initio tu, Domine, terram fundasti, et opera manuum tuarum sunt caeli* (*Hebr.* 1. 10). Nusquam illud, *Per quem*, neque quod per ipsum fecit saecula. Quid vero? Annon ab ipso facta sunt? Maxime; sed non sicut tu dicis, neque ut tu suspicaris, quasi per instrumentum, neque tamquam non fuisset factururus, nisi manum ipsi praeberisset Pater. Sicut enim neminem judicat, et dicitur judicare per filium, quatenus judicem illum genuit: ita etiam

dicitur operari, quatenus genuit opificem. Si enim Pater ejus est causa et auctor, multo magis eorum quae per ipsum facta sunt.

Pauli Samosatani haeresis. Arius, Sabellius, Marcellus, Photinus et Marcion confutantur.

– Quando ergo vult ostendere, quod ex ipso, necessario loquitur humilia: quando autem vult alta loqui, ansam arripit Marcellus et Sabellius. Sed amborum excessum fugiens Ecclesia, via media est ingressa. Neque enim manet in humilitate, ne locum occupet Paulus Samosatenus; neque semper remanet in altis: **et** rursus ostendit magnam ejus propinquitatem, ne rursus insiliat Sabellius. Dixit Filium, et statim urget Paulus Samosatenus, dicens ipsum esse Filium sicut multos. Sed letale ei vulnus infixit, dicens heredem. Sed adhuc impudenter se gerit cum Ario: nam illud, *Constituit ipsum heredem*, ambo tenent: ille quidem dicens esse imbecillitatis; hic autem conans oppugnare etiam quod deinceps sequitur. Nam cum dixisset Paulus, *Per quem fecit et saecula*, supinum quidem prostravit impudentem Samosatenum; Arius autem adhuc videtur esse fortis. Sed vide quomodo hunc quoque prostraverit, dicens, *Qui cum sit splendor gloriae ejus*. Sed ecce rursus insiliunt Sabellius, Marcellus et Photinus. Sed illis quoque omnibus unam infligit plagam, dicens: *Et character substantiae ejus, portansque omnia verbo virtutis suae*. Hic rursus Marcionem quoque ferit, non admodum quidem fortiter, ferit tamen: nam per totam epistolam cum eis pugnat. Sed, sicut dixi, splendorem gloriae Filium dixit: et quod hoc recte sit dictum, audi Christum de se loquentem, *Ego sum lux mundi* (Joan. 8. 12). Propterea autem dicit splendorem, nempe *απαύγασμα*, ostendens quod illic quoque ita dictus sit, tamquam lumen a lumine. Non hoc autem solum ostenditur, sed etiam quod nostras illuminavit animas. Per splendorem vero essentiae aequalitatem ostendit, et ejus cum Patre propinquitatem. Cogita subtilitatem eorum quae dicta sunt: unam accepit essentiam, et hypostasim, ad duas ostendendas hypostases: quod etiam facit in scientia Spiritus. Ut enim dicit unam esse scientiam Patris et Spiritus, ut quae re vera sit una, et a se nihil differat: ita hic etiam unum quidpiam apprehendit verbum ad duorum hypostases. Deinde subjunxit, *Et character seu figura*. Figura enim seu character est alius ab exemplari prototipo; alius autem non omnino, sed in eo quod attinet ad hypostasim. Nam hic quoque character ostendit nullam esse diversitatem, sed plane in omnibus perfectam similitudinem ejus, cujus est character et figura. Cum ergo ipsum vocet formam et characterem, quid dicent? At homo, inquit, dictus est etiam imago (Gen. 1. 26) imaginis. Quid vero? Num ita ut Filius? Non, inquit, sed quod imago non ostendat similitudinem. Atqui quatenus homo dictus est imago, ostendit similitudinem ut in homine. Nam quod Deus est in caelo, hoc est homo in terra, quod, inquam, attinet ad principatum: et sicut homo dominatum obtinet in omnibus quae sunt in terra, ita Deus dominatum obtinet in omnibus quae sunt in caelo et in terra. Caeterum homo non dictus fuit character, non dictus fuit splendor, non dictus fuit forma: quod quidem indicat essentiam, aut similitudinem quae est in essentia. Sicut ergo forma servi nihil aliud exprimit, quam hominem in nullo differentem: ita etiam forma Dei nihil aliud exprimit quam Deum. *Qui cum sit*, inquit, *splendor gloriae*. Vide quid faciat Paulus. Cum dixisset, *Qui cum sit splendor gloriae*, subjunxit rursus: *Sedet ad dexteram maiestatis*: in quibus usus est nominibus, nusquam invento nomine essentiae. Neque enim **majestas**, neque dextera ostendit nomen quod vult dicere, sed nomen non potest invenire. Hoc est enim quod dicebam ab initio, Aliqua saepe cogitamus et intelligimus, et non possumus eloqui. Nam neque Deus nomen est essentiae, neque illius essentiae potest nomen omnino inveniri. Et quid mirum si in Deo, cum nec in angelo inveneris nomen, quod significet essentiam? fortasse autem nec in anima: non enim mihi videtur hoc nomen ejus ostendere essentiam sed vim spirandi. Eadem enim in animam, et cor, et mentem vocari videris: *Cor enim inquit, mundum crea in me Deus* (Psal. 50.

Commented [c17]: col.22

Commented [c18]: col.23

12). Non solum vero ista, sed et spiritum multis in locis videris eam appellari. *Portansque omnia verbo virtutis suae*. Vides quid dicit?

3. *Minus est mundum creare, quam ipsum continere et servare.* – Quomodo ergo, quae so te, contendis, o haeretice, cum scriptum sit: *Dixit, inquit, Deus, Fiat lux* (*Gen. 1. 3*), Patrem jussisse, Filium autem obediisse? Sed ecce hic quoque ipse verbo facit: nam, *Portansque*, inquit, *omnia*; hoc est, gubernans, quae cadunt continet. Non est enim minus continere, quam mundum fecisse; sed si mirabile aliquid oportet dicere, est etiam majus. Nam illud quidem est ex nihilo aliquid produce: quae facta sunt autem, relapsura ad nihilum continere et inter se dissidentia conjungere, hoc est magnum et admirabile, et indicium magnae virtutis. Deinde ostendens facilitatem, dixit, *Portans* seu ferens. Non dixit, Gubernans, a metaphora eorum qui digito solummodo aliquid movent, et efficient ut circumferatur. Hic ostendit magnam etiam molem esse creaturae, id quod magnum est ei nihil esse. Deinde rursus ostendit quod id faciat citra laborem, dicens, *Verbo virtutis suae*. Recte dixit, *Verbo*: nam quoniam verbum apud nos videtur esse exile et tenue, ostendit id non esse exile et tenue in Deo. Sed quod quidem verbo portet, dixit; quomodo autem verbo portet, nequaquam adjecit: neque enim sciri potest. Deinde subjunxit de ejus majestate. Sic enim fecit etiam Joannes: nam cum dixisset quod sit Deus, subjunxit opificium creaturae. Quod enim ille tacite innuit, dicens, *In principio erat Verbum*, et, *Omnia per ipsum facta sunt* (*Joan. 1. 1 et 3*), hoc Paulus quoque per verbum ostendit et dicendo, *Per quem fecit et saecula*: etenim eum ostendit et opificem et esse ante omnia saecula. Quid vero, cum de Patre quidem dicat propheta, *A saeculo et usque in saeculum tu es* (*Psal. 89. 2*); de Filio autem, quod sit ante omnia saecula, et omnium opifex, quid dixerint? Imo vero quando, quod de Patre dicebatur, Qui est ante saecula, hoc videris etiam dictum de Filio? Et sicut dicit Joannes, *Vita erat*, significans vim ac potestatem continendi creaturam, quoniam ipse est vita omnium: ita Paulus quoque, *Portansque omnia verbo virtutis suae*: non sicut Graeci, et ipsa creatione et providentia, quantum ad ipsos attinet, ipsum privantes, ad lunam usque ejus concludentes potentiam. *Per se*, inquit, *facta purgatione peccatorum nostrorum*. Cum dixisset de illis admirandis et magnis quae sunt suprema, de caetero dicit etiam de cura ejus in hominibus. Et maxime quidem erat illud generale et universa complectens, *Portansque omnia*; verum hoc est multo majus. Nam etiam est generale et universa complectens: nam, quod ipsum spectat, omnes salvos fecit. Etenim Joannes quoque cum dixisset: *Vita erat*, et providentiam ejus significasset, rursus dicit, *Et lux erat*, id ipsum declarans. *Per se*, inquit, *facta purgatione peccatorum nostrorum*; *sedet ad dexteram majestatis in excelsis*. Duo hic ponit maxima ejus curae indicia: et quod a peccatis nos purgaverit, et quod per se id fecerit. Et multis in locis vides eum de hoc gloriari, non solum de reconciliatione erga Deum, sed etiam quod hoc factum sit per Filium: etenim revera magnum donum etiam majus factum est, eo quod per Filium. Nam cum dixisset, *Sedet ad dexteram*, et, *Per se purgatione facta peccatorum nostrorum*, et crucem revocasset in memoriam, cito subjunxit sermonem de resurrectione et ascensione. Vide autem prudentiam ejus ineffabilem: non dixit, Jussus est sedere, sed, *Sedet*. Deinde rursus, ne existimes eum stare, subjungit: *Ad quem autem angelorum dixit aliquando, Sede a dextris meis*? Sedet ergo, inquit, ad dexteram majestatis in excelsis. Quid est, *In excelsis*? Deumne loco concludit? Absit: non ut id suspicemur, sic loquutus est, sed sicut dicens, *Ad dexteram*, non eum figuravit, sed ostendit eum in eodem esse honore quo Pater: ita eum dicens, *In excelsis*, non cum illic inclusit, sed ostendit eum esse omnium altissimum, et omnia transcendere, hoc est, pervenit ad ipsum thronum paternum. Sicut ergo Pater est in excelsis, ita etiam ipse: consessus enim nihil aliud indicat quam in eodem esse honore. Si autem dicant eum dixisse, *Sede*, eos interrogemus: Quid vero? dixitne stanti? At id ostendere non possint. Non dixit certe quod jusserit aut imperarit; sed, *Dixit, Sede*,

Commented [c19]: col.24

non propter aliud quam ne existimes eum esse absque principio et sine causa. Nam quod propterea sic dixerit, est perspicuum ex loco sessionis: si enim voluisset significare diminutionem, non dixisset, *A dextris*, sed, *A sinistris*.

Filius Dei Filius est natura, non gratia tantum. – 4. *Tanto*, inquit, *melior angelis effectus, quanto differentius prae illis nomen hereditavit*. Illud, *Effectus*, hic est pro declaratus vel demonstratus, ut ita dicam. Deinde id confirmat. Quomodo? Ex nomine. Vides quod nomen Filius, solet significare germanitatem? Et certe, si non esset germanus Filius, not ita loquutus esset. Quare? Quia germanus ob nihil aliud est quam quatenus est ex ipso: igitur ex eo confirmat. Nam si est gratia Filius, non solum non est angelis praestantior, sed etiam minor. Quomodo? Quoniam homines quoque iusti vocati sunt filii; et nomen filii, nisi sit filius proprius et germanus, non potest ostendere excellentiam. Et ut significet quod sit quaedam differentia creaturarum et opificis, vide quid dicat: 5. *Cui enim dixit aliquando angelorum, Filius meus es tu, ego hodie genui te?* Et rursus, *Ego ero illi in Patrem, et ipse erit mihi in Filium*. Haec de carne dicta sunt: illud enim, *Ego ero illi in Patrem, et ipse erit mihi in Filium*, incarnationem declarat: hoc autem, *Filius meus es tu*, nihil aliud significat quam quod ex ipso sit. Sicut enim dicitur *ὦι*, id est, qui est, a praesenti tempore; hoc enim ipsi magis convenit: ita etiam illud, *Hodie*, hic mihi videtur dictum esse de carne. Nam quando eam apprehenderit, de caetero omnia effatur secure. Caro enim est particeps aliorum, sicut et divinitas humilium: nam Deus homo fieri non dedignatus, ut rem non recusavit, quomodo verba recusaverit?

Commented [c20]: col.25

4. *Humilitas commendatur. Res vitae praesentis quam fluxae.* – Haec ergo cum sciamus, minime nos pudeat, neque altum sapiamus. Nam si ipse cum Deus esset et Dominus et Dei Filius, non recusavit servi formam suscipere: multo magis nos oportet omnia facere, etiamsi sint abject et humilia. Nam undenam, dic quaeso, o homo, altum sapis? Ex saecularibus et iis quae ad hanc vitam pertinent? sed ea praetercurrunt priusquam apparuerint. Ex spiritualibus? sed hoc quoque est bonum opus spirituale, non elato esse animo. Cur ergo elato es animo? quod te recte geras? Audi Christum dicentem, *Quando feceritis omnia, dicite, Servi inutiles sumus: nam quae debebamus facere, fecimus* (Luc. 1. 10). At efferris, et tibi places propter divitias? quare? Dic mihi: annon audisti quod nudi ingressi sumus in hanc vitam, et nudi abibimus (Job. 1. 21)? imo non vides eos qui te praecesserunt nudos et abjectos abscessisse? Quis habens aliena, effertur et sibi placet? Nam qui ea ad suos tantum usus convertere et iis frui volunt, ipsi eis vel inviti privantur, saepe etiam ante mortem, in morte autem omnino. At nos viventes, inquit, eis ut volumus utimur. Certe neminem cito videris ut vult uti facultatibus: quod si quisquam etiam ut vult utatur, ne hoc est quidem magnum: breve est enim praesens tempus, si conferatur cum saeculis quae non finiuntur. Efferris, o homo, et gloriaris quod sis dives? quare? hoc enim adest et latronibus et furibus et parricidis et mollibus et scortatoribus et sceleratis omnibus. Cur ergo efferris? Nam si eo recte et ut oportet usus es, non debes, elato esse animo, ne violes mandatum: sin autem non recte et ut oportet, ideo maxime non debes, quod pecuniarum factus sis servus et possessionum, et ea in te dominatum obtineant. Nam dic, quaeso, si quis febricitans multum aquae ebiberit, quae brevi quidem tempore exsinguat sitim, postea autem accendat flammam, ex eone debet efferri et sibi placere? Quid vero, si quis plures habeat frustra sollicitudines, proptereane debet sibi placere? Cur, dic quaeso? quoniam multos habes dominos? quoniam multas curas? quoniam multi tibi adulantur? Sed tu illis servis: et ut intelligas audi aperte. Ex iis quae in nobis sunt animi affectionibus aliae quidem sunt quandoque utiles, ut ira saepe est utilis: nam *Ira*, inquit, *injusta non erit innocens* (Eccli. 1. 22). *Quamobrem* licet etiam iuste irasci. Et rursus, *Qui irascitur fratri suo temere, erit obnoxius gehennae* (Matth. 5. 22). Rursus bonus est zelus et cupiditas, haec quidem, cum existit in liberorum procreatione: ille vero, quando habet

Commented [c21]: col.26

aemulationem ad ea quae bona sunt. Sicut etiam dicit Paulus: *Bonum autem est aemulari in bono semper* (Gal. 4. 18); et rursus, *Aemulamini charismata meliora* (1. Cor. 12. 31). Ambo igitur sunt utilia. Arrogantia autem nusquam est bona, sed ubique est inutilis et noxia. Caeterum si efferri et sibi placere oportet, propter paupertatem sibi placere oportet, non propter divitias. Quamobrem? Quoniam qui paucis potest vivere, est multo major et melior eo qui non potest.

5. Nam dic mihi, si aliquibus vocatis in urbem regiam, alii quidem ex iis nec jumentis opus habeant, nec famulis, nec umbellis, nec diversoriis, nec calceis, neque vasis, sed eis sufficiat habere panem, et aquam sumere ex fontibus; alii autem dicant, Nisi dederitis vehicula, et stratum molle, non possumus adesse; nisi etiam multos habeamus qui nos sequantur, nisi utamur jumentis, nisi etiam parvam dici partem ambulemus; opus est autem nobis etiam pluribus aliis: quosnam admirabimur. illos, an hos? Hos certe qui nullo indigent. Ita hic quoque illi quidem ad hujus vitae viam multis indigent: hi vero nullo. Quamobrem oportet eos ob paupertatem magis efferri et sibi placere, si sibi placere oportet. At pauper, inquit, est despiciabilis. Non ille, sed qui eum despiciunt. Cur enim ego non despicio eos, qui nesciunt admirari ea quae oportet? Sed si sit quidem pictor quispiam, eos qui ipsum rident irridebit, quamdiu fuerint rudes et imperiti, et neque convertitur ad ea quae ab illis dicuntur, sed contentus est suo ipsius testimonio: et nos pendebimus a vulgi opinione? an haec venia digna sunt?

Pauperis melior est conditio, quam divitis. – Propterea digni sumus qui contemnamur, quod eos non despiciamus qui nos despiciant propter paupertatem, et non eos censeamus miseros. Et praetereo quidem quot peccata nascuntur ex divitiis, quot autem bona ex paupertate: imo vero nec divitiae, nec paupertas per se bonum, sed prout sunt qui iis utuntur. Probus Christianus magis cernitur in paupertate quam in divitiis. Quodmodo? In paupertate erit a fastu alienior, modestior, honestior, prudentior: qui autem manet in divitiis, ad haec multa habet impedimenta. Videamus ergo quanam sunt quae facit dives, vel potius is qui divitiis male utitur. Ille rapit, fraudat, circumvenit, vim affert. Imo quid? amores turpes et inhonestos, concubitus nefarios, praestigias, veneficia, alia tetra et gravia annon invenies nasci ex divitiis? Vides quod in paupertate facilius est virtutem exercere, quam in divitiis? Ne enim, quoniam poenas hic non dant divites, existimes eos non peccare. Nam si facile esset divitem dare poenas, iis plenos invenires carceres; sed inter alia hoc quoque malum habent **divitiae**, quod qui eas in vitio et scelere possidet, impune pecans numquam desistet hoc facere, sed accipiet vulnera absque medicamentis, neque ei quisquam imponet irenum. Si quis autem velit, inveniet etiam paupertatem nobis ad voluptatem plura dare adminicula. Quomodo? Quoniam liberata est a sollicitudinibus, odio, pugna, lite, et a malis innumerabilibus. Ne ergo quaeramus ditescere, nec semper aemulemur eos qui multa possident: sed qui habemus quidem, divitiis utamur ut oportet; qui autem non habemus, ne propterea doleamus, sed Deo agamus gratias, quod efficiat ut nos in parvo labore, camdem quam divites aut etiam majorem, si velimus, accipiamus mercedem: et magna ex paucis lucrabimur. Nam et qui duo attulerat talenta, aequae in admiratione et honore est habitus atque qui quinque attulerat. Quamobrem? Nam duo ejus fidei **credita** sunt talenta, sed quae a se praestanda erant implevit omnia, et quae sibi fuerant credita attulit duplicata. Quid ergo studemus ut multa nobis credantur, cum per pauca liceat eosdem fructus etiam majores percipere? cum labor quidem sit minor, merces autem multo amplior? Facilius enim a suis pauper abscedet, quam dives multa et magna possidens. An nescitis quod, quo plura quispiam fuerit complexus, eo plura desiderat? Ne hoc ergo nobis accidat, ne quaeramus divitias, neque aegre feramus paupertatem, neque contendamus ditescere, et qui habemus, eis ita utamur ut jussit Paulus. *Qui habent, inquit, sint tamquam non habentes; et qui utuntur hoc mundo tamquam non*

Commented [c22]: col.27

Commented [c23]: col.28

utentes (1. Cor. 7. 29. 31): ut assequamur bona promissa: quae detur nobis omnibus consequi, gratia et benignitate.

HOMILIA III (col.27-38)

CAP. 1. v. 6. *Et cum iterum introducit Primogenitum in orbem terrae, dicit: Et adorent eum omnes angeli Dei.* 7. *Et ad angelos quidem dicit: Qui facit angelos suos spiritus, et ministros suos flammam ignis:* 8. *ad Filium autem; Thronus tuus Deus in saeculum saeculi.*

Commented [c24]: col.27

1. Dominus quidem noster Jesus Christus suum in carne adventum vocat egressum vel exitum: ut quando dicit, *Exiit qui seminat ad seminandum* (Matth. 13. 3); et rursus, *Ego a Patre exivi, et venio* (Joan. 16. 28); et multis in locis hoc videris. Paulus autem id vocat ingressum dicens: *Et cum iterum introducit Primogenitum in orbem terrae*; dicens introductionem hanc carnis susceptionem. Cur haec res varie enuntiatur, et cujus occasione haec dicuntur? Quae significantur sunt manifesta. Christus quidem adventum suum merito vocat exitum: eramus enim extra Deum. Ac sicut in regia qui sunt in vinculis et regem offenderunt, stant foris; qui vult autem eos reconciliare, non ipsos introducit, sed ipse foras egrediens eos alloquitur, donec ipsis dignis effectis conspectu regis, eos introducat: ita etiam fecit Christus: ad nos egressus, hoc est, cum carnem suscepisset, et quae a Rege mandata fuerant retulisset, ita nos introduxit, et a peccatis purgatos et reconciliatos. Propterea ipsum vocat exitum. Paulus autem eum nominat ingressum, a metaphora eorum qui sunt heredes, et aliquam accipiunt possessionem: dicere enim, *Cum autem introduxerit Primogenitum in orbem terrae*; hoc est significantis, Cum ei tradiderit orbem terrae: tunc enim eam totam possedit, quando fuit cognitus. Non haec autem dicit de Deo Verba, sed de Christo incarnatio: jure merito. Nam si erat in mundo, ut ait Joannes, et mundus per ipsum factus est (Joan. 1. 10), quomodo aliter introduceretur quam in carne? *Et adorent eum, inquit, omnes angeli Dei.* Quoniam enim magnum et excelsum aliquid est dicturus, id praestruit et efficit ut facile excipiat, faciens Patrem introduxisse Filium. **Perpende** autem: dixit superius eum non esse nobis loquutum per prophetas, sed per Filium: ostendit Filium esse meliorem angelis; et hoc a nomine probavit; et ex eo quod Pater Filium introduxit. Hic denique etiam ex re alia probat. Quatenam autem ea est? Ex adoratione: et ostendit quantum sit melior, nempe quantum Dominus servo. Ut si quis aliquot in domum regis introducto, eos qui illic praesunt statim ipsum jubeat adorare: sic ille facit, de Verbi secundum carnem in mundum introductione loquens: *Et adorent eum omnes angeli Dei.* Num angeli solum, inquit, et non aliae Virtutes? Nequaquam: audi enim quae sequuntur. *Et ad angelos quidem dicit: Qui facit angelos suos spiritus, et ministros suos flammam ignis: ad Filium autem: Thronus tuus Deus in saeculum saeculi.* Ecce maxima differentia, quod illi quidem sunt creati, hic autem increatus. Et cur ad angelos suos, inquit, dicit, *Qui facit*; ad Filium autem suum cur non auxit, *Qui facit*? Atqui licebat sic dicere differentiam: Ad angelos quidem suos dicit, *Qui facit angelos suos spiritus; ad Filium autem, Dominus creavit me*; et rursus, *Dominum ipsum et Christum Deus fecit.* Sed neque illud dictum est de Christo Domino Filio; neque hoc de Deo Verbo, sed de eo quod carnem suscepit. Ubi enim voluit veram significare differentiam, non amplius comprehendit solum angelos, sed omnem supernam potestatem administratoriam. Vides quomodo et quam dilucide dividat creaturas et Creatorem, ministros et Dominum, verumque ac proprium heredem et Filium, et servos? Ad Filium autem dicit, *Thronus tuus Deus in saeculum saeculi.* Ecce regni signum. *Virga aequitatis, virga regni tui.* Ecce rursus alius quoque signum regni. Deinde rursus

Commented [c25]: col.28

de eo quod est carne indutum: 9. *Dilexisti justitiam et odisti iniquitatem: propterea unxit te Deus, Deus tuus*. Quid est, *Deus tuus*? Nam quoniam magnum est loquutus, id rursus lenit ac mitigat.

Adversus Judaeos, Paulum Samosatenum, Arianos, Marcellum, Sabellium et Marcionem.

– Hic et Judaeos, et Pauli Samosateni asseclas, et Arianos, Marcellumque et Sabellium feriit et Marcionem. Quomodo? Judaei quidem, ostendens unum esse duo, et Deum et hominem: alios autem, Pauli, inquam, Samosateni asseclas, quod haec dicat de aeterna substantia et increata essentia: nam ad distinguedum illud, *Fecit*, hoc posuit: *Thronus tuus Deus in saeculum saeculi*. Adversus Arianos autem, rursus hoc ipsum, et quod non sit servus: si autem est creatura, servus est. Adversus Marcellum autem et alios, quod sint duae personae divisae per hypostasim: adversus Marcionistas autem, quod divinitas non ungatur, sed humanitas. Deinde, *Prae participibus tuis*, inquit. Quinam autem sunt participes, nisi homines? Hoc est, Christus accepit Spiritum non ad mensuram (*Joan. 3. 34*).

Commented [c26]: col.29

2. Vides quomodo sermoni de natura increata conjungat semper sermonem de dispensatione. Quid est hoc dilucidius? Vides creaturam et genitum non esse idem? non enim divisisset, et ex adverso illius *Fecit*, subjunxisset: *Ad Filium autem dixit, Thronus tuus Deus in saeculum saeculi*; neque nomen, Filius, praecellentiori modo posuisset, si esset ejusdem signum. Quatenam enim differentia? nam si idem est creatura, et id quod est genitum, illi autem sunt facti, quatenam est praestantia? Ecce rursus illud, Deus, Graece est ὁ Θεός cum articulo. Et iterum dicit: 10. *Et tu, Domine, in principio terram fundasti, et opera manuum tuarum sunt caeli*. 11. *Ipsi peribunt, tu autem permanebis; et omnes ut vestimentum veterascent*, 12. *et velut amictum mutabis eos, et mutabuntur: tu autem idem ipse es, et anni tui non deficient*. Ne cum audieris, *Cum autem introducit Primogenitum in orbem terrae*, existimes esse tamquam donum postea ei datum, hoc et superius correxit, et rursus corrigit dicens, *In principio*; non nunc, sed jam olim. Ecce rursus letali percutit vulnere et Paulum Samosatenum et Arium, iis quae dicuntur de Patre adaptis Filio. Et postea aliud hoc quoque majus, quasi aliud agendo subindicavit: mundi enim transfigurationem praeterea ostendit, dicens: *Tamquam vestimentum veterascent, et veluti amictum mutabis eos, et mutabuntur*. Quod etiam dicit in Epistola ad Romanos, nempe quod transfigurabit mundum. Et facilitate ostendens sunjunxit. *Mutabis*: tamquam si quis convolvat amictum, convolvit et mutabit. Si autem quae fit in melius et praestantius transfigurationem et opificium tam facile operatur, in minori opificio alione indigebat? Quousque non vos pudet? Simul etiam hoc est maxima consolatio, nosse quod res non sic erunt, sed omnia accipient mutationem, et omnia mutabuntur; ipse autem manet perpetuo vivens, et infinite vivens: *Et anni tui*, inquit, *non deficient*. 13. *Ad quem autem angelorum dixit aliquando: Sede a dextris meis, quoadusque ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum*? Ecce rursus eis addit animum, si sint superandi eorum inimici: et inimici eorum iidem sunt qui inimici Christi. Hoc rursus est regni, hoc ejusdem honoris, hoc, inquam, est honoris, non imbecillitatis, Patrem irasci de iis quae facta sunt in Filium: hoc est magni amoris, et honoris tamquam patris erga filium. Qui enim pro ipso irascitur, quomodo est ab ipso alienus? *Donec ponam inimicos tuos*. Quod dicit etiam in secundo Psalmo: *Qui habitat in caelis irridebit eos, et Dominus subsannabit eos. Tunc loqueter ad eos in ira sua, et in furore suo conturbabit eos* (*Psal. 2. 4. 5*). Et rursus ipse dicit: *Eos qui noluerunt me regnare super ipsos, adducite coram me, et interficite* (*Luc. 19. 27*). Nam quod sint ejus verba, audi quid etiam alibi dicat: *Quoties volui congregare filios tuos, et noluistis? Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta* (*Id. 13. 34*). Et rursus, *Auferetur a vobis regnum, et dabitur genti facienti fructus ejus*; et rursus, *Qui ceciderit super lapidem istum, confringetur: super quem autem ceciderit, ventilabit eum* (*Matth. 21. 43. 44*). Alioqui autem qui

Commented [c27]: col.30

est eos illic judicaturus, multo magis hic illorum immanitatis poenas repetiit. Quamobrem est solius honoris in Filium illud, *Donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum*.

Angelorum ministerium. – 14. *Nonne omnes sunt administratorii spiritus, in ministerium missi propter eos qui hereditatem capient salutis?* Quid mirum, inquit, si ministrant filio, cum etiam ministrent ad nostram salutem? Vide quomodo eorum excitet spiritus, et multum Dei in nos honorem ostendat, si quidem constituit, ut angeli, qui sunt nobis superiores, hoc habeant pro nobis ministerium. Ut si dixerit quispiam: Eis, inquit, ad hoc utitur: hoc est munus angelorum, ministrare Deo ad nostram salutem. Quamobrem hoc est angeli opus omnia facere ad fratrum salutem; imo vero est opus ipsius Christi: nam ipse quidem dat salutem ut Dominus, ipsi autem tamquam servi. Et nos etiamsi servi, sed conservi angelorum. Quid, inquit, angelos hiantes suspicitis? Sunt servi Filii Dei, et in multa loca propter nos mittuntur, et ad nostram ministrant salutem: quamobrem sunt nostri conservi. Cogitate quomodo non dat creaturis magnam differentiam. Quamquam multum interest inter angelos et homines, eos tamen prope nos deducit: propemodum nobis dicens, Propter nos laborant, propter nos cursitant, et, ut dixerit quispiam, nobis serviunt. Hoc est eorum ministerium, propter nos in omnes mitti partes.

3. His exemplis plenum est Vetus, plenum est Novum Testamentum. Nam quando angeli pastoribus bonum annuntiant, quando Mariae, quando Joseph, quando sedent in monumento, quando mittuntur ad dicendum discipulis, *Viri Galilaei quid statis, aspicientes in caelum* (Act. 1. 11)? quando Petrum solvunt ex carcere, quando alloquuntur Philippum: quomodo nobis non serviunt? Cogita quantus sit honor, quando Deus angelos mittit ministros tamquam ad amicos, quando angelus apparet Cornelio, quando omnes apostolos ejicit e carcere, et dicit: *Euntes state, et loquimini in templo populo verba vitae hujus*. Quid alia dicam? Paulo quoque ipsi apparet angelus. Vides ipsos propter Deum nobis ministrare, et ministrare in rebus maximis? Propterea dicti Paulus, *Omnia sunt vestra, sive vita, sive mors, sive mundus, sive praesentia, sive futura*. Missus quoque est Filius, sed non sicut minister, neque tamquam qui aliquo fungeretur munere, sed tamquam Filius et unigenitus, et qui eadem vult quae Pater. Imo vero ne fuit quidem missus: non enim a loco in locum transiit, sed carnem suscepit; angeli vero loca mutant, et prioribus in quibus sunt dimissis, ad alia veniunt, in quibus non erant. Jam vero hoc quoque eis addit animum dicens: Quid timetis? Angeli nobis ministrant. Et cum dixisset de Filio, et quae pertinent ad dispensationem, quae ad creationem et quae ad regnum et ostendisset eum esse in eodem honore, et quod tamquam Dominus dominatum obtinet, non in solos homines, sed etiam in supernas potestates, eos jam exhortatur, ita instituta oratione, quod nos oporteat animum adhibere iis quae sunt audita. (Cap. 2) 1. *Propterea abundantius oportet observare nos ea quae audivimus*. Hic dicere volebat abundantius quam legi attendendum esse, sed hoc siluit; idque indicat in probatione, non in consilio, nec in exhortatione: Sic enim erat melius. 2. *Si enim qui per angelos, inquit, dictus est sermo, factus est firmus, et omnis praevaricatio et inobedientia accepit justam mercedis retributionem*: 3. *Quomodo nos effugiemus, si tantam neglexerimus salutem? quae cum initium accepisset enarrandi per Dominum, ab eis qui audierunt in nos confirmata est*. Cur oportet abundantius animum adhibere iis quae audita sunt? annon et illa et haec sunt Dei? Aut ergo dicit quod abundantius quam legi, aut quod magnopere sit attendendum; non comparans, absit. Nam quoniam ob longum tempus habebant magnam de Veteri Testamento opinionem: haec autem tamquam nova habebantur contemptui, ostendit ex abundantia quod his magis animum adhibere oporteat. Quomodo? Propemodum dicens: Dei quidem sunt haec et illa, sed non similiter. Et hoc postea nobis ostendit; interim autem hoc minus profunde adstruit, postea autem manifestius, dicens: *Nam si illud prius culpa vacasset*; et rursum, *Nam quod antiquatur et senescit, est prope interitum* (Infra 8. 7. 13). Sed nondum audet quidquam hujusmodi dicere in

Commented [c28]: col.31

prooemiis, donec auditorem pluribus praeoccuparit et tenuerit. Cur ergo nos oportet magis attendere? *Ne forte*, inquit, *pereffluamus*. Hoc est, neque pereamus, neque excidamus. Et hic ostendit quam sit gravis casus, quoniam est difficile ut id quod effluxit revertatur, quandoquidem hoc accidit ex socordia ac negligentia. Dictum autem accepit ex Proverbiis: *Fili*, inquit, *ne pereffluas* (Prov. 3. 21); ostendens et quam facilis sit lapsus, et quam gravis interitus. Hoc est videlicet, quod non sine periculo est, non obedire. Et per ea quidem quae adstruit ostendit majus esse supplicium. Ipsum autem rursus dimitit inquirendum, nec concludit. Hoc enim est minus molestam reddere orationem, non ex se ubique inferendo iudicium, sed reliquendo in potestate auditoris, ut ipse ferat sententiam: quod quidem reddit magis benevolum. Hoc ipsum autem facit etiam in Veteri Nathan propheta, et in Matthaeo Christus dicens: *Quid faciet agricolis illius vineae* (Matth. 21. 40)? et ipsos cogens ferre sententiam: hoc enim est maxima victoria. Deinde cum dixisset, *Si enim qui per angelos dictus est sermo, factus est firmus*, non subjunxit, Multo magis autem is qui per Christum; sed hoc quidem misit, dixit autem quod est minus: *Quomodo nos effugiamus, si tantam neglexerimus salutem?* Vide autem quomodo faciat comparisonem. *Si enim qui per angelos*, inquit, *dictus est sermo*. Illic, *Per angelos*; hic autem, *Per Dominum*: et illic quidem sermo; hic autem salus. Deinde ne dicat quispiam: Quid? quae tu dicis, o Paule, ea sunt Christi? praeoccupat et fide dignum id ostendit, et quod ea ab illo audiverit, et quod ea nunc a Deo dicantur, non solum voce per aerem emissa, sicut factum est in Mose, sed signis quae fiebant et rebus testantibus.

Commented [c29]: col.32

4. Quid autem est, *Si enim qui per angelos dictus est sermo, factus est firmus*? In Epistola quoque ad Galatas sic dicit: *Disposita per angelos in manu mediatoris*; et rursus, *Accepistis legem in dispositione angelorum, et non custodiistis* (Gal. 3. 19. Act. 7. 53); et ubique eam dicit dari per angelos. Nonnulli quidem dicunt Moysen tacite significari; sed non est consentaneum: multos enim hic dicit angelos. Hic quoque angelos eos dicit qui sunt in caelo. Quid ergo est? Aut decalogum dicit solum: illic enim Moyses loquebatur, et Deus respondebat: aut quod angeli adessent Deo iubente: aut haec dicit de omnibus quae dicta et facta sunt in Veteri, quod societatem in his habuerint angeli. Quomodo autem dicit alibi, *Quod lex data fuit per Moysen* (Joan. 1. 17), hic autem per angelos? dicit enim, *Et descendit Deus in caligine* (Exod. 19. 20). *Si enim qui per angelos dictus est sermo, factus est firmus*. Quid est, *Firmus*? Verus, ut ita dicam, et fidelis: in tempore convenienti evenerunt omnia quae dicta sunt. Aut hoc dicit; aut quod vim et dominatum obtinuit, et minae ad effectum sunt deductae; aut sermonem dicit iussa. Multa enim sine lege jusserunt angeli a Deo missi: sicut in loco luctus, tempore Iudicium in Samsone. Nam propterea non dixit, Lex, sed, *Sermo*. Mihi autem hic magis forte videtur dicere ea, quae sunt dispensata per angelos. Quid ergo dicemus? Aderant tunc angeli quibus tunc gens fuerat credita, et ipsi tubis caneabant; et alia edebant, nempe ignem, et caliginem. *Et omnis*, inquit, *praevaricatio et inobedientia accepit justam mercedis retributionem*. Non haec quidem, illa autem nequaquam, sed omnis. Nihil mansit inultum, sed *Accepit justam mercedis retributionem*, id est, castigationem et poenam. Cur autem sic dixit? Ita solet Paulus dictionum non magnam habere rationem, sed indiscriminatim etiam in rebus bonis ponere ea quae malam habent significationem: sicut etiam dicit alibi, *In captivitatem redigentes omnem intelligentiam ad obediendum Christo* (2. Cor. 10. 5). Et rursus alibi mercedis retributionem posuit pro punitione; et hic supplicium vocat mercedem. *Si justum est*, inquit, *apud Deum retribuere iis qui vos tribulant tribulationem, et vobis qui tribulamini requiem* (2. Thess. 1. 6). Hoc est, non corrupta est iustitia, sed Deus eam est exsequutus, et poenas convertit in eos qui peccaverunt: etiamsi non omnia peccata in apertum proferantur, nisi sint violata ea quae sunt constituta. *Quomodo ergo*, inquit, *nos effugiamus, si tantam neglexerimus salutem?* Per haec significavit illam non magnam

Commented [c30]: col.33

fuisse salutem. Pulchre etiam addidit, *Tantum*. Non enim, inquit, nos nunc servabit a bellis, neque praebebit terram et bona quae sunt in terra; sed mortis erit deletio, sed diaboli interitus, sed regnum caelorum, sed vita aeterna. Haec enim omnia compendio ostendit, dicens, *Si tantum neglexerimus salutem*. Deinde subjunxit id quod rem fide dignam efficit: *Quae cum initium accepisset enarrandi per Dominum*. Hoc est, ab ipso fonte accepit initium: non homo eam traduxit in terram, non creata potestas, sed ipse Unigenitus. *Ab eis qui audierunt, in nos confirmata est*. Quid sibi vult illud, *Confirmata est*? Credita fuit, aut evenit: nam Habemus, inquit, arrham: hoc est, non est exstincta, non desiit, sed dominatum obtinet et superat. Causa autem est divina virtus quae operatur. Quid significat illud, *Ab iis qui audierunt*? Hoc est, ii qui a Domino audierunt, ipsi nos confirmarunt. Magnum est hoc et fide dignum. Quod quidem Lucas quoque dicit in initio Evangelii: *Sicut tradiderunt nobis qui ab initio ipsi viderunt, et ministri fuerunt sermonis* (Luc. 1. 2). Quomodo ergo fuit confirmata? Quid si ii qui audierunt, inquit, finxerunt? Hoc ergo refellit, et ostendit non esse humanam gratiam, et subjunxit: 4. *Contestante Deo*. Neque enim si finxissent, Deus illis testimonium tulisset. Testimonium quidem illi ferunt, fert autem Deus quoque testimonium. Quomodo fert testimonium? Non sermone, neque voce: nam esset quidem hoc quoque credibile; sed quomodo? *Signis et portentis et variis virtutibus*. Pulchre posuit illud, *Variis virtutibus*, gratuitorum donorum seu charismatum significans abundantiam: quod quidem non factum est in prioribus, neque tot signa et tam differentia. Hoc est, Non temere ac leviter illis credidimus, sed per signa et portenta. Quamobrem non illis credimus, sed Deo. *Et Spiritus sancti distributionibus secundum suam voluntatem*. Quid quod et praestigiatore signa faciunt, et Judaei eum in Beelzebub dicebant ejicere daemonia (Luc. 11. 15)? Sed non faciunt ejusmodi signa: propterea dixit, *Variis virtutibus*. Illa enim non sunt virtus et potentia, sed imbecillitas, sed visio ac phantasia et res inanes. Propterea dixit, *Spiritus sancti distributionibus secundum voluntatem*.

5. Hic mihi videtur etiam aliquid aliud subindicare: est enim verisimile non esse illic multos qui habeant charismata; ea autem defecisse, utpote quod facti essent ipsi hebetiores. Ut ergo eos et in hoc consoletur, et non sinat dejici animo, totam tribuit Dei **consilio**. Ipse enim novit, inquit, quid cuique conferat, et ita gratiam distribuit. Quod quidem facit etiam in epistola ad Corinthios dicens: *Deus posuit unumquemque nostrum sicut voluit*; et rursus, *Unicuique autem manifestatio Spiritus datur ad utilitatem, secundum ejus voluntatem* (1 Cor. 12. 18. 7). Ostendit quod charisma est ex voluntate Patris. Saepe autem etiam propter vitam immundam et socordem ac ignavam multi non acceperunt charisma: nonnumquam et qui bonam habent vitam et puram, non acceperunt. Quare? Ne superbiant, ne intumescant, ne fiant sequiores, ne plus quam par sit extollantur. Nam si etiam absque charismate ipsa purae vitae conscientia sufficit ad extollendum: multo magis, quando etiam adest gratia. Quamobrem magis dabantur charismata humilibus et simplicibus; et maxime simplicibus: nam *In simplicitate*, inquit, *et exultatione cordis* (Act. 2. 46). Hac enim ratione ipsos magis est exhortatus, et si erant segniores et negligentes, pupugit. Humilis enim, et qui ex phantasia, magna de se non apprehendit, fit diligentior et melior, quando charisma acceperit, tamquam qui praeter dignitatem accepit, nec se existimat esse dignum: qui vero existimat se aliquid praeclari fecisse, id sibi debitum putat, et inflatur. Quamobrem Deus hoc utiliter dispensat. Quod quidem videris etiam invenire in Ecclesia: nam alius quidem habet sermonem accommodatum ad docendum, alius autem nec potest os aperire. Nemo igitur propterea dolore afficiatur: *Unicuique enim datur manifestatio Spiritus ad utilitatem* (1. Cor. 12. 7). Nam si homo paterfamilias novit quid cuique tradat, multo magis Deus, qui scit mentem hominum, qui novit omnia priusquam orta sint. Unum est solum de quo merito est dolendum, nempe peccatum; nihil autem aliud. Ne dicas: Cur non habeo

Commented [c31]: col.34

pecunias? aut, Si haberem, darem pauperibus. Nescis an, si haberes, magis esses avarus; nunc enim haec dicis, sed si rei fecisses periculum, esses alius. Nam etiam quando fuerimus satiati, existimamus nos posse jejunaere: quando autem parvum intercesserit spatium, alia nos subit cogitatio. Rursus, quando fuerimus extra ebrietatem, existimamus nos posse hoc vitium superare: quando autem ea nos ceperit, non utique. Ne dicas, Cur non habui charisma seu gratiam docendi? si haberem, aedificarem innumerabiles. Nescis, si haberes, num id esset tibi in iudicium, num invidia, num pigritia efficeret ut talentum absconderes. Atque nunc quidem es liber ab his omnibus, nec si frumenti non dederis mensuram, tibi datur vitio: tunc autem nec nunc es alienus a charismate. Ostende in parvo qualis esses, si illud haberes: *Si enim, inquit, in parvo fideles non fuistis, quomodo quod magnum est vobis dabit alicui* (Luc. 16. 11)? Ostende sicut vidua: illa habebat duos obolos, et totum quod habuit immisit. Quaeris pecunias? ostende quod paucas despicias, ut etiam de multis tibi credam: si autem ne has quidem despicias, multo magis nec illas. Rursus in sermone ostende te recte usum esse admoitione et consilio. Non habes externam facundiam? non tibi affatim suppetunt sensus et sententiae? sed scis tamen haec communia. Filium habes, vicinum habes, fratrem habes, domesticos habes et necessarios: etiamsi non possis in ecclesia proluxa uti oratione, eos potes privatim admonere et hortari. Hic arte dicendi non est opus, neque fusa oratione: in his ostende, quod si dicendi haberes facultatem, non neglexisses. Si autem in parvo non adhibes studium et diligentiam, quomodo in magno tibi credam? Nam quod unusquisque hoc possit, audi quomodo Paulus hoc permiserit laicis: *Aedificate, inquit, alter alterum sicut et facitis; et, Consolamini invicem in his sermonibus* (1. Thess. 5. 11 et 4. 17). Novit Deus quomodo unicuique distribuatur. Num tu es Moyse melior? Audi quam aegre et moleste ferat. *Num ego, inquit, possum eos portare, quod dixisti mihi, Tolle eos sicut nutrix lactantem* (Num. 11. 12)? Quid vero Deus? Exemit de ejus spiritu, et dedit aliis, ostendens quod neque quando eos portabat, ejus erat charisma, sed Spiritus. Si haberes charisma, saepe fuisses elatus, saepe fuisses eversus: tu te ipsum non nosti, ut te Deus novit. Ne dicamus, Ad qui hoc et cur? quando Deus dispensat, ne rationem ab eo exigamus: hoc enim est impietatis extremae et arrogantiae. Servi sumus, et servi multum distantes a Domino, ne ea quidem scientes quae sunt prae pedibus. Ne igitur curiose scrutemur Dei consilium, sed quod dedit hoc servemus, etiamsi sit parvum, etiamsi ultimum, et plane erimus probi et in bona existimatione: imo vero ex Dei donis nullum est parvum. Doles quod non habeas donum doctrinae? dic mihi, quod tibi videtur esse majus, donum doctrinae, an donum expellendi morbos? Hoc utique. Quid vero? non tibi videtur esse majus, caecis dare visum? non tibi videtur esse majus, mortuos excitare, quam morbos curare? Quid vero, dic quaeso? umbris et sudariis hoc facere non tibi videtur esse majus, quam verbo? Quid ergo vis, dic quaeso, umbris et sudariis excitare mortuos, an habere donum doctrinae? Dices omnino, umbris et sudariis mortuos excitare.

Commented [c32]: col.35

6. *Caritas est charisma omnium optimum.* – Si ergo tibi ostendero, quod alterum donum et hoc longe majus, et cum tibi liceat accipere, si non accipis, juste es eis privatus: quid dices? Et hoc donum non uni et alteri, sed omnibus habere licet. Scio vos stupere et admirari, si estis audituri quod liceat vobis habere majus donum quam suscitare mortuos, et visum dare caecis, et illa facere quae fiebant tempore apostolorum: et fortasse hoc videtur vobis incredibile. Quod est ergo hoc donum? Caritas. Sed mihi credite, non est meus sermo, sed Christi loquentis per Paulum. Quid enim dicit? *Aemulamini charismata meliora, et adhuc summam viam vobis ostendo* (1. Cor. 12. 31). Quid est, *Adhuc summam*? Quod dicit est ejusmodi: Corinthii se valde jactabant, et sibi placebant propter charismata, et qui linguas habebant, quod est minimum donum, inflabantur adversus caeteros. Dicit ergo, Vultis omnino charismata? ego ostendo viam charismatum, non solum excellentem, sed etiam summam. Deinde dicit, *Si linguis loquar*

Commented [c33]: col.36

angelorum, caritatem autem non habeam, nihil sum: et si habeam fidem ut montes transferam, caritatem autem non habeam, nihil sum (Ibid. 13. 1. 2). Vidisti charisma? Aemulare hoc charisma: hoc majus est quam mortuos excitare, hoc aliis omnibus est longe melius. Et quod hoc ita habeat, audi quid dicat Christus loquens discipulis: *In hoc scient, quod discipuli mei estis, si vos invicem diligatis (Joan. 13. 35).* Deinde ostendens in quo, non dixit miracula, sed quid? *Si dilectionem invicem habueritis.* Et rursus dicit Patri: *In hoc scient quod tu me misisti, si sint unum (Joan. 17. 21).* Ipse quoque dicebat discipulis: *Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem (Joan. 13. 34).* Iis ergo qui mortuos suscitant, hic est honestior et praeclarius: et merito. Nam illud quidem est totum Dei gratiae; hoc autem est etiam studii et diligentiae. Hoc est revera Christiani: hoc ostendit Christi discipulum, qui est crucifixus, qui nihil habet commune in terra: absque hoc ne martyrium quidem potest quidquam prodesse. Et ut discas, hoc vide dilucide. Duo vel potius tria virtutum cacumina sumpsit beatus Paulus, quae sunt in signis, quae in cognitione, quae sunt in vita: et absque hoc haec nihil esse dixit. Quomodo autem haec nihil sint, ego dico. *Etsi distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, caritatem autem non habeam, nihil est (1. Cor. 13. 3).* Fieri enim potest ut qui facultates in cibos distribuat, non sit caritate praeditus, et profundat pecunias. Et de his quidem satis a nobis dictum est in loco de caritate, et illuc transmittimus lectores: interim autem, sicut dixi, aemulemur charisma, alter alterum diligamus; et nullo altero indigebimus ad nos recte gerendos in virtute, sed erunt nobis omnia facilia absque sudoribus, et multo studio et diligentia recte geremus omnia. Sed ecce, inquit, etiamnum diligimus nos invicem: nam ille quidem habet duos vel tres amicos, hic vero quatuor. Sed hoc non est diligere propter Deum, sed quod ipse redameris: propter Deum autem diligere, non hoc principium habet caritatis; sed qui est ejusmodi, afficietur in omnes tamquam in fratres, eos quidem qui sunt ejusmodi fidei diligens tamquam germanos fratres; haereticos autem, et Graecos et Judaeos, qui secundum naturam quidem sunt fratres, mali autem sunt et inutiles, miserans, et pro eis tabescens et lacrymans. In hoc erimus Deo similes, si omnes diligamus etiam inimicos, non si signa faciamus. Nam Deum admiramur quidem etiam cum facit miracula; multo autem magis, quando est benignus, clemens et patiens. Si ergo etiam in Deo illud est valde mirandum, multo magis in hominibus hoc est perspicuum, quod hoc nos reddit admirandos. Hoc ergo aemulemur, et Paulo et Petro et iis qui innumerabiles mortuos excitarunt, nihilo erimus, inferiores, etiamsi febrem non possimus expellere; absque illa autem, etiamsi majora faciamus signa quam apostoli, etiamsi mille periculis nos obijciamus, pro fide, nobis nihil prodest. Et haec non ego dico, sed haec ipse scit qui est alumnus caritatis: illi ergo pareamus. Sic enim poterimus assequi bona promissa: quae quidem detur nobis omnibus consequi, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri simulque sancto Spiritui gloria, potestas, honor, nunc et semper, et in saecula saeculorum. Amen.

Commented [c34]: col.37

Commented [c35]: col.38

HOMILIA IV (col.37-46)

CAP. 2. v. 5. *Non enim angelis subiecit Deus orbem terrae futurum, de quo loquimur.* 6. *Testatus est autem in quodam loco quis dicens: Quid est homo quod memor es ejus? aut filius hominis quoniam visitas eum?* 7. *Minuisti eum paulo minus ab angelis.*

Commented [c36]: col.37

1. Vellem aperte scire, an aliqui cum eo quo par est studio audiant quae dicuntur, ne juxta viam jaciamus semina: sic enim promptiori et alacriori animo traderemus doctrinam. Dicemus enim, etiamsi nemo audiat, propter metum, qui impendit a Servatore. Contestare enim, inquit, huic

populo: et si non audierint, ipse non eris culpa affinis. Si autem mihi esset persuasum de vestro studio et diligentia, non solum dicerem propter metum, sed hoc etiam facerem cum voluptate. Nunc enim, etiamsi nemo audiat, etiamsi res mihi sit absque periculo meas partes implenti, sed tamen absque voluptate labor suscipitur. Nam quid prodest, quando in me quidem nulla confertur culpa, nemo autem iuvatur? Si qui autem sint animum adhibitori, non tantam capiemus utilitatem ex eo quod non puniamur, quantum ex vestro profectu. Quomodo ergo hoc sciam? Cum observavero ex vobis aliquos qui non animum adhibeant, tunc seorsum conveniens eos rogabo; et si invenero retinentes aliqua ex iis quae dicta sunt, non dico omnia; non est enim hoc vobis facile; sed vel pauca ex multis, est perspicuum quod de caeteris postea non dubitabo. Et oportebat quidem nos, cum non praedixissemus, ex improvise vos aggredi: caeterum gratum erit, si vel sic possimus assequi; imo vero sic quoque possum vos incautos aggredi. Nam praedixi quidem quod vos sim interrogaturus: quando autem sim interrogaturus, nondum aperio. Forte enim hodie, forte cras, forte autem post viginti aut triginta dies, forte autem post pauciores, forte autem post plures.

Mortis tempus cur nobis incertum sit. – Sic etiam diem mortis nobis Deus fecit incertum: neque nobis aperuit an hodie, an cras, an post totum annum, an post multos annos sit adfuturus, ut propter incertam expectationem nos in virtute perpetuo contineamus: et dixit quidem quod simus excessuri; quando autem, minime. Ita ego quoque dixi me rogaturum, quando autem, non addidi, volens vos esse perpetuo sollicitos. Nec dicat quispiam, Ante quator, aut quinque, aut etiam plures hebdomadas haec audivi, neque possum retinere: etenim eum qui audit volo sic retinere, ut non obliviscentem nec evanidam habeat memoriam, nec respuat quae dicuntur. Volo enim vos retinere, non ut mihi dicatis, sed ut vos lucremini: et hoc est quod magnae est mihi curae, et de quo valde laboro. Sed quia ea quae ad cautionem necessaria erant diximus, jam rem incipere oportet. Quid ergo nobis hodie propositum est dicere? *Non enim*, inquit, *angelis subject orbem terrae futurum de quo loquimur*. Numquid de aliquo alio orbe terrae loquitur? Fieri non potest, sed de hoc. Propterea enim addidit, *De quo loquimur*, ne sinat mentem aberrantem alium quaerere. Quomodo ergo eum dicit futurum? Sicut etiam dicit alibi, *Qui est figura futuri* (Rom. 5. 14), de Adamo dicens et Christo in Epistola ad Romanos, habita ratione temporum, Adami futurum vocans Christum secundum carnem: erat enim futurus: ita nunc quoque, quoniam dixit, *Et cum iterum introducit Primogenitum in orbem terrae*; ne existimares eum dicere alium orbem terrae, ex multis id probat, et ex eo quod dixerit ipsum futurum: futurus enim erat orbis terrae; Filius autem Dei semper fuit. Hunc ergo qui erat futurus, non subiecit angelis, sed Christo. Quod autem ad Filium dictum sit, est manifestum: nam neque illud quispiam dixerit, quod dictum sit ad angelos. Deinde etiam alterum adducit testimonium, et dicit: *Testatus est autem in quodam loco quis, dicens*. Cur non dixit nomen prophetae, sed occultavit? Hoc autem facit etiam in aliis testimoniis, ut quando dicit: *Cum autem iterum introducit Primogenitum in orbem terrae, dicit, Et adorent eum omnes angeli Dei*; et rursus, *Ego ero ei in Patrem. Et ad angelos quidem dicit: Qui facit angelos suos spiritus: ad Filium vero, Et tu in principio, Domine, terram fundasti*. Ita hic quoque; *Testatus est autem in quodam loco quis dicens*. Hoc ipsum autem opinor etiam esse occultantis, et ostendere eos esse valde peritos Scripturarum, quod non ponat eum qui dixit testimonium, sed introducat, ut quod vulgo circumferatur et sit manifestum. *Quid est homo quod memor es ejus? aut filius hominis quod visitas eum?* 7. *Minuisti eum paulo minus ab angelis: gloria et honore coronasti eum, et constituisti eum super opera manuum tuarum:* 8. *omnia subiecisti sub pedibus ejus* (Psal. 8. 5-7).

2. Haec autem etiamsi dicta sint de communi humanitate, magis proprie tamen convenerint Christo secundum carnem: illud enim, *Omnia subiecisti sub pedibus ejus*, magis est

Commented [c37]: col.38

illius, quam nostrum. Dei enim Filius nos, cum nihil essemus, visitavit, et cum id quod nostrum est suscepisset et sibi unisset, factus est omnibus superior. *In eo enim quod omnia ei subjecit, nihil dimisit non subjectum ei. Nunc autem necdum videmus omnia subjecta ei.* Quod autem dicit est huiusmodi. Quoniam dixerat, *Donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum*, verisimile autem erat eos adhuc angere et tristitia affici: **deinde** paucis interjectis, hoc subjunxit testimonium, illud confirmans. Nam ne dicerent, Quomodo inimicos posuit sub pedibus suis, cum nos tam multa passi simus? satis quidem et in praecedentibus hoc ipsum tacite significavit: illud enim, *Donec*, non quod statim fit significabat, sed quod fit in tempore: hic autem rem uberius persequitur. Ne enim, quoniam, inquit, nondum sum subjecti, existimes nec subijci: nam quam quod subijci semper oporteat, est perspicuum: etenim propterea dicta est prophetia: *In eo enim*, inquit, *quod omnia ei subjecit, nihil dimisit non subjectum ei.* Quomodo ergo non sunt omnia ei subjecta? Quoniam sunt subijcienda. Si ergo omnia subijcienda, necdum tamen subjecta sunt, ne aegre feras nec tuberis. Nam si cum finis quidem advenisset, et omnia essent subjecta, haec patereris, merito doleres: nunc autem nondum videmus omnia ei subjecta, Rex nondum pure dominatum obtinuit. Quid ergo conturbaris male patiens? nondum omnes superavit praedicatio; nondum est tempus ut perfecte subijcantur. Deinde rursus alia consolatio, siquidem is qui est omnes habiturus subjectos, ipse quoque est mortuus, et innumerabilia perpressus. 9. *Eum autem, qui modico quam angeli minoratus est, videmus Jesum propter passionem mortis.* Deinde rursus subjunxit quae sunt bona: *Gloria et honore coronatum*. Vidisti quomodo ei omnia adaptaverit? nam illud *Modico*, illi magis congruerit, qui tres dies solos fuit apud inferos, non nobis qui diu et multum corrumpimur: similiter et illud, *Gloria et honore*, illi longe magis, quam nobis conveniet. Rursus crucem eis revocat in memoriam, duo faciens: nempe et curam ejus in nos ostendens, et suadens ut omnia generoso et forti animo ferant, ad Magistrum aspicientes. Nam si is qui adoratur, inquit, ab angelis, sustinuit quiddam minus habere quam angeli propter te: multo magis tu qui es minor angelis, debes omnia ferre propter ipsum. Deinde ostendit quod crux sit honor et gloria: quomodo et ipse eam semper vocat, dicens: *Venit hora ut glorificetur Filius hominis* (Joan. 11. 4). Si ergo ille vocat gloriam ea quae passus est propter servos: multo magis tu ea quae pateris propter Dominum.

Commented [c38]: col.39

Crucis fructus. – Vides quantus sit fructus crucis? Rem non formida: tibi quidem videtur res esse tristis, parit autem bona innumerabilia. Ex his ostendit utilitatem tentationis. Deinde dicit: *Ut gratia Dei pro omnibus gustaret mortem. Ut gratia Dei*, inquit. Et ille quidem haec passus est propter Dei in nos gratiam: *Qui proprio Filio*, inquit, *non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit ipsum* (Rom. 8. 32). Quanam de causa? Non hoc nobis debebat, sed fecit gratia. Et rursus in Epistola ad Romanos dicit: *Multe magis gratia Dei, et donum in gratia unius hominis Jesu Christi in plures abundavit* (Rom. 5. 15). *Ut gratia Dei pro omnibus gustaret mortem*: non pro fidelibus solum, sed pro universo orbe terrae; nam ipse quidem mortuus est pro omnibus. Quid tum autem, si non omnes crediderunt? Ipse quod suum **erat** implevit. Et proprie dixit, *Pro omnibus gustaret mortem*. Non dixit, *Moreretur*: nam ut qui revera mortem gustasset, cum in ea adeo parvo fuisset intervallo, statim surrexit. Atque dicendo quidem, *Per passionem mortis*, veram significavit mortem: dicendo autem, *Melior angelis*, ostendit resurrectionem. Sicut enim medicus, cum non sit necesse ut gustet cibos aegroto paratos, propter curam illius quam gerit, ipse prior gustat, ut persuadeat aegroto ut confidenter audeat cibum sumere: ita Christus, quoniam omnes homines mortem extimuerant, eis persuadens ut in eam essent audaces, ipse quoque eam gustavit, cum non esset ei necesse. *Venit enim*, inquit, *princeps mundi hujus, et in me nihil invenit* (Joan. 14. 30). Sic et quod dicit, *Gratia*, et illud, *Ut pro omnibus mortem*

Commented [c39]: col.40

gustaret, hoc constituit. 10. *Decebat enim eum propter quem omnia, et per quem omnia, qui multos filios in gratiam adduxerat, auctorem salutis eorum per passionem consummare.*

3. De Patre hic dicit. Vides quomodo rursus ei adaptat illud, *Per quem?* Hoc non fecisset, si id esset diminutionis, et Filio solum conveniret. Quod autem dicit est ejusmodi: Fecit, inquit, quae digna erant sua benignitate, quod omnibus illustriorem fecerit Primogenitum, et ut tamquam fortis athleta et alios exsuperans, aliis esset exemplar. *Auctorem salutis eorum:* hoc est, causam salutis. Vides quantum intersit? et hic est Filius, et nos filii; sed ipse quidem servat, nos servamur. Vidisiti quomodo nos conjungat et conciliet, et distinguat ac separet? *Qui multos,* inquit, *filios in gloriam adduxerat.* Hic conciliavit: *Auctorem salutis eorum:* et rursus distinxit et disjunxit. *Per passiones consummare.* Passiones ergo sunt perfectio et causa saultis. Viden' quod male esse passum, non sit eorum qui sunt derelicti?

Incarnatio et Passio Christi major creatione. – Si ergo Deus primo Filium honoravit, quod per passiones deduxerit; carnem suscepisse, caque suscepta passum esse, longe est majus revera quam mundum fecisse et ex nihilo produxisse. Et hoc quidem benignitatis, illud vero longe amplius. Et hoc ipsum ipse quoque ostendens, dicit: *Ut ostenderet in saeculis supervenientibus abundantes divitias gratiae suae, et conresuscitavit et consedere cum eo fecit in caelestibus in Christo Jesu. Decebat enim eum, propter quem omnia, et per quem omnia, qui multos filios in gratiam adduxerat, auctorem salutis eorum per passionem consummare* (Ephes. 2. 7. 6). Oportebat enim, inquit, eum qui curam gerit, et omnia ut essent produxit, tradere Filium pro salute reliquorum, unum pro multis. Sed non sic dixit, sed, *Per passiones consummare:* ostendit quod qui pro aliquo est passus, non solum illi prodest, sed etiam ipse fit praeclarius et perfectior. Hoc autem dicit fidelibus, eis animum addens, et reddens audaciores. Etenim Christus tunc fuit glorificatus, quando est passus. Quando autem dico, Fuit glorificatus, ne existimes ab eo assumptam esse gloriam: illam enim naturae gloriam semper habuit nihil assumpto. 11. *Qui enim sanctificat, et qui sanctificantur, ex uno omnes. Propter quam causam non confunditur fratres eos vocare.* Ecce rursus quomodo eos conciliat ac conjungit et honorans et consolans et eos faciens fratres Christi, ex eo quod sint ex uno. Deinde rursus rem communiens, et ostendens se dicere de eo quod est secundum carnem, subjunxit: *Qui enim sanctificat, et qui sanctificantur.* Vides quantum intersit? ille quidem sanctificat, nos vero sanctificamur. Et superius eum dixit auctorem salutis. *Unus est enim Deus, ex quo omnia. Propter quam causam non erubescit eos vocare fratres.* Vides quomodo rursus ostendat excellentiam? Dicere enim, *Non erubescit,* ostendit totum esse non rei naturae, sed ejus qui non erubescit benevolentiae et multae humilitatis. Nam etiamsi simus ex uno, ille quidem sanctificat, nos autem sanctificamur. Multum interest. Et ille quidem ex Patre, tamquam verus et proprius Filius, hoc est, ex ejus essentia; nos autem tamquam creatura, hoc est, ex nihilo. Multum itaque interest. Quamobrem dicit, *Non erubescit ipsos vocare fratres,* dicens: 12. *Nuntiabo nomen tuum fratribus meis.* Nam carne indutus, induit etiam fraternitatem, et simul etiam ingressa est cum carne frateruitas. Sed hoc quidem merito adducit: illud autem, 13. *Ego ero confidens in eum,* quid sibi vult? Nam et quod postea quidem sequitur, merito: *Ecce ego et pueri quos mihi dedit Deus.* Sicut enim hic seipsum ostendit Patrem, ita illic fratrem: *Annuntiabo,* enim, inquit, *nomen tuum fratribus meis.* Et rursus ostendit multam excellentiam, et quod multum intersit, per ea quae deinceps sequuntur: 14. *Quia ergo pueri communicaverunt carni et sanguini.*

4. Vides ubi sit similitudo? nempe secundum carnem. *Et ipse similiter participavit eisdem.* Erubescant omnes haeretici, prae pudore se abscondant qui dicunt cum advenisse per speciem, non ipsa rei veritate. Non solum enim dixit, *His participavit,* et tacuit; quamquam, etiamsi sic dixisset satis esset; sed aliquid aliud majus posuit, nempe, *Similiter.* Non per speciem

Commented [c40]: col.41

et imaginem, inquit, sed veritate ostendens esse fraternitatem: alioquin illud, *Similiter*, non staret. Deinde affert etiam causam dispensationis: *Ut per mortem destrueret eum, qui habebat mortis imperium, hoc est, diabolus*. Hic ostendit quod est mirabile, nempe quod per quam vicit diabolus, per eam victus fuit, et quae erant ei arma valida adversus orbem terrae, nempe mors, per eam illum Christus ferit: quod ejus qui vicit magnam indicat potentiam. Vides quantum bonum mors fecerit? 15. *Et liberaret eos, qui timore mortis per totam vitam obnoxii erant servituti*. Cur, inquit, horretis? quid timetis eam, quae est abolita planeque et inanis et otiosa? Non est amplius terribilis, sed est conculcata, contempta, vilis et abjecta, et plane nullius pretii. Quid est autem, *Eos qui timore mortis per totam vitam obnoxii erant servituti*? quid hoc est? Quod qui mortem timet, **est** servus, et sustinet omnia ne moriatur: aut illud quod omnes erant servi mortis, et quod ea nondum esset abolita, ejus dominatu tenebantur: aut, quod in perpetuo metu viverent homines, semper exspectantes se morituros, et mortem formidantes, nullius voluptatis sensum poterant accipere, cum hic semper eis adesset metus: hoc enim subindicavit, dicens, *Per totam vitam*. His ostendit eos qui affliguntur, qui expelluntur, qui privantur patria et fortunis et aliis omnibus, jucundis ac liberioribus degere, quam ii qui olim degebant in deliciis, quam ii quibus nihil acciderat ejusmodi, quam quibus erant res secundae: siquidem illi quidem per totam vitam erant huic metui obnoxii et servi; ipsi autem sunt ab eo liberati, et irrident quod illi horruerant. Idem enim nunc est; ut si quispiam eum qui vinctus ducendus est ad mortem, et hoc semper exspectat, multis impinguet deliciis: tale quidpiam mors erat olim. Nunc autem ut si quis, metu illo ejecto, cum deliciis denuntiet esse certandum, et proponat certamen, ut non amplius ad mortem, sed ad regnum adducat, ex quibusnam esse volueris? ex iisne qui in carcere impinguntur, interea quotidie proferendam exspectantes sententiam: an ex iis qui multum decertant, et lubentes laborant ut sint redimiti regni diademate? Vides quomodo eorum erexit animus, eosque suspensos tenuit et excitavit? Ostendit autem non solam cessasse mortem, sed per eam illum quoque qui adversum nos semper bellum gerit implacabile, diabolus, inquam, esse fractum et prostratum. Nam qui mortem non timet, est extra diaboli tyrannidem. Si enim pellem pro pelle, et omnia dabit quis pro anima sua (*Job. 2. 4*): quando etiam ipsam ausus fuerit despiciere, cujusnam jam erit servus? Nullum timet, nullum formidat: est omnibus superior, et omnibus magis liber. Qui enim animam suam despicit, multo magis alia. Quando autem talem animam invenerit diabolus, nihil ex iis quae sua sunt in ea poterit efficere. Quid enim, pecuniaene minabitur detrimentum, et infamiam et exilium a patria? Sed haec parva sunt apud eum, qui ne animam quidem suam habet pretiosam, ut ait beatus Paulus. Vides quod mortis expulsa tyrannide, simul etiam confregit vires diaboli? Nam qui de resurrectione scit plurimum philosophari, quomodo timeat mortem, quomodo horreat de caetero? Ne ergo tristitia afficiamini, dicentes: Cur haec et illa passi sumus? sic enim fit clarior victoria; nec fuisset clara, nisi morte mortem solvisset. Hoc est autem admirabile, quod per ea ipsum vicerit per quae erat fortis et potens, ubique ostendens quanta sibi suppetat facultas, et ad res gerendas solertia. Ne prodamus donum quod nobis fuit datum: *Non enim accepimus*, inquit, *spiritum timoris, sed spiritum virtutis et caritatis et modestiae* (*Rom. 8. 15. coll. 2. Tim. 1. 7*). Stemus ergo fortiter mortem irridentes.

Commented [c41]: col.42

5. *Exsequiae Graecorum more tunc in usu vituperantur*. – Sed mihi venit in mentem acerbe ingemiscere, reputando quoniam Christus nos adduxerit, et **quoniam** nos demiserimus. Nam quando video qui fiunt in foro planctus, et ejulatus propter e vivis excendentes, ululatusque et lamentationes et alia quae fiunt indecore: credite, me pudet Graecorum, Judaecorum et haereticorum qui vident, et nos propterea irrident. Nam quidquid de caetero dixerō, frustra dicam philosophans de resurrectione. Quare? Quoniam non quae a me dicuntur attendunt Graeci, sed quae a vobis fiunt: statim enim dicent: Quando poterit ex his quisquam mortem despiciere, qui ne

Commented [c42]: col.43

potest quidem alium videre mortuum? Pulchra sunt quae dicta sunt a Paulo, et digna caelis Deique benignitate: quid enim dicit? *Et liberabit eos qui timore mortis per totam vitam obnoxii erant servituti*. Sed non sinitis nos haec credere, per ipsa facta vobiscum pugnant: quamquam Deus adversus hoc multa dederit munimenta, ut hanc pravam tolleretur consuetudinem. Nam, dic mihi, quid sibi volunt clarae lampades? annon eos tamquam athletas deducimus? quid autem hymni? annon Deum glorificamus et gratias agimus, quod eum qui excessit jam coronaverit, quod a laboribus liberaverit, quod ejecto metu eum apud se habeat? non ideo sunt hymni? non ideo psalmodiae? Haec omnia sunt laetantium: *Est enim quispiam*, inquit, *laeto animo? Psallat* (Jac. 5. 15). Sed hos non attendunt Graeci. Ne mihi enim, inquit, dixeris eum, qui ab animi metu remotus philosophatur; hoc enim nihil est magnum nec admirabile; ostende mihi eum qui in dolore ipso philosophetur, et tunc credam resurrectioni. Et quod hoc faciant quidem mulieres quae in hujus vitae curis versantur, non est mirum, quamquam hoc quoque sit malum et grave: nam ab iis quoque eadem exigitur philosophia: quamobrem Paulus quoque dicit: *De dormientibus autem nolo vos ignorare, fratres, ut non contristemini, sicut et caeteri qui spem non habent* (1. Thess. 4. 12). Non haec scribebat monachis, nec iis quae semper sunt virgines, sed iis etiam quae versantur in mundo, quae dicuntur saeculares. Sed non est hoc adeo malum et grave: quando autem vel mulier aliqua, vel vir quispiam dicens se esse mundo crucifixum, hic quidem vellit capillos, illa vero valde ejulat: quid est hoc turpius et magis indecorum? Credite mihi dicenti: oporteret eos qui sunt hujusmodi, longo tempore arceri a limitibus ecclesiae. Qui enim sunt digni ut ita lugeantur, ii sunt qui mortem adhuc timent et horrent, qui non credunt resurrectioni. At non sum, inquit, ego is qui non credam resurrectioni, sed requiro consuetudinem. Cur vero, dic mihi, quando vadis peregre, et longam suscipis peregrinationem, non eadem facis? Sed tunc quoque fleo, inquit, et lamentor requirens. Sed illud quidem revera est eorum qui requirunt consuetudinem; hoc autem est ejus quae desperat de reditu. Cogita quid psallas illo tempore: *Convertere*, inquit, *anima mea, in requiem tuam, quia Dominus benefecit tibi*; et rursus, *Non timebo mala, quoniam tu mecum es*; et rursus, *Tu es mihi refugium a tribulatione quae me circumdat* (Psal. 114. 7. et 22. 4. et 31. 9). Cogita quid sibi volunt hi psalmi. Sed non attendis, verum es a luctu ebrius. Vel in aliorum exsequiis diligenter considera, ut in tuis invenias medicamentum. *Convertere, anima mea, in requie tuam, quoniam Dominus benefecit tibi*, dicis, et lacrymaris? annon haec sunt ludus et histrionica simulatio? Nam si revera credis iis quae dicis, supervacaneae luges et lamentaris: si autem ludis et simulas et haec putas esse fabulas, cur psallis? cur etiam eos qui adsunt pateris? cur non eos qui psallunt abigis? At hoc, inquit, est furentium. Illud autem multo magis. Atque interim quidem admoneo; procedente autem tempore hanc rem persequar vehementius: valde enim timeo ne hoc modo gravis aliquis morbus subeat Ecclesiam. Atque planctus quidem postea corrigam; interim autem denuntio, divitesque et pauperes et mulieres virosque valde obtestor.

Praeficae in funeribus arcentur a Chrysostomo. – Contingat quidem vobis omnibus ut absque luctu e vita excedatis, et ea qua par est lege, patres qui consenuerunt deducantur a filiis, et matres a filiabus et nepotibus et pronepotibus in bona et profunda senectute, et nusquam sit mors immatura. Hoc ergo contingat, et hoc opto et precor: praesidesque et vos omnes rogo et hortor ut Deum alter pro altero oretis, et commune hoc sit vestrum votum: si autem, quod absit neque accadat, acerba mors aliqua evenerit (acerba, inquam, non natura neque enim est de caetero mors acerba; a somno enim nihil differt; sed si nostra spectetur affectio): si igitur acerba mors evenerit, et aliquis has quae lamententur conduxerit, mihi credite dicenti: non aliter enim dico, quam sum affectus; qui velit irascatur: eum longo tempore arcebimus ab ecclesia, tamquam idolatram (Col. 3. 5). Nam si Paulus avarum vocat idololatram: multo magis eum qui super fidelem ea introducit

Commented [c43]: col.44

quae sunt idololatrarum. Quanam enim de causa, dic quaeso, vocas presbyteros et eos qui psallunt? non ut consoleris? non ut eum honores qui excessit? Cur ergo eum contumelia afficis? cur traducis? cur autem ludis tamquam in scena? Nos venimus de resurrectione philosophantes, omnes erudientes, etiam eos qui nondum sunt icti, per honorem qui illi habetur, ut si quid ejusmodi contigerit, fortiter ferant: tu autem eos adducis, qui, quod ad ipsos spectat, nostra destruunt?

6. Quid hoc risu et hac ludificatione est pejor? quid est gravius hac inaequalitate? Erubescite et pudore suffundimini: si non vultis, nos perniciosos ejusmodi mores non sinimus in Ecclesiam inducere: *Peccantes* enim, inquit, *coram omnibus argue* (1. Tim. 5. 28). Illis autem infelicibus et miseris mulieribus per vos prohibemus, ne umquam ingrediantur in fidelium funera quae efferuntur, ne revera ipsas cogamus sua mala deflere, et erudiamus eas non in alienis hoc facere, sed suas potius deplorare calamitates. Etenim pater quoque benevolus, quando habet insolentem et immodestum filium, non illi soli suadet ne consuetudinem habeat cum improbis, sed hos quoque **terret**. Ecce ergo nos quoque et vos et illas per vos hortamur, ut nec vos illas vocetis, neque illae accedant. Et faxit quidem Deus ut sermo aliquid efficiat amplius, et valeant minae: sin autem, quod absit, contemptui simus habiti, necesse habemus de caetero minas deducere ad effectum, vos quidem erudientes legibus ecclesiasticis, illas autem ut illis convenit. Si quis autem arroganter et insolenter se gerens despicit, audiat Christum nunc quoque dicentem: *Si peccaverit in te frater tuus, vade, argue eum inter te et ipsum solum: si autem non pareat, accipe tecum unum aut duos: si autem etiam sic contradicat, dic Ecclesiae: si autem Ecclesiam quoque non audiat, sit tibi tamquam ethnicus et publicanus* (Matth. 18. 15-17). Si autem eum qui in me peccat, cum non paruerit, sic jubet aversari: in eum, qui in se peccat et in Deum, quomodo me gerere debeam vos judicate: vos enim nos condemnatis, qui non molliter et leniter vobiscum agimus. Si quis autem contemnit quae sunt apud nos vincula, eum rursus Christus erudiat, dicens: *Quaecumque ligaveritis supra terram, erunt ligata et in caelo: et quaecumque solveritis supra terram, erunt soluta et in caelo* (Matth. 16. 19). Nam etiamsi nos simus miseri et nihili, et digni qui despiciamur, sicut revera digni sumus, non tamen nos ulciscimur, neque iram referimus, sed salutis vestrae curam gerimus. Erubescite, quaeso, et pudore, suffundimini. Nam si quis fert amicum qui vehementius quam par sit invehitur, examinans ejus scopum et institutum, et quod hoc animo facit benevelo, non per arrogantiam: multo magis ferre debetis magistrum increpantem, et magistrum qui nec ipse haec dicit ex auctoritate, neque instar principis, sed instar curatoris. Neque enim haec dicimus volentes ostentare potestatem: Quomodo enim, qui optamus ut nec ad eorum veniat experientiam? sed de vobis dolentes et plangentes. Ignoscite, et nemo vincula contemnat ecclesiastica: non est enim homo qui ligat, sed Christus, qui nobis dedit hanc ligandi potestatem, et efficiens ut homines in sua potestate habeant tantum honorem. Nam nos quidem uti volumus potestate ad **solvendum**: imo vero vellemus ne hoc quidem nobis esse necesse: nullum enim volumus esse apud nos vinctum; non adeo sumus infelices et miseri, etiamsi simus plane nihili. Sed si necesse habuerimus, ignoscite: non enim lubentes nec volentes, sed magis quam vos vincti dolentes, vincula injicimus. Si quis autem ea contemnat, adveniet tempus iudicii quod ipsum doceat. Quod restat nolo dicere, ne vestram mentem feriam. Nam nos quidem primum precamur ut non necesse habeamus: sed si necesse fuerit, nostrum munus implemus, vincula injicimus. Si quis autem ea perfregerit, ego quod meum est feci, et suum de caetero nulli culpa affinis: de eo autem erit tibi disceptandum cum eo qui me jussit ligare. Neque enim si rege praesidente, ex astantibus satellitibus jussus sit quispiam vincire aliquem ex cohorte, et ei vincula injicere, ille autem non solum eum repulerit, sed etiam vincula contriverit, est satellites qui affectus est contumelia, sed

Commented [c44]: col.45

Commented [c45]: col.46

multo magis rex qui iussit. Si enim quae fiunt in fideles, ipse sibi facta reputat: quando contumelia afflictis eos, quibus impositum fuit munus docendi, multo magis afficietur tamquam ipse contumeliam acceperit. Sed absit, ut quispiam ex iis qui sunt in hac ecclesia, ad hanc veniat necessitatem suscipiendi vincula. Nam ut bonum est non peccare, ita est utile ferre reprehensionem. Feramus ergo increpationem, et studeamus non peccare; sed si peccaverimus, feramus reprehensionem. Sicut enim bonum quidem est non feriri; sed si hoc acciderit, imponendum plagae medicamentum: ita et hic faciendum. Verum absit, ut quis talibus opus habeat medicamentis: *Confidimus enim de vobis meliora, et consentanea saluti, etiamsi sic loquimur* (Hebr. 6. 9). Acrius autem et vehementius sumus loquuti pro majori cautione. Melius est enim ut vos me suspicemini audacem, saevum et arrogantem, quam ut vos faeiatis ea quae Deo non placent. Deo autem confidimus, hanc reprehensionem non futuram vobis inutilem, sed vos ita mutandos, ut hi sermones in vestris consumantur encomiis et laudibus. Utinam autem secundum Dei placitum vivamus, ut omnes bona illa consequamur, quae promisit Deus diligentibus se, in Christo Jesu Domino nostro.

HOMILIA V (col.45-54)

CAP. 2. v. 16. *Nusquam enim angelos apprehendit, sed semen Abrahae apprehendit.* 17. *Unde debuit per omnia fratribus similari.*

Commented [c46]: col.45

1. *Dei erga genus humanum quanta munificentia.* – Volens Paulus ostendere multam Dei benignitatem et caritatem quam habuit in genus humanum, postquam dixit, *Quia ergo pueri communicaverunt carni et sanguini, et ipse similiter participavit eisdem* (Hebr. 2. 14), hunc locum explicat et persequitur, dicens: *Nusquam enim angelos apprehendit.* Ne enim leviter attendas ei quod dictum est, neque rem levem esse existimes, quod ipse carnem nostram susceperit: non enim hoc donavit angelis. Ideo ait: *Non enim angelos apprehendit, sed semen Abrahae.* Quid est quod dicit? **Non** angeli, inquit, apprehendit naturam, sed hominis. Quid est autem, *Apprehendit*? Non enim apprehendit, inquit, illam angelorum naturam, sed nostram. Cur autem non dixit, Suscepit, sed usus est hac dictione, *Apprehendit*? A metaphora eorum qui persequuntur aversos, et omnia faciunt ut fugientes comprehendant, et resiliences apprehendant. Ab ipso enim fugientem humanam naturam et procul fugientem (nam *Eramus a Deo*, inquit *alienate, et sine Deo in mundo* (Ephes. 2. 12), ipse persequutus, comprehendit. Ostendit eum id fecisse sola motum benignitate, caritate, et quam nostri gerit cura. Ut ergo, quando dicit, *Nonne omnes sunt administratorii spiritus in ministerium missi propter eos qui hereditatem capiunt salutis* (Hebr. 1. 14)? ostendit ei magnae esse curae humanam naturam, et Deum ejus multam habere rationem: ita etiam hic ostendit quod est multo majus a comparatione. *Non enim*, inquit, *apprehendit angelos.* Est enim revera magnum, admirabile et plenum stupor, quo quae est ex nobis caro sedeatur apud superos, et adoretur ab angelis et archangelis et Seraphim et Cherubim. Hoc saepe mente versans, stupeo et mente excedo, et magna de genere humano imaginor: video enim magna et praeclara praemia, et nostram naturam Deo esse magno studio. Et non dixit solum, Homines apprehendit; sed volens ipsos extollere, et ostendere ipsorum genus esse magnum et honorandum, dicit: *Sed semen Abrahae apprehendit. Unde debuit per omnia fratribus similari.* Quid est, *Per omnia*? Fuit, inquit, partu editus, et nutritus, et crevit, et passus est omnia quae oportuit, et tandem est mortuus: hoc est, *Per omnia assimilatum esse fratribus.* Nam quoniam multa dixit de ejus majestae et superna gloria, de caetero verba facit de

Commented [c47]: col.46

Commented [c48]: col.47

dispensatione. Vide autem cum quanta prudentia et vi, quomodo ipsum ostendat magnum adhibere studium ut nobis assimiletur: quod quidem erat magnae curae et providentiae. Nam cum dixisset superius, *Quia pueri communicaverunt carni et sanguini, et ipse similiter participavit eisdem*; hic quoque dicit, *Per omnia similitum esse fratribus*, propemodum dicens: Qui est adeo magnus, qui est splendor gloriae, qui est character substantiae, qui fecit saecula, qui sedet ad dexteram Patris, is voluit et studium posuit ut frater noster fieret in omnibus; et ideo dimisit angelos et supernas potestates, et ad nos descendit, et nos apprehendit. Perpende autem: bona fecit innumerabilia, mortem fregit, a diaboli tyrannide nos eripuit, a servitute nos liberavit: non solum fraternitate honoravit, sed etiam aliis innumerabilibus. Voluit esse noster pontifex apud Patrem; subiungit enim: *Ut misericors fieret et fidelis Pontifex ad Deum*. Propterea, inquit, carnem nostram suscepit, propter benignitatem solum et clementiam, ut nostri misereretur. Non est enim alia dispensationis causa quam haec sola: vidit quippe nos humi abjectos, pereuntes, et a mortis oppressos tyrannide, et misertus est. *Ut repropitiaret*, inquit, *delicta populi*. *Ut misericors fieret et fidelis pontifex*. Quid est, *Fidelis*? Verus, potens: pontifex enim solus fidelis est Filius, qui potest liberare a peccatis eos, quorum est pontifex. Ut ergo offerat hostiam quae possit nos mundare et expiare, propterea factus est homo. Subiunxit ergo, *Ad Deum*, sive erga Deum. Eramus, inquit, Dei inimici, condemnati, probro et ignominia affecti: nemo erat qui pro nobis oblaturus esset sacrificium: vidit nos in hoc esse statu, et est misertus, non nobis constituens pontificem, sed ipse factus pontifex fidelis. Deinde ostendens quomodo fidelis, subiunxit: *Ut repropitiaret delicta populi*. 18. *In eo enim, in quo passus est, ipse tentatus, potens est et eis qui tentantur auxiliari*.

2. Hoc est valde humile et abjectum, et Deo indignum. *In quo enim passus est*, inquit, *ipse*. Hic dicit de incarnato. Et forte dictum est ad certiores reddendos auditores, et propter eorum imbecillatem. Hoc est, venit per ipsam experientiam eorum quae passi sumus: nunc non ignorat nostras perpassiones: non solum scit ut Deus, sed etiam cognovit ut homo per eam qua passus est experientiam: multa passes est, scit compati et misereri. Quamquam Deus est impatibilis: Sed hic narrat quae sunt incarnationis; quasi diceret: Ipsa quoque caro Christi multa passa est gravia. Novit quid sit afflictus, novit quid sit tentatio, neque minus quam nos qui passi sumus; nam ipse quoque est passus. Quid ergo est, *Potens est et iis qui tentantur auxiliari*? Quasi dixeris: Magna animi alacritate manum porriget, commiserabitur. Nam quoniam magnum volebant, et amplius quid habere quam qui erant ex gentibus, ostendit eos in hoc habere amplius, in quo nihil laesit eos qui erant ex gentibus. In quonam? Quod ex ipsis est salus, quod illos primum apprehendit, quod ex illis carnem suscepit. *Non enim angelos*, inquit, *apprehendit, sed semen Abrahae apprehendit*. Per hoc honorat etiam patriarcham et ostendit quid sit, *Semen Abrahae*. Eis namque revocat in memoriam promissionem quae ipsis facta est, dicentem: *Tibi et semini tuo dabo terram hanc* (Gen. 13. 15). Per hoc autem minimum ostendit propinquitatem, quod ex uno sint omnes. Sed quia non magna erat illa propinquitas, rursus venit ad eam, et de caetero immoratur in dispensatione quae est secundum carnem, et dicit: *Ut repropitiaret delicta populi*. Erat enim magnae curae et caritatis quod voluerit fieri homo; nunc autem non hoc est solum, sed etiam sunt bona immortalia, quae per ipsum nobis sunt exhibita. *Ut repropitiaret*, inquit, *delicta populi*. Cur non dixit, Orbis terrae, sed, *Populi*? nam omnium portavit peccata. Quoniam tunc ab eo de ipsis Hebraeis verba fiebant. Nam angelus quoque dicebat Iosepho: *Vocabis nomen ejus Jesum: ipse enim salvum faciet populum suum* (Matth. 1. 21). Hoc enim oportebat primum fieri; et propterea venit ut hos salvos faceret, et tunc per hos illos, etiamsi contrarium eveniret. Hoc apostoli quoque dicebant ab initio: *Vobis suscitans Filium suum, misit eum benedicentem vobis* (Act. 3. 26); et rursus, *Vobis missum est verbum salutis* (Act. 13. 26). Nobilitatem hic ostendit Judaicam, dicens,

Commented [c49]: col.48

Ad expianda peccata populi (Marc. 2. 5). Interim sic dicit: nam quod ipse sit qui omnium peccata dimisit, ostendit et in paralytico, dicens: Dimittuntur tibi peccata; et in baptismo discipulis, Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti (Matth. 9. 5. et 28. 19). Cum autem carnem apprehenderit Paulus, omnia deinde loquitur abjecta et humilia, nihil veritus: vide enim quid jam dicat: (Cap. 3) 1. Unde, fratres sancti, vocationis caelestis participes, considerate apostolum et pontificem confessionis nostrae Jesum: 2. qui fidelis est ei qui fecit illum, sicut et Moyses in omni domo ejus. Eum Moysi praepositurus per comparationem, ad legem sacerdotii deduxit orationem: non enim de Moyse parvam habebant omnes opinionem. Et jam primum dejicit semina excellentiae: atque incipit quidem a carne; ascendit autem ad divinitatem, ubi non erat amplius comparatio. Incepit interim a carne ponere aequalitatem, et dicit: Sicut et Moyses in omni domo ejus. Et non ab initio ostendit excellentiam, ne resiliret auditor, et aures protinus obstrueret: nam etsi erant fideles, in eorum tamen conscientia adhuc valde residebat Moyses. Qui est, inquit, fidelis ei qui fecit eum. Quidem fecerat? Apostolum et pontificem. Nihil hic dicit de essentia, neque de divinitate, sed interim de humanis dicit dignitatibus. Sicut et Moyses in omni domo ejus: hoc est, in populo, aut in templo. Hic autem dicit, In domo ejus: perinde ac si dixeris, De iis qui sunt in domo. Tamquam procurator quispiam et dispensator domus, sic erat Moyses populo. Nam quod populum hic dicat domum, subjunxit, Cujus domus sumus nos: hoc est, Sumus in ejus possessione. Deinde excellentia major: 3. Amplioris enim gloriae iste prae Moyse dignus est habitus. Rursus de carne: Quanto ampliorem honorem habet domus qui fabricavit illam.

Commented [c50]: col.49

3. Et ipse erat, inquit, de domo. Et non dixit: Iste enim erat quidem servus, ille vero Dominus; sed hoc latenter indicavit. Si populus erat domus, ipse autem erat ex populo: et ipse ergo erat de domo. Nam nobis quoque mos est sic dicere, Hic est ex domo illius. His autem dicit domum, non templum: non enim Deus ipse construxit, sed homines. Qui vero fecit ipsum, Deus est: dicit Moysen. Vide autem quomodo latenter majorem ostendit excellentiam. Fidelis, inquit, erat in tota domo ejus, cum ipse esset de domo, hoc est de populo. Majorem habet honorem artifex, quam opera, sed et qui domum construxit, quam domus. 4. Qui autem omnia construxit, Deus est. Vides quod non dicat de templo, sed toto populo? 5. Et Moyses quidem fidelis erat in tota domo ejus, tamquam famulus, in testimonium eorum quae dicenda erant. Ecce alia quoque differentia quae est a Filio et servis. Vides quod tacite significant proprietatem per appellationem Filii? 6. Christus vero tamquam Filius in domo sua. Vidisti quomodo distinguat ac separet opera et opificem, quomodo servum et Filium? et ille quidem in res paternas ingreditur ut Filius, hic vero ut servus. Cujus domus sumus nos, si fiduciam et gloriam spei usque ad finem firmam retineamus. Hic rursus eos hortatur ut fortiter resistant, et non cadant. Domus enim, inquit, erimus Dei, sicut erat Moyses, si fiduciam et spei gloriationem usque ad finem firmam retineamus. Qui dolore quidem, inquit, afficitur in tentationibus, et animo concidit, non gloriatur: qui pudore suffunditur, et se abscondit, non habet fiduciam: qui est tristis, non gloriatur. Deinde eos quoque laudat, dicens: Si fiduciam et gloriationem spei usque ad finem firmam retineamus; ostendens jam illos coepisse. Fine autem est opus, et non solum oportet stare, sed etiam firmam et stabilem habere spem in certitudine fidei, minime labefactatos a tentationibus. Ac ne mireris, si humanius illud, Ipse tentatus (Hebr. 2. 18), dicatur. Si enim de Patre qui carnem non suscepit dicit Scriptura, De caelo prospexit Dominus, et videt omnes filios hominum (Psal. 13. 2); hoc est, omnia exacte et accurate didicit; et rursus, Descendens videbo, an secundum clamorem eorum fiat (Gen. 18. 21); et rursus, Non potest Deus ferre vitia hominum: Scriptura, inquam, divina irae ostendens magnitudinem: multo magis de Christo qui est in carne passus haec dicuntur. Nam quoniam multi homines existimant experientiam esse omnibus fideliorum ad cognitionem, vult

Commented [c51]: col.50

ostendere eum, qui est passus, nosse quid patiatur humana natura. *Unde fratres sancti. Unde*, id est, propterea. *Vocationis caelestis participes*. Nihil hic quaeratis, si illuc vocati estis: illic est merces, illic remuneration. Quid vero est? *Considerate apostolum et pontificem confessionis nostrae Jesum Christum: qui fidelis est ei qui fecit illum, sicut et Moyses in omni domo ejus*. Quid est, *Qui est fidelis ei qui fecit illum*? Qui providet, qui suis praeest, et non sinit ut temere ferantur et agantur. *Sicut et Moyses in omni domo ejus*. Hoc est, Cognoscite quis et cujusmodi sit pontifex, et non opus habebitis alia consolatione, nec adhortatione. Apostolum autem vocat eo quod sit missus; et pontificem confessionis nostrae, hoc est, fidei. Recte dixit, *Sicut Moyses*: nam et huic sicut illi fuit commissa populi praefectura et administratione, sed major, et in rebus majoribus. Moyses enim ut famulus erat; Christus ut Filius: ille alienos, hic suos curabat. *In testimonium eorum quae dicenda erant*. Quid dicis? testimonium hominum Deus accipit? Maxime. Si enim caelum testatur et terram et colles, dicens per prophetam, *Audi caelum, et ausculta terra, quoniam Dominus loquutus est*; et, *Audite valles, fundamenta terrae* (Isai. 1. 2. Mich. 6. 2), quoniam iudicium est Domino ad populum suum: multo magis homines. Quid est, *In testimonium*? Hoc est, ut sint testes, quando ipsi se impudenter gesserint: Christus vero tamquam Filius. Nam ille quidem curat alienos, hic vero suos. *Et gloriationem spei*. Recte dixit, *Spei*, quoniam in spe omnia erant bona. Sic autem eam oportet retinere, ut jam gloriemur tamquam ob ea quae facta sunt. Propterea dicit, *Gloriationem spei*, et subjungit, *Ad finem firmam retineamus*: nam spe salvi facti sumus. Si ergo spe salvi facti sumus, et per tolerantiam exspectamus, ne propter praesentia moerore afficiamur, neque jam quaeramus quae postea sunt promissa. *Spes enim*, inquit, *quae videtur, non est spes* (Rom. 8. 24). Nam quoniam bona sunt magna, hic ea non possumus accipere in vita fluxa, et in quam cadit interitus. Quanam ergo de causa ea nobis praedixit, cum hic ea non sit daturus? Ut promissione recreet animos, ut animi alacritatem confirmet ac corroboret pollicitatione, ut mentem nostram erigat et excitet. Propterea enim haec omnia facta sunt.

4. *Improbi aliquando prospere agunt in hac vita*. – Ne ergo turbemur: nemo videns malos bene rem suam gerere conturbetur. Non hic est neque vitii, neque virtutis remuneratio: si quando autem fiat et vitii et virtutis remuneratio, non tamen fit pro meritis, sed solummodo tamquam gustus iudicii, at qui resurrectioni minus credunt, hic quoque castigentur. Quando ergo viderimus sceleratum divitem, ne animo concidamus; quando viderimus bonum male patientem, ne conturbemur: nam illic sunt coronae, illic supplicia. Alioquin autem fieri non potest, ut et malus sit omni ex parte malus, sed potest ipse quoque habere bona aliqua; neque ut bonus sit omni ex parte bonus, sed potest etiam ipse habere aliqua peccata. Quando ergo rem suam bene gerit sceleratus, scito hoc evenire in malum ejus capitis: ut enim paucorum illorum hic accepta remuneratione, illic deinde perfecte puniatur, ea de causa hic accipit. Et ille est maxime beatus qui hic punitur, ut omnibus depositis peccatis, probates hinc abeat, et purus et nulli culpae affinis. Et hoc nos Paulus quoque docens, dicit: *Propterea in vobis multi aegroti et infirmi, et dormiunt permulti*; et rursus, *Tradite hujusmodi hominem satanae, in interitum carnis, ut spiritus salvus sit in die illo* (1. Cor. 21. 30. et 5. 5). Et propheta dicit, *Accepit e manu Domini duplicita peccata* (Isai. 40. 2); et rursus David, *Vide inimicos meos quia multiplicati sunt super capillos capitis mei; et odio iniquo oderunt me; et dimitte omnia peccata mea* (Psal. 24. 19. 18); et rursus alius, *Domine Deus noster, pacem da nobis: nam omnia reddidisti nobis* (Isai. 26. 12). Sed haec quidem sunt ostendentis bonos hic poenas luere pro peccatis: quod autem mali plurimi hic accipientes bona illic perfecte puniantur, audi Abraham dicentem diviti: *Recepisti bona tua in vita tua, et Lazarus similiter mala* (Luc. 16. 25). Quaenam bona? Dicens hic, *Recepisti*, non autem, *Accepisti*, ostendit utrumque fuisse affectum pro debito, et illum cui fuerunt res secundae,

Commented [c52]: col.51

et hunc cui adversae; et dicit: Propterea *Hic consolationem hic accipit*: vides enim eum esse mundum a peccatis; *tu vero cruciaris*. Ne ergo tristes simus, cum viderimus peccatores hic bonis affici; sed quando nos ipsi male patimur, laetemur: ea enim res est peccatorum exsolutio. Ne quaeramus quietem: Christus enim afflictionem promisit suis discipulis: et Paulus dicit, *Omnes qui pie volunt vivere in Christo Jesu, persecutionem patientur* (2. Tim. 3. 12). Nullus fortis athleta in certamine quaerit lavacra, et mensam repletam cibus et vino: hoc non est athletae, sed viri mollis et effeminati: nam athleta pugnat cum pulvere, oleo, calore radii, cum multo sudore, afflictione, et angustia certaminis. Hos est tempus pugnandi; ergo et vulnera accipiendi, et sanguinem effundendi, et dolendi. Audi quid dicat beatus Paulus: *Sic pugno, non tamquam aerem verberans* (1. Cor. 9. 26). Existimemus totam vitam esse ad certamen constitutam, et numquam quaeremus requiem, numquam, si affligamur, aliquid novi et alieni nobis accidisse putabimus: siquidem neque pugil aliquid novi et alieni sibi putat accidisse, quando est in certamine. Aliud est tempus quietis: per afflictionem nos oportet perfici. **Etiam** non sit persecutio, nec afflictio, sunt tamen aliae afflictiones, quae nobis quotidie accidunt: si haec autem non ferimus, vix illas tulerimus. *Tentatio*, inquit, *vos non apprehendat, nisi humana* (1. Cor. 10. 13). Deum ergo oremus, ne intremus in tentationem: sin autem intraverimus, forti animo feramus. Nam illud quidem est virorum sapientum et moderatorum se in pericula non temere injicere; hoc autem fortium et philosophorum, firmiter stare, si incidamus. Neque ergo nos temere projiciamus; est enim audaciae et temeritatis: neque si ducamur, nos rebus vocantibus cedamus; est enim timiditatis; sed si vocet quidem praedicato, non recusemus; si vero non sit causa, nec usus postulet, nec necessitas convenienter pietati nos vocet, non temere procurramus; ea enim res est ostentatio, et inanis ac supervacanea honoris appetitio. Sin autem quidpiam factum fuerit quod laedat pietatem, etiamsi oporteat mille mortes subire, nihil recusemus. Ne provoces tentationes, si ex voto tibi procedat pietas: cur supervacanea attrahis pericula quae lucre nihil afferunt?

Commented [c53]: col.52

5. *Pro pietate omnia suscipienda*. – Haec dico, volens vos servare leges Christi, qui jubet orare ne intretis in tentationem, et jubet accepta cruce eum sequi. Haec quippe non sunt contraria, sed valde congruunt ac conveniunt. Nam tu quidem, cum tamquam miles fortis te pararis et instruxeris, esto assidue in armis, sobrius, vigilans, hostem semper exspectans; bella autem ne procrees: hoc enim non est militis, sed seditiosi. Sin autem te vocarit tuba pietatis, illico egredere, et animam despice, et cum magna animi alacritate certamina aggredere, perfringe aciem adversariorum, diaboli vultum conscinde, tropaeum erige. Sin autem nihil laedetur pietas, neque quisquam nostra labefactet dogmata, quod, inquam, attinet ad animam, neque quidquam cogaris facere ex iis quae Deo non placent, ne supervacaneus sit labor tuus. Oportet Christiani vitam esse plenam sanguine, sanguine, inquam, non in fundendo alieno, sed in eo quod sis paratus tuum effundere. Cum tanta ergo animi alacritate proprium sanguinem effundamus, quando hoc fuerit pro Christo, cum quanta quisquam aquam effuderit (etenim aqua est sanguis qui corpus circumfluit), et cum tanta facilitate carnem exuamus, cum quanta vestem. Hoc autem erit, si non simus alligati pecuniis, si non detineamur ab aedibus, a voluptate, a praesentibus omnibus. Si enim qui hanc vitam degunt militarem, omnibus renuntiant, et quo bellum vocaverit illic adsunt et iter ineunt, et alacri animo omnia tolerant: multo magis nos, qui sumus Christi milites, ita paratos et instructos esse oportet, et aciem struere adversus bellum vitiorum. Non est nunc persecutio, et absit ut sit umquam; sed est aliud bellum, cupiditatis pecuniarum, bellum invidiae, bellum aliarum animi perturbationem. Hoc bellum narrans dicit Paulus: *Non est nobis colluctatio adversus carnem et sanguinem* (Ephes. 6. 12. 14). Hoc bellum semper instat. Propterea vult nos stare semper armatos: *State ergo*, inquit, *succincti*: quod ipsum quoque est

Commented [c54]: col.53

praesentis temporis: et ostendit quod oporteat semper armari. Magnum enim est bellum per linguam, magnum per oculos: hoc ergo cohibeamus: magnum est bellum cupiditatum. Propterea illinc incipit armare militem Christi: *State enim*, inquit, *succincti lumbos vestros*; et subjunxit, *In veritate*. Quare, *In veritate*? Est enim cupiditas illusio et mendacium, ut dicit alicubi David: *Lumbi mei impleti sunt illusionibus* (Psal. 37. 8). Non est ea res voluptas, sed umbra voluptatis. Ideo, *Succincti*, inquit, *lumbos vestros in veritate*: hoc est, in vera voluptate, modestia, honestate.

Ira est fera quaedem cohibenda. – Propterea haec suadet, videns peccati absurditatem, et volens omnia membra nostra esse circumquaque munita: *Ira enim*, inquit, *injusta non erit insons* (Eccli. 1. 22): et vult nos indui lorica et scuto. Ira enim est fera facile insiliens: et mille nobis vallis et septis opus erit ad eam superandam et cohibendam. Et propterea maxime hanc partem aedificavit nobis Deus ex ossibus, tamquam ex quibusdam lapidibus, fulcro et munimento ei circumposito, ne his aliquando diruptis et dissectis, totum perimeret animal. Ignis est enim, inquit, et magna tempestas, et non aliud **membrum** hanc vim sustinuerit. Dicunt etiam medici ea de causa cordi substratum esse pulmonem, ut ipsum cor, cum sit in molli, tamquam in aliquam insiliens spongiam, requiescat; non autem in resistens et durum pectus, ne laedatur impetu saltuum. Opus est ergo nobis lorica valida, ut hanc feram perpetuo conservet in quiete: opus est autem nobis etiam galea. Nam quoniam illic est facultas ratiocinandi, et ex hoc potest vel servari, quando fiunt quae oportet; vel perire, quando secus: propterea inquit, *Et galeam salutis*. Nam cerebrum quidem natura est molle; et ideo quadam veluti testa superne tegitur calvaria. Est autem nobis causa omnium bonorum et malorum, quod cognoscat et quae juvant et quae nocere possunt. Jam vero pedes quoque et manus nobis armis indigent: non hae manus neque hi pedes, sed rursus pedes et manus animae: hae quidem quae oportet meditantes, illi autem ut eant quo decet. Sic ergo nos armemus, et poterimus hostes superare, et corona victoriae redimiri, in Christo Jesu Domino nostro, cum quo Patri, simulque sancto Spiritui Gloria, potestas, honor, nunc et semper, et in saecula saeculorum. Amen.

Commented [c55]: col.54

HOMILIA VI (col.53-60)

CAP. 3. v. 7. *Quapropter, sicut dicit Spiritus sanctus, Hodie si vocem ejus audieritis*, 8. *nolite obdurare corda vestra, sicut in exacerbatione, secundum diem tentationis in deserto, ubi tentaverunt me patres vestri; probaverunt me, et viderunt opera mea quadraginta annis*. 10. *Propter quod offensus fui generationi huic, et dixi: Semper errant corde: ipsi autem non cognoverunt vias meas*. 11. *Ut juravi in ira mea, Si introibunt in requiem meam*.

Commented [c56]: col.53

1. Cum de spe disseruisset Paulus, et dixisset quod *Domus ejus sumus, si fiduciam et gloriationem spei ad finem firmam retineamus*: jam ostendit quod oporteat firmiter exspectare, idque probat ex Scripturis. Attendite autem: difficilius enim illud dixit et ad comprehendendum obscurius. Quamobrem oportet, cum quae nostra sunt dixerimus, et totum argumentum vos breviter docuerimus, ita deducere orationem ad ea quae scripta sunt: nobis enim non amplius egebitis, si scopum et institutum didiceritis apostolicum. Ab eo de spe agebatur, et quod futura sperare oporteat, et quod iis qui hic laboraverint erit merces aliqua et fructus et requies. Hoc ergo ostendit ex propheta: et quid dicit? *Quapropter, sicut dicit Spiritus sanctus, Hodie, si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra, sicut in exacerbatione, secundum diem tentationis in deserto, ubi tentaverunt me patres vestri, probaverunt me, et viderunt opera mea quadraginta annis. Propter quod offensus fui generationi huic, et dixi: Semper errant corde: ipsi autem non*

cognoverunt vias meas. Quibus juravi in ira mea, Si introibunt in requiem meam (Psal. 94. 11). Dicit tres esse quietes: unam sabbati, in qua **Deus** quievit ab operibus suis: secundam Palaestinae, in quam ingressi Judaei erant quieturi a multa afflictione et laboribus: tertiam, quae vere est quies, nempe regnum caelorum, quam assequuti vere quiescunt laboribus et afflictionibus. Trium ergo hic meminit. Et quam de causa de una loquens trium meminit? Ut ostenderet prophetam de hac loqui. Nam de prima, inquit, non dixit: quomodo enim de ea quae fuit olim? sed nec de secunda quae fuit in Palaestina: quomodo enim? ipsa enim ad exitum perducta est. Restat ut jam sit haec tertia. Necesse autem est historiam quoque explicare, ut dilucidior reddamus orationem. Nam postquam es Aegypto egressi, multa via confecta, et Dei virtutis innumerabilibus acceptis indiciis et in Aegypto et in mari Rubro et in deserto, voluerunt mittere speculatores, naturam terrae speculatores: illi autem egressi redierunt, regionem quidem admirantes, et praestantium fructuum feracem esse dicentes, sed inexpugnabilium virorum et fortiorum esse regionem: ingrati autem et nullo sensu praediti Judaei, cum oporteret eos priorum meminisse Dei beneficiorum, et quomodo eos interceptos in medio tantorum Aegyptiacorum exercituum eripuit a periculis, et eorum effecit potiri spolils; ac quomodo rursus in deserto petram rupit, et aquarum donavit abundantiam et manna praebuit, et alia effecit mirabilia, ut Deo crederent: horum quidem nihil eis venit in mentem, tamquam nihil omnino factum esset, sed attoniti et stupefacti, volebant reveni in Aegyptum, dicentes: Eduxit nos huc Deus, ut nos de medio tolleretur cum filiis et uxoribus. Deus ergo irascens, quod eorum quae facta fuerant tam cito amisissent memoriam, juravit generationem illam quae haec dixerat, non ingressuram in requiem; et omnes **perierunt** in deserto. Nam David postea, post illorum generationem loquens, dicebat, *Hodie si vocem ejus audieritis*, inquit, *nolite obdurare corda vestra, sicut in exacerbatione*; quare? ne eadem patiamini quae majores vestri, et privemini requie: certe hoc dicit eo quod sit vere requies. Nam si acceperant, inquit, requiem, quam de causa eis rursus dicit: *Hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra, sicut in exacerbatione*?

Commented [c57]: col.54

Commented [c58]: col.55

Sabbatum est regni caelorum typus. – Quenam est ergo alia requies quam regnum caelorum, cujus imago et typus est sabbatum? Deinde, cum universum posuisset testimonium (hoc autem est, *Hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra, sicut in exacerbatione, secundum diem tentationis in deserto, ubi tentaverunt me patres vestri; probaverunt me et viderunt opera mea quadraginta annis. Propter quod offensus fui generationi illi, et dixi, Semper errant corde: ipsi autem non cognoverunt vias meas; quibus juravi in ira mea, Si introibunt in requiem meam*), tunc subjungit: 12. *Videte, fratres, ne forte sit in aliquo vestrum cor malum incredulitatis descendendo a Deo vivo.* Ex duritie enim fit incredulitas: et sicut copora quae occalluerunt et duritiem contraxerunt, non cedunt manibus medicorum: ita etiam induratae animae non cedunt verbo Dei: est enim verisimile quosdam jam non credere, tamquam non vera sint quae facta sunt. Propterea dicit: *Videte ne forte sit in aliquo vestrum cor malum incredulitatis descendendo a Deo vivo.* Nam quoniam sermo de futuris non est adeo credibilis, ut qui est de praeteritis, eis historiam revocat in memoriam, in qua fide eguerunt. Nam si patres vestri, inquit, quoniam non speraverunt ut sperare oportuit, haec passi sunt, multo magis vos: ad eos enim haec verba fiunt. Illud enim, *Hodie*, inquit, semper est quamdiu mundus constiterit. 13. *Sed adhortamini vosmetipsos per singulos dies, donec hodie cognominatur.* Hoc est, Aedificate vos alterutrum, erigite vos ipsos, ut non fiant eadem. *Ut non obduretur qui ex vobis fallacia peccati.*

2. Vides quod peccatum faciat incredulitatem? Nam ut incredulitas malam parit vitam, ita etiam anima, cum in profundum malorum venerit, contemnit; contemnens autem ne sustinet quidem credere, ut se a metu liberet. *Dixerunt enim, inquit, Non videbit Dominus, nec intelliget*

Deus Jacob (Psal. 93. 7); et rursus, *Labia nostra a nobis sunt; quis noster Dominus est* (Psal. 11. 5)? iterumque, *Cur irritavit impius Deum* (Psal. 10. 15 sec. Hebr.)? et rursus, *Dixit insipiens in corde suo: Non est Deus. Corrupti sunt, et abominabiles facti sunt in studiis suis* (Psal. 13. 1). Et rursus, *Non est timor Dei ante oculos eorum*; et rursus, *Quoniam dolose egit in conspectu ejus, ut inveniatur iniquitatem ejus et oderit* (Psal. 33. 2. 3). Christus quoque hoc ad ipsum dicit: *Omnis qui male agit, odit lucem, et non venit ad lucem* (Joan. 3. 20). Deinde subjungit: *Participes Christi effecti sumus*. Quid hoc est, *Participes Christi effecti sumus*? Unum effecti sumus nos et ipse: siquidem ipse quidem caput, nos autem corpus, coheredes, et concorporales. Unum corpus sumus ex carne ejus, inquit, et ex ossibus ejus. *Si tamen initium substantiae ejus usque ad finem retineamus*. Quid est, *Initium substantiae ejus*? Fidem per quam constitimus, et geniti sumus, et ut ita dicam, consubstantiati. Deinde subjungit: 15. *Dum dicitur, Hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corde vestra, sicut in exacerbatione*. Haec inverso ordine ponuntur, deinde adjicitur: (Cap. 4) 1. *Timeamus ergo ne forte relictis pollicitatione introeundi in requiem ejus, existimetur aliquis ex vobis decesse*. 2. *Etenim nobis annuntiatum est, quemadmodum et illis*. *Dum dicitur, Hodie si vocem ejus audieritis*. Illud enim *Hodie* semper est. Deinde ait: *Sed non profuit illis sermo auditus, non admixtus fidei ex iis quae audierunt*; ostendens quomodo non profuit: propterea enim non profuit quia deerat fides. Deinde volens eos terrere, hoc ipsum ostendit per ea quae dicit. 16. *Quidam enim audientes exacerbaverunt, sed non omnes qui profecti sunt ex Aegypto per Moysen*. 17. *Quibus autem infensus fuit quadraginta annis? nonne illis qui peccaverunt, quorum cadaver projecta sunt in deserto*? 18. *Quibus autem juravit non introire in requiem ipsius, nisi iis qui increduli fuerunt*? 19. *Et videmus quod non potuerint introire in requiem ipsius propter incredulitatem*. Cum dixisset rursus testimonium, subjungit etiam interrogationem, quod quidem claram efficit orationem. *Dixit enim, inquit, Hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra sicut in exacerbatione*. Quorumnam, inquit, meminit qui sunt indurati? quorumnam qui non crediderunt? Nonne Judaerom? Quod autem dicit, est hujusmodi: Audierunt illi quoque sicut nos audimus, sed nihil illis profuit. Ne ergo existimetis quod futurum sit ut juvemini audiendo praedicationem: nam illi quoque audierunt, sed nihil illis profuit, quoniam non crediderunt. Chaleb autem et Jesus quoniam non consenserunt iis qui non crediderunt, illis illatum effugerunt supplicium. Et vide quid admirabile: non dixit, Non consenserunt, sed, *Non commisti sunt*; hoc est, citra seditionem sunt separati, cum illi unius et ejusdem foissent sententiae. Hic mihi videtur etiam tacite innuere seditionem. 3. *Ingredivimur enim, inquit, in requiem qui credidimus*. Deinde hoc confirmans subjungit: *Quemadmodum dixit: Sicut juravi in ira mea, si introibunt in requiem meam*: et quidem operibus a constitutione mundi constitutis. Quoniam dicturus forte quispiam erat, Atqui hoc non significat nos ingressuros, sed illos non esse ingressos: quid ergo facit? Interim studet ostendere, quod sicut illa requies non prohibet aliam dici requiem, ita neque haec requies caelorum. Interim ergo vult ostendere illos requiem nos assequutos esse. Ut scias autem quod hoc dicat, addit: 4. *Dixit enim quodam loco de die septima sic: et requievit Deus die septimo ab omnibus operibus suis*: 5. *et in isto rursus: Si introibunt in requiem meam*. Vides quomodo haec non prohibeat *illam* esse requiem? 6. *Quoniam ergo, inquit, supersat introire quosdam in illam, et ii quibus prioribus annuntiatum est, non introierunt propter incredulitatem*: 7. *iterum terminat diem quamdam hodie, in David dicendo: Post tantum temporis, sicut supra dictum est*. Quid est autem quod dicit? Quoniam debent, inquit, aliqui introire omnino, illi autem non introierunt, rursus tertiam statuit requiem. Quod autem oporteat introire, et aliquos introire oporteat, audiamus unde hoc probet. Quoniam post tot, inquit, annos rursus dicit David: *Hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra, sicut in exacerbatione*: 8. *Si enim Jesus eos fecisset quiescere, non de*

Commented [c59]: col.56

Commented [c60]: col.57

alio die postea loqueretur. Liquidem ergo est quod haec dicat tamquam nobis assequuntur aliquam remunerationem. 9. *Itaque relinquitur sabbatismus populo Dei.* Unde? Ex praecepto, *Nolite obdurare corda vestra.* Nam si non esset sabbatismus, non eis praeciperetur, nec juberentur eadem facerent, ut ne eadem paterentur, si non eadem essent passuri. Quomodo autem eadem erant passuri qui tenebant Palaestinam, si non esset alia requies?

3. Pulchre autem conclusit orationem. Non dixit enim, *Requies*, sed. *Sabbatismus*, nomen proprium, et quo laetabantur, et ad quod currebant, sabbatismum regnum vocans. Sicut enim in sabbato ab omnibus quidem malis jubet abstinere, illa autem sola fieri quae pertinent ad cultum Dei, quae quidem peragebant sacerdotes, et quaecumque juvant animam, et nihil aliud: ita tunc quoque. Sed non sic dixit, sed quid? 10. *Qui enim ingressus est in requiem ejus, etiam ipsa requievit ab operibus suis, sicut Deus a propriis.* Sicut Deus requievit, inquit, ab operibus suis, ita qui est ingressus in requiem ejus. Nam quoniam eis loquebatur de requie, et hoc cupiebant audire quando esset futurum, in hoc conclusit orationem.

Spes semper servanda, quamdiu vivimus. – Illud autem, *Hodie*, dicitur, ne desperent. Adhortamini, inquit, vos quotidie, donec hodie dicitur. Hoc est, etiamsi quis peccaverit, quamdiu est illud hodie, habet spem. Nemo ergo desperet quamdiu vivit. Atque maxime quidem, inquit, ne sit quidem cor malum incredulitatis: quod si etiam fuerit, nemo desperet, sed se recreet: nam quamdiu sumus in hoc mundo, illud hodie, habet tempus. Hic autem non solum dicit incredulitatem, sed etiam murmurationes. *Quorum*, inquit, *cadavera prostrata sunt in deserto* (Hebr. 3. 17). Deinde ne quis existimet quod solummodo privabitur requie, subjungit etiam supplicium, dicens: 12. *Vivus enim est sermo Dei et efficax, et penetrabilior omni gladio ancipiti, et peritgens usque ad divisionem animae ac spiritus, compagum quoque ac medullarum, et discretor cogitationum et intentionum cordis.* Hic loquitur de gehenna et de supplicio. Pervadit, inquit, in occulta cordis nostri, et dissecat animam. Hic non est membra esse prostrata, neque terra esse privatos, sicut illic, sed regno caelorum, et aeternae tradi gehennae, et immortalis poenae ac supplicio. *Sed adhortamini vosmetipsos* (Hebr. 3. 13). Vide *mansuetudinem* et lenitatem. Non dixit, *Increpate*, sed, *Adhortamini*. Ita nos oportet gerere in eos qui premuntur afflictione. Hoc etiam dicit scribens ad Thessalonicenses: *Admonete inquietos.* Pusillanimes autem non sic, sed quid? *Consolamini pusillanimes, suscipite infirmos, patientes estote ad omnes.* (1. Thess. 5. 14). Quid est, *Consolamini*? Hoc est, ne desperetis; ne animum despondeatis: nam qui non consolatur eum qui premitur afflictione, eum reddit duriores. Ut non obduretur, inquit, quis ex vobis fallacia peccati. Aut dicit fallaciam diaboli: deceptio enim est nihil exspectare de futuris, existimare non esse reddendam a nobis rationem, et eorum quae hic a nobis gesta sunt non daturus poenas, nec futuram resurrectionem. Aut aliter, deceptio est nihil dolere, aut desperatio: dicere enim, Quid vero? semel peccavi, nulla est mihi spes me recreandi, est deceptio. Deinde eis spem immittit, dicens: *Participes Christi effecti sumus* (Hebr. 3. 14); propemodum dicens: Qui nos ita dilexit, qui nos tanti fecit ut suum corpus faceret, non despiciet pereuntes. Cogitemus, inquit, quibusnam dignati sumus: nos et Christus unum sumus. Ne ergo ei non credamus. Et rursus tacite significat illud quod alibi dictum est, *Si sustinemus, et conregnabimus* (2. Tim. 2.12). Hoc enim est, *Facti sumus participes*: eorundem sumus participes, quorum est Christus. Adhortatus est ab iis quae sunt bona et utilia: *Participes enim*, inquit, *sumus Christi*. Deinde rursus a tristibus et molestis: *Timeamus ne forte relictis sollicitatione introeundi in requiem ejus, existimetur aliquis ex nobis deesse.* Illud enim est perspicuum, et de quo constat. *Probaverunt me, et viderunt opera mea quadraginta annis.* Viden, quod non oporteat a Deo exigere rationem, sed sive nos defendat, sive non, ei credere? nunc enim eos insinuat, quod Deum tentaverint. Nam qui vult accipere probationes ejus aut

Commented [c61]: col.58

potestatis, aut providentiae, aut curae, nondum credit eum esse potentem, nec in homines benignum et elementem. Hoc etiam ad hos scribens subindicat, jam volentes fortasse ejus potestatis, curaeque ac providentiae quam eorum gerit examinationem et probationem accipere in tentationibus. Vides quod ex incredulitate semper est irritatio et ad iram provocatio? Quid ergo dicit? *Itaque relinquitur sabbatismus populo Dei*. Vide autem quomodo totam orationem perspectam ratiocinando collegit. Juravit, inquit, prioribus, eos non ingressuros in requiem, et non ingressi sunt. Deinde post illos longo tempore loquens eum Judaeis, dicit, *Nolite indurare corda vestra, sicut patres vestri*. Unde perspicuum est quod sit alia requies. Nam de Palaestina non possumus dicere; eam quippe habebant: de septimo dic autem dici non potest; non enim de eo loquebatur, qui olim fuit. Aliam ergo innuit, quae vere est requies.

4. *Regni caelorum felicitas*. – Revera enim est illa requies, ubi aufugit dolor, tristitia et gemitus; mi neque curae, neque labores, neque angor, neque metus animam percellens et quatiens, sed solus Dei metus plenus voluptate. Non illic audietur, *In sudore vultus tui vesceris pane tuo*, neque spinas, neque tribulos germinabit tibi. Non est amplius, *In doloribus paries filios tuos*, et, *Ad virum tuum conversio tua, et ipse tibi dominabitur* (*Gen. 3. 19. 18. 16*): omnia ibi sunt pax, gaudium, laetitia, voluptas, bonitas, mansuetudo, aequitas, caritas. Non est illic aemulatio et invidia, non morbus, non haec mors corporis, non illa mors animae, non sunt tenebrae neque nox: omnia sunt dies, omnia lux, omnia quies. Non est illis defatigatio, non satietas: semper erimus in perpetuo bonorum desiderio. Vultisne dem etiam aliquam imaginem ejus qui illic est status? Fieri non potest; verumtamen, quoad ejus fieri poterit, imaginem vobis aliquam tentabo ostendere. Suspiciamus caelum, quando nulla nube interturbante suam ostendit coronam: deinde cum longo tempore immorati fuerimus in pulchritudine ejus aspectus, consideremus quod solum quoque habebimus, non quale habemus, sed quod est tanto pulchrius, quanto tectis luteis est aurum pulchrius, et post illud, tectum rursus superius. Deinde angelos, archangelos, infinitos populos incorporearum Potestatum, ipsam Dei regiam, thronum Paternum. Sed non potest, ut dixi, oratio universum repraesentare et explicare: opus est experientia, et cognitione quae est per experientiam. Quomodo, dic mihi, existimatis Adamum fuisse in paradiso? Tanto melior quam illa est haec vitae degendae ratio, quanto caelum est terra melius. Caeterum aliam quoque inquiramus imaginem. Si contingeret eum qui nunc obtinet imperium, totius orbis terrae tenere dominatum; deinde nec bellis vexari, nec sollicitudinibus, sed solum honorari et degere in deliciis, et multos quidem habere satellites, aurum autem undique ad eum affluere, et esse suspiciendum, qualem ejus animum futurum esse putatis, si ubique terrarum videret bella cessasse? Tale quid tunc erit: imo vero necdum illam assequuti sumus imaginem: quamobrem oportet adhuc aliam inquirere. Itaque cogita mihi infantem Imperatoris, quod quamdiu quidem fuerit in utero, nihil sentit; sin autem contigerit illum repente egressum, ascendere thronum imperatorium, et non paulatim, sed simul et repente omnia accipere: sic erit hic et ille status: aut ut si quis qui fuerit in vinculis, mala passus innumerabilia, repente ad sedem raptus esset regiam. Sed neque sic imaginem sum exacte assequutus. Nam hic quidem bonorum quae fuerit assequutus, etiamsi ipsum dixeris regnum, primo die et secundo et tertio vicens habet desiderium; procedente autem tempore, manet quidem in voluptate, sed non tanta: desinit vero semper ob consuetudinem qualiscumque sit; illic autem non solum non minuitur, sed etiam crescit. Cogita enim quantam sit animam, cum illuc abierit, non amplius expectare finem illorum bonorum, nec mutationem, sed incrementum, et vitam quae non habet finem, ab omni quidem periculo liberam, et ab omni animi aegritudine et sollicitudine, plenam animi gaudio et bonis innumeris. Si enim in campum exeuntes, ubi videmus militum tabernacula tapetibus confixa, et lanceas et galeas et clypeorum umbones resplendentes, stupentes et suspensos nos

Commented [c62]: col.59

Commented [c63]: col.60

tenet admiratio; si autem contigerit videre regem in media currentem, aut etiam cum armis aureis equum agentem, nihil nobis deesse existimamus: quid putas, quando viderimus aeterna sanctorum tabernacula fixa in caelis? *Suscipient enim, inquit, vos in aeterna tabernacula* (Luc. 16. 9): quando videris unumquemque resplendentem plus quam radii solis, non ex aere et ferro, sed ex illa Gloria, cujus fulgores non potest videre humanus oculus? Et haec quidem in hominibus: quid vero dixeris multa angelorum millia, archangelorum, Cherubim, Seraphim, Thronorum, Dominationum, Principatuum, Potestatum, quorum pulchritudo omnem superat intelligentiam? Sed enim quousque non desistam ea persequi quae non possunt comprehendi? *Neque enim, oculus vidit, inquit, neque auris audivit, neque in cor hominis ascenderunt quae Deus praeparavit iis qui ipsum diligunt* (1. Cor. 2. 9). Nihil est ergo miserabilius iis qui non assequuntur, neque beatus iis qui assequuntur. Simus ergo nos ex beatis, ut aeterna consequamur bona, in Christo Jesu Domino nostro, quicum Patri una cum sancto Spiritu gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in saecula saeculorum. Amen.

HOMILIA VII (col.59-68)

CAP. 4. v. 11. *Festinemus ergo ingredi in illam requiem, ut ne in idipsum quis incidat incredulitatis exemplum.* 12. *Vivus est enim sermo Dei et efficax, et penetrabilior omni gladio ancipiti, et pertingens usque ad divisionem animae et spiritus, compagumque ac medullarum, et discretor cogitationum et intentionum cordis:* 13. *et non est ulla creatura invisibilis in conspectu ejus; omnia autem nuda et aperta sunt oculis ejus, ad quem nobis sermo.*

Commented [c64]: col.59

1. Fides res est magna et salutaris, et absque ea fieri non potest ut salvi simus. At non potest per se sola id efficere, sed proba etiam vita requiritur. Ideo Paulus quoque eos admonet qui jam sunt dignati mysteriis, dicens: *Festinemus ingredi in illam requiem.* *Festinemus, inquit, ac studeamus utpote cum fides non sufficiat, sed etiam debeat vita adjici, et magnum adhiberi studium.* Revera enim multo opus est studio ut ascendamus in caelum. Si enim terra non sunt dignati qui tantas miseras et calamitates perpassi sunt in deserto, et terram non potuerunt assequi, quoniam murmurarunt et quoniam sunt fornicati: quomodo nos regno caelorum digni habebimur, qui vitam inconsiderate ignaveque et segniter agimus? Multo ergo nobis opus est studio. Vide autem quod non damnum eousque constituerit, quod non ingrediamur: non enim dixit, Studeamus ingredi in illam requiem, ne a tantis bonis excidamus; sed id addidit quod homines magnopere excitat. Quidnam est hoc? *Ut ne in idipsum quis incidat incredulitatis exemplum;* hoc est, ut illic habeamus mentem, spem, expectationem, ne similiter excidamus. Nam quod excidamus, significat exemplum: *Ut ne in idipsum, inquit.* Deinde ne audiens, *In idipsum, existimes idem esse supplicium, audi quid subungat: Vivus est enim sermo Dei et efficax, penetrabilior omni gladio ancipiti, et pertingens usque ad divisionem animae et spiritus, compagumque ac medullarum, et discretor cogitationum, cordis.* Hic quoque ostendit quod illa etiam fecit ipse Dei sermo, et vivit, nec exstinctus est. Ne ergo quoniam audivisti sermonem, id solummodo audias: est enim, inquit, penetrabilior gladio. Vide quomodo se demittat, et hinc considera quanam de causa opus fuit etiam prophetis ut dicerent gladium, et arcum, et rhomphaeam. *Nisi conversi, inquit, fueritis, gladium suum vibrabit, arcum suum tetendit, et paravit illum* (Psal. 7. 13). Nam si nunc, post tantum tempus et consummationem, non potest nomine sermonis tantum terrere, sed his etiam verbis indiget, ut comparationis ostendat exsuperationem: multo magis tunc. *Pertigens usque ad divisionem animae et spiritus.* Quid hoc

Commented [c65]: col.60

Commented [c66]: col.61

est? Significavit aliquid terribilius: aut quod spiritum dividit ab anima: aut quod etiam ipsa pervadit incorporea, non quemadmodum gladius solum corpora. Hic ostendit quod et anima puniatur, et quod quae sunt intima scrutetur, totum penitus pervadens hominem. *Et discretor cogitationum et intentionum cordis. Et non est ulla creatura invisibilis in conspectu ejus.* His eos maxime terruit. Non enim, si adhuc, inquit, in fide stas, sed non cum certa et plena persuasione, confidatis: ipse judicabit quae sunt in corde: eo enim pervadit et puniens et exanimans. Et quid dico, inquit, de hominibus? nam etsi dicas angelos et archangelos, et Cherubim et Seraphim, at quamcumque creaturam, omnia illi oculo sunt aperta, omnia clara et manifesta, nihil est quod possit eum latere: *Omnia sunt nuda et aperta oculis ejus, ad quem nobis sermo.* Aperta autem Graece dicitur τετραχλυσμένα, id est, resupinata, a metaphora pellium quae extrahuntur a victimis. Ut enim quando quispiam illis jugulatis pellem a carne abstraxerit, omnia quae sunt intus aperit, et nostris oculis reddit manifesta: ita etiam Deo clara et manifesta proposita sunt omnia. Tu autem mihi considera quomodo corporeis semper opus habet imaginibus: quod quidem erat auditorum imbecillitatis. Nam quod essent imbecilli, ostendit, dicens eos esse hebetes, ut qui opus habeant lacte, non solido cibo. *Omnia sunt nuda et aperta oculis ejus, ad quem nobis est sermo.* Quid vero est, *In idipsum incredulitatis exemplum?* Ut si quis causam quaerens dicat, Cur non viderunt illi terram? Acceperant arrham Dei potentiae, et cum oporteret credere, terrori magis cedentes, et nulla de Deo magna apprehensa visione, pusillique et abjecti animi effecti, perierunt. Potest etiam aliquid aliud dici, nempe quod cum viae majorem partem confecissent; cum **essent** ad ipsas portas, in ipso portu, sunt submersi. Hoc de vobis quoque timeo, inquit. Hoc est, *In ipsum exemplum incredulitatis.* Nam quod ipsi quoque multi passi sint, illis postea fert testimonium, dicens: *Rememoramini pristinos dies, in quibus illuminati magnum certamen sustinuistis passionum (Hebr. 10. 32).* Nemo ergo sit pusilli et abjecti animi, neque in fine animum despondens concidat. Sunt enim, sunt qui in principio quidem prompto et alacri animo certamina aggrediuntur, postea autem toti parum nolentes adjicere, totum perdiderunt. Sufficiunt, inquit, majores ad vos erudiendos ne in eadem incidatis, neque eadem patiamini quae passi sunt. Hoc est, *In ipsum incredulitatis exemplum.* Ne dissolvamur, inquit, et enervemur: quod etiam dicit in fine, *Remissus manus et genua soluta erigite (Hebr. 12. 12).* *Ut ne in idipsum,* inquit, *quis incidat incredulitas exemplum:* hoc enim est revera cadere. Deinde, ne cum audisses quod quis in idipsum exemplum cadat, eandem mortem existimes quam illi obierunt, vide quid dicat: *Vivus est enim sermo Dei et efficax, et penetrabilior omni gladio ancipiti.* Quovis enim gladio gravius in eorum animas irruit sermo, graves plagas inferens letalesque dat sectiones. Neque vero opus est ut eorum adducat demonstrationem, neque ut ea probet ac confirmet, cum adeo manifestam habeat narrationem. Nam quodnam, inquit, bellum illos perdidit? quis gladius? annon plane sua sponte ceciderunt? Ne ergo, quoniam non eadem sumus perpessi, simus securi: quamdiu dicitur hodie, licet nobis recreari et refici. Sed cum haec dixerit, ne audientes quae sunt animae, ignavi sint et socordes, addit etiam quae sunt corporis, haec declarans: ut cum rex aliquis principes suos, qui magna quaedam peccata admiserunt, primum privat militia, ablatoque cingulo et auctoritate et praecone adducto, tunc punit: ita hic quoque facit gladius Spiritus. Deinde terribilius loquitur de Filio: *Ad quem nobis est sermo,* inquit. Id est, Ipsi debemus reddere rationem eorum quae gessimus. Itaque ne cadamus neque animum despondeamus. Sufficiunt quidem etiam illa quae dicta sunt ad nos erudiendos: illi vero satis illa sunt, sed haec adjicit: 14. *Habeamus autem etiam pontificem magnum qui penetravit caelos, Jesum Filium Dei.*

2. Quod enim propterea id adjecerit, subjunxit: 15. *Non enim habemus pontificem qui non possit compati infirmitatibus nostris.* Propterea dicebat superius: *In eo, in quo passus est ipse et tentatus, potens est eis qui tentantur auxiliari.* Vide ergo quomodo hoc ipsum hic quoque facit.

Commented [c67]: col.62

Quod autem dicit est huiusmodi: Eadem, inquit, quam nos viam iniit, imo vero asperiores; nam omnium rerum humanarum accepit experientiam. Dixit illic, *Non est creatura invisibilis in conspectu ejus*, divinitatem subindicans. Deinde postquam attigit carnem, loquitur rursus submissius et humiliter: *Habentes ergo pontificem magnum qui penetravit caelos*: et maiorem ostendit curam, eo quod eos tamquam suos defendat et protegat, nec velit ut ipsi cadant. Nam Moyses quidem, inquit, non ingressus est in requiem, ipse autem est ingressus: et quomodo, ego dicam. Quod autem hoc nusquam posuerit, non est admirabile: nam vel ne videretur invenire defensionem, ipsum una comprehendit: vel ne virum videretur accusare, hoc non dixit aperte. Nam si, cum nihil horum dictum sit, haec objiciebant, dicentes, Ipse dixit adversus Moysem et adversus legem: multo magis, si dixisset, Non est Palaestina, sed caelum, his majora dixissent. Sed non universum tribuit sacerdoti, sed etiam quae a nobis sunt praestanda requirit, confessionem inquam. *Habentes enim, inquit, pontificem magnum, qui penetravit caelos, Jesum Filium Dei, teneamus confessionem*. Quamnam dicit confessionem? Quod sit resurrectio, quod sit remuneratio, quod bona sint innumerabilia, quod Christus sit Deus, quod sit fides recta: haec confiteamur, haec teneamus. Quod autem haec vera sint, est perspicuum ex eo quod intus sit pontifex. Ergo quod non excidimus, confiteamur: etiamsi res non adsint, non tamen confiteamur: si modo adessent, falsum esset. Quamobrem hoc quoque verum est quod differantur: etenim pontifex noster est magnus: *Non enim habemus pontificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris*. Non est, inquit, qui res nostras ignoret, sicut multi pontifices qui nesciunt eos qui sint in afflictionibus, neque quidnam sit afflictio. Nam apud homines fieri non potest ut ejus, qui malus vexatur, norit vexationem is qui non fecit periculum, et non transiit per sensibilia. Omnia enim sustinuit noster pontifex: nam propterea primum sustinuit, et tunc ascendit, ut posset commiserari. *Tentatum autem per omnia pro similitudine absque peccato*. Vide quomodo etiam supra posuit, *Simile*, et hic, *Pro similitudine*. Hoc est, passus est persecutionem, fuit consputus, accusatus, irrisus, calumniis appetitus, ejectus, postremo cruci affixus. *Pro similitudine absque peccato*. Hic etiam aliud subindicat, nempe quod fieri potest, ut qui est in afflictionibus, eas perferat absque peccato. Quamobrem etiam quando dicit, *In similitudine carnis*, non hoc dicit, quod acceperit carnis similitudinem, sed carnem. Cur ergo dixit, *In similitudine*? Quoniam dixit de carne peccatrice: erat enim nostrae similis. Nam natura quidem erat eadem quae nostra, peccato autem nequaquam eadem. 16. *Adeamus ergo cum fiducia ad thronum gratiae ejus, ut misericordiam consequamur, et gratiam inveniamus in auxilio opportuno*. Quemnam dicit thronum gratiae? Thronum regium, de quo dicit: *Dixit Dominus Domino meo: Sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum* (Psal. 109. 1). Ac si diceret, Adeamus cum fiducia, quoniam habemus pontificem nulli peccato affinem, qui superavit orbem terrae: *Confidite enim, inquit, ego vici mundum* (Joan. 16. 33). Hoc enim est, omnia esse passum, mundum autem esse a peccato. Etsi, inquit, nos sumus sub peccato, et ipse tamen non est peccato obnoxius, quomodo accedamus cum fiducia? Nunc est sedes gratiae, non sedes iudicii.

Commented [c68]: col.63

Commented [c69]: col.64

Misericordia Dei donum regale. – Ideo *Accedamus*, inquit, *cum fiducia, ut accipiamus misericordiam qualem quaerimus*. Munificentiae enim res est, donum regale. *Et gratiam inveniamus in auxilio opportuno*. Bene dicit, *In auxilio opportuno*. Si nunc, inquit, adieris, accipies et gratiam et misericordiam; opportune namque accedis: sin autem tunc adieris, nequaquam; importunus enim est tunc aditus; non est enim tunc thronus gratiae. Eousque enim est sedes gratiae, quousque sedet Rex dans gratiam: quando autem est consummatio, tunc excitatur ad iudicium: *Exsurge enim, inquit, Deus, iudica terram* (Psal. 81. 8). Aliud etiam dicendum est. *Adeamus*, inquit, *cum fiducia*; id est, nullius rei malae nobis conscii, non dubitantes: nam qui est ejusmodi, non potest accedere cum fiducia. Ideo alibi quoque dicit:

Tempore opportuno exaudivi te, et in die salutis adjuvi te (Isa. 49. 8). Nam quod nunc quoque qui post lavacrum peccant, invenient poenitentiam, est gratiae. Ne autem audiens pontificem, existimes eum stare, statim ducit ad sedem: sacerdos autem non sedet, sed stat. Vides quoniam, quod factus sit pontifex, non est naturae, sed gratiae et demissionis et exinanitionis? Hoc nobis quoque opportunum est dicere, Adeamus cum, fiducia petentes: solum fidem offeramus, et dat omnia. Nunc est tempus doni, nemo de se desperet. Tunc est tempus desperationis, quando clausus fuerit thalamus, quando Rex fuerit ingressus ad videndos cos qui accumbunt, quando sinus patriarchae sunt accepturi eos qui iis sunt dignandi: nunc autem nondum: adhuc enim consistit theatrum, adhuc instat certamen, adhuc pendet praemium.

3. Festinemus ergo: Paulus enim dicit, *Sic curro, non quasi in incertum (1. Cor. 9. 26).* Cursu opus est, coque vehementi. Qui currit, nullum videt ex omnibus, etiamsi ingrediatur per prata, etiamsi per loca arida et aspera: qui currit, non aspicit ad spectatores, sed ad praemium; etiamsi sint divites, etiamsi pauperes, etiamsi quis irrideat, etiamsi laudet, etiamsi contumelia afficiat, etiamsi lapidibus appetat, etiamsi domum diripiat, etiamsi viderit filios, etiamsi uxorem, etiamsi quodlibet, non avertitur; in hoc solum est ut currat, ut praemium accipiat. Qui currit, nusquam stat: nam si vel parum segnis fuerit et deses, totum perdet. Qui currit, non solum nihil remittit ante finem, sed etiam tunc maxime cursum intendit. Hoc a me dictum est ad eos qui dicunt, In juventute nos exercuimus, in juventute jejunavimus, nunc consenuimus. Nunc maxime oportet pietatem intendere. Ne mihi enumeres quae olim a te recte sunt gesta; nunc te praebea juvenem florentemque et vegetum. Nam maxime quidem qui corporalem nunc currit cursum, postquam eum apprehenderit canities, non potest aequè currere: nam quidquid est certaminis, est in corpore.

Senes ut juvenes currere debent in via salutis. – Tu autem quanam de causa cursum minuis? anima enim hic opus est, anima excitata et erecta: anima autem roboratur in senectute; imo tunc maxime viget, tunc exsultat. Sicut enim corpus, quamdiu quidem tenetur febribus crebrisque et sibi invicem succedentibus morbis, etiamsi sit forte et robustum, est tamen afflictum; postquam autem fuerit liberatum ab illa obsidione, suas vires recuperat: ita etiam anima febricitat in juventute, et eam maxime tenet amor gloriae et deliciarum et rei venereae et aliorum multorum affectuum; cum advenerit autem senectus, ea expellit haec omnia quae sunt corporis, partim quidem cum tempore, partim autem per philosophiam. Intensum enim robur corporis deprimens senectus, ne his quidem volentem uti sinit animam; sed tamquam omne genus hostibus compressis, eam constituit in loco puro a tumultibus, et magnam efficit tranquillitatem, et majorem affert timorem. Si enim nullus alius, at senes quidem certe norunt se morituros, et morti omnino esse propinquos. Quando igitur quae ad hanc vitam pertinent recedunt cupiditates ac libidines, subito autem ingruit exspectatio iudicii, pervicaciam animae molliens et inobedientiam, annon fit attentior si velit? Quid vero, inquit, quod videmus senes juvenibus deteriores? Summam mihi dicis vitii exsuperationem: nam et furiosos videmus nullo impellente se dare praecipites. Quando ergo vel senex laborat morbis juvenum, id summum est vitium: nec in juventute quidem, qui est huiusmodi, excusationem habuerit: non potest enim dicere, *Delicta juventutis meae et ignorantias meas ne memineris (Psal. 24. 7).* Nam qui manet idem in senectute, ostendit quod etiam in juventute non propter ignoracionem, neque propter imperitiam, neque propter aetatem fuerit ejusmodi, sed propter socordiam. Ille enim potest dicere, *Delicta juventutis meae et ignorantias meas ne memineris*, qui facit quae seni conveniunt, qui mutatur in senectute: si autem etiam in senectute eadem admittit proba et dedecora, quomodo par est ut is nominetur senex, qui ne aetatem quidem reveretur? Nam qui dicit, *Delicta juventutis meae et ignorantias meas ne memineris*, haec dicit, tamquam in senectute se recte gerens.

Commented [c70]: col.65

Vitia senum tempore Chrysostomi. – Ne ergo propter ea, quae fiunt in senectute, te ipsum privas etiam veniam peccatorum, quae admisisti in juventute. Quomodo enim id non est absurdum et peius quam ut mercatur veniam? senex ebrius est, sedet in cauponis, senex properat ad equorum curriculum, senex ascendit in theatrum, tamquam puer currens cum vulgo. Vere est pudor et res ridicula, extrinsecus quidem ornari canitie, intrinsecus autem sensum habere pueri. Et si quispiam juvenis cum contumelia affecerit, statim objicit canos. Tu eos prior reverere: sit u autem tuos non reverearis, idque cum sis senex, quomodo aequum censes ut juvenis tuos revereatur? Non revereris canos, sed eos probro et dedecore afficis. Deus te honoravit candore pilorum, magnam tibi dedit praerogativam: cur prodis honorem? Quomodo te reverebitur juvenis, quando es eo longe protervior et lascivior? Canities enim tunc est reverenda, quando agit quae sunt eanitie: quando autem agit quae sunt juvenum, magis erit ridicula quam juvenes. Quomodo ergo poteritis haec suadere juvenibus, vos senes temulenti ob immodestiam? Non senes accusans haec dico, absit, sed juvenes. Nam qui haec agunt, etiamsi ad annum centesimum pervenerint, mihi sunt juvenes: sicut juvenes, etiamsi sint parvi pueri, sint autem modesti et temperantes, sunt meliores senibus. Nec meum est quod dicitur, sed hanc quoque discretionem novit Scriptura: *Senectus venerabilis*, inquit, *non diuturna, et aetas senectutis vita immaculate* (Sap. 4. 9).

Commented [c71]: col.66

4. *Qui sit honor senectutis.* – Canos enim honoramus, non quia album colorem nigro praeferimus, sed quia est signum vitae quae ex virtute agitur, et cum videmus, internos canos ex eo conjicimus: sin autem ea gerunt quae canitiei sunt contraria, propterea magis fiunt ridiculi. Nam et regem honoramus, et purpuram, et diadema, quoniam sunt signa imperii: sed si eum viderimus eum purpura conspui, a satellitibus conculcari, suffocari, in carcerem conjici, discerpi ac convelli, numquid reverebimur purpuram aut diadema, nec etiam ipsum habitum deplorabimus? Ne velis ergo honorari propter canitiem, cum tu ipse ei facias injuriam: nam ipsa quoque de te debet poenas sumere, quod habitum adeo splendidum et pretiosum probro afficias. Non haec contra omnes dicimus, nec absolute a me verba fiunt adversus senectutem: non sum adeo insanus; sed adversus juvenilem animam, quae dedecore afficit senectutem: neque de iis qui consenuerunt haec dolentes dicimus, sed de iis qui canitiem dedecorant. Senex enim est rex, si velit, et eo qui est indutus purpura magis regalis, si imperet animi perturbationibus, et vitia tamquam satellites sibi subjiat: sin autem trahatur et a sede dejiciatur, et pecuniae, amoris, gloriae inanis, et fucatae elegantiae deliciarumque et ebrietatis et irae et rei venereae fiat servus, et pilos infucet oleo, et ostendat aetatem a libero animi arbitrio contumelia affectam, quo non fuerit is dignus supplicio? Sed vos, juvenes, ne sitis tales: neque enim vobis ignoscitur si peccatis. Quamobrem? Quoniam licet esse senem in juventute; ac sicut sunt juvenes in senectute, ita et contra. Sicut enim illic pilus dealbatus neminem servat, sic nec hic niger neminem impedit. Nam etsi haec quae dixi senem reddunt inhonestiorem multo magis quam juvenem; sed tamen nec juvenis liber est a reprehensione. Nam juveni tunc solem danda est venia, quando vocatur ad rerum administrationem, cum sit imperitus, cum tempore opus habeat et experientia: quando autem oportet ostendere virilitatem temperantiae, nequaquam, neque quando oportet pecuniis imperare. Est enim ubi juvenis magis reprehenditur quam senex. Nam senex quidem multa opus habet curatione, cum eum imbecillum reddat senectus: juvenis autem cum possit, si velit, sibi sufficere, quamnam assequer veniam, quando magis rapit quam senex quando acceptae magis est memor injuriae, quando despicit, quando non magis defendit quam senex. quando multa loquitur importune, quando contumelia afficit, quando maledicto appetit, quando inebriatur? Si autem in temperantia et continentia existimat se non posse reprehendi, vide eum hic quoque multa habere adjumenta, si velit. Nam etsi cupiditas et libido ei magis est molesta quam seni,

Commented [c72]: col.67

sunt tamen multa quae potuerit magis facere quam senex, et illam incantare bestiam. Quenam ea sunt? Labores, lectiones, pervigilia, jejunia.

De monachis. – Cur autem haec nobis dicis qui non sumus monachi? Haec mihi dicis? dic Paulo, quando dicit: *Vigilantes in omni patientia et oratione* (Coloss. 4. 2): quando dicit, *Carnis curam ne feceritis in concupiscentiis* (Rom. 13. 14). Non enim haec solum scripsit monachis, sed omnibus qui sunt in urbibus. Non debet enim mundanus seu saecularis plus habere quam monachus, nisi in hoc solum, quod cohabitat cum uxore: hic datur ei venia, in aliis autem minime, sed omnia eum oportet facere aequae atque monachum. Jam vero et beatitudines quae a Christo dictae sunt, non dictae sunt solum monachis; nam periisset totus orbis terrae, et accusarem Deum crudelitatis. Si autem beatitudines dictae sunt solis monachis, et fieri non potest ut eas consequatur mundanus; ipse autem permisit nuptias: ipse ergo omnes perdidit. Si enim fieri non potest ut cum matrimonio faciat quae sunt monachorum, perierunt et ad interitum redacta sunt omnia, et coacta est virtus in angustias. Quomodo autem sunt honorabiles nuptiae (Hebr. 13. 14), quae nobis tantum afferunt impedimentum? Quid ergo dicendum est? Fieri potest, atque adeo valde fieri, ut qui habemus uxores, virtutem sectemur et exerceamus, si velimus. Quomodo? Si habentes uxores simus tamquam non habentes, si non laetemur ob possessiones, si mundo utamur tamquam non utentes (1. Cor. 7. 31). Si qui autem impediti fuerunt a nuptiis, sciant, quod nuptiae non fuere impedimento, sed liberum arbitrium quod male usum est nuptiis: nam neque vinum facit ebrietatem, sed malum animi institutum, et ejus usus supra modum. Moderate utere nuptiis, et eris primus in regno caelorum, et frueris bonis omnibus: quae detur nobis omnibus consequi, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri simulque sancto Spiritui gloria, potestas, honor, nunc et semper, et in saecula saeculorum. Amen.

Commented [c73]: col.68

HOMILIA VIII (col.67-76)

CAP. 5. v. 1. *Omnis enim pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in iis quae sunt ad Deum, ut offerat dona et sacrificia pro peccatis: 2. qui condolare possit iis qui ignorant et errant, quoniam et ipse circumdatus est infirmitate: 3. et propterea debet, quemadmodum pro populo, ita etiam et pro semetipso offerre pro peccatis.*

Commented [c74]: col.67

1. Vult deinceps ostendere beatus Paulus, quod hoc Testamentum est longe melius et praestantius Veteri; procul rationes prius jaciens tamquam fundamentum. Nam quoniam nihil erat corporale, neque imaginale, nempe non templum, non sancta sanctorum, non sacerdos tantum habens apparatus, non legales observationes, sed excelsiora omnia et perfectiora, et nihil ex rebus corporalibus: erat autem universum in rebus spiritualibus; spiritualia autem infirmiores non aequae inducunt atque corporalia: ideo totum hoc dicendi argumentum versat et agitat. Vide autem ejus sapientiam: initium ducit a sacerdote, et continenter eum appellat pontificem, et ab ipso primo ostendit differentiam. Propterea primum definit quid sit sacerdos, et ostendit si qua habeat sacerdotis, et si qua sint symbola sacerdotii. Ei autem occurrebat et obstabat, quod neque esset ex genere nobili, neque ex tribu sacerdotali, neque sacerdos super terram; hinc autem quidam dicturi esse videbantur, Quomodo ergo sacerdos? quod in Epistola ad Romanos fecit (Rom. 4), id et nunc facit. Nam cum suscepisset argumentum non probabile, si hoc operetur fides quod non valuit labor legis et in vita instituenda sudor; ut ostendat id et fieri potuisse et factum esse, confugit ad patriarcham, et universum reduxit ad illud tempus. Ita hic quoque alteram sacerdotii viam ingreditur, proponens ex iis quae praecesserunt. Et sicut in punitione non solum

Commented [c75]: col.68

adducit gehennam, sed ea etiam quae contigerunt tempore patrum: ita hic quoque primum confirmat a praesentibus. Nam oportebat quidem terrestrium fidem fieri ex caelestibus; sed quando imbecilli sunt auditores, fit contrarium. Atque interim quidem prima ponit ea quae sunt communia; et tunc ostendit id quod exsuperet. Sic enim fit exsuperatio per comparisonem, quando in aliis quidem est inter eos communio et societas, in aliis vero exsuperat: sin minus, non fit amplius per comparisonem. *Omnis pontifex ex hominibus assumptus*, Hoc est Christo commune. *Pro hominibus constituitur in iis quae ad Deum pertinent*. Et illud commune. *Ut offerat dona et sacrificia pro populo*. Et hoc quoque, sed non totum: quae restant autem, nequaquam. *Qui condolere possit iis qui ignorant et errant*. Hic jam est exsuperatio. *Quoniam ipse circumdatus est infirmitate, et propter eam debet, quemadmodum pro populo, ita etiam pro seipso offerre pro peccatis*. Deinde aliud addit: Fit, inquit, ab alio, et ipse non invadit. Hoc quoque est commune. 4. *Nec quisquam sibi sumit honorem, sed qui vocatur a Deo, tamquam Aaron*. Hic aliud curat, ostendens quod a Deo sit missus. Quod quidem cum Judaeis disserens assidue dicebat Christus: *Qui misit me, major me est* (Joan. 8. 42); et, *A me ipso non veni*. Hic mihi videtur etiam tacite Judaeorum innuere sacerdotes, qui invadebant, et legem violabant sacerdotii. 5. *Sic et Christus non semetipsum glorificavit ut pontifex fieret*. Ubi ergo fuit institutus et ordinatus? Aaron enim saepe fuit institutus et ordinatus, ut in virga, et quando ignis descendit, et eos qui invadebant sacerdotium e medio sustulit: hic autem contra, non solum eis nihil mali accidit, sed in bona sunt existimatione. Undenam ergo? Hoc ostendit ex prophetia. Nihil habet sensile nec aspectabile. Ideo hoc confirmat ex prophetia et ex futuris: *Sed qui loquutus est ad eum: Filius meus es tu, ego hodie genui te*. Quid hoc ad Filium? Maxime, inquit, hoc de Filio dictum. Quid ad quaestionem confert? Multum: haec est enim praecedens probatio quod sit a Deo institutus et ordinatus. 6. *Quemadmodum et in alio loco dicit: Tu es sacerdos in aeternum secundum ordinem Melchisedech*. Cui autem hoc dictum est? quis est secundum ordinem Melchisedech? Nullus alius; omnes enim erant sub lege, omnes observabant sabbata, omnes circumcidebantur. Non potest quispiam alium dicere. 7. *Qui in diebus carnis suae, preces supplicationesque ad eum, qui possit illum salvum facere a morte, cum clamore valido et lacrymis offerens, exauditus est pro sua reverentia*. 8. *Et quidem cum esset Filius Dei, didicit ex iis quae passus est obedientiam*. Vides quod nihil aliud facit, quam quod ostendit quam gerit curam et summam caritatem? Quid enim sibi vult illud, *Cum clamore valido*? nusquam hoc dicit Evangelium, neque quod orans sit lacrymatus, neque quod clamorem ediderit. Vides quod hoc erat sui ad nostrum captum demissio? Non enim satis habuit dicere quod sit precatus, sed etiam quod cum clamore valido. *Et auditus*, inquit, *pro sua reverentia*. *Etiam si esset Filius, didicit ex iis quae passus est obedientiam*. 9. *Et consummatus factus est omnibus obtemperantibus ei causa salutis aeternae*, 10. *appellatus a Deo pontifex juxta ordinem Melchisedech*. Esto cum clamore: cur etiam valido? *Et cum lacrymis*, inquit, *offerens, exauditus est pro reverentia*. Erubescant haeretici, qui carnem negant. Quid dicis? exaudiebatur Filius Dei pro reverentia? Et quid de prophetis plus dixeritis? Quatenam autem est consequentia dicere, *Exauditus pro reverentia*; et addere, *Etiam si esset Filius, didicit ex iis quae passus est obedientiam*? haecne de Deo dixerit quispiam? et quis adeo insanierit? quis autem emotae mentis haec fuerit loquutus? *Exauditus*, inquit, *pro reverentia, didicit ex iis quae passus est obedientiam*. Quam obedientiam? qui usque ad mortem antea obedivit, tamquam patri filius, quomodo postea didicit?

2. Vides hoc dictum esse de carne? quod autem dicit est huiusmodi. Dic mihi, rogabatne Patrem ut servaretur a morte, et propterea erat tritis, et dicebat: *Si possibile est, transeat a me calix iste* (Matth. 26. 39)? pro resurrectione autem nusquam oravit. Patrem, sed contra ipse pronuntiat, dicens: *Solvite templum hoc, et in tribus diebus excitabo ipsum*; et, *Potestatem habeo*

Commented [c76]: col.69

ponendi animam *meam*, et potestatem habeo rursus recipiendi eam: nullus tollit eam a me, sed ego eam pono a meipso (Joan. 2. 19. et 10. 18). Quid est ergo? quamnam ob causam precabatur? Et rursus dicebat: *Ecce ascendimus Jerosolymam, et Filius hominis tradetur pontificibus et scribis, et condemnabunt cum morte, et tradent eum gentibus ad illudendum et flagellandum et crucifigendum, et tertia die resurget* (Matth. 20. 18.). Et non dixit, Pater me faciet resurgere. Quomodo ergo de eo precabatur? Sed pro quibus precabatur? pro iis qui in ipsum crediderant. Quod autem dicit est hujusmodi: Facile exauditur. Nam quoniam de illo mundum habebant eam quam par erat opinionem, dixit cum fuisse exauditum, sicut ipse quoque discipulos consolans dicebat: *Si me diligeretis, gauderetis utique, quoniam ad Patrem meum vado, quia Pater major me est* (Joan. 14. 28). Quomodo autem non seipsum glorificavit, qui seipsum exinanivit, qui seipsum tradidit? *Tradidit enim, inquit, seipsum pro peccatis nostris* (Gal. 1. 4); et rursus, *Qui dedit seipsum redemptionem pro omnibus nobis* (1. Tim. 2. 6). Quid ergo est? Vides quod propter carnem de se loquitur humilia? Ita hic quoque, etiamsi esset Filius, exauditus fuit pro sua reverentia: vult enim ostendere id quod gestum est magis esse opus suum, quam Dei gratiae. Tanta, inquit, fuit ejus reverentia ac pietas, ut ideo eum revereretur Deus. Didicit, inquit, Deo obedire. Hic rursus ostendit quantum sit lucrum perpeccionum. *Et consummatus, inquit, factus est omnibus obtemperantibus ei causa salutis*. Si autem ille, cum esset Filius, ex perpeccionibus lucratus est ut obediret, multo magis nos. Vides quam multa dicat de obedientia, ut ipsi persuadeantur? Videntur enim mihi frequenter habenas excutere nec dictis obtemperare: hoc enim subindicavit, dicens, *Segnes facti estis ad audiendum*. Ex iis quae passus est, inquit, continenter didicit Deo obedire. *Et consummatus*: per passiones, inquit. Hoc est ergo consummatio, et per hoc venire oportet ad perfectionem. Non solum ipse salvus evasit, sed hoc etiam fuit aliis copia salutis: *Consummatus enim fuit obtemperantibus ipsi causa salutis aeternae*. *Appellatus, inquit, a Dea pontifex secundum ordinem Melchisedech*. 11. *De quo nobis grandis sermo et ininterpretabilis ad dicendum*. Deducturus orationem ad differentiam sacerdotii, prius eos increpat, ostendens quod tam magna sui demissio sit lac; et quod illi sint infantes, magis est immoratus in humili qui est secundum carnem sermone, et loquitur tamquam de quodam justo. Vide autem: nec omnino praeteriit rem silentio, neque dixit: nam illud quidem fecit ut mentem eorum erigeret, et persuaderet ut essent perfecti, et magnis non privarentur dogmatibus; hoc autem fecit, ne obrueret eorum intelligentiam. *De quo nobis grandis sermo, inquit, et ininterpretabilis ad dicendum, quoniam imbecilles facti estis ad audiendum*. Quoniam illi audiunt, propterea est oratio difficilis ad interpretandum. Quando enim alicui res est cum hominibus qui non assequuntur nec intelligunt quae dicuntur, *is non potest eis recte interpretari*. Sed forte quispiam ex vobis, qui hic statis, caligat, et damnum rem esse existimat, se ipse propter Hebraeos fuerit impeditus ne sermonem loqueretur perfectiorem. Atque forte quidem hic quoque, praeter paucos, multos opinor esse tales, ut hoc etiam de vobis dicatur: propter paucos autem dicam. Numquid ergo sermonem silentio praeteriit, aut eum rursus sumpsit in iis quae deinceps sequuntur, et idem fecit quod in Epistola ad Romanos? nam illic quoque, cum os prius obstruxisset contradicentibus, et dixisset, *O homo, tu quis es qui respondeas Deo* (Rom. 9. 20)? tunc subjungit solutionem. Ego autem puto neque ipsum omnino silentio praeteriisse, neque dixisse, ut auditores inducat in desiderium. Nam cum admonuisset, et dixisset magna quaedam esse sita in sermone, vide quomodo cum laude eos increpet. Hoc enim semper est Pauli sapientiae, difficilia ac molesta miscere cum benignis: quod etiam facit in Epistola ad Galatas, dicens: *Currebatis bene: quis vos impedit* (Galat. 5. 7)? et, *Tanta passi estis sine causa? si tamen sine causa* (Galat. 3. 4); et, *Ego de vobis confido in Domino* (Galat. 5. 10). Quod his quoque dicit: *Confidimus de vobis meliora, et viciniore saluti* (Hebr. 6. 9). Duo ergo haec facit:

Commented [c77]: col.70

Commented [c78]: col.71

neque nimis intendit, neque sinit eos concidere. Recte. Nam si aliorum exempla sufficiunt ad excitandum auditorem, et ad adducendum ad aemulationem: quando quis habet a seipso exemplum, et jubetur seipsum aemulari, multo magis inducitur doctrina, ut fieri potest. Et hoc ergo ostendit, neque sinit eos tamquam valde damnatos concidere, nec ut qui semper sint mali, sed quod etiam aliquando fuerint boni. 12. *Etenim cum deberetis esse magistri propter tempus*, inquit. Ostendit hic eos longo ante tempore credidisse: ostendit etiam quod etiam alios debeant instituere. Vide ergo eum assidue parturire, ut introducat sermonem de pontifice, et semper differre. Audi enim quomodo inceperit: *Habentes pontificem magnum, qui penetravit caelos*; et cum praetermisisset dicere quomodo magnum, rursus dicit: *Omnis enim pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in iis quae sunt ad Deum*; et rursus, *Sic etiam Christus non seipsum glorificavit ut fieret pontifex*. Et iterum cum dixisset, *Tu es sacerdos in aeternum secundum ordinem Melchisedech*; rursus differt, dicens: *Qui in diebus carnis suae preces supplicationesque obtulit*.

3. Quoniam ergo toties fuit depulses, veluti despondens et se excusans, dicit: In vos causa est referenda. Papae, quanta differentia! cum deberent alios docere, sunt quidem non solum discipuli, sed etiam ultimo discipuli. *Etenim cum deberetis esse magistri propter tempus, rursus indigetis ut vos doceamini quae sunt elementa exordii sermonum Dei*. Hic elementa exordii dicit humanitatem. Ut enim in externis literis primum oportet discere elementa, ita hic quoque primum doceri oportebat de humanitate. Vides quatenam sit causa loquatur humilia? Ita etiam facit Paulus disserens cum Atheniensibus, et dicens: *Et tempora quidem hujus ignorantiae despiciens Deus, nunc annuntiat hominibus ut omnes ubique poenitentiam agant, eo quod statuit diem, in quo iudicaturus est orbem in aequitate, in viro in quo statuit, fidem praebens omnibus, suscitans eum a mortuis* (Act. 17. 30. 31). Propterea si quidpiam quidem dicit excelsum et sublime, hoc dicit breviter: humilia autem dispersa sunt in multis locis Epistolae. Et sic ostenditur id quod est excelsum et sublime: nam quod est valde humile, non sinit ut de divinitate suspicemur. Ita hic quoque quod tutum est servans, humilia humanitati adjungit: in causa autem erat, quod illi non possent perfectiora audire. Hoc maxime significabat in Epistola ad Corinthios, dicens: *Cum enim fuerit inter vos zelus et contentio, nonne carnales estis* (1. Cor. 3. 3)? Vide autem multam ejus prudentiam: nempe quam congruentur et convenienter se gerat in subjectas aegritudines. Nam illic quidem imbecillitas magna ex parte existerat ex ignorantia, vel potius ex peccatis; hic autem non ex peccatis, sed ex continentibus afflictionibus. Et ideo usus est etiam dictionibus quae possint ostendere differentiam, illic dicens, *Carnales facti estis*; hic vero, Quia major erat dolor, hebetes facti estis. Illi non enim non potuerunt ferre, ut qui essent carnales; isti autem potuerunt. Dicere enim, *Quoniam imbecilles facti estis ad audiendum*, est significantis quod olim fuerint sani et fortes animique alacritate ferventes, et postea hoc de eis testatur. *Et facti estis quibus lacte opus sit, non solido cibo*. Semper lac vocat humilem sermonem, et hic et illic. *Cum deberetis*, inquit, *esse magistri propter tempus*: ac si diceret, Propter quod maxime dissoluti et supine facti estis, propter id maxime debetis esse fortes, nempe propter tempus. Lac vocat humilem sermonem quod conveniat simplicioribus: hoc autem est contrarium perfectioribus, et est noxium in iis immorari. Quamobrem non oportebat nunc inferri legalia, neque ex his fieri comparisonem: quia pontifex, et quia sacrificavit, et oravit cum clamore et supplicatione. Vide ergo quomodo haec nobis fastidio sint; sed ea illos tunc nutriebant, neque usquam ea fastidiebant. Verus ergo cibus sunt Dei eloquia, quae animam nutriunt. Quod autem verbum sit esca, hinc palam est: *Dabo enim*, inquit, *eis non famem panis, nec sitim aquae, sed famem audiendi verbi Domini* (Amos 8. 11). *Lac vobis potum dedi, non escam* (1. Cor. 3. 2). Non dixit, Nutrii, ostendens id non esse nutrimentum, sed id esse sicut infantibus, qui non possunt nutriri

Commented [c79]: col.72

pane: iis enim non datur potus, sed est eis nutrimentum pro potu. Neque dixit, Opus habetis, sed, *Facti estis quibus lacte opus sit, non solido cibo*; hoc est, Vos voluistis, vos ipsos eo redegistis, et ad hanc compulistis necessitatem. 13. *Omnis enim qui lactis est particeps, expers est sermonis iustitiae: parvulus enim est.* Quid est sermo iustitiae? Hic mihi videtur etiam vitae rationem subindicare: quod quidem Christus quoque dicebat, *Nisi abundaverit iustitia vestra plus quam scribarum et Phariseorum* (Matth. 5. 20). Hoc ipse quoque dicit, *Imperitus sermonis iustitiae*: hoc est imperitus philosophiae supernae, non potest suscipere vitam perfectam et exactam. Aut iustitiam hic dicit Christum, excelsumque et sublimem de ea re sermonem. Atque dixit quidem quod hebetes et imbecilli facti sint, undenam autem, nondum addidit, ipsis id sciendum dimittens, et molestam nolens reddere orationem. In Galatis autem et miratus est, et dubitavit: quod multo majus est ad consolationem, ut qui numquam expectasset fore ut hoc fieret. Hoc enim est dubitatio. Vides aliam esse infantiam? vides aliam esse perfectionem? Efficiamur ergo perfecti hac perfectione: licet, etiamsi simus pueri et juvenes, ad illam venire perfectionem: non est enim naturae, sed virtutis. 14. *Perfectorum autem est solidus cibus: eorum qui pro ipsa consuetudine exercitatos habent sensus ad discretionem boni et mali.* Quid vero? non habebant illi sensus exercitatos, neque sciebant quid bonum, quid malum? Ab eo nunc non agitur de vita, quando dicit, *Ad discretionem boni et mali*; hoc enim potest quilibet scire, et est facile; sed de rectis et sublimibus dogmatibus, et de pravis humilibusque et abjectis. Infans non potest malum et bonum cibum distinguere: saepe quidem et pulverem in os injicit, et quod est noxium accipit, et omnia facit citra discretionem. Sed non est ejusmodi id quod est perfectum. Tales sunt qui omnibus temere animum adhibent, et sine discrimine aures praebent: et eos reprehendit ut qui temere circumferantur, et nunc quidem his, nunc vero illis se dedant: quod etiam in fine subindicavit, dicens, *Doctrinis variis et peregrinis nolite abduci*; hoc est, *Ad discretionem boni et mali*. Nam guttur quidem gustat cibos, anima vero sermones.

Commented [c80]: col.73

4. *Quomodo discernendo errori apti efficiemur. Scripturae quos habuerint interpretes.* – Nos quoque hoc discamus: si audieris quod non sit Graecus, nec Judaeus, ne protinus existimes eum esse Christianum, sed etiam alia omnia examines: nam et Manichaei, et omnes haereses hanc personam induerunt, ut sic decipiant simpliciores: sed si habeamus animi sensus exercitatos ad discretionem boni et mali, poterimus eos discernere. Quomodo autem fiunt sensus nostri exercitati? A continua auditione, a Scripturarum peritia. Quando enim proposuerimus eorum errorem, et hodie audiveris, et eras non recte habere probaveris, totum didicisti, totum cognovisti: et si hodie non comprehendisti, eras comprehendes. *Eorum*, inquit, *qui sensus habent exercitatos*. Vides quod aures nostrae sint exercendae divinis auditionibus, ut non dicantur peregrina? *Exercitatos*, inquit, *ad discretionem*: hoc est, esse peritum. Alius quidem dicit non esse resurrectionem; alius autem ex futuris nihil exspectat; alius alium dicit Deum; alius a Maria eum habere principium. Vide autem protinus quomodo omnes sunt lapsi ex immoderatione, cum alii quidem plus, alii vero minus habuerint. Exempli causa, prima quidem omnium haeresis est Marcionis: illa alium introduxit Deum, qui non est. Ecce hic plus est. Post illam haeresis Sabellii, quae dicit Filium et Patrem et Spiritum unam esse personam. Deinde Marcelli haeresis et Photini, quae ipsa quoque haec ipsa asserit et praedicat. Et Pauli Samosatani haeresis, dicens eum habuisse initium ex Maria. Deinde haeresis Manichaeorum: haec est enim omnium recentissima. Post illas haeresis Arii. Sunt autem etiam aliae. Et ideo fidem accepimus, ne necesse habeamus ad innumerabiles haereses accedere, vexarique et molestia affici, sed quod ei vel addiderit, vel ademerit quispiam, id existimemus esse adulterinum. Nam sicut ii qui dant regulas, non necesse habent mensuras innumerabiles curiose inquirere, sed illam quae data fuit jubent tenere: ita etiam in dogmatibus. Sed nemo vult attendere Scripturis: nam si attenderemus, non solum non

Commented [c81]: col.74

incideremus in errorem, sed etiam deceptos liberaremus, et extraheremus a periculis. Nam miles fortis non sibi solum potest sufficere, sed etiam qui est iuxta eum socium conservare, et ab hostium noxa liberare. Nunc autem nec quod sint quidem Scripturae norunt aliqui: quamquam sanctus Spiritus tam multa administravit ut eae custodirentur. Videte autem ab ipso repetentes initio, ut Dei discatis ineffabilem benignitatem: Mosen inspiravit, tabulas insculpsit, quadraginta dies eum tenuit in monte, et rursus totidem ut daret legem (*Exod. 32*). Postea autem misit prophetas mala perpersos innumerabilia. Ingruit bellum, omnes sustulerunt, considerunt, exusti fuerunt libri. Alium rursus virum inspiravit admirabilem, ut illos exponeret, Esdram, inquam, et fecit ut componerentur ex reliquiis. Postea autem curavit ut Septuaginta eas interpretarentur: illi eas sunt interpretati. Advenit Christus, eas suscipit, apostoli in omnes disseminant: Christus fecit signa et miracula. Quid deinde? Post tam multa, tam accurate gesta, scripserunt etiam apostoli, sicut etiam dixit Paulus: *Scripta sunt autem ad nostram admonitionem, ad quos fines saeculorum pervenerunt* (1. Cor. 10. 11). Et Christus dicebat: *Erratis, nescientes Scripturas* (Matth. 22. 29). Et rursus, dicebat Paulus: *Per patientiam est consolationem Scripturarum spem habeamus* (Rom. 15. 4.); et rursus: *Omnis scriptura divinitus inspirata est utilis* (2. Tim. 3. 16), et, *Verbum Christi habitet in vobis abundanter* (Col. 3. 16). Et propheta, *In lege ejus meditabitur die ac nocte* (Psal. 1. 2); et rursus alibi, *Omnis narratio tua sit in lege Altissimi* (Eccli. 9. 23); et rursus, *Quam dulcia gutturi meo eloqui tua* (non dixit, Auribus, sed, *Gutturi meo*) *super mel et favum ori meo* (Psal. 18. 11). Et Moses, *Meditaberis*, inquit, *in eis semper, surgens, sedens, cubans* (Deut. 6. 7). Ideo et Paulus scribens ad Timotheum dicebat: *In illis sta, haec meditare* (1. Tim. 4. 15). Atque innumera de his dici possint. Sed tamen post tam multa sunt aliqui qui nesciunt quidem quod sint Scripturae. Propterea apud nos nihil sanum, nihil rectum, nihil utile. Sed si velit quidem quispiam artem discere militarem, necesse est ut leges discat militares; et si quis velit discere scientiam gubernaculi, aut fabricandi, aut si quid aliud, necesse est ut discat quae sunt artis: hic autem nihil agitur ejusmodi, idque cum haec scientia multis opus habeat vigiliis. Nam quod hoc quoque sit ars indigens doctrina, audi prophetam dicentem: *Venite, filii, audite me: timorem Domini docebo vos* (Psal. 33. 12-14). Vere ergo doctrina opus habet Dei timor. Deinde ait: *Quis est homo qui vult vitam?* dicit vitam quae illic est. Et rursus, *Cohibe linguam tuam a malo, et labia tua ne loquantur dolum: declina a malo, et fac bonum: quaere pacem, et persesquere eam*. Scitisne quisnam propheta haec dixerit, aut historiographus, aut apostolus, aut evangelista? Ego quidem non opinor, praeter paucos: atque rursus iis ipsis, si adduxerimus aliunde testimonium, idem quod vobis eveniet. Ecce enim dicam idem dictum aliis verbis: *Lavamini, mundi estote, auferte parvitates vestras ab animabus vestris coram oculis meis, discite bonum facere, exquirite judicium: cohibe linguam tuam a malo, et fac bonum: discite bonum facere* (Isai. 1. 16. 17). Vides quod virtus egeat doctrina? nam ille quidem dicit, *Timorem Domini docebo vos*: hic vero, *Discite bonum facere*.

Commented [c82]: col.75

Lectoris officium in Ecclesia. – Scitisne ubi haec sita sint? Ego quidem non opinor, praeter paucos. Atqui singulis hebdomadis haec vobis bis vel ter leguntur; et cum lector ascenderit, dicit primum cujus sit liber, nempe hujus vel illius prophetae aut apostoli, aut evangelistae; tunc illa dicit, ut ea magis signetis et observetis, et non solum sciatis quae illic sita sunt, sed et causam eorum quae scripta sunt, et quisnam ea dixerit. Sed omnia frustra fiunt, omnia temere: nam totum vestrum studium est effusum in ea quae ad hanc vitam pertinent, spiritualium vero nulla habetur ratio. Propterea nec illa vobis ex sententia eveniunt; sed illic quoque multae sunt difficultates. Nam Christus quidem dicit: *Petite regnum Dei, et haec omnia adjicientur vobis* (Matth. 6. 33); et haec quidem dicit danda pro accessione; nos autem ordinem invertimus, et terram quaerimus et bona terrae tamquam illa sint danda pro accessione. Propterea

Commented [c83]: col.76

neque haec habemus, neque illa. Tandem ergo resipiscamus, et future concupiscamus: sic enim haec quoque sequuntur. Fieri enim non potest, ut qui ea quaerit quae Deo congruunt, humana quoque non assequatur: haec est sententia ipsius Veritatis hoc dicentis. Ne ergo aliter faciamus, sed Christi consilium teneamus, ne ab omnibus excidamus. Deus autem est potens nos compungere, et meliores facere, in Christo Jesu Domino nostro, cum quo Patri una cum sancto Spiritu Gloria, imperium, honor et adoratio, nunc et semper, et in saecula saeculorum. Amen.

HOMILIA IX (col.75-84)

CAP. 6. v. 1. *Quapropter intermittentes inchoationis Christi sermonem, ad perfectionem feramur, non rursus jacentes fundamentum poenitentiae ab operibus mortuis, et fidei ad Deum, 2. baptismatum doctrinae, impositionis quoque manuum, ac resurrectionis mortuorum, et iudicii aeterni. 3. Et haec faciemus, si quidem permiserit Deus.*

Commented [c84]: col.75

1. Audivistis quantum reprehenderit Hebraeos volentes semper de iisdem discere? et merito. Nam cum deberetis esse magistri propter tempus, rursus opus habetis ut vos doceamini, quatenus sint elementa initii eloquiorum Dei. Vereor ne haec quoque vobis dicere sit tempestivum, quod cum deberetis esse magistri propter tempus, ne discipulorum quidem locum teneatis; sed semper eadem et de iisdem audientes, tamquam nihil audientes ita affecti sitis: et si quis vos interroget, nemo possit respondere praeter admodum paucos, eosque numeratu faciles. Hoc autem non est parvum damnum. Saepe enim doctorem volentem ulterius progredi, et quae sunt magis mystica et altiora tangere, non sinit eorum qui discount ignavia et negligentia. Nam sicut in magistris ludi literarii, si elementa semper audiat puer, et ea non teneat, necesse erit eidem puero eadem semper insonare et repetere; nec prius desistet docere, quam illa accurate potuerit discere: esset enim multae amentiae, prioribus non recte inditis ad alia eum ducere: sic etiam in ecclesia, si nobis eadem dicentibus nihil amplius discatis, non cessabimus eadem dicere. Si ostentationis quidem et honoris a nobis haberetur ratio, oporteret semper transilire et transire, vestrum nullam gerentes curam, sed solos vestros plausus appetere: sed quoniam non in hoc studium posuimus, sed nos pro vestra utilitate omnem laborem suscipimus, non cessabimus de iisdem vobis dicere, donec ea recte gesseritis. Nam multa dicere poteramus et de gentium superstitione, et de Manichaeis et Marcionistis, et per Dei gratiam validas eis plagas infligere, sed non est nunc de eis dicendi tempus. Nam iis qui sua nondum exacte norunt, et qui nondum didicerunt quod malum sit plus quam per est habere, quis talia verba dixerit, et ad alia duxerit ante tempus? Atque nos quidem non cessabimus eadem dicere, sive vobis persuaserimus, sive non: veremur autem ne eadem continenter dicendo, si non audiat, iis qui frustra audiunt, majorem efficiamus condemnationem. Non sunt autem haec a me omnibus dicenda: scio enim multos juvari a suo in hunc locum ingressu, qui jure adversus illos exclamaverint, ut qui per suam discendi segnitiam et negligentiam sibi insidiantur. Sed ne sic quidem eos oppriment insidiae: assidue enim eadem audire iis etiam qui sciunt, est utile: nam cum id quod scimus saepe audierimus, magis compungimur. Scimus, verbi gratia, quod res bona sit humilitas, et quod Christus saepe de ea loquutus; sed quando et ipsa verba audierimus, et quae de iis sunt contemplationes, magis afficimur, etiamsi millies audiverimus. Quamobrem est opportunum ut nos quoque nunc vobis dicamus: *Quapropter intermittentes inchoationis Christi sermonem, ad perfectionem feramur.* Quae sit inchoatio, et quod initium sermonis, ipse deinceps ponit, dicens: *Non rursus, inquit, jacentes fundamentum poenitentiae ab operibus mortuis et fidei ad Deum,*

Commented [c85]: col.76

Commented [c86]: col.77

baptismatum doctrinae, impositionis quoque manuum, ac resurrectionis, mortuorum, et iudicii aeterni. Si hoc autem est initium, quid est aliud nostrum dogma quam poenitentiam agere ab operibus mortuis, et per Spiritum accipere fidem resurrectionis mortuorum et iudicii aeterni? Quid est initium? Nihil aliud quam hoc dicit initium, quando non adest vita exacta et perfecta. Ut enim eum qui venit ad discendas litteras, oportet primum audire elementa: ita etiam Christianum haec exacte scire primum, et de his nihil dubitare. Si autem doctrina rursus indigeat, nondum habet fundamentum: firmum enim et stabilem fixum esse oportet et stare, et non transmoverti. Si quis autem catechesi institutus, et baptismo tinctus, post annos decem de fide rursus est auditurus, et quod oporteat credere in mortuorum resurrectionem, nondum habet fundamentum, Christianismi rursus quaerit initium. Nam quod fides sit fundamentum, reliquum autem aedificium, audi ipsum dicentem: *Ego fundamentum posui, alius superaedificat. Si quis autem superaedificat supra fundamentum hoc, aurum, argentum lapides pretiosos, ligna, foenum, stipulam* (1. Cor. 3. 10. 12). Ideo dicebat: *Non rursus jacentes fundamentum poenitentiae ab operibus mortuis.*

2. *Fides firma vitam puram parit.* – Quid est autem, *Ad perfectionem feramur?* Deinceps, inquit, proceda mus ad ipsum fastigium, hoc est, vitam habeamus optimam. Sicut enim in elementis A totum continet, et fundamentum totum aedificium: ita etiam vitam puram certa in fide persuasio. Absque ea autem fieri non potest ut sis Christianus: sicut nec aedificum potest esse absque fundamentis, neque fieri potest ut absque elementis sis peritus litterarum. Sed quemadmodum si quis semper versetur circa elementa, si quis circa fundamentum, non circa aedificium, non erit ei quidquam amplius: sic nobis eveniet: si enim semper in fidei initio maneamus, numquam ad ejus perfectionem veniemus. Tu autem ne existimes detractum esse fidei, quod ea elementum sit vocata: ea enim est tota potestas. Nam quando dicit, *Omnis enim qui lactis est particeps, est imperitus sermonis justitiae: est enim infans;* non eam vocat lac justitiae; sed de his adhuc dubitare, est mentis imbecillae et quae multis indiget rationibus. Haec enim sunt dogmata quae sunt recta et sana: illum namque vocamus perfectum, qui cum fide rectam habet vitam. Si quis autem fidem quidem habeat, scelera autem admittat, et de hac ipsa dubitet, et doctrinam probo afficiat, merito cum dicemus infantem, ut qui ad ipsum recurrerit initium. Quamobrem etiamsi mille annos egerimus in fide, et in ea non simus firmi et stabiles, sumus infantes; quando non ostendimus vitam ei **convenientem**, quando adhuc jacimus fundamentum. Eos autem et de vitae ratione, et de alio quoque accuset, ut qui sint vacillantes, et opus habeant ut fundamentum jacent poenitentiae ab operibus mortuis. Eum enim qui ab aliquo transmovertur ad alterum, et illud quidem dimittit, hoc autem eligit, ipsum prius oportet ut condemnet, et ab eo recedat affectione, et tunc veniat ad alterum: si autem priori rursus est adhaesurus, quomodo attinget secundum? Quid ergo, inquit, de lege? Eam condemnavimus, et rursus ad ipsam recurrimus: hoc non est translatio et transmutatio: etenim hic habemus legem. *Legem ergo, inquit, destruimus per fidem? Absit, sed legem statuimus* (Rom. 3. 31). Ego autem dicebam de rebus malis. Nam qui est ad virtutem transiturus, debet prius condemnare vitium, et tunc ad eam accedere: non enim valebat poenitentia eos mundos reddere. Propterea statim baptizabantur, ut quod per seipsos non poterant efficere, ad fieret per Christi gratiam. Neque ergo sufficit poenitentia ad emundationem, sed oportet baptismum assumere. Oportebat ergo ad baptismum accedere, prius damnatis peccatis quae admiserat. Quid est autem, *Baptismatum doctrinae?* Non quod multi sint baptismi, sed unus. Cur ergo id dixit pluraliter? Quia dixerat, *Non rursus jacentes fundamentum poenitentiae.* Nam si eos rursus baptizasset, et de integro catechesi instituisset, et rursus ab initio baptizati docerentur quae sunt agenda, et quae non sunt agenda, erant perpetuo mansuri incorrecti. *Impositionis quoque manuum.* Sic enim accipiebant Spiritum.

Commented [c87]: col.78

Cum Paulus eis, inquit, imposuisset manus, venit Spiritus sanctus (Act. 19. 6). Ac resurrectionis mortuorum. Hoc enim fit in baptismo, et confirmatur in confessione. Et iudicii aeterni. Cur autem hoc dicit? Quoniam erat verisimile eos vel cum jam credidissent labare, aut male ac dissolute vivere: dicit ergo, Vigiles estote. Abducens igitur illos a tali ignavia, et attentiores reddens, hunc movet sermonem. Non licet enim dicere, Si dissolute et negligenter vixerimus, rursus baptizabimur, catechesi rursus instituemur, accipiemus rursus Spiritum: aut, Si a fide nunc exciderimus, rursus poterimus baptizati peccata abluere, et eadem assequi quae prius. Erratis, inquit, haec existimantes: 4. *Impossibile enim est eos qui semel sunt illuminati, gustaverunt etiam donum caeleste et participes sunt Spiritus sancti*, 5. *gustaverunt nihilominus bonum Dei verbum, virtutesque future saeculi*, 6. *et prolapsi sunt; rursus renovare ad poenitentiam, rursus crucifigentes sibimetipsis Filium Dei, et ostentui habentes*. Vide autem quam apte incipiat ad pudorem suffundendum et prohibendum: *Impossibile est*, inquit, id est ne amplius exspectes quod non potest fieri. Non enim dixit, Non decet, neque, Non expedit, neque, Non licet, sed, *Est impossibile*; ut eos omnino injiciat in desperationem, si omnino semel illuminati estis.

3. Deinde subjungit, *Gustaverunt etiam donum caeleste*; hoc est, remissionem. Et *participes facti sunt Spiritus sancti, et gustaverunt bonum Dei Verbum*. Hic dicit doctrinam. *Virtutesque saeculi venturi*. Quasnam dicit virtutes? Vel facere miracula, vel arrham Spiritus. Et *prolapsi sunt, rursus renovare ad poenitentiam, rursus crucifigentes sibimetipsis Filium Dei, et ostentui habentes*. Renovare dicit ad poenitentiam: hoc est, per poenitentiam. Quid ergo? ejecta est poenitentia? Non poenitentia, absit, sed quae rursus fit per lavacrum renovatio. Non enim dixit, *Impossibile est renovari ad poenitentiam*, et tacuit; sed cum dixisset, *Impossibile est*, subjunxit, *Rursus crucifigentes*. Renovari, hoc est, novum fieri: novos enim facere est solius lavacri: *Renovabitur*, inquit, *sicut aquilae juvenus tua* (Psal. 102. 5).

Lavacrum baptismi non potest iterari. – Poenitentiae autem est, eos qui novi facti sunt, ac deinde a peccatis inveteraverunt, liberare a vestustate novosque reddere: ad illum autem splendorem non licet reducere: illic enim totum erat gratia. *Rursus crucifigentes*, inquit, *in semetipsis Filium Dei, et ostentui habentes*. Hoc est autem quod dicit: baptisma est crux; *Crucifixus enim est vetus noster homo*; et rursus, *Conformes facti sumus similitudini mortis ejus*; et rursus, *Consepulti cum eo sumus per baptismum in mortem*. Sicut ergo fieri non potest ut iterum crucifigatur Christus; hoc enim est eum traducere: sic non possumus iterum baptizari. Nam si mors ejus non amplius dominabitur; si resurrexit, resurgendo morte factus potentior; si per mortem mortem devicit ac prostravit, deinde iterum in crucem agitur: fabulae sunt illa omnia et traductio ac irrisio. Ita qui rursus seipsum baptizat, rursus ipsum crucifigit. Quid est autem, *Rursus crucifigentes*? Ab initio eum denuo crucifigentes. Nam ut Christus mortuus est in cruce, ita nos in baptismo, non carne, sed peccato. Vide mortem et mortem: ille mortuus est in carne, nos peccato. Per baptismum vetus noster homo sepultus est, et resurrexit novus, conformis factus similitudini mortis ejus. Si ergo necesse est rursus baptizari, necesse est ipsum rursus mori: baptisma enim nihil est quam ejus qui baptizatur peremptio, et illius suscitatio. Et praeclare dixit, *Rursum crucifigentes*: nam qui hoc facit, tamquam prioris gratiae oblitus, ignave et dissolute vitam suam agit, sicque omnia gerit tamquam sit aliud baptisma. Quamobrem est attendendum et adhibenda est cautio. Quid est, *Gustaverunt etiam donum caeleste*? Hoc est, remissionem peccatorum: hoc enim solius Dei est donare, et haec gratia semel est gratia. *Quid ergo? manebimus in peccato ut abundet gratia? Absit* (Rom. 6. 1. 2). Si autem semper salvi future sumus gratia, numquam erimus boni. Nam si, ubi una est gratia, sic quoque sumus ignavi et socordes; si sciremus abluenda rursus peccata, cessaremusne a peccatis? Ego quidem minime opinor. Multa hic ostendit dona, et ut intelligas audi: Dignatus, inquit, es tanta remissione: qui

Commented [c88]: col.79

sedebat in tenebris, qui inimicus, qui hostis, qui abalienatus, qui Deo invisus, qui perditus, is repente illuminatus, spiritu dignatus, dono caelesti, adoptione in filium, regno caelesti, aliis bonis, **arcanis** mysteriis, et ne sic quidem melior effectus; sed cum sit quidem dignus qui pereat, salutem assequutus et honorem tamquam qui praeclare ex virtute se gessisset, quomodo rursus potuerit baptizari? Duobus ergo modis rem dixit non posse fieri, et eum qui est firmior et validior posuit posterius: uno quidem, quod non est dignus, qui est rebus ejusmodi dignatus, et omnia quae sibi sunt donata prodidit, ut rursus renovetur; altero, quod fieri non potest ut ipse rursus crucifigatur: hoc enim est ostentui habere, seu traducere. Non est ergo, non est secundum lavacrum: si est autem, est tertium etiam et quartum: prius enim semper dissolvitur a posteriori, et hoc semper ab alio; idque in infinitum. Cum dixisset autem, *Gustaverunt bonum Dei verbum, virtutesque saeculi venturi*; non id explicat, sed subindicat, ac si diceret: vivere tamquam angelos, ex iis quae hic sunt nullius indigere, scire quod filiorum adoptio nobis futuri saeculi bona attribuat, expectare admissionem in adyta illa: haec licet per spiritum discere. Quatenam sunt, *Virtutes futuri saeculi*? Vita aeterna, angelica vitae institutio Horum jam arrham accepimus per fidem a Spiritu. Dic ergo, si in regiam esses introductus, et quae sunt illic omnia tibi essent credita, deinde prodidisses omnia, eane tibi rursus crederentur?

Commented [c89]: col.80

4. Quid ergo? inquit, non est poenitentia? Est poenitentia quidem, at vero non est secundum baptismum. Est autem poenitentia quae magnam habet vim, quae potest eum qui est peccatis immerses, si velit, liberare ab onere peccatorum, et eum qui est in periculo, in tuto collocare, etiamsi venerit in ipsum vitii profundum. Id autem ex multis est perspicuum. *Num*, inquit, *qui cadit non resurgit? aut qui est adversus, non convertitur* (Jer. 8. 4)? Potest, si velimus, Christus in nobis rursus formari: audi enim Paulum dicentem: *Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis* (Gal. 4. 19): attingamus tantum poenitentiam. Nam vide Dei benignitatem et clementiam: oportebat nos omni modo puniri in initio, quod, cum et legem accepissemus naturalem, et adepti bona essemus innumerabilia, et Dominum ignoraverimus, impuramque et immundam vitam vixerimus: ille autem non solum non puniit, sed etiam bona impertiit innumera, perinde atque si res magnas et praeclaras gessissemus. *Poenitentiae vis magna*. – Iterum lapsi sumus, et ne sic quidem punit, sed dedit medicamentum poenitentiae quod sufficit ad delenda et abstergenda omnia peccata nostra, si modo novimus cujusmodi sit medicamentum, et quomodo id sit applicandum. Cujusmodi ergo est medicamentum poenitentiae, et quomodo conflictur? Primum est ex suorum peccatorum condemnatione, et ex confessione: *Delictum*, inquit, *meum cognitum tibi feci, et peccatum meum non abscondi*; et, *Pronuntiabo contra me iniquitatem meam Domino, et tu remisisti impietatem cordis mei* (Psal. 31. 5. 6). Et iterum, *Dic peccata tua prior, ut justificeris* (Isai. 43. 26); et, *Justus est sui accusator in principio sermonis* (Prov. 18. 17). Secundo ex multa humilitate: est enim veluti quaedam catena aurea, et si initium ceperit sequuntur omnia. Nam si peccatum fueris confessus ut oportet confiteri, fit humilis anima: eam enim versans et agitans conscientia, efficit ut sit contracta. Oportet autem alia quoque addere humilitati, si talis sit qualem beatus David habebat, dicens: *Cor mundum crea in me Deus*; et iterum, *Cor contritum et humiliatum Deus non despiciet* (Psal. 50. 12. 19). Nam quod est contritum, non exsurgit, non ferit, sed est paratum ad male patiendum, ipsum autem non exsurgit. Talis est cordis contritio; etiamsi affecta fuerit contumelia, etiamsi male passa, quiescit, nec concitatur ad vindictam. Post humilitatem vero opus est, intensis precibus, multis lacrymis, et interdiu et noctu: *Lavabo enim, inquit, per singulas noctes lectum meum; lacrymis meis stratum meum rigabo; laboravi in gemitu meo* (Psal. 6. 7). Et iterum: *Quoniam cinerem tamquam panem manducabam, et potum meum cum fletu miscebam* (Psal. 101. 10). Et post orationem adeo intensam multa opus est eleemosyna. Hoc

Commented [c90]: col.81

enim est quod reddit admodum validum medicamentum poenitentiae: et sicut in medicorum adjumentis est medicamentum quod multas quidem capit herbas, sed unam quae obtinet principatum: ita etiam in poenitentia haec est praecipua herba, et ipsa totum est. Audi enim quid divina dicat Scriptura: *Date eleemosynum, et omnia erunt vobis munda* (Luc. 11. 41); et iterum, *Eleemosynis et fide mundantur peccata* (Tob. 4. 11); et, *Ignem flammantem exstinguet aqua, et eleemosyna compescet magna peccata* (Eccli. 3. 33). Deinde non irasci, neque injuriae acceptae meminisse, omnibus peccata remittere: *Homo homini*, inquit, *reservat iram, et apud Dominum quaerit medelam* (Eccli. 28. 3). *Remittite*, inquit, *ut remittatur vobis* (Matth. 6. 14). Et fratres ad errore convertere: *Vade*, inquit, *et converte fratres tuos* (Luc. 22. 52), ut remittantur tibi peccata tua. Et se in sacerdotes ut convenit gerere: *Et si fecerit*, inquit, *quispiam peccata, remittentur ei* (Jac. 5. 15); eos tueri ac protegere quibus fit injuria, iram non habere, omnia placide et moderate ferre.

5. Annon priusquam didicissetis, quod per poenitentiam ablui possunt peccata, eratis anxii, ut qui sciretis non esse aliud lavacrum, et de vobis spem abjeceratis? Nunc autem cum ea didiceritis, per quae recte agitur poenitentia et remissio, et quod omnia poterimus effugere, si ea utamur ut oportet, quamnam assequemur veniam, si ne in mentem quidem nobis veniant nostra peccata? Nam si hoc esset, omnia essent confecta. Sicut enim qui ostium est ingressus, est intus: sic qui propria mala cogitat, si illa supputet quotidie, omnino veniet ad eorum curationem: sin autem dicat: Sum peccator, ea autem per species non cogitet ac supputet, et non dicat: Hoc et illud peccatum admisi; numquam cessabit, semper quidem confitens, curam autem nullam gerens correctionis. Nam si coeperit, omnino etiam sequentur alia, si in uno ostenderit aditum: semper enim principium et exordia sunt difficilia. Haec ergo jaciamus tamquam fundamenta, et expedita erunt omnia et facillima.

Poenitentiae modi. Rerum humanarum vanitas. – Incipiamus ergo, rogo; alius quidem intensius utendo precibus, alius vero assidue lacrymando, alius autem moerendo: nam ne hoc quidem quod est adeo parvum, est inutile: *Vidi*, inquit, *quod moerore est affectus, et ambulavit tristis, et curavi vias ejus* (Isai. 57. 17). Omnes autem eleemosyna, et proximis remittendo peccata, et injuriae acceptae non recordando, nec ulciscendo, humiles nostras reddamus animas. Si assidue cogitemus ea quae peccavimus, nihil ex rebus externis nos poterit extollere: non divitiae, non potentia, non principatus et imperium, non honor; sed etsi in ipso regis curru sederimus, acerbè ingemiscemus. Nam etiam beatus David erat rex, et dicebat: *Lavabo per singulas noctes lectum meum* (Psal. 6. 6); nec ex purpura et ex diademate fuit laesus, nec superbia elatus: sciebat enim se esse hominem: et quoniam erat contritus corde, lamentabatur. Quid enim sunt res humanae? cinis et pulvis, et tamquam pulvis ante faciem venti, fumus et umbra, et folium quod circumfertur et flos, et somnium et narratio et fabula, ventus et aer molis temere diffluens, penna non consistens, fluentum praetercurrens, et quae sunt quam haec magis nihili. Quid enim, dic quaeso, magnum existimas? quamquam putas magnam esse dignitatem? consulis? Nam hac dignitate nullam existimat vulgus esse majorem. Eo ergo qui tanto fuit splendore, qui fuit in magna habitus admiratione, is qui non est consul, nihil habet minus: et hic et ille est in eadem dignitate: similiter utrique Paulo post non erunt. Quando fuit, quanto tempore, dic mihi? duorum dierum? hoc etiam fit in somnis. Sed est, inquit, somnium. Et quid tum? quod enim fit interdiu, non est somnium? dic mihi cur non haec magis dicimus somnium? Ut enim somnia, cum dies accesserit, nihil esse convincuntur: ita et haec nocte appetente nihil sunt: tantumdem enim temporis et nox et dies accipiunt, et totum tempus ex aequo dividunt. Sicut ergo iis quae noctu facta sunt non laetatur quisquam interdiu: ita nec fieri potest ut noctu fruatur iis quae interdiu facta sunt. Fuisti consul? et ego quoque. Sed ego noctu, et tu interdiu. Quid tum? ne sic quidem plus habes quam ego. Nisi

Commented [c91]: col.82

forte hunc vel illum dici consulem, eam quae ex verbis oritur capere voluptatem, plus habere efficit: ut exmplei causa, id enim dicam apertius, si dixerō: Hic vel ille consul, et donavero hoc nomen, annon simul dictum est et abiit? Ita res quoque: simul apparuit consul, et non est amplius. Ponamus autem annum, et duos annos et tres et quatuor: ubi sunt qui decem annos fuerunt consules? Nusquam. Sed non sic Paulus: nam fuit splendidus tum vivens, non unum diem, nec duos, neque decem, non viginti, nec triginta, neque annos decem, nec viginti, nec triginta; sed et est mortuus, et quadringentesimus annus jam praeteriit, et adhuc nunc est clarior, et multo clarior quam quando vivebat. Et haec quidem in terra: sanctorum autem claritatem, quae est in caelis, quaenam explicarit oratio? Quamobrem, rogo, hanc quaeramus claritatem, hanc persequamur, ut assequamur: haec enim est quae est vere claritas. Tandem discedamus ab iis quae ad hanc vitam pertinent: ut inveniamus gratiam et misericordiam in Christo Jesu Domino nostro, cum quo Patri una cum sancto Spiritu gloria, imperium, honor et adoratio, nunc et semper, et in saecula saeculorum. Amen.

Commented [c92]: col.83

Commented [c93]: col.84

HOMILIA X (col.83-90)

CAP. 6. v. 7. *Terra enim saepe venientem super se bibens imbrem, et germinans herbam opportunam illis a quibus colitur, accipit benedictionem a Deo; 8. proferens autem spinas et tribulos, reprobata est et maledicto proxima: cujus consummatio in combustionem.*

Commented [c94]: col.83

1. Cum timore audiamus Dei eloquia; cum timore et multo tremore: *Servite enim, inquit, Domino in timore, et exsultate ei cum tremore (Psal. 2. 11)*. Si autem et gaudium nostrum et exultatio nostra debet esse cum tremore: quando etiam ea quae dicuntur sunt terribilia, ut nunc, quo supplico non sumus digni, si ea quae dicuntur non audiamus cum tremore? Cum dixisset fieri non posse ut qui lapsi sunt iterum baptizentur, et remissionem per baptismum denuo accipiant, et ostendisset quam si res horrenda, subjungit: *Terra enim saepe venientem super se bibens imbrem, et germinans herbam opportunam illis per quos colitur, accipit benedictionem a Deo; proferens autem spinas et tribulos reprobata est, et maledicto proxima: cujus consummatio in combustionem*. Timeamus ergo, o dilecti: non sunt Pauli hae minae, non sunt verba hominis: sunt Spiritus sancti, sunt Christi, qui in ipso loquitur. Estne ergo aliquis mundus ab his spinis? Quod si etiam, essemus mundi, ne sic quidem confidere oporteret, sed timere et tremere, ne in nobis germinet spinae: cum autem totius penitus simus spinae et tribuli, undenam, dic quaeso, confidimus, et supini ignavique reddimur? quid est quod nos facit ignavos et socordes? Si is qui videtur stare, debet timere ne cadat: nam *qui videtur*, inquit, *stare, videat ne cadat (1. Cor. 10. 12)*: qui cecidit, quam debet esse sollicitus et resurgat? Si Paulus timet ne cum aliis praedicaverit, ipse fiat reprobatus (1. Cor. 9. 27), qui est adea probus: nos qui jam facti sumus reprobi, quamnam assequemur veniam, cum nihil timeamus, sed tamquam consuetudinem Christianismum impleamus, et eo levitur defungamur? Timeamus ergo, o dilecti: *Revelatur enim ira Dei de caelo (Rom. 1. 18)*: timeamus; revelatur enim non solum adversus impietatem, sed etiam adversus omnem iniquitatem, et parvam et magnam. Hic subindicat Dei benignitatem et elementiam. Imbrem autem dicit doctrinam; et quod superius dicebat, *Cum deberetis esse magistri propter tempus*, id hic quoque dicit. Et multis in locis Scriptura doctrinam dicit imbrem: *Mandabo enim, inquit, nubibus ne in ipsam pluant imbrem (Isai. 5. 6)*, loquens de vinea: quod quidem alibi vocat famem panis et sitim aquae (Amos. 8. 11). Et iterum: *Fluvius Dei repletus est aquis (Psal. 61. 10)*. *Terra enim, inquit, saepe venientem super se bibens imbrem*. Hic ostendit quod et verbum

Commented [c95]: col.84

acceperint, et simul biberint, et id saepe sint assequuti, nec id tamen eis profuerit. Si agricolae, inquit, opera non fuisses cultus, si imbris non esses irrigatus, non esset tantum malum: nam *Si non venissem*, inquit, *et eis non fuisset loquutus, peccatum non habuissent* (Joan. 15. 22): si autem saepe bibisti et acceptisti, cur pro fructibus alia produxisti? *Exspectavi*, inquit, *ut faceret uvam, fecit autem spinas* (Isai. 6. 2). Vides quod Scriptura ubique spinas vocat peccata? Nam et David dicit: *Conversus sum in aerumnam dum mihi infixata est spina* (Psal. 31. 4). Non solum enim ingreditur, sed etiam infligitur: est si parum ejus remaneat, et non totum ipsum exemerimus, parum illud aequae infert dolorem, atque in spina. Et quid dico ipsum parum? etiam postquam fuerit exemptum, diu immittit plagae dolorem: ideoque multa medicina opus est et curatione, ut perfecte liberemur: neque enim peccatum solum eximere sufficit, sed etiam oportet curare locum percussum. Sed timeo ne nobis magis dicantur, quam aliis dicatur illud, *Terra enim*, inquit, *saepe super se venientum bibens imbrem*: semper enim bibimus, semper audimus: sed humorem statim perdimus, oriente sole, et propterea spinas efferimus. Quatenam sunt ergo spinae? Audiamus Christum dicentem, quod sollicitudo hujus saeculi, et fallacia divitiarum suffocat verbum, et fit infrugiferum (Luc. 8. 14). *Terra enim*, inquit, *saepe venientem super se bibens imbrem, et germinans herbam opportunam*.

2. Nihil est adeo opportunum, ut vitae puritas; nihil adeo numerosum ac concinnum, ut vita optima, nihil adeo congruens, ut virtus. *Et germinans*, inquit, *herbam opportunam illis a quibus colitur, accipit benedictionem a Deo*. Hic dicit Deum esse auctorem omnium, Graecos sensim feriens, qui virtuti terrae adscribunt fructuum generationem. Neque enim sunt, inquit, manus agricolarum quae ipsam terram excitant ad fructus ferendos, sed Dei jussus: propterea dicit: *Accipit benedictionem a Deo*. Vide autem quod in spinis non dixit, Pariens spinas, neque hoc utili usus est nomine; sed quid? *Proferens spinas*: quasi dicas, eruens et expellens. *Reproba est*, inquit, *et maledicto proxima*. Papae! quantam habet consolationem quod dicitur! *Est*, inquit, *maledicto proxima*, non maledictum: qui autem nondum incidit in maledictum, sed prope est, etiam procul esse poterit. Nec hoc solum est consolatus, sed eo etiam quod dienceps sequitur: non enim dixit: *Reproba est et maledicto proxima*, quae comburetur; sed quid? *Cujus finis est in combustionem*. Si permaneat, inquit, usque ad finem, id patietur. Quamobrem si spinas exciderimus et exusserimus, poterimus frui bonis innumerabilibus, et probi effici, et esse participes benedictionis. Merito autem peccatum appellavit tribulum, dicens, *Proferens autem spinas ac tribulos*: nam undecumque id teneris, ferit et mordet, et visu etiam est deformis et tetrum. Cum ergo eos satis tetigisset, terruisset ac pupugisset, rursus curat ac medetur ne eos plus quam par sit deiciat, ignavosque reddat ac supinos: nam qui segnem ferit ac desidem, eum reddit segniorem. Neque ergo omnino blanditur, ne animo extollat; neque gravius ferit, ne reddat segniores; sed pauxillum injiciens quod feriat, multum adhibet quod curet ac medeatur per ea quae subjungit, ut quod vult efficiat. Quid enim dicit? [Non haec dicimus tamquam qui vos condemnaverimus, nec ut qui existimemus vos esse plenos spinis, sed ut qui timeamus ne hoc accadat: melius est enim vos verbis terrere, ne re ipsa doleatis. Et hoc maxime est Pauli prudentiae. Et non dixit, Existimamus, nec, Conjicimus, nec, Exspectamus, nec Speramus; sed quid?] 9. *Confidimus autem de vobis, dilectissimi, meliora et viciniore salutis, tametsi ita loquimur*. Hoc est, Non ut condemnantes vos, ista dicimus, neque ut arbitantes vos spinis esse obsitos et plenos, sed timentes ne hoc fiat: praestat enim vos ex verbis formidare, ne re ipsa tandem doleatis. Atque in hoc praesertim prudentia Pauli apparet. Neque vero dixit, Arbitramur, neque, Conjecturam facimus, neque, Exspectamus, neque, Speramus, sed quid? *Confidimus*. Quod etiam dicebat scribens ad Galatas: *Confido autem de vobis in Domino, quod nihil aliud sapietis* (Gal. 5. 10). Non dixit, Sapitis, sed *Sapietis*. Illic quidem, quia valde eos reprehenderat,

Commented [c96]: col.85

nec habebat unde eos a rebus praesentibus laudaret, a futuris id aggreditur, dicens, *Nihil aliud sapietis*: hic autem a praesentibus: *Confidimus autem, dilecti, de vobis meliora et viciniore salutem, etsi sic loquimur*. Et quoniam a praesentibus non multa habebat quae diceret, a praeteritis instituit consolationem, et dicit: 10. *Non enim injustus est Deus, ut obliviscatur operis vestri et dilectionis, quam ostendistis in nomine ipsius, qui ministrastis sanctis et ministratis*. Papae! quomodo eorum recreat et confirmat animam, res veteres revocans in memoriam, et redigens ad necessitatem non exspectandi Deum esse oblitum? Necesse est enim ut ille peccet, qui non certam habet persuasionem de justo Dei iudicio et de aequa mercede secundum vitae rationem danda, et ut dicat Deum esse injustum. Quamobrem eos omnino coegit exspectare illa futura. Eum enim qui ex rebus praesentibus desperavit et animum despondit, ex futuris poterit quispiam corroborare: sicut ipse quoque ad Galatas scribens dicebat: *Currebatis bene; quis vos impedivit?* et iterum: *Tanta passi estis sine causa? Si tamen sine causa*. Sicut autem hic cum merepatione laudem ponit, dicens: *Cum deberetis esse magistri propter tempus*: ita illic quoque: *Miror quod tam cito transferimini* (Gal. 5. 7. et 3. 4. et 1. 6). Laus est cum admiratione: nam de rebus magnis quando exciderint miramur. Vides in accusatione et reprehensione absconsam esse laudem? Nec de se solum hoc dicit, sed etiam de omnibus: non enim dixit, Confido, sed, *Confidimus de vobis meliora*: id est, bona. Aut haec autem dicit de bona vitae agenda ratione, aut de remuneratione. Deinde cum dixisset superius quod sit reproba et maledicto proxima, et quod erit in combustionem: ne videatur de iis isthaec effari, subjunxit statim: *Non enim injustus est Deus, ut obliviscatur operis vestri et dilectionis*; ostendens, quod etsi ita loquimur, non omnino haec de vobis dicimus. Et si de nobis non dicis, quid demum tamquam desides perstringis, et terres spinarum refricans memoriam? 11. *Cupimus autem unumquemque vestrum eamdem ostendere sollicitudinem ad expletionem spei usque in finem*; 12. *ut non segnes efficiamini, verum imitatores eorum qui fide et patientia hereditabunt promissiones*.

Commented [c97]: col.86

3. *Pauli prudentia mirabilis*. – *Cupimus*, inquit: non solum ergo ad verba usque hoc volumus. Sed quid cupis? Cupimus vos adhaerere virtuti, non tamquam priora condemnantes, sed de futuris timentes. Et non dixit, Tamquam priora condemnantes, sed praesentia: estis enim dissoluti, facti estis segniores. Sed vide quam placide id ostendit, et non feriit. Quid enim dicit? *Cupimus autem unumquemque vestrum eamdem ostendere sollicitudinem usque in finem*. Hoc enim Pauli prudentiae est admirabile, quod non ostendit eos cessisse, et factos esse remissiores. Dicere enim, *Cupimus unumquemque vestrum*, hoc est, perinde ac si dicas: Volo te semper studere, et qualis prius eras, talem esse et nunc et in posterum. Hoc enim mitiorem facit reprehensionem, et non aegre admittendam. Nec dicit, Volo, quod erat docendi auctoritatis; sed, quod paternae erat benevolentiae magis quam velle, *Cupimus*; propemodum dicens: Ignoscite si quid molestum et grave dixerimus. *Cupimus unumquemque vestrum eamdem ostendere sollicitudinem ad expletionem spei vestrae usque in finem*. Quid est hoc? Spes, inquit, portat, ipsa recreat: Ne affligamini, ne desperetis, ne sit vestra spes supervacanea: nam qui bona operatur, bona sperat, et numquam de se desperat. *Ut non segnes efficiamini*, adhuc efficiamini: Atqui dicebat superius, *Quoniam imbecilli facti estis ad audiendum*. Sed vide quomodo segnitiam ibi ad auditum usque statuerit; hic autem aliud tacite significat: cum dicturus enim esset, Ne permaneatis, dixit, *Ne segnes efficiamini*. Rursus eos ad futurum tempus profert quod culpa non est affine, dicens, *Ut non segniores efficiamini*. Illius enim quod nondum est, numquam fuerimus culpa obnoxii. Nam is, quem quis hortatur ut in praesens sit diligens et sollicitus, cum sit negligens, fortasse erit etiam pigrior et negligentior; quem autem in futurum, non ita. *Cupimus autem*, inquit, *unumquemque vestrum*. Multa benevolentia est: et magnorum et parvorum similiter curam gerit, et novit omnes, et neminem despicit; sed in unumquemque eamdem gerit

Commented [c98]: col.87

curam, et parem in omnes honorem. Unde etiam magis persuadebat, ut verborum susciperent molestiam et asperitatem. *Ut non segnes*, inquit, *efficiamini*. Nam ut desidia laedit corpus: ita etiam animam cessatio a bonis supiniorem reddit, et ignaviorem et imbecillam. *Imitatores autem*, inquit, *eorum qui per fidem et patientiam hereditant promissiones*. Et quinam hi sint, deinceps dicit. Prius dixit, Imitamini ea quae prius a vobis recte gesta sunt: deinde ne dicant, quatenam? eos deducit ad patriarcham, eorum quidem quae recte gesta sunt, ipsis propria exempla afferens; ne autem putarent se esse desertos, a patraircha confortat. Hoc autem facit, ne dicerent se contemptos quasi nullius pretii derelictos fuisse; sed possent scire quod virorum valde generosorum et fortium sit hoc, nempe viam ingredi per tentationes, et quod viris magnis et admirandis sic usus sit Deus. Oportet autem, inquit, omnia ferre cum patientia: hoc enim est etiam credere. Si autem dicat quod det, et statim acceperis, quid credidisti? non est, inquit, amplius tuae fidei, sed meae, inquit, qui promissa prius explevi et dedi. Sin autem dicam, Do, et post centum annos dabo, tu autem non desperaveris, tunc me existimasti fide dignum, tunc habes de me eam quam par est opinionem. Vides quod saepe nascitur incredulitas, non solum ex spei egestate, sed etiam ex pusillanimitate, et quod non sis patienti animo, et non ex eo qui promisit. *Non est enim*, inquit, *injustus Deus, ut obliviscatur dilectionis vestrae et sollicitudinis, quam ostendistis in nomine ipsius, qui ministrastis sanctis et ministratis*. Magna de illis testificatur, non opera tantum, sed et alacri animo facta: id quod alibi ait: *Non solum autem, sed et seipsos dederunt Domino et nobis*. *Quam ostendistis*, inquit, *in nomine ejus, qui ministrastis sanctis et ministratis*. Vide quomodo illos rursus curat, ut qui dixerit et hic repetierit. *Qui ministratis*, ut eos excitat, ostendens quod non illis fecerint, sed Deo. *Quam ostendistis*, inquit, non solum in sanctos, sed in Deum: hoc enim est, *In nomine ipsius*; ac si diceret, Propter nomen ejus omnia fecistis. Qui ergo tantam a vobis accipit sollicitudinem et dilectionem, vos numquam despiciet, neque vestri obliviscetur.

4. Haec audientes, rogo, ministremus sanctis. Omnis enim fidelis est sanctus, quatenus est fidelis: etiamsi quis sit mundanus et saecularis, est sanctus: *Sanctificatus* enim, inquit, *est vir infidelis in uxore, et uxor infidelis in viro* (1. Cor. 7. 14). Vide quomodo fides facit sanctificationem. Si ergo mundanum **viderimus** in aliquo infortunio, manum et porrigamus. Ne in eos solum qui sedent in montibus nostrum studium ostendamus: illi quidem sunt sancti et vita et fide; sancti autem hi quoque fide, multi autem etiam vita. Ne, si monachum viderimus in carcere, tunc ingrediamur; sin autem mundanum, non ingrediamur: est hic quoque sanctus et frater. Quid vero, inquit, si sit immundus et sceleratus? Audi Christum dicentem: *Nolite judicare, ut non judicemini* (Matth. 7. 1). Tu fac propter Deum. Et quid dico? Etiamsi ex gentibus quempiam viderimus in infortunio, oportet ei benefacere; et, ut semel dicam, omni homini cui adversi aliquid accidit: multo autem magis mundano fidei. Audi Paulum, dicentem, *Bonum facite ad omnes, maxime autem ad domesticos fidei* (Gal. 6. 10). Sed nescio unde hoc sit introductum, et undenam haec invaserit consuetudo. Nam qui eos solum quaerit qui vitam agunt solitariam, et vult illis benefacere, et de illis rursus curiose scrutans et dicens: Si non sit dignus, si non sit justus, si non faciat signa, manum non porrigam: eleemosynae plurimum detraxit, quin etiam hoc ipsum quoque tempore procedente rursus auferet. Atqui illa etiam est eleemosyna quae fit in peccatores, quae fit in reos. Hoc enim est eleemosyna, non eorum qui bona fecerunt opera, sed eorum qui peccarunt, misereri. Et ut scias, audi Christi parabolam. *Descendit*, inquit, *quidam ab Jerosolymis in Jericho, et incidit in latrones* (Luc. 10. 30. seqq.): et cum eum verberassent, reliquerunt in via semimortuum sauciatum. Venit autem forte quidam Levita, et eum visum praeteriit: similiterque sacerdos illo viso praeterivit. Venit demum quidam Samaritanus, et multam ejus curam gessit: alligavit vulnera, infudit oleum, imposuit asino, duxit in diversorium,

Commented [c99]: col.88

dixitque praefecto diversorii, Curam ejus gere. Et vide magnam liberalitatem: *Et ego*, inquit, *dabo tibi quidquid impenderis*. Deinde interrogat, *Quis est ergo*, inquit, *ejus proximus?* Respondens legisperitus, *Qui fecit misericordiam*, audit: *Vade ergo, et tu fac similiter*. Et vide qualem dixit parabolam. Non dixit, quod Judaeus fecerit in Samaritanum, sed quod Samaritanus omnem illam ostenderit liberalitatem. Hinc discimus, parem omnium curam esse habendam, nec domesticorum fidei solum, neglectis aliis. Sic ergo tu quoque, si videris aliquem male patientem, nihil amplius scruteris: habet ille jus auxilii, quod male patiat. Nam si asinum, quem videris suffocari, erigis, nec cujus sit scrutaris, multo magis non oportet scrutari cujus ille homo sit: Dei est, sive sit Graecus, sive Judaeus: si sit infidelis, indiget auxilio. Si enim examinare quidem et dijudicare tibi esset permissum, recte diceret: nunc autem calamitas non sinit haec examinare. Nam si nec de sanis oportet scrutari, nec de aliorum rebus esse curiosos, multo magis de male patientibus. Alioqui vero quid? Vidisti eum rebus uti secundis, et gloria florere et in bona existimatione esse, cum dicis eum esse malum et improbum? male patitur: si autem videas male patientem, ne dicas **eam** esse malum et improbum. Nam quando est quidem fama celebris, haec recte dicimus: quando autem est in calamitate et eget auxilio, non oportet dicere eum esse malum: hoc enim est crudelitatis et inhumanitatis et arrogantiae. Quid, dic quaeso, fuit Judaeis iniquius? Sed Deus eos puniit, et jure, atque adeo jure optimo: et tamen eos, qui ipsorum miserabantur, habuit acceptos, eos vero, qui ipsorum calamitati insultarunt et laetati sunt, puniit. Nihil, inquit, *patiebantur ob contritionem Joseph* (Amos. 6. 6). Et rursus dicit: *Redime eos qui occiduntur, ne parcas* (Prov. 24. 11). Non dixit, Scrutare, et quaere quis sit: quamquam plerumque mali sunt qui abducuntur; sed simpliciter dixit, *Redime*, quisquis sit, inquit. Hoc enim maxime est eleemosyna. Nam qui amico bene facit, non id plane facit propter Deum: qui autem ignoto, is pure et sincere facit propter Deum. Et ille quidem dicit, Ne parcas pecuniis, sed etiamsi omnes oporteat effundere, da: nos autem videntes suffocari, lamentari, mille mortibus graviora pati, et saepe injuste, parcimus pecuniis, et non **parcimus** fratribus; rerum inanimarum curam gerimus, animam autem negligimus. Atqui dicit Paulus: *In mansuetudine erudire eos qui adversantur: ne quando Deus det illi poenitentiam ad cognoscendam veritatem, et resipiscant a diaboli laqueis, a quo captivi tenentur ad ipsius voluntatem* (2. Tim. 2. 25. 26). Ne quando dicit: vides quanta patientia plenum sit verbum? Eum nos quoque imitantes de nemine desperemus. Etenim piscatores cum saepe retia in mare jecerint, nihil sunt assequuti: cum postea autem jecissent, totum acceperunt. Ita nos quoque nequiquam desperamus, sed expectamus quod totum simul repente nobis ostendetis fructum maturum. Nam et agricola, postquam seminaverit, primum diem et secundum praestolatur, et longo tempore exspectat; tum repente videt, undique fructus simul germinantes. Hoc in vobis quoque futurum exspectamus gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cui cum Patre una cum sancto Spiritu gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in saecula saeculorum. Amen.

Commented [c100]: col.89

Commented [c101]: col.90

HOMILIA XI (col.89-96)

CAP. 6. v. 13. *Abrahae enim promittens Deus, cum neminem haberet per quem juraret majorem, juravit per seipsum, dicens: 14. Nisi benedicens benedicam tibi, et multiplicans multiplicabo te. 15. Et sic longanimiter forens adeptus est repromissionem. Homines enim per majorem se jurant: 16. et omnis controversiae finis in conformationem est juramentum.*

Commented [c102]: col.89

1. Cum Hebraeos vehementer et fortiter tetigisset et eos satis terruisset; primum quidem eos consolatur laudibus; secundo autem, quod est etiam fortius, quod ea quae sperant sint omnino consequuturi. Et consolatur, non a praesentibus, sed a praeteritis: quod quidem eis magis persuadebat. Quemadmodum enim in supplicio per illa magis terret, ita etiam in praemiis per haec consolatur, Dei esse morem ostendens: is autem est, non statim exhibere promissa, sed longo post tempore. Hoc autem facit, et suae potentiae magnum proferens indicium, et nos inducens ad fidem, ut qui vivunt in afflictionibus, et nec promissa accipiunt nec mercedes, ad labores non deficiant. Et omnes dimittens, licet haberet multos, Abraham in medium adduxit, et propter viri auctoritatem, et quod id maxime in eo eveniret. Quamquam dicit in fine Epistolae, quod isti omnes cum eas procul vidissent et amplexi essent, non acceperunt promissiones, ne absque nobis consummarentur. *Abrahae enim, inquit, promittens Deus, cum neminem haberet per quem juraret majorem, juravit per semetipsum, dicens: Nisi benedicens benedicam tibi, et multiplicans multiplicabo te. Et sic longanimiter ferens, adeptus est repromissionem.* Quomodo igitur in fine dicit, *Non accepit promissiones* (Hebr. 11. 39); hic vero *Longanimiter ferens, adeptus est repromissionem*? quomodo non accepit? quomodo est adeptus? Non de iisdem hic et illic dicit; sed duplicem facit consolationem. Promisit Abrahae: et quae hic quidem sunt, dedit longo post tempore; quae autem illic, nondum: et sic longa usus patientia, promissionem est adeptus? Vides quod non sola promissio totum effecit, sed etiam longa patientia? Hic eos terret, ostendens quod saepe impeditur promissio per pusilli animi vitium. Et hoc quidem ostendit per populum: nam quoniam pusillo fuerunt animo, non sunt adepti promissionem: contrarium autem ostendit per Abraham. Deinde in fine facit etiam aliquid amplius: ostendit quod etiam cum longa patientia non essent adepti, neque sic quidem sunt tristitia affecti. *Homines enim per majorem jurant, et ipsis omnis controversiae finis in confirmationem est juramentum: Deus autem cum nullum haberet majorem per quem juraret, juravit per semetipsum.* Recte. Quis est ergo qui juravit Abrahae? annon Filius? Non, inquit. Unde hoc dicis? Maxime quidem ipse; sed non contendo. Quando ergo ipse jurat hoc ipso juramento, *Amen, amen dico vobis*; annon ideo scilicet, quod non habeat majorem per quem juret? Ut enim juravit Pater, ita etiam Filius jurat per se dicens, *Amen, amen dico vobis*. Hic ipsis revocat in memoriam Christi quoque juramenta, quae dicebat assidue: *Amen, amen dico tibi, qui credit in me, non morietur in aeternum* (Joan. 11. 26). Quid est, *Et omnis controversiae finis in confirmationem est juramentum*? Id est: ex hoc solvitur omnis controversiae dubitatio: non hujus, aut illius, sed omnis. Atque oportebat quidem etiam sine juramento Deo credere. 17. *In quo, inquit, abundantius volens Deus ostendere pollicitationis hereditibus immobilitatem consilii sui, interposuit jusjurandum.* Hic comprehendit etiam fideles. Propterea meminit etiam hujus promissionis, quae prior facta est communiter. *Interposuit, inquit, jusjurandum.* His rursus dicit Filium fuisse intercessorum, inter homines et Deum. 18. *Ut per duas res immobiles, quibus impossibile est mentiri Deum.* Per quasnam res? Per hoc quod dixit ac promisit, et per hoc quod promissioni adjecit jusjurandum. Nam quoniam apud homines hoc videtur esse credibilius, nempe, juramentum, propterea ipsum quoque addidit.

Commented [c103]: col.90

Commented [c104]: col.91

2. Vides quod non suam spectet dignitatem, sed quomodo hominibus persuadeat, et de se indigna dici sustinet, ut qui velit plenam et certam afferre probationem? Et in Abrahamo quidem ostendit totum esse Dei, non illius diuturnae patientiae, siquidem sustinuit etiam addere juramentum; si per quem jurant homines. Deus quoque per ipsum juravit, nempe per seipsum. Sed illi quidem tamquam per majorem, hic autem noa tamquam per majorem: et tamen fecit. Non sunt enim paria, hominem per se jurare, et Deum: homo enim non habet sui potestatem. Vides quod hoc non magis Abrahae dictum sit quam nobis? *Fortissimum, inquit, solatium habeamus qui confugimus ad tenendam propositam spem.* Hic quoque rursus longa usus

patientia, assequutus est promissionem. Nunc, inquit, et non dixit: Quoniam juravit. Quid sit autem iuramentum, ostendit, dicens, Jurare per maiorem. Sed quoniam est incredulum genus hominum, ad eadem, ad quae nos, se dimittit. Sicut ergo jurat propter nos, etiamsi illo sit indignum quod non credatur: ita etiam dictum est illud, *Didicit ex iis quae passus est (Hebr. 5. 8)*: quoniam existimant homines hoc esse magis fide dignum, assequi per experientiam. Quid est, *Propositam spem*? Ex his, inquit, futura conjicimus: nam si haec post tantum tempus evenerunt, omnino illa quoque. Quamobrem quae facta fuerunt Abrahae, nobis quoque fidem faciunt de futuris. 19. *Quam sicut ancoram habemus animae totum ac firmam, et incedentem usque ad interiora velaminis*: 20. *ubi praecursor pro nobis introivit Jesus, secundum ordinem Melchisedech pontifex factus in aeternum*. Cum adhuc simus in mundo, et e vita nondum excesserimus, ostendit jam esse in promissis: nam per spem jam sumus in caelis. Exspectate, inquit; omnino enim erit. Deinde plenam afferens persuasionem, dicit: Magis autem spe jam consequuti estis. Et non dixit, Sumus intus; sed, Ipsa est ingressa: quod quidem erat verius et probabilius. Sicut enim ancora navi appensa, non sinit eam circumferri, etiamsi eam venti quatiant innumerabiles, sed appensa firmam reddit et stabilem: ita etiam spes. Vide autem quam valde congruentum invenerit imaginem: non enim dicit fundamentum, quod discrepasset, sed ancoram. Nam quod est in fluctu maris, et non videtur esse admodum firmum et stabile, stat super aquam tamquam supra terram, labascitque et non labascit. **Nam** in iis quidem qui sunt valde firmi solidique et philosophi, illud consentanee posuit Christus, dicens: *Qui aedificavit domum suam supra petram (Matth. 7. 24)*: in iis autem qui sunt defessi, et debent spe portari, convenienter hoc posuit Paulus. Nam fluctus quidem et magna tempestas scapham quatit: spes autem non sinit circumferri, etiamsi eam venti agitent innumerabiles. Quamobrem si eam non habuissemus, jam olim essemus demersi. Non solum autem in spiritualibus, sed etiam in iis quae ad hanc vitam pertinent, magnam ejus vim inveneris, in mercatura, in agricultura, in militia: nisi enim quispiam eam statim sibi praeposuerit, ne opus quidem attigerit. Ancoram autem non dixit absolute, sed firmam et stabilem, ut ostendat ejus firmitatem iis qui illa fulciuntur ad salutem: ideo subjungit, *Quae ingreditur in interiora velaminis*; id est, quae pervadit usque ad caelum. Deinde fidem quoque sunjuxit, ut non solum sit spes, sed etiam valde vera. Nam post jusjurandum ponit etiam aliam, per res ipsas demonstrationem, nempe quod *Praecursor pro nobis introivit* Jesus. Praecursor autem est aliquorum praecursor, sicut Joannes Christi. Et non dixit solum, *Introivit*, sed, *Ubi praecursor pro nobis introivit*; utpote cum nos quoque debeamus eo prevenire. Non est enim multum interstitium inter praecursorem et eos qui sequuntur: nam alioqui non esset praecursor. Praecursorem enim et eos qui sequuntur, oportet esse in eadem via; illum viam ingredi, et hos consequi. *Secundum ordinem Melchisedech pontifex in aeternum factus*. Ecce alia quoque consolatio, si quidem supra est noster pontifex, et multo melior iis qui sunt apud Judaeos, non solum modo, sed etiam loco, tabernaculo, testamento et persona. Dictum est autem de eo quod est secundum carnem.

3. Oportet ergo et eos quorum est sacerdos longe esse meliores; et quantum inter Aaronem et Christum interest, tantum interesse inter nos et Judaeos. Ecce enim in superis habemus victimam, in superis sacerdotem, in superis sacrificium. Eas ergo offeramus hostias quae in illa ara possint offerri: non amplius oves et boves, non amplius sanguinem et nidorem: haec omnia sunt abolita, et pro eis est introductus cultus rationalis. Quid est autem cultus rationalis? Quae per animam offeruntur, quae per spiritum (*Spiritus*, inquit, *est Deus; et eos qui ipsum adorant, in spiritu et veritate oportet adorare [Joan. 4. 21]*), quae non opus habent corpore, non opus habent instrumentis, non locis: haec vero sunt modestia, temperentia, eleemosyna, tolerantia, lenitas, et patientia. Haec sacrificia videris etiam multis retri saeculis

Commented [c105]: col.92

praefigurata. *Sacrificate*, inquit David, *Deo sacrificium iustitiae*: et rursus, *Sacrificabo tibi sacrificium laudis*; et, *Sacrificium laudis glorificabit me*; et, *Sacrificium Deo spiritus contritus* (Psal. 4. 6. et 115. 17. et 49. 23. et 50. 19); et, *Quid a te requirit Dominus nisi ut ipsum audias* (Mich. 6. 8)? *Holocausta et pro peccato non tibi fuerunt* (Psal. 50. 18). *Tunc dixi, Ecce venio, ut faciam, Deus, voluntatum tuum* (Psal. 39. 8. 9); et rursus, *Quin mihi thus affertis ex Suba* (Jer. 6. 20)? et, *Amove a me sonum canticorum tuorum*; et *psalmum instrumentorum tuorum non audiam* (Amos. 5. 23): sed pro his *Misericordiam volo et non sacrificium* (Osee. 6. 6).

Commented [c106]: col.93

Deus quibusnam sacrificiis placatur. – Vides quibus sacrificiis placatur Deus? vides et multis jam retro saeculis illa quidem excessisse, haec vero eorum loco subiisse? Haec igitur afferamus. Nam illa quidem sunt divitiarum et eorum qui habent; haec autem virtutis; illa sunt extrinsecus, ista intrinsecus; illa vel quilibet operari potuerit, haec autem pauci. Quanto enim ove homo est melior et praestantior, tanto hoc illo sacrificium: hic enim animam tuam affers hostiam. Sunt autem aliae quoque hostiae, vere holocausta, nempe sanctorum martyrum corpora: illic sancta et anima et corpus: illa magnum habent odorem suaveolentiae. Potes tu quoque, si velis, tale offerre sacrificium. Quid enim, si igne corpus non combusseris? sed potes alio igne; utputa igne paupertatis voluntariae, igne afflictionis. Licere enim delicate lauteque et splendide vitam agere; laboriosam autem et acerbam vitam eligere, et corpus morte afficere: annon est oblatio holocausti? Corpus tuum morte affice et crucifige, et ipse quoque accipies coronam huius martyrii. Nam quod illic operatur ensis, hoc hic faciat prompta animi alacritas. Non urat, neque detineat amor pecuniae, sed uratur et extinguatur ipsa turpis et neferia cupiditas igne Spiritus, concidatur gladio Spiritus. Hoc est pulchrum sacrificium, quod sacerdote opus non habet, sed ipso tantum offerente: quod inferne quidem peragitur, superne autem confestim ascendit. Nonne admiramur quod olim ignis descendens omnia consumebat? Potest fieri ut ignis quoque nunc descendat illo longe admirabilior, et omnia quae sunt proposita consumat: imo vere non consumat, sed omnia in caelum tollat: non redigit illa in cinerem, sed Deo offert dona.

Misericordia erga pauperes commendatur. – Tales erant Cornelii oblationes: *Orationes* enim, inquit, *tuae et eleemosynae ascenderunt in memoriam in conspectu Dei* (Act. 10. 4). Vides optimam conjugationem? Tunc audimur, quando ipsi quoque audimus accedentes pauperes. *Qui obstruit*, inquit, *aures suas ne audiat pauperem, preces ejus non exaudiet Deus* (Prov. 21. 13). *Beatus qui intelligit super egenum et pauperem: in die mala liberabit eum Dominus* (Psal. 40. 2). Non autem alius dies malus, nisi ille dies peccatoribus. Quid est, *Qui intelligit*? Qui mente versat quid sit pauper, qui ejus discit afflictionem: nam qui ejus didicit afflictionem, omnino ejus miserebitur. Si videris pauperem, ne praetercurras, sed statim cogita quisnam esses, si tu ille esses: quid non velles omnes facere? *Qui intelligit*, inquit. Cogita quod est aequale liber atque tu, et est ejusdem cujus tu nobilitatis, et omnia tecum possidet communia: et saepe ne parem quidem facis tuis canibus; sed illi quidem satiantur, hic autem saepe dormit esuriens; et qui est liber, saepe tuis servis factus est vilior et abjectior. At illi nobis praestant operam, inquires. Quatenus ea est? bene tibi serviunt? Quid dices, si tibi ostendero hunc longe majorem tibi praestare operam, quam illos? tibi enim aderit in die iudicii, et te ab igne eripiet. Quid ejusmodi tibi faciunt omnes servi? Quando mortua est Tabitha (Act. 10), quis eam suscitavit? servi circumstantes, an mendici? Tu autem ne liberum quidem vis servo parem facere. Est magnum frigus et jacet pauper pannosus, emortuus, stridens dentibus, et qui aspectu et habitu te potest commovere: tu autem calens et ebrius praeteris: et quomodo vis ut Deus te eripiat, quando es in calamitate? Saepe autem hoc quoque dicis: Ego si essem, et multa peccantem aliquem acceperissem, eum dimissem, et Deus non dimittit? Ne hoc dixeris: tu enim eum qui in te nihil peccavit, quem potes liberare, despicias. Si talem tu despicias, quomodo Deus te qui in ipsum peccas dimittet? annon haec

Commented [c107]: col.94

merentur gehennam? Et quid mirum? corpus saepe mortuum, nullo sensu praeditum, honorem non amplius sentiens, innumerabilibus variis et aureis ornas vestibus: illud autem quod dolet, laceratur et torquetur et a fame et frigore cruciatur, despicias, et inani gloriae plus largiris quam Dei timori. Atque utinam hactenus; sed protinus accedentem accusas: Cur enim, inquis, non operetur? cur vero otiosus alitur? Dic mihi: tu autem operansne habes quae habes, non autem accepta hereditate paterna? Quod si etiam operaris, propterea alii exprobras? non audis Paulum dicentem? Postquam enim dixit, *Qui non operatur nec manducet*, dicit: *Vos autem bonum facientes non deficiatis* (2. Thess. 3. 10. 13). Sed dicis, Est impostor.

4. Quid tu dicis, o homo? propter unum panem et vestem eum appellas impostorem? At statim id vendit, inquit. Tu autem omnia tua recte administras? Quid vero? omnesne sunt pauperes propter otium? nemo propter naufragium? nemo propter iudicium? Nemo propter furtum? nemo propter pericula? nemo propter morbos? Nemo propter alium casum? Sed, si audierimus aliquem haec deplorantem, et valde vociferantem, et nudum in caelum suspicientem, et promissam comam alentem, et pannis obsitum, statim eum impostorem, planum et simulatorem appellamus. Non te pudet? Quemnam vocas impostorem? Nihil dederis, et ne eum accuses. Sed habet, inquit, et simulat. Hoc est tui, non illius accusatio: scit sibi rem esse cum crudelibus, cum belluis magis quam cum hominibus, et quod etiamsi verbum eloquatur miserabile, neminem poterit attrahere: et ideo necesse habet se miserabiliori habitu induere, ut tuum frangat animum. Si viderimus quempiam in liberali habitu accedentem; Iste, inquit, est impostor, et ut videatur honesto loco esse natus, ita accedit: si viderimus in habitu contrario, eum etiam vituperamus. Quid jam facient? O saevitiam! o indolentiam! Cur **membra**, inquit, aperiunt multilata? Propter te: si essemus misericordes, non esset eis opus his artibus, si a primo accessu persuasissent, non tam multa essent machinati. Quis est adeo miser, ut tantum velit vociferari, ut se velit indecore gerere, ut velit publice deflere et lamentari cum nuda uxore, cum filiis conspergi cinere? Haec sunt quavis paupertate deteriora. Sed propter haec nos non solum eorum non miseremur, sed etiam eos accusamus. Et adhuc succensebimus quod Deum rogantes non exaudiamur? et adhuc aegre feremus, quod orantes non persuadeamus? Non horrescimus, o dilecti? At saepe, inquit, dedi. Tu autem non semper comedis? pueros autem saepe petentes num abigis? O impudentiam! Pauperem vocas impudentem? et tu quidem rapiens non es impudens: ille autem rogans ut des panem est impudens? Non cogitas quanta sit ventris necessitas? annon propter hoc facis omnia? annon propterea negligis spiritualia? annon propositum est caelum et regnum caelorum? tu autem illius timens tyrannidem omnia sustines, et non despicias? Haec est impudentia. Non vides senes mancos et mutilos? Sed, o delirium! Hic, inquit, tot aureos dat foenori; ille autem tot, et mendicat. Parvorum puerorum narratis fabulas, nugasque et deliria: nam illi fabulas tales a nutrice audiunt. Non hoc persuasum habeo, non credo, absit. Foeneratur aliquis, et cum abundet opibus mendicat? Quamobrem, dic, quaeso? quid est turpius quam mendicare? Satiusest mori, quam mendicare. Quousque erimus saevi et inhumani? Quid vero, omnesne foenerantur, omnesne sunt impostores? nemone vere pauper? Certe, inquit, sunt multi. Cur ergo illis non fers opem, cum sis eorum vitae exactus et accuratus examinatus? Haec sunt praetextus et excusatio. *Da omni petenti; et eum, qui velit mutuo accipere, ne averseris*: extende manum tuam, ne sit contracta. Non sumus vitae examinatores; alioqui nullius ita miserebimur. Cur, quando Deum rogas, dicis: Ne memineris peccatorum meorum? Quamobrem, etiamsi ille sit valde peccator, hoc in ipso quoque reputa, et memineris illius peccatorum. Benignitatis et clementiae est tempus, non accuratae et exactae examinationis; misericordiae, non ratiocinationis. Vult nutrir: si vis quidem, da; sin minus, amanda, nihil disceptans. Quare miser es et infelix? Quare nec ipse misereris, et eos qui volunt avertis? Nam quando hic vel ille a te

Commented [c108]: col.95

audierit quod iste quidem est deceptor, ille vero hypocrita et simulator, iste autem foeneratur: neque his dat, neque illis: suspicatur enim omnes esse tales. Scitis enim quod mala facile suspicamur; quae autem bona, non item. Simus misericordes, non utcumque, sed ut Pater noster caelestis: ipse nutrit adulteros et scortatores et praestigiatores: et quid dico? eos qui laborant omni genere vitii. Nam necesse est ut in tanto mundo multi sint tales: sed tamen omnes nutrit, omnes induit: nemo umquam fame periit, nisi quis forte sua sponte.

Commented [c109]: col.96

Monachi eleemosynam petentes. Eleemosyna quomodo danda. – Ita simus misericordes: et si egeat, et si sit in necessitate, ei fer opem. Nunc autem venimus eo irrationabilitatis, ut non solum hoc faciamus in pauperibus qui ambulant per compita est angustos, sed etiam in monachis. Hic vel ille, inquit, est impostor. Non hoc modo dicebam, quod si omnibus quidem demus indiscriminatim, semper miserebimur; sin autem coeperimus esse curiosi, numquam miserebimur? Quid dicis? ut panem accipiat est impostor? Si peteret quidem talenta auri et argenti, aut vestes pretiosas et magnificas, aut mancipia, merito cum vocares deceptorem: si autem nihil horum, sed alimentum et tegumentum, quae sunt philosophiae, num, quaeso, ideo deceptor? Cessemus ab hac importuna, satanica et pernicioiosa curiositate. Nam si se in cleriquidem numerum dicat esse relatum, aut si se nomet sacerdotum, diligenter inquire, et sis cuosus; non est enim expers periculi quae sine examine illic fit communicatio; de rebus enim magnis est periculum: quod si cibum petat, nihil examines; non enim das, sed accipis. Exquire si vis, et scrutare quomodo Abraham se exhiberet hospitem in omnes qui accedebant. Si de iis qui ad ipsum confugiebant curiose esset scrutatus, hospitio non excepisset angelos; fortasse enim non existimans eos esse angelos, cum aliis illos quoque expulisset: sed quoniam omnes excipiebat, excepit etiam angelos. Num ex vita eorum qui accipiunt, tibi mercedem dat Deus? Ex libero animi instituto, ex multa liberalitate et munificentia, ex benignitate et bonitate: haec adsit, et omnia bona assequeris. Quae detur omnibus nobis consequi, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri una cum sancto Spiritu gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in saecula saeculorum. Amen.

HOMILIA XII (col.95-102)

CAP. 7. v. 1. *Hic enim Melchisedech, rex Salem, sacerdos Dei summi, qui obviavit Abrahae regresso a caede regum, et benedixit ei: 2. cui et decimas omnium divisit Abraham; primum quidem interpretatur rex justitiae, deinde autem et rex Salem, quod est rex pacis; 3. sine patre, sine matre, sine genealogia, neque initium dierum, neque finem vitae habens, assimilatus autem Filio Dei, manet sacerdos in perpetuum.*

Commented [c110]: col.95

1. Veteris et Novi volens Paulus ostendere differentiam, multis in locis id disseminat, praecluditque, auresque auditorum explorat et prius exercet. Nam et statim ab initio hoc tamquam fundamentum jecit, dicens: Illis quidem loquutus est in prophetis, nobis autem in Filio: illis multifariam multisque modis, nobis autem per Filium. Deinde cum de Filio quisnam esset disseruisset et quid fecisset, et ei parere suasisset, ne nobis eadem acciderent quae Judaeis, et dixisset cum esse sacerdotum secundum ordinem Melchisedech, et saepe voluisset hanc ingredi differentiam, et multa prius dispensasset, eosque tamquam imbecillos increpasset et rursus curasset et recreasset ut confiderent: tunc auribus jam vigentibus et vegetis affert rationem differentiae: nam qui dejecto est animo, non facile audierit. Et id ut scias, audi Scripturam dicentem: *Et non audierunt Moysen propter pusillanimitatem (Exod. 6. 9).* Propterea cum prius multis et terribilibus et placidis ac benignis verbis eorum exinaniisset animi aegritudinem, tunc

Commented [c111]: col.96

Commented [c112]: col.97

de caetero descendit ad rationem differentiae: et quid dicit? *Hic enim Melchisedech rex Salem, sacerdos Dei summi*. Et quod est mirabile, in ipso typo ostendit multam esse differentiam. Nam sicut dixi, a typo semper fidem facit veritati, ex praeteritis praesentia asserit, propter imbecillitatem auditorum. *Hic enim, inquit, Melchisedech, rex Salem, sacerdos Dei summi, et qui obviavit Abrahae regresso a caede regum, et benedixit ei: cui et decimas omnium divisit Abraham*. Cum breviter totam posuisset narrationem, eam mystice est contemplatus: et primum a nominiae: *Primum quidem, inquit, interpretatur rex justitiae*. Recte: Sedech enim dicitur justitia, Melchi autem rex: ergo Melchisedech rex justitiae est. Vides etiam in nominibus accuratam diligentiam? Quis est autem rex justitiae, nisi Dominus noster Jesus Christus? Deinde etiam rex Salem, a civitate: hoc est rex pacis: hoc enim significat Salem. Quod rursus est Christi: hic enim nos fecit justos, et pacificavit quae sunt in caelis, et quae in terra. Quis homo est rex justitiae et pacis? Nullus est nisi solus Dominus noster Jesus Christus. Deinde aliam quoque subjungit differentiam. *Sine patre, sine matre, sine genealogia, neque initium dierum, neque vitae finem habens, assimilatus autem Filio Dei, manet sacerdos in perpetuum*. Quoniam ergo ei adversabantur quae dicta sunt, *Tu es sacerdos in aeternum secundum ordinem Melchisedech*; ille autem erat mortuus, et non fuit sacerdos in aeternum: vide quomodo hoc sit contemplatus. Ne quies enim objiceret, Et quis hoc de homine dixerit? Non re ipsa, inquit, dico: hoc est, Nescimus quem Patrem habuerit, aut quam matrem: non quando acceperit initium, non quando sit mortuus, Et quid tum, inquit? num quoniam nescimus, non est mortuus, nec habuit parentes? Recte dicis, et mortuus est, et habuit parentes. Quomodo ergo, *Sine patre et matre?* quomodo, *Neque initium dierum, neque finem vitae habens?* Quomodo? eo quid in Scriptura non afferatur. Et quid hoc est? Ut hic sine Patre, quoniam non recensetur genealogia: ita Christus ipsa rei natura.

2. Ecce nec initium nec finem habens. Sicut hujus nescimus neque initium dierum, neque vitae finem, eo quod non scripta sint: ita Jesu nescimus, non quod non scripta sint, sed quia non sunt. Nam ille quidem est figura, et ideo non est scriptum: hic autem veritas, et ideo non est talis. Sicut etiam in nominibus: nam hic quidem erant appellationes, Rex justitiae et pacis, illic autem rerum veritas: ita etiam hic quoque sunt appellationes, illic autem rerum veritas. Quomodo ergo habet initium? Vides Filium esse sine initio, non quod non habeat causam; hoc enim non potest fieri; habet enim Patrem: nam alioqui quomodo filius? sed quod non habeat initium vitae, neque finem. *Assimilatus autem Filio Dei*. Ubi est similitudo? Quod et hujus et illius finem ignoramus et initium: sed hujus quidem, ex eo quod non sint scripta; illius vero, ex eo quod non sint. Hic est similitudo. Si autem ubique futura esset similitudo, non utique essent typus et veritas, sed ambo essent typus. Sicut etiam in imaginibus est aliquid quidem simile, aliquid vero dissimile: non linearum quidem et characterum est quaedam similitudo; impositis autem coloribus, tunc manifeste ostenditur differentia, et hoc quidem simile, illud vero dissimile. 4. *Intuemini autem quantus sit hic, cui et decimas dedit de praecipuis Abraham patriarcha*. Jam adaptavit figuram. De caetero confidens ostendit eam esse praeclariorem veris rebus quae apud Judaeos. Si autem qui typum habet Christi, est adeo praestantior ac melior, non solum sacerdotibus, sed ipso etiam principe generis sacerdotum: quid dixeris de veritate? Vides quam abunde ostendit exsuperationem? *Intuemini, inquit, quantus sit hic cui et decimas dedit de praecipuis patriarcha*. Praecipua dicuntur spolia. Nec dici potest quod illas ei dederit, ut qui esset socius belli: propterea enim dicit, Obviavit regresso ex caede regnum. Domi, inquit, sedebat, et dedit ei primitias coram quae suis laboribus acquisierat. 5. *Et ex filiis quidem Levi sacerdotium accipientes, mandatum habent decimas sumere a populo secundum legem, id est, a fratribus suis: quamquam et ipsi exierint de lumbis Abrahae*. Tanta sacerdotii, inquit, est exsuperatio, ut qui honore sunt pares a maioribus et habent eundem sui generis principem, sint multo meliores et praestantiores aliis.

Commented [c113]: col.98

Decimas quidem certe ab illis accipiunt. Quando ergo inventus fuerit aliquis ab his ipsis decimas accipiens, annon hi quidem locum tenent laicorum, ille autem est inter sacerdotes? Neque hoc solum, sed ne iis quidem erat par honore, sed ex alio genere. Quamobrem non dedisset decimas alienigenae, nisi multus fuisset honor. Papae! quid effecit? majus quam ut credi possit, agitans declaravit in Epistola ad Romanos. Nam illic et nostrae et Judaicae vivendi rationis et instituti principem et primum patrem dict esse Abraham: hic autem adversus eum audet admodum, et ostendit praeputiatum eo esse multo praestantior. Quomodo autem ostendit? quod Levi decimas dederit? Abraham, inquit, dedit. Et quid hoc ad nos? Maxime quidem ad vos: non enim contendetis Levitas esse praestantiores Abrahamo. 6. *Cujus autem generatio non annumeratur in eis, decimas sumpsit ab Abraham.* Deinde non leviter pertransiit, sed addidit, *Et hunc qui habebat repromissiones benedixit.* Quoniam hoc erat omni ex parte praeclarum Judaeis, ostendit illum eis esse honestiorem et praeclariorem ex communi omnium judicio. 7. *Sine ulla autem contradictione*, inquit, *quod minus est a meliore benedicuntur.* Hoc est, omnibus videtur id, quod minus est, benedici a praestantior. Igitur melior et praestantior est typus Christi, etiam eo ipso qui habebat promissiones. 8. *Et hic quidem decimas morientes homines accipiunt: ibi autem contestatur quod vivit.* Sed ne illa dicerent, Cur superiora tempora adis? quid ad sacerdotes nostros, si Abraham decimas dedit? dic ea quae ad nos spectant: subjungit ac dicit: 9. *Et, ut ita dictum sit.* Recte id non aperte dixit, ne gravius percelleret. *Per Abraham et Levi, qui decimas accepit, decimatus est.* Quomodo? 10. *Adhuc enim in lumbis patris erat, quando obviavit ei Melchisedech.* Hoc est, Levi erat in ipso, etiamsi nondum erat natus: per eum decimam dedit. Vide, non dixit, Levitae, sed, *Levi*: quod majus erat, libens induxit ad majorem exsuperantiam. Vidisti quantum intersit inter Abraham et Melchisedech, qui fert typum nostri pontificis? Et ostendit praecellentiam fuisse potestate, non necessitate. Ille enim dedit decimam, quod quidem est sacerdotis: hic benedixit, quod quidem est melioris ac praestantioris. Haec praecellentia transit etiam ad nepotes. Admirabiliter et cum praeclara victoria res Judaicas foras expulit. Propterea dicebat: *Imbecilles facti estis (Hebr. 5. 11):* quoniam haec volebat jacere fundamenta, ne ipsi resilirent. Ea est enim Pauli sapientia: primum praemuniens, deinde ea quae vult aggreditur. Est enim genus hominum difficile ad persuadendum, et multa cura indigens, et majori quam plantae. Nam illic quidem est natura corporum et terrae, cedens manibus agricolarum: hic autem est libera eligendi voluntas, quae multas suscipit mutationes, et nunc quidem hoc, nunc autem illud eligit: ipsa enim est propensa ad vitium.

Commented [c114]: col.99

3. Quamobrem oportet nos semper custodire, ne dormitemus. *Ecce enim non dormitabit, inquit, neque dormiet qui custodit Israel; et, Ne des in commotionem pedem tuum (Psal. 120. 4. 3).* Non dixit, Ne commovearis, sed, Ne des. Dare ergo est in nostra potestate, non in alienjus alterius. Nam si velimus stare firmi, stabiles et immobiles, non commovebimur: his enim verbis illud subindicavit. Quid ergo? nihilne est in Dei potestate? In Dei quidem potestate sunt omnia, sed non ita ut nostrum liberum laedatur arbitrium. Si ergo, inquit, est in Dei potestate, cur in nos confert culpam? Propterea dixi, ita ut non laedatur nostrum liberum arbitrium. Est ergo in nostra, et in ejus potestate: oportet enim nos primum bona eligere, et cum elegerimus, tunc affert quae sua sunt.

De libero arbitrio. – Non praevenit nostras voluntates, ne perdat nostrum liberum arbitrium: quando autem nos elegerimus, tunc nobis multum affert auxilium. Quomodo ergo, si in nostra potestate est, dicit Paulus: *Non volentis neque currentis, sed miserentis est Dei (Rom. 9. 16)?* Primum quidem non tamquam suam introduxit sententiam, sed collegit ex eo quod erat propositum, et ex eo quod praemisum. Nam cum dixisset, *Scriptum est, Miserebor cujus miserebor, et commiserabor cujus commiserabor (Ibid. v. 5);* dicit, *Non ergo volentis, nec*

Commented [c115]: col.100

currentis, sed miserentis est Dei. Dices autem mihi, Quid adhuc queritur? Secundum autem, illud licet dicere, quod cuius est id quod est amplius, ejus dicit esse totum. Nam nostrum quidem est praeeligere et velle; Dei autem est perficere et ad finem deducere. Quoniam ergo quod plus est, est illius, totum illius esse dicit, loquens convenienter humanae consuetudini. Nam nos quoque sic facimus: ut exempli causa, videmus aedes pulchre aedificatas, et dicimus totum esse artificis: quamquam non totum sit ejus, sed et operariorum, et domini qui praebet materiam, et multorum aliorum; sed tamen quoniam ille quod plus est attulit, illius totum esse dicimus. Ita hic quoque. Et rursus in multitudine, ubi sunt multi, omnes esse dicimus; ubi autem pauci, neminem. Sic etiam hic dicit Paulus, *Non volentis neque currentis, sed miserentis est Dei.* Hic autem duo magna et praeclara efficit: unum quidem, ne efferamur de bonis operibus: secundum, ut recte factorum causam Deo tribuamus. Etiam si curras, etiam si studium ponas, inquit, ne tuum esse existimes quod recte gestum est: nam nisi supernam opem adipiscaris, frustra erunt omnia. Sed est perspicuum fore ut illo auxiliante assequaris id in quo ponis studium; sed si et tu curras, si velis. Non hoc ergo dicit, quod frustra currimus, sed quod frustra currimus, si totum esse nostrum existimamus, si non plus Deo tribuamus. Non enim suum esse totum voluit Deus, ne videretur nos temere coronare; neque rursus nostrum, ne incidamus in arrogantiam. Nam si sum minorem habeamus partem, efferimur, et praeclare de nobis sentimus: quid faceremus, si totum esset in nostra potestate? Multa enim fecit Deus ut nostram amputaret arrogantiam. *Et praeterea excelsa manus ejus (Isai. 5. 25),* inquit. Quod nos circumdedit passionibus, ut elatos reseret spiritus? quam multis cinxit bestiis? Quando enim dicunt aliqui, Quid hoc? quorsum hoc? haec dicunt praeter Dei placitum. In tanto te statuit metu, et ne sic quidem de te humiliter sentis, sed si quando vel parvus tibi faustus evenerit successus, ad ipsum usque caelum spiritu extolleris.

4. Propterea celerrimae fiunt mutationes et causus; et ne sic quidem castigamur; ideo frequentes mortes et immaturae; nos autem tamquam immortales superbe de nobis sentimus, quasi numquam morituri: ita rapimus, ita in aliorum bona invadimus, quasi numquam reddituri rationem: ita aedificamus tamquam hic semper manentes; et neque Dei verbum quotidie in nostris insonans auribus, neque res ipsae nos crudiunt. Non licet videre diem nec horam, in qua non assidue videri possint multa efferi funera: sed frustra omnia, nec quidquam ad nostram pertingit duritiem. Neque in alienis calamitatibus possumus effici meliores; imo vero nolumus: sed cum soli lugemus, tunc contrahimur; et si Deus manum remisit, rursus nos manum extollimus. Nemo quae **sursum** sunt sapit, nemo despicit terrena, nemo ad caelum aspicit; sed sicut porei proni terram spectant, in ventrem inclinati, in coeno volutati: ita etiam multi homines teterrimo coeno se inquinantes, non sentiunt: melius enim est immundo luto pollui quam peccatis. Nam qui illo est inquinatus, brevi tempore abluatur, et redditur ei similis qui nec ab initio in illam incidit voraginem: qui autem cecidit in barathrum peccati, accepit inquinamentum quod aqua non mundatur, sed multo eget tempore perfectaue poenitentia, lacrymis et planetibus, majorique et vehementiori lamentatione quam quae propter carissimos ostenditis. Nam hae quidem sordes ad nos extrinsecus adveniunt, et ideo eas cito deponimus: illae autem oriuntur intrinsecus, et ideo vix eas abluentes emundamus. *Ex corde enim,* inquit, *exeunt cogitationes malae, fornicationes, adulteria, furta, falsa testimonia (Matth. 15. 19).* Et ideo dicebat Propheta: *Cor mundum crea in me Deus (Psal. 50. 12);* alius autem, *Ablue a vitio cor tuum, Jerusalem (Jer. 4. 14).* Vides quod recte agere nostrum sit et Dei? Et rursus: *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt (Matth. 5. 8).*

Peccata quomodo abstergerenda. – Efficiamur mundi pro nostris viribus; abstergamus nostra peccata. Quomodo autem possint abstergi, docet propheta, dicens: *Lavamini, mundi estote, auferite vitia ab animabus vestris coram oculis meis (Isai. 1. 16).* Quid est, *Coram oculis meis?*

Commented [c116]: col.101

Quia videntur quidem aliqui esse vitii **expertes**, sed hominibus, Deo autem sunt manifesti sepulchra dealbata: ideo dicit, Sic auferte sicut ego video. *Discite bonum facere, exquirite iudicium, humilem et pauperem justifyate: et venite et disceptemus, dicit Dominus; et si sint peccata vestra sicut pumceum, sicut nivem dealbabo; si sint autem sicut coccinum, tamquam lunam dealbabo* (Isai. 1. 17. 18). Vides quod oporteat nos priores mundare, et tunc Deus mundat? Nam cum prius dixisset, *Lavamini, mundi estote*, tunc subjunxit, *Ego dealbabo*. Nemo ergo ec iis qui veniunt ad summum vitium, de se desperet: Nam etiamsi intraris, inquit, ad habitum, et propemodum ad naturam ipsius vitii, ne timeas. Propterea non exilibus et evanidis acceptis coloribus, sed qui sunt prope in ipsa rei essentia, eos dicit venturos in statum contrarium. Non solum enim dixit lavare, sed tamquam nivem et tamquam lanam dealbare, ut bonam spem nobis praebeat. Ergo magna vis poenitentiae, siquidem nos facit quasi nivem, et dealbat quasi lanam, etiamsi quod invasit peccatum nostras tinxerit animas. Studeamus ergo fieri mundi: nihil grave iussit: *Judicate orphano, et viduae quod est justum facite* (Ibid. v. 17), inquit. Vides quomodo ubique apud Deum magna habetur ratio misericordiae, et defensionis eorum qui afficiuntur injuria? Haec bona aggrediamur opera, et poterimus Dei gratia bona etiam futura consequi: quibus nos omnes contingat dignos fieri in Christo Jesu Domino nostro.

Commented [c117]: col.102

HOMILIA XIII (col.101-10)

CAP. 7. v. 11. *Si ergo consummatio per sacerdotium Leviticum erat (populus enim sub ipso legem accepit), quid adhuc necessarium fuit secundum ordinem Melchisedech alium sacerdotem, et non secundum ordinem Aaron dici?* 12. *translato enim sacerdotio necesse est ut et legis translatio fiat.* 13. *In quo enim haec dicuntur, de alia tribu est, de qua nullus altari praesto fuit.* 14. *Manifestum est enim quod ex Juda ortus sit Dominus noster, in qua tribu nihil de sacerdotio Moyses loquutus est.*

Commented [c118]: col.101

1. *Si ergo consummatio per sacerdotium Leviticum erat*, inquit. Cum dixisset de Melchisedech, et ostendisset quantum esset Abrahamo praestantior, et magnam pronuntiasset differentiam; hinc deinceps demonstrat quid intersit inter Testamentum ipsum, et quomodo illud quidem sit imperfectum, hoc vero perfectum. Et nondum ad res ipsas accedit, sed interim depugnat ex sacerdotio et Testamento. Haec enim tunc incredulis erant magis credibilia, quando ex iis quae prius accepta fuerant et credita fit demonstratio. Ostendit Levi et Abrahamo longe esse praestantior Melchisedechum, qui in ordine sacerdotum fuit apud eos. Ex alio rursus argumentatur. Ex quonam? Ex sacerdotio praesenti et ex Judaico. Et vide mihi prudentiam ingentem: ex quo enim erat verisimile eum ex sacerdotio expellendum esse, quoniam non erat secundum ordinem Aaron, ex eo hunc quidem statuit, illos vero ejicit. Hoc autem facit se tamquam de aliquo dubitantem inducens, cur non dicatur secundum **ordinem** Aaron, sicque dubium solventem: Et ego, inquit, hac de re dubito, cur non fuerit secundum ordinem Aaronis. Hoc enim significat dicens, *Si autem consummatio per sacerdotium Leviticum erat*. Et illud, *Quid adhuc necessarium fuit*, magnam habet emphasim. Nam si ante esset quidem Christus, quod ad carnem attinet, secundum ordinem Melchisedech, deinde fuisset lex, et quae erant Aaronica: verisimiliter dici posset, haec, ut quae sint perfectiora, illa dissolvere, ut quae supervenissent. Si autem Christus est posterior, et alium accipit typum sacerdotii, est perspicuum id fuisse, quod illa essent imperfectiora, Ponamus enim, inquit, verbi causa, omnia fuisse impleta, et nihil esse imperfectum in sacerdotio: quid ergo opus erat ut diceretur, *Secundum*

Commented [c119]: col.102

ordinem Melchisedech, et non, Secundum ordinem Aaron? cur dimisso Aarone alterum induxit sacerdotium, nempe Melchisedeci? Si consummatio erat per Leviticum sacerdotium, nempe si rerum et vitae dogmatum perfectio per Leviticum erat sacerdotium. Vide autem quomodo recta via progrediatur. Dixit, quod secundum ordinem Melchisedech, ostendens quod sit melius id quod est secundum ordinem Melchisedech: est enim multo melius. Deinceps hoc etiam ostendit ex tempore, quod scilicet post Aaronem sit is, qui est praestantior. Et quid sibi vult quod deinceps sequitur, *Populus enim sub ipso legem accepit*? quid est, *Sub ipso*? Per ipsum ingreditur, per ipsum gerit omnia: non potest dici quod aliis sit datum. *Populus sub ipso legem accepit*: hoc est, ea usus est. Non potest dici quod perfecta quidem esset, populo autem non praeposita fuerit. *Sub ipso legem accepit*: hoc est, ipso usus est. Quid ergo opus erat alio sacerdotio, si illud perfectum erat? Translato enim sacerdotio, necesse est ut legis quoque translatio fiat: si autem necesse est ut sit alius sacerdos, vel potius aliud sacerdotium, aliam quoque legem esse necesse est. Hoc ad eos qui dicunt: Quid opus erat novo Testamento? Nam poterat quidem etiam ex prophetis dicere testimonium: Hoc est testamentum quod disposui patribus vestris (Act. 3. 25): interim autem pugnat ex sacerdotio. Et vide quam optaret id effari. Dixit, *Secundum ordinem Melchisedech*. Hoc ejecit sacerdotium Aaronis: non enim dixisset, *Secundum ordinem Melchisedech*, si illud esset melius. Si ergo introductum fuit aliud sacerdotium, alterum quoque oportuit esse testamentum: neque enim fieri potest ut sit sacerdos absque testamento et legibus et praeceptis; neque ut, alio accepto sacerdotio, illo utatur. Deinde, quod objici poterat, quomodo fuerit sacerdos, qui non erat Levita: hoc, cum per superiora veluti quoddam fundamentum prius jecisset, ne vult quidem solvere, sed tamquam praetercurrendo hoc inducit: Dixi, inquit, translatus esse sacerdotium: ergo et testamentum. Transtulit autem non solum modo, neque praeceptis, sed etiam tribu: oportebat enim etiam tribu. Quomodo? *Translato sacerdotio*, inquit. Hoc est, Ideo translatus est a tribu in tribum, a sacerdotali ad regalem, ut eadem esset et regalis et sacerdotalis. Vide autem mysterium: primum quidem erat regalis, et nunc facta est sacerdotalis: sicut etiam in Christo: nam semper quidem fuit rex, factus est autem sacerdos, quando carnem suscepit, quando sacrificium obtulit. Vides mutationem? Et quae erant objicienda, haec adducit, ut postulabat rerum consequentia: *In quo enim*, inquit, *haec dicuntur, is de alia tribu est, e qua nullus altari praesto fuit. Compertum est enim omnibus quod Dominus noster ex Juda ortum duxerit, quam in tribum de sacerdotio nihil loquutus est Moyses*. Quod autem ait, tale quid est: Et ego quoque dico et scio quod nihil habuit sacerdotii haec tribus, nec ullus ex ea sacerdotium exercuit: quod ipsum manifeste ostendit dictum illud, *Nullus altari praesto fuit*. Est enim totum translatio. Sic necessarium erat legem et vetus testamentum transferri, siquidem et ipsa tribus mutata est. Vides ut aliam ostendit differentiam quam quae a mutatione tribus petitur? Neque vero inde dumtaxat quanta sit differentia ostenditur, sed modo quoque a persona, a testamento, a modo, ab ipso typo. 16. *Qui non secundum legem mandati carnalis factus est, sed secundum virtutem vitae insolubilis*.

Commented [c120]: col.103

2. *Factus est*, inquit sacerdos, sed *non secundum legem carnalis mandati*: lex enim illa in multis erat non legitima. Et recte vocavit illud mandatum *carnale*: omnia enim quae statuebat carnalia erant. Nam dicere Circumcide carnem, unge carnem, lava carnem, munda carnem, tonde carnem, alliga carnem, nutri carnem, otium da carni: haec annon, quaeso, carnalia sunt? Si vis discere quae bona promiserit, audi: Longa vita carni, inquit, lac et mel carni, pax carni, voluptas carni. Ab hac lege sacerdotium accepit Aaron: Melchisedech autem non ita. 15. *Et amplius adhuc manifestum est, si secundum similitudinem Melchisedech exurgat alius sacerdos*. Quid est manifestum? Quantum intersit inter utrumque sacerdotium, et quanta sit differentia, et quanto praestantior qui non factus est secundum legem mandati carnalis. Quis? hic est Melchisedech?

Commented [c121]: col.104

Non, sed Christus. *Sed secundum virtutem vitae insolubilis*. 17. *Contestatur enim: Tu es sacerdos in aeternum, secundum ordinem Melchisedech*. Hoc est, non ad tempus, neque finem habens, sed, *Secundum virtutem vitae insolubilis*. Hoc dixit, ut ostendat ipsum sacerdotum esse factum per suam et Patris virtutem, per vitam indissolubilem. Atqui non est hoc consequens ei quod dictum est, *Qui non secundum legem mandati carnalis factus est*: erat enim consequens dicere, Sed mandati spiritualis. Sed per carnale ostendit temporale: sicut etiam dicit alibi, Usque ad tempus correctionis impositas leges justificationis carnis secundum virtutem vitae: hoc est, vivit propria virtute. Dixit fieri legis translationem, et ostendit quomodo: jam quaerit causam: quod maxime omnium satisfacit animis hominum, nempe omnino causam scire, et magis facit fidem, quando didicerimus causam et rationem per quam fit. 18. *Reprobatio quidem fit praecedentis mandati propter infirmitatem ejus et inutilitatem*. Hic insurgunt haeretici [dicentes: Ecce Paulus malum dicit mandatum]. Sed attende diligenter: non dixit quod sit vitiosum et parvum, sed, *Propter infirmitatem ejus et inutilitatem*. Alibi quoque ostendit ejus imbecillitatem, ut quando dicit, *In quo infirmabatur per carnem*. Non est ergo haec imbecillis, sed nos. 19. *Nihil enim ad perfectum adduxit lex*. Quid est, *Nihil ad perfectum adduxit*? Neminem fecit perfectum cum ei non obediretur: quamquam nec si audita esset, perfectum reddidisset et virtute praeditum. Interim autem non hoc dicit, sed quod vim non habuerit; et merito: ita enim sitae erant literae: Hoc fac, et illud non fac: solum proponentes, non etiam vim et potestatem afferentes. Spes autem non est ejusmodi. Quid est reprobatio? Ejectio. [Quaenam autem haec sit ostendens intulit, *Praecedentis mandati*? Sic legem vocans, quia propter infirmitatem suam ejecta est; illud autem praecedens vocat quod desiit et propter infirmitatem antiquatum est.] Reprobatio est abrogatio et deletio eorum quae vim habebant et valebant. Hinc ostenditur quod vim habuit, et valuit, sed fuit habita despectui, quoniam nihil effecit. Nihil ergo lex profuit? Profuit quidem, et valde profuit, sed ad reddendum perfectos nihil profuit. Lex enim nihil reddidit perfectum.

Circumcisio, sacrificia, sabbatum umbra erant. – Ideo dicit, *Nihil lex perfecit*: omnia enim erant typi, omnia umbra, circumcisio, sacrificium, sabbatum, quae non potuerunt ad animam pervadere: propterea cedunt et abscedunt. *Introductio vero melioris spei, per quam proximamus ad Deum*: 20. *et quantum est non sine jurejurando*. Vides quod hic fuerit juramentum necessarium? Quamobrem superius tam multa est philosophatus, quod Deus juraverit, et juraverit ut esset certior et plenior persuasio. *Introductio autem melioris spei*. Quid hoc est? Lex quoque spem habebat, sed non talem: sperabant enim, si Deo placuissent, se terram habituros, et nihil grave passuros. Hic autem speramus, si Deo placuerimus, nos non terram possessuros, sed caelum; imo, quod est hoc multo praestantius, speramus fore ut simus prope Deum, ad ipsum sedem veniamus paternam, ei ministraturi cum angelis. Et vide quomodo ea ponit paulatim. Nam illic quidem dicit, *Ingredimur usque ad interiora velaminis*; hic autem, *Per quam proximamus ad Deum: et quantum est non sine jurejurando*. Quid est, *Et quantum est, non sine jurejurando*? Hoc est, Non sine juramento. Ecce alia differentia. Neque haec sine causa sunt promissa, inquit. *Alii quidem sine jurejurando sacerdotes facti sunt*; 21. *hic autem per jusjurandum per eum qui dixit ad illum: Juravit Dominus et non poenitebit eum: Tu es sacerdos in aeternum secundum ordinem Melchisedech*. 22. *In tantum melioris testamenti sponsor factus est Jesus*. 23. *Et alii quidem plures facti sunt sacerdotes, idcirco quod morte prohiberentur permanere*: 24. *hic autem eo quod maneat in aeternum, sempiternum habet sacerdotium*. Duas ponit differentias, quod non habeat finem sicut legale, et quod cum juramento. Id autem facit a Christo, qui eo fungitur: nam *Secundum virtutem*, inquit, *vitae indissolubilis*. Id facit etiam a juramento quod juravit, et a re ipsa: siquidem, quoniam erat imbecillum, illud ejectum est: hoc autem stat et manet, quoniam est potens et validum, Facit denique ex sacerdote. Quomodo?

Commented [c122]: col.105

quoniam est unus: et non esset unus nisi immortalis. Sicut enim multi sunt sacerdotes eo quod sint mortales: ita unus est unus, quod sit immortalis. *Tanto melioris testamenti sponsor factus est Jesus*, quod iuraverit eum semper futurum sacerdotem, non hoc facturum, si non esset vivus. 25. *Unde et salvare in perpetuum potest accedentes per semetipsum ad Deum, semper vivens ad interpellandum pro ipsis.*

3. Vides quod hic dicit, ad spectans quod attinet ad carnem? Quando eum sacerdotem ostendit, tunc opportune dicit illud, interpellare. Itaque cum dicit Paulus ipsum interpellare pro nobis, subindicat ipsum ut sacerdotem id facere. Nam qui ut vult suscitatur mortuos, et vivificat ut Pater, quomodo ubi oportet servare, interpellat? qui omne habet iudicium, quomodo intercedit? qui mittit angelos, ut alios quidem injiciat in fornacem, alios autem servent, quomodo interpellat? *Unde, inquit, et potest salvare.* Propterea ergo servat, quoniam non moritur. Quoniam non moritur et semper vivit, non habet, inquit, successorem: si autem non habet successorem, potest etiam omnes defendere. Nam hic quidem pontifex, etiam si admirabilis, erat usque ad illud tempus in quo erat, ut Samuel, et quicumque erant huiusmodi, postea autem non erant amplius; mortui enim fuerant: hic autem non sic, sed servat in perpetuum. Quid est, *In perpetuum*? Tacite significat aliquod mysterium. Non hic solum, inquit, sed illic quoque eos servat qui per ipsum ad Deum accedunt. Quomodo servat? *Semper vivens ad interpellandum pro ipsis*, inquit. Vides humilitatem secundum humanam naturam? non enim ipsum semel intercedentem hoc assequutum esse dicit, sed semper, et quando opus fuerit, pro eis interpellare: hoc enim significat, *In perpetuum*. Quid est, *In perpetuum*? Non solum ad tempus, sed etiam ille vita futura. Semper ergo opus habet ut precetur? et quomodo fuerit consentaneum? Saepe quidem homines iusti ex una petitione totum confecerunt; ipse autem semper precatur? cur ergo consideret? Vides quod hoc sit sui demissio quod humana loquatur? Hoc autem vult significare: Ne timeatis, inquit, neque dicatis, Certe nos quidem diligit, et fiduciam habet apud Patrem, sed non semper vivere potest: semper enim vivit. 26. *Talis enim decebat ut nobis esset pontifex, sanctus, innocens, impollutus, segregatus a peccatoribus.* Vides quod totum dictum sit de humanitate? Quando autem dico humanitatem, eam dico quae habet divinitatem; non divideas, sed sinens ut quae decet intelligas. Vides differentiam pontificis? In summam redegit quae supra dicta sunt cum diceret, *Tentatus in omnibus secundum similitudinem absque peccato.* *Talis, inquit, decebat ut nobis esset pontifex, sanctus, innocens.* Innocens quid est? Non malus, nec subdolos: quod alius dicit propheta, *Dolus non est inventus in ore ejus (Isai. 53. 9).* Quis hoc de Deo dixerit, et non erubescat dicens Deum non esse dolosum et fraudulentum? De eo autem quod est secundum carnem, dicere est consentaneum, *Sanctus, impollutus.* Nec hoc de Deo dixeris: eam enim habet naturam quae non polluitur. *Segregatus a peccatoribus.* Hocne ergo solum ostendit differentiam, an etiam ipsum sacrificium? Etiam sacrificium. Quomodo? 27. *Qui non habet necessitatem quotidie, quemadmodum sacerdotes, prius pro suis delictis hostias offerre, deinde pro populi: hoc enim fecit semel se offerendo.* Hoc quid? hic facit veluti quoddam preoemium excellentiae spiritualis sacrificii. Dixit quid intersit inter sacerdotem, et quid inter Testamentum, non totum quidem, dixit tamen: hic jam facit praeludium ipsius sacrificii. Ne ergo cum eum audieris sacerdotem, existimes eum semper fungi sacerdotio: semel enim functus est munere sacerdotali, et deinceps sedit. Ne enim existimes eum stare apud superos, et esse ministrum, ostendit rem esse dispensationis. Nam ut fuit servus, ita etiam sacerdos et minister: sed sicut cum factus esset servus, non mansit servus, ita etiam cum factus esset minister non, mansit minister: non est enim ministri sedere, sed stare. Hoc ergo hic subindicat magnitudinem sacrificii, quod, unum cum esset, sufficit, et semel oblatum tantum potuit, quantum non potuerunt omnia. Sed de his nondum: non enim dicit nisi: *Hoc enim, inquit, semel fecit.* Quodnam? *Necesse est, inquit,*

Commented [c123]: col.106

Commented [c124]: col.107

habere etiam hunc aliquid, inquit, *quod offerat*; non pro seipso: quomodo enim pro se offerret cum impeccabilis sit? sed pro populo. Quid dicis? et non opus habet offerre pro se ipso, et tantum potest? Certe, inquit. Nam ne existimares illud, *Fecit semel*, de ipso quoque dictum esse, audi quid dicat: *Lex enim homines constituit sacerdotes habentes infirmitatem*; et ideo etiam pro se semper offerunt: potens autem ille, et qui non habet peccatum, cur pro se offerat? Ergo non pro seipso, sed pro populo obtulit, idque semel. 28. *Sermo autem iurijurandi qui post legem est, Filium in aeternum perfectum*. Quid est, *Perfectum*? Non ponit Paulus proprias quae opponuntur distinctiones: nam cum dixisset, *Habentes infirmitatem*, non dixit Filium potentem, sed, *Perfectum*, hoc est, potentem; quasi dicas, Non vides quod nomen, *Filius*, dictum sit, ut eum servo opponat et ab eo distinguat. Infirmitatem autem aut peccatum dicit aut mortem. Quid est autem, *In aeternum*? Non solum nunc nulli peccato affinem, sed semper. Si ergo est perfectus, si numquam peccat, si semper vivit, cur pro nobis saepe offeret sacrificia? Sed interim quidem hoc non asserit, sed quod pro se offerat, hoc affirmat. Quoniam ergo talem habemus pontificem, eum imitemur, ejus insistamus vestigiis. Non est aliud sacrificium: unum nos purgavit; postea autem ignis et gehenna. Propterea enim hoc susque deque versat, dicens unum esse sacerdotem, unum sacrificium, ne quispiam existimans esse multa, secure peccet.

4. *Contra eos qui baptismum differebant usque ad mortem*. – Quicumque ergo dignati sumus signaculo, quicumque percepimus fructum sacrificii, quicumque immortalis mensae sumus participes, maneamus nostram servantes nobilitatem et honorem: non est enim lapsus expers periculi. Quicumque autem his nondum sunt dignati, ne ii quidem propterea confidant: nam quando quispiam ideo peccat, ut sanctum baptismum accipiat in extrema respiratione, saepe non assequetur. Mihi credite: non vos terrenis dico quod sum dicturus: novi multos quibus hoc accidit, qui propter illuminationis quidem expectationem multa peccabant, in fine autem decessus excesserunt inanes. Deus enim propterea dedit baptismum, ut solveret peccata, non ut peccata augeret: si quis autem eo utatur ut secure magis peccet, hoc est causa socordiae et negligentiae. Nam si non esset lavacrum, tutius viverent, ut qui non haberent remissionem. Vides quod illud, *Faciamus mala ut veniant bona* (Rom. 3. 8), nos sumus qui facimus et dicatur? Quamobrem rogo vos, qui non estis mysteriis initiati, expergiscimini: nemo tamquam mercenarius, nemo tamquam ingratus ad virtutem accedat; nemo eam aggredatur tamquam rem gravem et **molestam**. Ad eam ergo accedamus alacri animo et laeti. Nam etiamsi merces non esset proposita, annon oporteret esse bonum? sed tamen etiam cum mercede simus boni. Et quomodo non est hoc probrum et maximum dedecus? Si mihi, inquit, mercedem non dederis, non sum modestus et temperans. Audeam itaque aliquid dicere? Numquam tueris temperans et modestus, etiam si modeste agas, si hoc facis mercede: virtutem enim nihil existimas, si eam non amas. Sed Deus propter magnam nostram imbecillitatem eam etiam mercede voluit fieri; nos autem ne sic quidem eam aggredimur. Ponamus autem, si velis, quod homo quidam excedat malis perpetratis innumerabilibus, et baptismo dignatus: quod existimo non cito evenire: quomodo, quaeso, illuc abibit? Pro iis quidem quae fecit non accusatus, sed non habens fiduciam, idque merito. Nam quando cum centum annos vixerit, nullum allud bonum ostendit, nisi quod non peccarit; imo vero ne hoc quidem, sed gratia potius sola est servatus, alios autem viderit coronatos, praeclaros et in bona existimatione: etiamsi in gehennam non ceciderit, feretne, dic quaeso, angorem et animi aegritudinem? Ut autem exemplo hoc planum faciam: sint duo milites, et alter quidem furetur, faciat injuriam et aliena invadat; hic vero nihil horum faciat, sed fortiter se gerat, praeclara edat facinora, in bellis tropea statuatur, hostium sanguine cruentet dexteram: deinde adveniente tempore, ab illa dignitate in qua etiam fur ille erat, repente ducatur ad sedem regiam, et induatur purpura; hic autem illic maneat, ubi erat, solummodo clementia

Commented [c125]: col.108

regia, non det poenas eorum quae admisit, sit autem in loco ultimo, et sub rege collocetur: feretne, dic quaeso, angorem et animi aegritudinem, quando viderit eum quidem qui erat cum ipso, ascendisse ad ipsum dignitatum fastigium, et evasisse adeo praeclarum, et orbis terrae tenere principatum; se autem infra manere, et nec id ipsum quidem, quod non luerit supplicium, habere cum honore, sed a gratia et clementia regia? nam etiamsi rex eum dimiserit, et a criminibus absolverit, vivet tamen pudore affectus et ignominia: non enim etiam alii eum admirabuntur. Nam in ejusmodi condonationibus non eos admiramur qui accipiunt, sed eos qui donant: et quo majora dona dederint, eo majori pudore afficiuntur qui accipiunt, quando magna admissa sunt ab eis peccata. Quibus ergo oculis is intueri poterit eos qui sunt in regia, illis sudores innumerabiles et vulnera ostendentibus, cum ipse nihil possit ostendere, sed et quod salvus abeat a sola Dei benignitate et clementia? Quemadmodum enim si quis homicidam, furem, adulterum ad supplicium capitis adducendum donari sibi postulaverit, et eum esse jusserit in vestibulis regiae; ille jam numquam poterit aliquem ex adverso intueri, etiamsi sit liberatus a supplicio: ita etiam hic quoque.

5. Non enim, quoniam regia dicitur, existimetis omnes eadem assequi. Nam si hic sunt et praefectus, et omnes qui regi assistunt, et qui sint his longe inferiores, et tenet locum eorum qui dicuntur decani, sunt in regia, etiamsi multum intersit inter praefectum et decanum: multo magis hoc erit in suprema regia. Et hoc non ex me dico: nam et aliam his majorem differentiam ponit Paulus. Quam multae enim, inquit, differentiae sunt a sole usque ad lunam et stellas et minimam stellam, tam multae etiam eorum qui sunt in regia. Et quod longe major sit differentia decani qui dicitur et praefecti, et solis et minimae stellae, est omnibus perspicuum. Nam sol quidem totum orbem terrae simul illustrat et exhilarat, lunamque abscondit et stellas: ille autem saepe non apparet, idque in tenebris: multae enim sunt stellae quas non videmus. Quando ergo videmus alios fieri soles; nos autem minimarum stellarum et quae ne apparent quidem locum tenere, quatenam erit nobis consolatio? Ne, rogo, ne simus adeo tardi, nec adeo pigri et ignavi, ne segniter salutem Dei appetamus, sed mercaturam ex ea exerceamus et eam multiplicemus. Nam etiamsi quis sit catechumenus, attamen novit Christum, novit fidem, divina audit eloquia, non est procul a divina cognitione, novit Domini sui voluntatem. Cur igitur differt, cur cunctatur et moratur?

Bona vita nihil melius. – Bona vita nihil est melius et hic et illic, et in iis qui illuminantur et in iis qui catechesi instituuntur. Nam quid, quaeso, nobis est praeceptum grave et intolerandum? Habe, inquit, uxorem, et sis temperans et continens. Hocne est difficile? quomodo, cum absque uxore multi se contine ut, non solum Christiani, sed et Graeci? Quod Graecus superat propter inanem gloriam, tu ne hoc quidem servas propter Dei timorem? *Da*, inquit, *pauperibus ex tuis facultatibus* (Tob. 4. 7). Hocne est grave et intolerandum? Sed hic quoque nos accusant Graeci, qui omnes suas effuderunt facultates propter inanem gloriam. Ne verba loquaris obscoena (Col. 3. 8). Hocne est difficile? Etiamsi non esset praeceptum, annon oporteret nos ita gerere, ne hoc nobis esset probum? Nam quod contrarium sit difficile, verba, inquam, loqui obscoena, est perspicuum ex hoc quod pudore afficitur et erubescit animus, si adductus fuerit ut tale quid dicat, et neque dicet, nisi forte sit ebrius. Cur enim in foro sedens, etiamsi domi facias, illic non facis? annon propter eos qui adsunt? cur si adsit uxor tua, id non facis? annon ut ne eam contumelia afficias? Quod ergo propter uxorem non facis, Deum contumelia afficiens non erubescis? adest enim ubique et audit omnia. Noli, inquit, inebriari (Ephes. 5. 18): recte. Nam etiam hoc ipsum per se annon est supplicium? Non dixit, Distende corpus tuum; sed quid? Noli inebriari: id est, Ne sic illud praecipites, ut auferatur principatus animae. Quid ergo? annon corporis habenda cura est? Absit, non hoc dico, sic enim Paulus

Commented [c126]: col.109

Commented [c127]: col.110

praecepit: *Carnis curam ne feceritis in desideriis* (Rom. 13. 14). Sed ne curam geras ejus concupiscentiae, ne rapias quae tua non sunt, ne per avaritiam invadas aliena, ne pejeres (Matth. 5. 33). Quibusnam egent haec laboribus, quibusnam sudoribus: Ne crimineris, inquit, ne calumniaris (Luc. 3. 14). Quis in haec re labor? Contrarium quidem certe est labor. Nam quando maledictis appetieris, statim es in periculo, in suspicione, Ne forte audierit is de quo dixi, sive sit magnus, sive parvus: nam si sit quidem magnus, statim re ipsa venies in periculum; sin parvus, par pari referet, imo graviora rependet et te majoribus appetet maledictis. Nihil difficile, nihil grave nobis est praeceptum, si velimus: sin autem nolimus, etiam quae sunt facillima, nobis apparebunt gravia. Quid est facilius quam comedere? sed propter multam mollitiem multi id quoque aegre ferunt: multos audio dicentes, quod etiam comedere est labor. Nihil horum est laboriosum, sivelis: nam, cum gratia superna, in voluntate sita sunt omnia. Velimus ergo bona, ut etiam bona consequamur aeterna, gratia et benignitate.

HOMILIA XIV (col.109-16)

CAP. 8. 1. *Capitulum autem super ea quae dicuntur: Talem habemus pontificem, qui consedit in dextera sedis magnitudinis in caelis, 2. Sanctorum minister, et tabernaculi veri, quod fixit Dominus, et non homo.*

Commented [c128]: col.109

1. Humilia sublimibus admiscet Paulus, qui semper suum imitatur Magistrum, ut humilia viam muniant ad sublimia, et per ea ad illa deducamur, et cum ad magna pervenerimus, discamus ea fuisse suae demissionis ad captum nostrum. Hoc ergo hic quoque facit: dicens quod se obtulerit, et cum pontificem eum esse ostendisset, dicit: *Capitulum autem super ea quae dicuntur: Talem habemus pontificem, qui consedit in dextera sedis magnitudinis in caelis*. Atqui hoc **non** est pontificis, sed ejus, cui oportet fungi munere sacerdotis. *Sanctorum minister*. Nec absolute minister, sed, *Sanctorum minister*. *Et tabernaculi veri quod fixit Dominus, et non homo*. Vides sui demissionem? Annon paulo ante distinxit, dicens: *Nonne omnes sunt administratorii spiritus* (Hebr. 1. 14)? Et propterea non audiunt, *Sede a dextris meis*. Hoc autem ait, quod omnino non sit minister qui sedet. Quomodo ergo dictus est hic minister sanctorum? Tabernaculum autem hic caelum dicit. Ideo etiam ut ostendat quam differat a Judaico, dicit, *Quod fixit Deus, et non homo*. Vide quomodo erexit animos eorum qui crediderunt in Judaeis. Nam quoniam verisimile erat eos imaginatos esse nos non habere tale tabernaculum: Ecce, inquit, sacerdos, et magnus, et illo multo major, ut admirabilius obtulit sacrificium. At numquid haec sunt jactantia et animi oblectatio? Propterea rem prius facit credibilem ex jurejurando, deinde etiam **ex** tabernaculo. Erat quidem haec quidem haec quoque aperta differentia: ipse vero aliam quoque excogitat: *Quod fixit*, inquit, *Deus, et non homo*. Ubi sunt qui dicunt moveri caelum? ubi sunt qui pronuntiant id esse sphaericum? utraque enim hic sunt sublata. *Capitulum autem*, inquit, *super ea quae dicuntur*. Caput semper dicitur id quod est maximum. Rursus dimittit orationem: cum dixisset quod est sublime, humilia postea libere profert. Deinde ut scias quod illud, *Minister*, dictum sit de humanitate, vide quomodo rursus hoc significet. 3. *Omnis enim pontifex*, inquit, *ad offerendum munera et hostias constituitur: Unde necesse est et hunc habere aliquid quod offerat*. Ne, quoniam audis eum sedere, existimes esse nugas quod dictus sit pontifex: nam illud quidem est Dei dignitatis, nempe sedere; hoc autem multae in homines benevolentiae et magnae curae quam nostri gerit. Propterea hoc lenit, et in eo diutius immoratur: timul enim ne illud everteret. Propterea ad hoc rursus deducit orationem, quoniam quaerebant

Commented [c129]: col.110

Commented [c130]: col.111

aliqui: Quare est mortuus, cum esset sacerdos? sacerdos autem non est absque sacrificio: oportet ergo eum quoque habere sacrificium. Alioquin autem cum dixisset quod sit apud superos, dicit et ostendit quod sit sacerdos undique, ex Melchisedech, ex iuramento, ex eo quod offerat sacrificium. Ex hoc de caetero etiam alium contexit syllogismum. 4. *Si ergo esset, inquit, super terram, nec esset sacerdos, cum essent sacerdotes qui offerrent secundum legem munera.* Si ergo est sacerdos, sicut certe est, oportet ipsum quaerere alium locum. Nam si esset quidem super terram, non esset sacerdos. Quomodo enim? Non obtulisset, non functus esset munere sacerdotali; et iure quidem: nam istic erant sacerdotes. Et ostendit quod nec fieri potuit ut esset sacerdos super terram: quomodo enim? Siquidem neque resurrectio erat, inquit.

Pauli prudentia. – Hic necesse est mentem erigere, et apostolicam contemplari prudentiam: rursus enim ostendit differentiam sacerdotii. 5. *Qui exemplari, inquit, et umbrae deserviunt caelestium.* Quanam hic dicit caelestia? Spiritualia: nam etiamsi mystice fiant super terram, sunt tamen digna caelestibus. Quando enim Dominus noster Jesus Christus proponitur mactatus et immolatus, quando advenit Spiritus, quando hic adest qui sedet ad dexteram Patris, quando fiunt filii, par lavacrum, quando sunt cives eorum qui sunt in caelis, quando illic habemus patriam et civitatem, quando hic sumus peregrini et hospites quomodo non sunt haec omnia caelestia?

2. Quid vero? hymni non sunt caelestes? annon quae apud superos canunt chori Virtutum incorporearum, ea nos quoque qui infra sumus canimus illis consonantia? annon et ara est caelestis? Quomodo? nihil habet carnale: sunt spiritualia omnia quae sunt proposita: non in cinerem, non in fumum, non in nidorem diffunditur sacrificium, sed splendida laetaque efficit quae sunt proposita. Quomodo autem non sunt caelestia quae perficiuntur mysteria, cum ex quo dictum est, *Quorum retinueritis peccata, retenta sunt: quorum remisistis, remittuntur* (Joan. 20. 23), qui nunc ministrant sibi ipsis id ipsum audiunt dictum? quomodo non omnia caelestia cum hi etiam claves habent regni caelorum? *Qui exemplari, inquit, et umbrae deserviunt caelestium, sicut responsum est Moysi cum consummaret tabernaculum: Vide, inquit, omnia facito secundum exemplar quod tibi ostensum est in monte.* Quoniam auditus noster est ad discendum tardior quam visus (non enim quae audierimus similiter ita animo mandamus atque quae viderimus), ostendit ei omnia. Aut hoc ab exemplo ostendit et umbra, aut de templo subintelligit; sunjunxit enim, *Vide, inquit, omnia facito secundum exemplar quod tibi ostensum est in monte.* Numquid vidit de constructione templi solum, an de sacrificiis, et de aliis omnibus? Imo vero nec aberraverit qui hoc etiam dixerit. Caelestis enim est Ecclesia, et nihil aliud quam caelum. 6. *Nunc autem melius sortitus est ministerium, quanto et melioris testamenti mediator est.* Vides, inquit, quanto melius est ministerium ministerio, siquidem illud est exemplar et figura, hoc autem veritas? Sed hoc nihil proderat audientibus, neque eos afficiebat laetitia. Propterea dicit id quod maxima laetitia eos affeiebat: *Quod in melioribus repromissionibus sancitum est.* Cum id extulisset a loco et sacerdote et sacrificio, tunc ponit et quid intersit inter testamentum; autea quoque dixerat quod esset imbecillum et inutile. Et vide quanta cautione utatur, cum ipsum esset accusaturus. Nam cum illic dixisset, *Secundum virtutem vitae insolubilis*, tunc dixit, *Reprobatio fit praecedentis mandati:* deinde etiam postea magnum quid posuit, dicens, *Per quod Deo appropinquamus* (Hebr. 7. 19). Hic autem cum nos in caelum sustulisset, et ostendisset quod pro templo caelum habeamus, et quod illa erant figurae rerum nostrarum, et per haec extulisset ministerium, deinceps etiam merito extollit sacerdotium. Sed, sicut dixi, id quod eos maxime afficit laetitia, ponit dicens: *Quod in melioribus repromissionibus sancitum est.* Unde hoc constat? Ex eo quod ipsum quidem est ejectum, ejus vero loco illud introductum: propterea enim dominatum obtinet quod sit melius. Nam sicut dicit: *Si per ipsum erat consummatio, quid adhuc*

Commented [c131]: col.112

opus fuit secundum ordinem Melchisedech alium surgere sacerdotum? ita hic quoque usus est eodem syllogismo, dicens: 7. *Nam si illud prius culpa vacasset, non utique secundi locus inquireretur*, hoc est, si nihil ipsi defuisset, si eos effecisset nulli culpae affines. Nam quod de hoc dicat, audi sequentia: *Vituperans ipsos dicit*. Non dixit, Vituperans ipsum, sed, *Vituperans eos dicit*. Ecce dies venient, dicit Dominus, et consummado super domum Israel, et super domum Juda testamentum novum, 9. *non secundum testamentum quod feci patribus eorum, in die qua apprehendi manum eorum, ut educerem illos de terra Aegypti: quoniam ipsi non permanserunt in testamento meo, et ego neglexi eos, dicit Dominus*. Maxime, inquit: et unde constat quod finem **acceperit**? Ostenderat quidem et ex sacerdote: ostendit nunc quoque dilucidius disertis verbis, ipsum esse ejectum. Quomodo? *In melioribus repromissionibus*, dicens. Ubi enim, dic quaeso, est inter caelum et terram aequalitas? Tu autem considera quomodo illic quoque dicit, *In repromissionibus*, ne tu id quoque accuses. Etenim illic, *Per quam spem Deo appropinquamus*, inquit, *meliores* (Hebr. 7. 19); ostendens quod illic quoque sit spes; et hic, Meliorem repromissionem, subindicans quod illic quoque promiserit. Quoniam autem semper accusabant, *Ecce enim, inquit, dies venient, dicit Dominus, et consummabo super domum Israel, et super domum Juda testamentum novum*. Non velus aliquod testamentum dicit. Nam ne hoc possent dicere, tempus quoque praescripsit: non enim absolute dicit, *Secundum testamentum quod feci patribus eorum*; ne id dicas quod factum fuit Abrahamo, aut quod factum fuit Noe; sed quodnam sit, inquit declarans: *Non secundum testamentum quod feci patribus eorum, qui erant in exitu*. Et ideo subjunxit, *In die qua apprehendi manum eorum, ut educerem illos de terra Aegypti: quoniam ipsi non permanserunt in testamento meo, et ego neglexi eos, dicit Dominus*.

Commented [c132]: col.113

3. Vides primum mala a nobis incipere? Ipsi, inquit, primum non permansuerunt. Ergo apud nos est negligentia; bona autem ab ipso, beneficia, inquam. Hic ponit tamquam defensionem, ipsam ostendens causam, propter quam eos relinquit. 10. *Quoniam hoc est testamentum*, inquit, *quod disponam domui Israel post dies illos, dicit Dominus: Dabo leges meas in mente eorum, et in corde eorum scribam eas; et ero eis in Deum, et ipsi erunt mihi in populum*. Adeo haec dicit de novo Testamento, quia dicit: *Non secundum testamentum quod feci*. Quatenam autem est alia quam haec differentia? Si quis autem dicat non in hoc esse differentiam, sed quod datae sint in cordibus eorum: non praeceptorum ostendit differentiam, sed modum dandi. Non amplius erit, inquit, Testamentum in literis, sed in cordibus. Hoc aliquando factum ostendat Judaeus; sed non inveniet: rursus enim factum fuit in literis post reditum a Babylone. Ego autem ostendo apostolos nihil accepisse scriptum, sed suscepisse in cordibus per Spiritum sanctum. Quamobrem Christus quoque dicebat: *Ille cum venerit, omnia vobis recovabit in memoriam, et docebit vos* (Joan. 14. 26). 11. *Et non docebit unusquisque proximum suum, et unusquisque fratrem suum, dicens: Cognosce Dominum: quoniam omnes scient me a minore usque ad majorem*. 12. *Quia propitius ero peccatis et iniquitatibus eorum, et peccatorum eorum jam non memorabor*. Ecce aliud quoque signum: *A parvo*, inquit, *usque ad magnum eorum me scient*, et non dicent, *Cognosce Dominum*. Quando factum est hoc, nisi nunc? Nam quod nostrum quidem est, est manifestum: quod autem est illorum, nequaquam est manifestum, sed angulo inclusum. Alioquin novum tunc dicitur, quando fuerit aliud, et ostenderit si quid plus habet quam vetus. Hoc quoque est Novum, quando ejus alia quidem fuerint ablata, **alia** vero non: ut si quis exempli causa, domus veteris, quae minatur ruinam, relicto universo, fundamentum consarcinat, confestim dicimus, Eam fecit novam, cum alia exemerit, alia eorum loco induxerit. Nam caelum quoque dicitur novum, quando non fuit amplius aenum, sed dedit pluviam: similiter quoque terra, quando non amplius fuit infoecunda, non quando fuit mutata. Et domus tunc nova, quando alia quidem ejus sunt ablata, alia vero manent. Quamobrem et Testamentum novum bene vocavit, ut

Commented [c133]: col.114

ostenderet quod illud Testamentum factum sit vetustum, eo quod nullum faciat fructum. Et ut exacte discas, lege quid dicat Aggaeus, quid Zacharias, quid angelus, quid Esdras incuset. Quomodo igitur eum excepit? Quomodo autem nullus rogat Dominum, quando et ipsi sunt transgressi, et ne ipsi quidem norunt? Vides quomodo tuum sit violatum? Ego autem pono meum, nempe quod hoc proprie dicatur novum. Alioquin autem ne illud quidem concedo de hoc esse dictum, *Erit novum caelum* (Isai. 65. 17). Cur enim dicens in Deuteronomio, *Erit caelum aereum* (Deut. 28. 23), non hoc posuit in distinctione: Sin autem audieritis, erit novum? Atqui propterea dicit se aliud daturum Testamentum, quoniam non permanserunt in priori. Hoc ego ostendo per ea quae dicit: *Nam quod impossibile erat legis, in quo infirmabatur per carnem; et rursus, Quid tentatis Deum imponere jugum super collum discipulorum, quod neque patres nostri, neque nos potuimus ferre* (Rom. 8. 3; Act. 15. 10)? *Quoniam ipsi non permanserunt*, inquit. Hic ostendit quod nos dignatur maioribus et magis spiritualibus. *In omnem enim, inquit, terram exivit sonus eorum, et in fines orbis terrae verbum eorum* (Psal. 18. 5). Hoc est, *Non dicit unusquisque proximo suo: Cognosce Dominum*. Et rursus: *Implebitur terra cognitione Domini, sicut aqua multa operuit mare* (Habac. 2. 14). 13. *Dicendo autem, inquit, novum, veteravit prius. Quod autem antiquatur et senescit, prope interitum est*. Vide quomodo quod erat occultatum aperuit, ipsam mentem prophetae. Honoravit legem, et noluit eam dicere nominatim veterem; verumtamen hoc dixit: nam si illud esset novum, non hoc quoque postea appellasset novum. Quamobrem et aliquid dans amplius et alterum, inquit, *Veteravit*. Ergo dissolvitur et interit et non est amplius. Accepta a propheta fiducia, magis id insectatur utiliter, ostendens quod nostra nunc florent; hoc est, ostendit esse vetus. Deinde accepto nomine vetustatis, et alio a se addito, nempe senii, quod restabat ex aliis accepit, et dicit: *Prope interitum est*. Non ergo novum absolute abrogavit vetus Testamentum, sed ut quod consenuerit, ut quod si inutile. Propterea dicebat, *Propter infirmitatem et inutilitatem; et, Nihil ad perfectum adduxit lex; et quod, Si primum culpa vacasset, non quaereretur secundi locus* (c. 7. v. 18, 19 et c. 8. v. 7). Culpa vacans quid est? Hoc est, utile, forte. Hoc dicit, non quod sit obnoxium criminibus, sed quod non sufficiat, rudius est loquutus: ut si quispiam dicat, Culpa non vacat domus; hoc est, ea est vitium, et non est firma et solida: Culpa non vacat vestis, hoc est, jam diffluit. Non ergo hic dicit quod sit malum, sed quod in eo sit quod reprehendatur defectusque et vitium.

4. Ita nos quoque novi sumus, vel potius fuimus novi; nunc autem inveteravimus: propterea sumus prope interitum. Sed, si velimus, hoc senium amovebimus et abrademus. Lavacro quidem jam non possumus, sed possumus poenitentia. Si quid sit in nobis vetustum, abjiciamus: si qua ruga, si qua macula, si qua sordes, abluamus et pulchri reddamur, ut concupiscat Rex pulchritudinem nostram. Licet, etiamsi in extremam deciderimus deformitatem, rursus illam acquirere pulchritudinem, de qua dicit David: *Audi, filia, et vide, et inclina aurem tuam, et obliviscere populi tui, et domus patris tui, et concupiscet Rex decorem tuum* (Psal. 44. 11. 12). Atqui oblivio non facit decorem; decorem, inquam, animae. Quanam est ergo oblivio? Oblivio peccatorum. Alloquitur enim Ecclesiam quae est ex gentibus, ei suadens ut parentum non meminerit, nempe eorum qui sacrificabant idolis: ex iis enim fuit collecta. Et non dixit, Ne accedas, sed quod est amplius, Ne eorum quidem veniat in mentem. Quod etiam dicit alibi: *Non recordabor nominum eorum per labia mea; et rursus, Ut non loquatur os meum opera hominum* (Psal. 15. 4. et 16. 4). Nondum hoc est magan virtus; imo est magna quidem, sed non talis. Hic enim quid dicit? Non dixit, Non loquaris quae sunt patrum, sed, Nec eorum recorderis, nec tibi in mentem veniant. Vides quanto intervallo vult nos abesse a vitio? Nam qui non meminit, nec cogitabit; qui non cogitat, nec loquitur; qui autem non loquitur, nec aget. Vides quantis spatiis viae nos arcuit, et quantis intervallis nos removet? Ergo, nos quoque audiamus, et malorum

Commented [c134]: col.115

nostrorum obliviscamur, non peccatorum, inquam, quae admisimus: Memento enim, inquit, tu prior, et ego non meminero. Ut exempli causa: non amplius recordemur rapinae, sed etiam priora reddamus. Hoc est oblivisci vitii, et rapacem expellere cogitationem, et ipsam numquam admittere, sed et quae a nobis peccata sunt delere. Undenam autem nobis orietur malorum oblivio? Ex recordatione bonorum Dei: si Dei perpetuo meminerimus, non poterimus etiam illorum meminisse. *Si memor fui tui*, inquit, *super stratum meum, si in matutinis meditabar in te* (*Psal.* 62. 7). Atque semper quidem, maxime autem Dei tunc oportet meminisse, quando in silentio et quiete nostra est cogitatio, quando per illam memoriam se potest condemnare, quando in memoria tenere. In die enim quo fuerimus recordati, ingressae aliae sollicitudines et tumultus eam expellunt: noctu autem perpetuo possumus meminisse; quando in tranquillitate et quiete fuerit anima, quando in portu, quando in serenitate: *Quae dicitis*, inquit, *in cordibus vestris in cubilibus vestris compungimini* (*Psal.* 4. 5). Nam oporteret quidem etiam interdum hanc habere memoriam; quoniam autem semper estis solliciti, et distrahimini in iis quae ad hanc vitam pertinent, saltem tunc Dei in cubili mementote: in matutinis meditemini in ipso (*Psal.* 62. 7). Sit in matutinis haec meditemur, cum multa securitate procedemus ad negotia: si supplicatione primum nobis Deum fecerimus propitium, ita procedentes nullum habebimus inimicum; sin autem habeas, irridebis, Deum habes propitium. Bellum est in foro, pugna sunt res diurnae, sunt fluctus, sunt tempestas. Nobis ergo opus est armis: magna autem arma sunt preces: opus est secundis ventis, oportet discere omnia, ut diei longitudinem conficias absque naufragiis et vulneribus: multi enim sunt singulis diebus scopuli, quinetiam saepe in eos impingit scapha et obruitur.

Precatio matutina et nocturna. – Propterea precatione nobis opus est, maxime matutina et nocturna. Multi ex vobis saepe spectarunt Olympia, nec solum spectarunt, sed etiam eorum qui decertabant fuerunt fautores et admiratores, et alter quidem hujus, alter vero illius. Scitis ergo quod per certaminum illos dies et noctes, tota nocte praeco nihil aliud cogitat, de nullo alio est sollicitus, quam ne egressus is qui certat se indecore gerat. Nam illi qui assident, tubicini suadent ne loquatur quidem alicui, ne spiritum consumens sit ridiculus. Si igitur qui coram hominibus est certaturus, tantam curam gerit: multo magis nobis conveniet assidue esse sollicitos et cogitare, quibus tota vita est certamen. Tota ergo nox sit nobis pervigilium, et solliciti simus ne e die egressi, simus ridiculi. Et utinam tantum ridiculi: nunc autem sedet ad dexteram Patris agonotheta, diligenter audiens ne quid loquamur quod dissonet, et ne quid quod modo non conveniat: non est enim solum iudex rerum, sed etiam verborum. Totam noctem pervigilemus, o dilecti: habemus nos quoque fautores, si velimus: unicuique nostrum assidet angelus: nos autem tota nocte stertimus. Et utinam hoc tantum: multi autem etiam multa faciunt flagitiosa, alii quidem euntes ad ipsa prostibula, alii autem suas aedes prostibula facientes, quod illuc ducant meretrices. Multum sane solliciti sunt (annon?) ut recte certent, Alii sunt ebrii et perperam loquuntur, alii tumultuantur, alii totam noctem male pervigilant, iis etiam qui dormiunt pejus dolos necentes; alii numerant usuras, alii curis cruciantur, et omnia magis faciunt quam quae conveniunt certamini. Quamobrem rogo ut missis omnibus unum solum spectamus, ut praemium accipiamus, corona simus redimiti; omnia agamus per quae bona promissa possimus assequi; quae nobis omnibus detur consequi gratia et benignitate.

Commented [c135]: col.116

HOMILIA XV (col.117-24)

CAP. 9. v. 1. *Habuit quidem et prius justificationes culturae, et sanctum saeculare.* 2. *Tabernaculum enim factum est primum, in quo erant candelabra et mensa, et propositio panum, quae dicitur sancta.* 3. *Post velamentum autem secundum, tabernaculum, quod dicitur sancta sanctorum,* 4. *Aureum habens thuribulum, et arcam testamenti circumtectam omni ex parte auro: in qua urna aurea habens manna, et virga Aaron quae fronderat, et tabulae testamenti,* 5. *Superque eam Cherubim gloriae obumbrantia propitiatorium: de quibus non est modo dicendum per singula.*

Commented [c136]: col.117

1. Ostendit ex sacerdote, ex sacerdotio, ex Testamento, quod illud finem sit habiturum: ostendit demum ex figura ipsius tabernaculi. Quomodo? Sancta dicens, et sancta sanctorum. Atque Sancta quidem sunt symbola et signa prioris temporis; illic enim fiunt omnia per sacrificia: sancta autem sactorum, hujus nunc praesentis temporis. Dicit autem sancta sanctorum caelum, et velum caeli, et carnem quae ingreditur in interiora veli, hoc est per velum carnis ejus. E re fuerit autem ut hunc locum altius repetamus. Quid ergo dicit? *Habuit quidem et prius.* Quid prius? Testamentum. *Justificationes culturae.* Quid est, *Justificationes*? Symbola, aut ritus: ac si diceret, tunc habuit, nunc non habet. Ostendit ipsum jam huic cessisse: Tunc enim, inquit, habuit. Quare nunc, etiam si stet, non est. *Et sanctum saeculare.* Saeculare seu mundanum dicit, quoniam permittebatur omnibus ingredi, et manifestus erat loqus in eadem domo, ubi stabant sacerdotes, ubi Judaei, proselyti, Graeci, Nazaraei. Quoniam ergo ad id patebat aditus etiam gentibus, ipsum vocat mundanum: Judaei enim non erant mundus. *Tabernaculum enim, inquit, factum est primum, quod dicitur sancta: in quo erant candelabra et mensa, et propositio panum.* Haec sunt mundi symbola. *Post velamentum autem secundum.* Non erat ergo unum velum, sed etiam extra erat aliud velum, nempe *Tabernaculum quod dicitur sancta sanctorum.* Vide quomodo ubique vocet tabernaculum, ex eo quod illic degatur ut in tabernaculo. *Aureum habens thuribulum, inquit, et arcam testamenti, circumtectam omni ex parte auro: in qua urna aurea habens manna, et virga Aaron quae fronderat, et tabulae testamenti.* Haec omnia erant magnifica et praeclara ingrati Judaeorum animi monimenta. *Et tabulae testamenti.* Eas enim Moyses confregit: et manna: nam murmurant: et propterea memoriam transmittens ad posteros, jussit eam reponi in urna aurea. *Et virga Aaron quae fronderat.* Insurrexerunt enim. Quia igitur ingrati erant Judaei, et frequentium beneficiorum non recordabantur: ideo jussu legislatoris in urna aurea haec posuerunt, et sic eorum memoriam ad posteros miserunt. *Super eam autem Cherubim gloriae, obumbrantia propitiatorium.* Quid est autem *Cherubim gloriae*? Id est, gloriosa; aut quae, inquit, sub Deo obumbrant propitiatorium. Recte autem haec quoque **verbis** extollit, ut majora esse ostendat ea quae sunt postea. *De quibus non est, inquit, modo dicendum per singula.* Hic tacite innuit non tantum ea quae videbantur, sed etiam quaedam aenigmata fuisse. *De quibus non est, inquit, nunc dicendum sigillatim;* fortasse quia proluxa opus habent oratione. 6. *His vero ita compositis, in prius quidem tabernaculum semper introibant sacerdotes, sacrificiorum officia consummantes.* Hoc est, erant haec quidem, his autem non fruebantur Judaei; neque enim ea videbant. Quamobrem non magis erant illis, quam quibus praefigurabantur. 7. *In secundum autem semel in anno solus pontifex, non sine sanguine, quem offert pro se et populi ignorantibus.* Vides jam typos tamquam fundamentum prius jactos? Nam ne dicerent: Quomodo unum sacrificium, et quomodo pontifex semel offerebat? ostendit id fuisse multis ante saeculis, siquidem quod erat sanctius et reverendum, erat unum. Ex antiquo more sacerdos semel offerebat. Et recte dixit: *Non sine sanguine:* non sine sanguine quidem. non

Commented [c137]: col.118

tamen hoc sanguine; non erat enim tantum quod agebatur negotium. Ostendit autem futurum sacrificium, quod non igne consumatur, sed a sanguine magis ostendatur. Nam quoniam sacrificium vocavit crucem, quae nec habet ignem, nec ligna, neque saepe offertur, sed semel oblata est in sanguine: ostendit quod vetus quoque sacrificium esset huiusmodi: semel offerebatur in sanguine. *Quem offert pro se et populi ignorantibus*. Vide: non dixit, Peccatis, sed, *Ignorantibus*, ne altum saperent. Nam etiamsi non lubens peccasti; sed tamen invitus ignorasti, et ab hoc nemo est purus. Et ubique illud, *Pro se*, ponit, ostendens quod Christus longe est melior et praestantior pontifex, quam qui erat apud Iudaeos. Si enim a nostris peccatis fuisset separatus, quomodo pro se obtulisset? Cur ergo, inquit, haec dixisti? Hoc enim est melioris. Nusquam est hic contemplatio: deinceps autem contemplatur et dicit: 8. *Hoc significante Spiritu sancto, nondum propalatum esse sanctorum viam, adhuc priore tabernaculo habente statum*. Propterea, inquit, haec ita sunt constructa; ut disceremus quod ad sancta sanctorum, hoc est, ad caelum, nondum pateat aditus. Ne ergo, inquit, quoniam ipsum non ingredimur, nec esse quidem existimemus, quoniam nec sancta ingressi sumus. 9. *Quae parabola est, inquit, temporis instantis*.

2. Quodnam vocat tempus instans? Quod est ante adventum Christi: nam post Christi adventum non est amplius tempus instans: quomodo enim esset, cum advenerit et fidem habeat? Aliud quoque indicans, hoc dicit, *Quae parabola est temporis instantis*; hoc est, factus est typus. *Juxta quam munera et hostiae offeruntur, quae non possunt juxta conscientiam perfectum facere servientem*. Vidisti quam clare hinc ostendat quid sibi velint haec verba, *Nihil ad perfectum adduxit lex*, et illud, *Si primum testamentum erat irreprehensibile*? Quomodo? *Juxta conscientiam*. Nam sacrificia non amovebant sordes ab anima, sed adhuc erant circa corpus: *Secundum legem enim*, inquit, *mandati carnalis* (Hebr. 7. 16). Non poterant enim dimittere adulterium, neque caedem, neque sacrilegium. Vides, Hoc quidem comedas, illud non comedas? quae quidem sunt indifferentia. *Solummodo in cibis et in potibus* 10. *et in variis baptismatibus*. Hoc, inquit, bibe: quamquam de potu nihil erat constitutum; sed haec dicit vilipendens. *Et variis baptismatibus, et justitiis carnis, usque ad tempus correctionis impositis*. Haec est enim justitia carnis. Hic sacrificia dejicit, ostendens ea nullam habuisse virtutem, et fuisse usque ad tempus correctionis; hoc est, expectasse tempus quod omnia corrigat. 11. *Christus autem assistens pontifex futurorum bonorum, per amplius et perfectius tabernaculum non manufactum*. Carnem hic dicit. Recte autem dixit majus et perfectius, siquidem et Deus Verbum, et universa operatio Spiritus in eo habitat: *Non enim ad mensuram dat Deus spiritum*. Aut perfectius dicit, ut et in quod non cadat reprehensio, et quod majora recte gerat. *Id est, non hujus creationis*. Ecce quomodo majus: non esset enim ex spiritu, si homo ipsum construxisset. *Non hujus creationis*, inquit; hoc est, non est ex his rebus creatis, sed spiritualis creationis: ex Spiritu enim sancto constructum erat. Vides quomodo et tabernaculum et velum et caelum vocet corpus? *Per majus et perfectius tabernaculum*; deinde, *Per velum, hoc est, carnem suam*; et rursus, *In interiora veli* (Hebr. 6. 19); et rursus, *Ingredientem in sancta sanctorum*, ut appareat vultui Dei. Cur ergo hoc facit? Ut nos doceat secundum aliud et aliud significatum eundem esse sermonem. Ut puta, velum caelum est: sicut enim velum veluti quodam muro sancta separat, sic caro occultat divinitatem, et caro item est tabernaculum, divinitatem habens; et tabernaculum rursus caelem; illic enim est intus pontifex. *Christus autem*, inquit, *cum accessisset pontifex*. Non dixit, Cum factus esset, sed, *Cum accessisset*; hoc est, cum ad hoc ipsum venisset, non alteri successisset: non prius accessit, et tunc factus est; sed simulae venit. Et non dixit: Cum accessisset pontifex eorum quae sacrificantur, sed *Futurorum bonorum*, eo quod non posset universum explicare oratio. 12. *Neque per sanguinem hircorum aut vitulorum*. Omnia sunt immutata. *Sed per*

Commented [c138]: col.119

*proprium sanguinem introivit semel in sancta. Ecce illud vocavit caelum. Semel, inquit, introivit in sancta, aeterna redemptione inventa. Et illud, Inventa, est ex iis quae sunt valde dubia, et praeter expectationem, nempe quomodo per unum introitum aeternam invenit redemptionem. Deinde sequitur id quod est credibile et afferens fidem: 13. Si enim sanguis hircorum et taurorem, et cinis vitulae aspersus inquinatos sanctificat ad emundationem carnis: 14. Quanto magis sanguis Christi, qui per Spiritum sanctum semetipsum obtulit immaculatum Deo, emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis ad serviendum Deo viventi? Si enim, inquit, carnem potest mundare sanguis taurorum, multo magis sordes animae absterget sanguis Christi. Nam ne cum audieris, Sanctificat magnum **quid** existimes, adnotat et ostendit quid intersit inter utramque sanctificationem, et quomodo haec quidem est sublimis, illa vero humilis: et dicit merito id ita esse, siquidem ille quidem est sanguis taurorum, hic autem Christi. Nec fuit contentus nomine, sed etiam modum ponit oblationis. Qui per Spiritum sanctum, inquit, semetipsum obtulit immaculatum Deo: hoc est, hostiam immaculatam, mundam a peccatis. Illud autem, Per Spiritum sanctum, id est, non per ignem, non per aliqua alia. Emundabit, inquit, conscientiam nostram ab operibus mortuis. Recte dixit, Ab operibus mortuis. Si quis enim tunc tetigerat mortuum, polluebatur; et hic si quis tetigerit opus mortuum, polluitur per conscientiam. Ad serviendum, inquit. Deo viventi et vero. Hic ostendit, quod fieri non potest ut qui mortua habet opera, serviat vero et viventi Deo. Merito dixit, Deo viventi et vero, ostendens illa quae offeruntur ipsi talia esse debere. Quae a nobis ergo prodeunt, viventia et vera sunt: illa vero quae a Judaeis, et mortua et falsa; et merito.*

3. Nullus igitur habens opera mortua huc ingrediatur. Si enim eum qui mortuum corpus tangebat, non oportebat ingredi, multo magis eum qui opera habet mortua: est enim pollutio gravissima. Mortua autem sunt opera omnia quae vitam non habent, quae tetrum spirant odorem. Sicut enim corpus mortuum ad nullum sensum est utile, sed etiam molestia afficit eos qui appropinquant: ita etiam peccatum statim ferit facultatem ratiocinandi, et nec ipsam quidem mentem sinit quiescere, sed etiam ciet tumultum et eam perturbat. Dicitur autem pestis quoque enata corrumpere corpora. Tale est etiam peccatum: a peste nihil differt, non aerem primum corrumpens, deinde corpora, sed statim in animam insiliens.

Morbi animae morbis corporis pejores. Amor pecuniae quantum malum. – Non vides eos qui peste laborant, quomodo inflammantur, quomodo agitantur et circumvolvuntur, quomodo foetore sunt pleni, quam turpis est eorum aspectus, quam toti sunt immundi? Tales sunt etiam qui peccant, etiamsi non videant. Nam dic mihi, annon quovis febricitante est deterior qui pecuniae aut corporum captus est desiderio? annon his est impurior, qui omnia turpia agit et patitur? Quid est enim viro turpius qui tenetur amore pecuniae? nam quaecumque meretrices, quaecumque scenicae mulieres non recusant facere, ea nec iste; imo vero est verisimile, illas magis quam hunc recusare. Quid dico, non recusat? res patitur serviles, adulans quibus non oportet, audax rursus et confidens ubi non oportet, ubique inaequalis: viris saepe sceleratis, et praestigiatoribus corruptis ac pravis, longe ipso et pauperioribus et abjectioribus assidet assentans, et aliis bonis et virtute praeditis insultans et contumeliis appetens. Vidisti utrimque probrum et impudentiam? est perinde humilis praeter modum, atque arrogans. Sed domi stant meretrices, et hoc est earum crimen, quod corpus vendant pecuniis: verum paupertas, inquit, cogit, et fames cogit, etsi maxime ne hoc quidem sufficit ad excusationem: poterant enim alii **operantes**. Hic autem stat avarus, non domi, sed in media civitate, non corpus, sed animam diabolo prostituens, ut et coeat et ad ipsum meretricis instar ingrediatur, et omni ejus impleta libidine exeat; et videt tota civitas, non duo aut tres viri. Hoc est etiam proprium meretricum, quod ejus sint qui dat aurum: et licet sit servus, licet liber, licet gladiator, licet quilibet, si porrigat mercedem, illum excipiunt; liberos

Commented [c139]: col.120

Commented [c140]: col.121

autem, etiam si sint omnium nobilissimi, sine pecunia non admittunt. Hoc isti quoque faciunt: rectas quidem cogitationes, cum pecuniam non habent, aversantur; cum sceleratis autem et bestiariorum dignis coeunt propter aurum, inhonesteque coeunt, et perdunt animae pulchritudinem. Nam ut illae natura quidem deformes et nigrae, agrestesque et crassae et informes, et non rectae figurae, et omni ex parte turpes: ita horum quoque fiunt animae, quae ne externis quidem illitis fucis deformitatem possunt contegere. Nam quando extrema fuerit deformitas, quidquid excogitarint, nec possunt tamen obtegere. Etenim quod impudentia efficiat meretrices, audi prophetam di centem: *Impudens facta es ad omnes, tibi fuit facies meretricis* (Jer. 3. 3). Hoc etiam dici potest avaris: Impudens factus es ad omnes, non ad hos et illos, sed ad omnes. Quomodo? Non patrem, non filium, non uxorem, non amicum, non fratrem, non beneficium, neminem reveretur qui est ejusmodi. Et quid dico amicum et fratrem et patrem? ne ipsum quidem veretur Deum, sed omnia ei videntur esse fabula, et ridet a multa cupiditate ebrius, ne auribus quidem quidquam admittens eorum quae possunt ei prodesse. Sed, o absurditatem, quatenam loquuntur! Vae tibi mamona, et ei qui te non habet. Ira dissecor: Vae etiam iis qui haec dicunt, etiamsi ridendo dicant. Nam dic mihi, annon tales minas Deus intentavit, dicens: *Non potestis duobus dominis servire* (Matt. 6. 24)? tu autem minas dissolvīs dum ea in damnum tuum audes dicere? annon eam dicit Paulus esse idololatriam, et avarum vocat idololatram? tu autem stas ridens instar saecularium mulierum, instar earum quae sunt in scena risum movens.

4. Hoc omnia evertit, hoc dejicit: Res nostrae effectae sunt risus, civilitas et urbanitas. Nihil stabile, nihil grave. Non hoc solum dico viris hujus vitae studio deditis, sed scio quos innuo: risu enim impleta est Ecclesia. Si quispiam facetum quid dixerit, inter sedentes statim nascitur risus: et quod est mirabile, ne in ipso quidem precum tempore cessant multi ridere. Ubique choros ducit diabolus, omnes ingressus est, in omnes dominatum obtinet: Christus contemptui habetur, extruditur; nihili ducitur Ecclesia. Non auditis Paulum dicentem: *Turpitudine, et stultiloquium, et scurrilitas tollatur a vobis* (Ephes. 3. 4)? Cum turpitudine ponit scurrilitatem: tu autem rides? Quid stultiloquium? quae nihil habent utile. Tu tamen rides, et vultum diffundis, qui es monachus? qui crucifixus, qui luctum induis, rides, dic mihi? Ubi vidisti Christum hoc facientem? Nusquam; sed saepe quidem tristem. Etenim quando vidit Jerusalem, flevit; et quando de proditore cogitavit, fuit turbatus; et quando Lazarum suscitatus erat, lacrymatus est: tu autem rides? Si qui propter aliorum peccata non dolet, dignus est qui accusetur: qui pro suis nullo tangitur dolore, sed ridet, quam erit dignus venia? Luctus est tempus et afflictionis, castigationis et servitutis obeundae, certaminum et sudorum: tu autem rides? Non vides quomodo increpata fuit Sara? non audis Christum dicentem: *Vae qui rident, quoniam plorabunt* (Luc. 5. 25)? Haec psallis quotidie. Quid enim dicis, dic quaeso? dicisne, Risi? Nequaquam; sed quid? *Laboravi in gemitu meo*. Sed fortasse quidam sunt adeo dissoluti mollesque, ut etiam in hac increpatione rideant, quoniam de risu haec dicimus. Etenim ejusmodi res furor, talis mentis stupor, ne sentit quidem increpationem.

Risus in ecclesia prohibitus. – Stat sacerdos Dei omnium offerens precessionem: tu autem rides, nihil veritus? et ille quidem tremens pro te offert preces: tu autem despicias? Non audis Scripturam dicentem: *Vae vobis, contemptores?* non horrescis? non teipsum contrahis? Et regiam quidem ingrediens, et habitu et aspectu et incessu et omnibus aliis te ornas et componis; hic autem, ubi vere est regia, et plane hic sunt talia qualia caelestia, etiam rides? Atque scio quidem quod tu non vides; audi autem quod ubique adsunt angeli, et maxime in domo Dei assistunt regi, et omnia sunt impleta incorporeis illis potestatibus. Eadem a me ad mulieres quoque habetur oratio: cum adsunt quidem viri, non tam cito id audent facere; et si faciant, non semper, sed tempore recreationis ac relaxationis: hic autem semper. Operis, dic mihi, caput, et rides, o mulier,

Commented [c141]: col.122

sedens in ecclesia? ingressa es ut peccata confitereris, ut Deo procideres, ut rogares et supplicares pro delictis quae a te male sunt admissa, et cum risu hoc facis? quomodo ergo eum poteris placare? Et quod malum est, inquires, risus? Non malum est risus, sed malum est id quod est praeter modum, id quod est intempestivum. In situs est nobis risus, ut quando viderimus amicos post longum tempus, hoc faciamus: quando aliquos percussos et territores, ut subridendo eos recreemus, non ut cachinnos edamus, et semper rideamus; animo nostro insitus est risus, ut aliquando relaxetur animus, non ut diffundatur. Nam et insita est nobis corporum cupiditas, et non propterea omnino ea uti necesse est, aut uti immoderate, sed ei imperamus, nec dicimus: Quoniam inest, utamur. Deo servi cum lacrymis, ut possis abluere peccata. Scio quod multi nos irrideant, dicentes: Statim lacrymae. Propterea tempus est lacrymarum. Scio etiam quod ominentur ii qui dicunt: *Comedamus et bibamus, cras enim moriemur* (1. Cor. 15. 32). Sed cogita quod *Vanitas vanitatum, et omnia vanitas* (Eccli. 1. 2). Non ego dico, sed ipse qui rerum omnium habuit experientiam, haec dicit: *Aedificavi mihi domos, plantavi mihi vineas, feci mihi aquarum piscinas, pocillatores et pocillatrices* (Eccli. 2. 4. 5). Et quid tandem dicit post haec omnia? *Vanitas vanitatum, et omnia vanitas*. Lugeamus ergo, o dilecti, lugeamus, ut vere rideamus ut vere laetemur in tempore sinceræ laetitiae. Nam haec quidem laetitia est omnino admista tristitia, nec eam licet invenire puram; illa autem est sincera, fraudis et doli expers, nec quidquam habens insidiarum, neque quidquam admistum: illa laetemur laetitia, illam persequamur. Alia autem ratione non licet eam assequi, quam eo quod hic eligamus, non quae sunt jucunda, sed quae utilia, et parum affligamur lubentes, et cum gratiarum actione feramus omnia quae accidunt. Sic enim poterimus regnum caelorum assequi, gratia et benignitate, etc.

Commented [c142]: col.123

Commented [c143]: col.124

HOMILIA XVI (col.123-8)

CAP. 9. v. 15. *Et ideo novi testamenti mediator est, ut morte intercedente et redemptionem earum praevaricationum, quae erant sub priori testamento, repromissionem accipiant qui vocati sunt aeternae hereditatis.* 16. *Ubi enim testamentum est, mors necesse est intercedat testatoris:* 17. *testamentum enim in mortuis est confirmatum: alioqui nondum valet dum vivit qui testatus est.* 18. *Unde nec primum quidem sine sanguine dedicatum est.*

Commented [c144]: col.123

1. Erat verisimile multos ex infirmioribus, ex eo etiam maxime quod mortuus esset Christus, fidem non habere promissis. Paulus ergo, ex abundantia talem confutans opinionem, hoc ponit ex communi sumptum consuetudine. Quodnam? Propter hoc ipsum, inquit, oportet confidere et bono esse animo, quod non viventibus, sed mortuis iis qui sunt testati, tunc firma et valida sint testamenta, et robur accipiant. Et ideo sic incipit dicens, et ait: *Novi testamenti mediator est*. Testamentum fit in ultimo die mortis. Tale est autem: alios quidem habet heredes, alios vero exheredatos. Ita hic quoque de heredibus dicit: *Volo ut ubi ego sum*, inquit Christus, *et hi sint* (Joan. 17. 24). Et rursus de exheredatis audi cum dicentem: *Non pro omnibus rogo, sed pro iis qui credunt per verbum eorum in me* (Ibid. v. 20). Rursus testamentum alia quidem habet ejus qui est testatus, alia vero eorum qui suscipiunt; ita ut alia quidem capiant, alia vero faciant. Ita hic quoque: postquam enim promiserat innumerabilia, ab eis quaedam exigit, dicens: *Mandatum novum do vobis* (Joan. 17. 13). Rursus testamentum debet habere testes; audi ipsum rursus dicentem: *Ego sum qui testimonium perhibeo de meipso, et testimonium perhibet de me qui misit Pater* (Joan. 8. 18); et rursus, *Ille testimonium perhibebit de me* (Joan. 15. 26), dicens de Paraclete; et duodecim apostolos misit, dicens: *Testificamini coram Deo*. Et propterea dicit:

Novi testamenti mediator est. Quid est autem mediator? Mediator non habet in potestate rem cuius est intercessor; sed alia quidem res est, alius vero intercessor: velut matrimonii est intercessor, non qui jungitur matrimonio, sed qui opem fert ei qui est ducturus uxorem. Ita hic quoque Filius fuit intercessor Patris et noster. Nolebat Pater nobis relinquere hanc hereditatem, sed nobis irascebatur, et erat servus et asper ut qui essemus alienati: fuit ergo noster et ejus intercessor, et ei persuasit. Et vide quomodo fuit intercessor: verba attulit et retulit, quae a Patre erant ad nos transmittens, et mortem adjiciens; offenderamus, mori debebamus; pro nobis est mortuus, et fecit nos dignos testamento. Hinc etiam est firmum et stabile testamentum, quod non in indignos jam factum est. Atque ab initio **quidem** testamentum fecit tamquam Pater in filios; sed quoniam indigni sumus redditi, non amplius testamento opus erat, sed supplicio. Quid ergo, inquit, de lege gloriaris? nam in tantum nos redegit peccatum, ut numquam salvi essemus futuri: nisi Dominus noster pro nobis esset mortuus, lex nequaquam potuisset; erat enim imbecilla. Nequaquam autem amplius hoc confirmat ex sola consuetudine, sed ex iis etiam quae evenerunt in Veteri: quod quidem maxime eos induxit. At nullus illic erat, inquit, mortuus; quomodo ergo illud firmum et stabile? Per eundem, inquit, modum. Quomodo? Etenim illic sanguis, sicut et hic sanguis; si autem non erat Christi sanguis, ne mireris: erat enim typus: ideoque dicit, *Unde nec primum quidem*, inquit, *sine sanguine dedicatum est*. Quid sibi vult illud, *Dedicatum est*? Factum est firmum, stabile et ratum. Unde, inquit, oportebat esse symbolum testamenti et mortis.

Commented [c145]: col.124

2. Quanam enim de causa, dic mihi, liber testamenti aspergitur? 19. *Lecto enim*, inquit, *omni mandato legis a Moyse universo populo, accipiens sanguinem vitulorum et hircorum cum aqua et lana coccinea et hyssopo; ipsum librum et omnem populum aspersit*, 20. *dicens: Hic sanguis testamenti quod mandavit ad vos Deus*. Quanam ergo de causa, dic mihi, aspergitur liber testamenti et populus, quam quod pretiosus sanguis multis retroactis saeculis figurabatur. Cur hyssopo? Quia densum et tenerum, sanguinem continebat. Quid vero aqua? Ostendit hoc quoque quae fit per aquam mundationem. Quid vero lana? Et haec quoque, ut contineretur sanguis. Idem hic ostendit esse sanguinem et aquam: baptisma enim est ejus passionis symbolum. 21. *Etiam, tabernaculum et omnia vasa ministerii sanguine similiter aspergit*. 22. *Et omnia pene in sanguine secundum legem mundantur, et sine sanguinis effusione non fit remissio*. Cur illud, *Pene*? cur id sic correxit? Quoniam illa non erant perfecta mundatio, neque perfecta remissio, sed semiperfecta, et in minima parte: hic autem, *Hic est*, inquit, *sanguis novi testamenti, qui pro vobis effunditur in remissionem peccatorum* (Matth. 26. 28). Ubi igitur liber emundavit illorum mentes? Ipsi erant libri novi Testamenti. Ubi autem vasa ministerii? Ipsi sunt. Ubi tabernaculum? Ipsi sunt rursus: *Inhabitabo enim*, inquit, *in illis, et inambulabo* (2. Cor. 6. 16). At lana coccinea et hyssopo hic non aspergebat: quare? Emundatio enim non erat corporalis, sed spiritualis, et sanguis spiritualis. Quomodo? Non ex corpore fluxit irrationabilium, sed ex corpore quod paratum fuit a Spiritu. Hoc sanguine nos non Moyses, sed Christus aspersit per verbum quod dictum est: *Hic est sanguis novi testamenti in remissionem peccatorum*. Hoc verbum pro hyssopo sanguine intinctum, omnes aspergit. Et illic quidem corpus extrinsecus mundabatur; erat enim mundatio corporalis: hic autem quoniam mundatio est spiritualis, mundatio ingreditur animam, non solum aspergens sed etiam instar fontis irrigans in animabus nostris. Sciunt quae dicuntur ii qui sunt initiati mysteriis. Et in illis quidem ipsam aspergebat superficiem, et qui aspergebatur, rursus abluebatur; non enim semper obibat cruentatus: in anima autem non sic, sed ipsi essentiae admiscetur sanguis, ipsam reddens robustam et castam, et deducens ad ipsam, quae explicari non potest, pulchritudinem. Deinceps autem ostendit mortem non confirmationis solum esse causam, sed etiam emundationis. Nam quoniam mors videbatur esse res execranda et maxime ea quae suscipiebatur per crucem, dicit eam emundasse, idque pretiosa emundatione, et quae erat in rebus

Commented [c146]: col.125

majoribus. Propterea praecesserunt sacrificia, propter hunc sanguinem: propterea agni, propterea facta sunt omnia. 23. *Necesse est ergo*, inquit, *exemplaria quidem caelestium his mundari, ipsa autem caelestia melioribus hostiis quam istis*. Et quomodo sunt exemplaria eorum quae sunt in caelis? quomodo autem vocat nunc ea quae sunt in caelis? num caelum? aut angelos? Nihil horum; sed nostra. Nostra ergo sunt in caelis, et nostra sunt caelestia, etiamsi peragantur in terra. Nam angeli quoque sunt in terra, sed dicuntur caelestes; et Cherubim apparuerunt in terra, sunt tamen caelestia. Et quid dico apparuerunt? in terra quidem certe degunt, ut etiam in paradiso. Sed nihil hoc impedivit; sunt enim caelestia. *Et nostra conversatio est in caelis* (Philipp. 3. 20), quamvis hic versemur. *Ipsa autem caelestia*; hoc est philosophia illa quae est apud nos, qui illuc sumus vocati. *Melioribus*, inquit, *hostiis quam istis*. Quod melius est, aliquo bono est melius: ergo fuerunt bona, et exemplaria eorum quae in caelis. Nec mala fuerint exemplaria: nam illa quoque essent mala quorum sunt exemplaria.

3. Si ergo sumus caelestes, et tamen assequuti sumus essentiam, pertimescamus: non amplius maneamus in terra: licet enim ei qui velit, etiam nunc non esse in terra. Nam ut simus et non simus in terra, fit animi instituto et voluntate. Ut exempli causa: Deus dicitur esse in caelo: quare? non loco exclusus, absit, neque terram reliquens desertam sua praesentia, sed quadam habitudine familiaritateque et conjunctione quae est illi cum angelis. Si ergo nos quoque simus propter Deum, sumus in caelo. Quid enim mihi curae est caelum, quando video Dominum caeli? quando ipse factus fuero caelum? *Venimus enim*, inquit, *ego et Pater meus, et mansionem apud eum faciemus* (Joan. 14. 23). Animam ero faciamus nobis caelum. Caelum est natura jucundum et laetum: neque enim in tempestate fit nigrum: non mutat faciem, sed concurrentes nubes ipsum abscondunt. Caelum habet solum: habemus nos quoque solem justitiae. Dixi licere fieri tamquam caelum: et video quod **etiam** caelo liceat fieri meliorem et praestantiozem. Quomodo? Quando solis Dominum habuerimus. Caelum est omni ex parte purum et immaculatum, non hieme, non nocte mutatur. Ne hoc ergo nobis accidat, caveamus ne afflictionibus, aut diaboli insidiis appetiti, tale quid patiamur: sed maneamus immaculati et mundi. Caelum est excelsum, et a terra longe remotum: hoc nos quoque faciamus, a terra nos abducamus, et ad illam extollamur altitudinem. Et quomodo a terra abducemur? Si caelestia cogitemus. Caelum imbres et tempestates superat, et a nullo capitur: hoc nos quoque poterimus, si velimus. Hoc quidem pati videtur, ipsum tamen non patitur: nec nos ergo patiamur, etiamsi videamur pati. Nam ut in hieme multi quidem non norunt ejus pulchritudinem, sed existimant ipsum mutari; philosophi autem sciunt ipsum nihil esse passum: ita etiam nobis usuvenit in afflictionibus, multi quidem existimant nos esse commutatos, et afflictionem corda nostra tetigisse; quod autem nos non tetigerit, norum philosophi. Nos ergo caelum efficiamur, ascendamus in illam altitudinem, et ita videbimus homines nihil differre a formicis: non solum, inquam, pauperes et divites; sed etiamsi sit praefectus, si rex, nec regem, nec privatum internoscemus: nesciemus quid sit aurum, quid argentum, quid vestis serica aut purpurea: omnia videbimus tamquam muscas, si sederimus in illa altitudine: nullus illic tumultus, nec perturbatio, neque clamor. Et quomodo, inquit, fieri potest ut ad tantam extollatur altitudinem qui ambulat in terra? Verbis quidem non dico, sed rebus ipsis ostendo eos qui ad illam pervenerunt altitudinem. Quinam ii sunt? Paulus et ejus asseclae, qui cum essent super terram, versabantur in caelo. Et quid dico in caelo? Erant caelo altiores, et alio caelo, et ad Deum ipsum ascenderunt, *Quis enim nos separabit*, inquit, *a caritate Christi? tribulatio, an angustia, an fames, an persecutio, an nuditas, an periculum, an gladius* (Rom. 8. 35)? et rursus, *Non contemplantibus nobis quae videntur, sed quae non videntur* (2. Cor. 4. 18). Vides quod nec ea quidem quae hic sunt videbat? Ut autem tibi ostendam quod caelis erat altior, audi eum dicentem: *Certus sum enim, quod neque mors neque vita, neque*

Commented [c147]: col.126

praesentia neque futura, neque altitudo neque profundum, neque ulla alia creatura poterit nos separare a caritate Christi (Rom. 8. 38. 39).

4. *Laudatur Pauli magnitudo animi. De funambulis et aliis ludicris.* – Vides quomodo ratio omnibus praeterkursis, eum affecerit superiorem, non hac solum creatura, non his caelis, sed et si qui sint alii? Vidisti mentis altitudinem? vidisti qualis fuerit tabernaculorum contextor quando voluit, qui totam vitam in foro transegerat? Nullum enim est, nullum est impedimentum quo minus omnes superemus, si velimus. Nam si artes quae vulgi captum superant, adeo recte discimus et exercemus, multo magis id quod non eget tanto labore. Quid enim, dic mihi, est gravius et difficilius quam per funem extensum ingredi, tamquam in plano solo, et in alto ambulantiem se induere, et exuere tamquam in lecto sedentem? nonne res **videtur** nobis esse adeo horrenda ut ne velimus quidem spectare, sed timeamus, et ad ipsum aspectum contremiscamus? Quid autem est, dic mihi, gravius et difficilius quam in facie contum suscipere; deinde puerum ei impositum ludere innumerabilia, et oblectare spectatores? quid gravius et difficilius quam in ensibus sphaera ludere? quid est, dic mihi, gravius quam scrutari profundum maris? Et alias artes innumerabiles potueris dicere: sed his omnibus est virtus faciliior, si velimus, et ascensio in caelum: hic enim solum oportet velle et omnia sequuntur. Non licet dicere, Non possum; id est accusare Opificem: nam si nos fecit imbecillos et jubeat, ipsius est accusatio. Quomodo ergo, inquit, multi non possunt? Quia nolunt. Quomodo non volunt? Prae desidia: nam si voluerint, poterunt omnino. Propterea Paulus dicit: *Volo omnes homines esse sicut meipsum* (1. Cor. 7. 7), quoniam sciebat omnes posse esse sicut erat ipse: neque enim hoc dixisset, si fieri non posset. Vis fieri probus? solum apprehende initium. Nam dic mihi, in omnibus artibus, si velimus eas assequi, sufficitne nobis velle, an etiam res aggredimur? Ut **exempli** causa: vult aliquis esse gubernator: non dicit, Volo, et hoc ei sufficit, sed etiam rem aggreditur. Vult mercator esse: non solum dicit, Volo, sed rem suscipit. Vult peregre proficisci: non dicit, Volo, tantum, sed etiam rem aggreditur. Itaque in omnibus non sufficit solum velle, sed factum quoque est addendum: volens autem in caelum ascendere, dicis solum, Volo? Quomodo ergo, inquit, dicebas quod sufficit velle? Velle cum factis, rem et laborem suscipere. Habemus enim Deum adjuventem et opem ferentem: solum eligamus, solum ad rem tamquam ad opus accedamus, tantum simus solliciti, tantum mentem adhibeamus, et omnia sequuntur. Sin autem dormiamus, et stertentes exspectemus caelum ingredi, quando poterimus hereditatem caelorum apprehendere? Velimus ergo, rogo, velimus. Cur ad hanc vitam omnia mercamur, quam cras deserimus? Eligamus ergo virtutem, quae nobis in omne saeculum sufficiet: in quo perpetuo erimus, et bonis aeternis perfruemur: quae utinam omnes assequamur, gratia et benignitate, etc.

Commented [c148]: col.127

Commented [c149]: col.128

HOMILIA XVII (col.127-34)

CAP. 9. v. 24. *Non enim in manufacta facta Jesus introiit, exemplaria verorum; sed in ipsum caelum, ut appareat nunc vultui Dei pro nobis:* 25. *neque ut saepe offerat seipsum, quemadmodum pontifex intrat in sancta sanctorum per singulos annos in sanguine alieno:* 26. *alioqui oportebat eum frequenter pati ab origine mundi: nunc autem semel in consummatione saeculorum ad destitutionem peccati per hostiam suam apparuit.*

Commented [c150]: col.127

1. Valde sibi placebant et efferebantur Judaei propter templum et tabernaculum: et ideo dicebant, *Templum Domini, templum Domini* (Jer. 7. 3). Nusquam enim terrarum constructum fuit ejusmodi templum, nec quod attinet ad sumptum ac magnificentiam, nec quod ad

pulchritudinem, nec quod ad quodvis aliud. Deus enim qui constituerat, jussit ipsum fieri cum multa magnificentia, quoniam magis inducebantur illi et attrahebantur corporalibus. Lateres enim aureos habebat in parietibus, et licet volenti id discere in secundo Regum et apud Ezechielem, et quot auri talenta tunc fuerint consumpta. Secunda autem aedificatio fuit praeclarior, et propter pulchritudinem et propter alia omnia. Nec propterea solum erat magnificum et venerandum, sed etiam quod esset unum, et omnes pulchritudine attraheret: nam a finibus terrae illuc veniebant, sive a Babylone, sive ab Aethiopia. Et hoc significans Lucas dicebat in Actibus: *Erant illic habitantes Parthi et Medi et Elamitae, et qui habitant Mesopotamiam, Judeam et Cappadociam, Pontum et Asiam, Phrygiam et Pamphylia, Aegyptum et partes Libyae quae est circa Cyrenen* (Act. 2. 5). Qui ergo erant in toto orbe terrae, illuc convenerant, et templi multum erat nomen. Quid ergo facit Paulus? Sicut in sacrificiis, ita hic quoque: sicut illic ex adverso sacrificiorum posuit mortem Christi, ita hic quoque totum caelum ex adverso templi ponit. Nec hanc solum ostendit differentiam, sed etiam quod adjecerit sacerdotum factum esse Deo propinquiorem: dicit enim, *Ut appareat vultui Dei*. Fecit itaque rem praeclaram, non solum propter caelum, sed etiam propter introitum. Non solum enim hic per symbola, sed ipsum Deum illic videt. Vides quod, ut se demittat et accommodet, ubique humilia dicta sint? Quid vero jam miraris quod intercedat, cum ipsum statuatur tamquam pontificem? *Neque ut saepe offerat seipsum, quemadmodum pontifex intrat in sancta per singulos annos in sanguine alieno. Non enim in manufacta sancta Jesus introiit, exemplaria verorum*. Illa ergo sunt vera, haec vero typi: templum enim ita erat constructum, ut caelum caeli. Quid dicis? nisi caelum fuerit ingressus, non apparet qui adest ubique et implet omnia? Vides quod haec omnia sint carnis? *Ut appareat, inquit, vultui Dei pro nobis*. Quid est, *Pro nobis*? Ascendit, inquit, cum sacrificio quod potest placare Patrem. Cur vero, dic mihi? ipse erat inimicus? Angeli erant inimici, ipse non erat inimicus: nam quod angeli fuerint inimici, audi quid dicat: *Pacificavit quae sunt in terra et quae sunt in caelis* (Col. 1. 20). Recte ergo dicit, *In caelum ingressus est, ut vultui Dei nunc appareat pro nobis*. Nunc apparet, sed pro nobis. *Neque ut saepe offerat semetipsum, quemadmodum pontifex intrat in sancta sanctorum per singulos annos in sanguine alieno*. Vides quam multae sunt differentiae. Semel differt a saepe; quod in sanguine intraverit proprio, differt ab ingressu in alieno. Ipse ergo est et sacrificium, et sacerdos, et hostia. Nam si hoc non esset, et multa offerre oporteret sacrificia, saepe oporteret crucifigi. *Alioquin oportebat eum frequenter pati ab origine mundi*. Hic etiam quiddam abscondit. *Nunc autem semel in consummatione saeculorum*. Cur, *In consummatione saeculorum*? Post multa peccata. Si enim facta fuissent ab initio, nemo autem credidisset, omnia quae ad oeconomiam pertinent fuissent inutilia: non oportebat enim iterum mori Christum, ita ut sic etiam efficeretur quod quaerebatur: quoniam autem postea multa fuerunt peccata, merito tunc apparuit. Quod quidem dicit etiam alibi: *Ubi abundavit peccatum, superabundavit et gratia* (Rom. 5. 20). *Nunc autem, inquit, semel in consummatione saeculorum ad destitutionem peccati per hostiam suam apparuit*. 27. *Et quemadmodum statutum est hominibus semel mori, post hoc autem iudicium*.

Commented [c151]: col.128

Commented [c152]: col.129

2. Cum ostendisset illum non saepe mori debuisse, dicit etiam cur semel est mortuus: nempe quoniam unius mortis fuit pretium redemptionis: *Statutum erat, inquit, omnibus hominibus semel mori*. Hoc ergo, semel mortuus est, pro omnibus hominibus. Quid vero? annon adhuc morte illa morimur? Morimur quidem, sed in ea non manemus, quod ne est quidem mori. Mortis enim tyrannis et vere est illa mors, quando mortuo non est amplius concessum ut redeat ad vitam: quando autem vivet post mortem, idque vita meliore, hoc non est mors, sed dormitio. Quoniam ergo futurum erat ut mors omnes detineret, propterea est mortuus ut nos liberaret. 28. *Sic et Christus semel oblatus est*. A quo oblatus? A seipso scilicet. Hic non solum eum dicit

sacerdotum, sed et hostiam et sacrificium. Deinde causam affert cur sit oblatum: *Semel*, inquit, *oblatus ad multorum exhaurienda peccata*. Cur multorum et non omnium? Quoniam non omnes crediderunt. Pro omnibus quidem est mortuus, ut omnes servaret, quantum ad ipsum attinet: mors enim illa ex aequo respondebat omnium interitui: non exhausit autem et sustulit omnium peccata, propterea quod ipsi noluerint. Quid est autem, *Tollere peccata*? Sicut in oblatione proferimus etiam peccata dicentes: Sive volentes, sive inviti peccavimus, condona: hoc est, primum ipsorum meminimus, et tunc petimus ut condonentur: hoc ipsum hic quoque fit. Ubi hoc fecit Christus? Audi ipsum dicentem: *Et pro ipsis sanctifico meipsum* (Joan. 17. 19). Peccata abstulit ab hominibus, et Patri obtulit, non ut aliquid adversus ipsos statueret, sed ut ipsa remitteret. *Secundo sine peccato apparebit omnibus*, inquit, *expectantibus eum in salutem*. Quid est autem, *Sine peccato*? Non ad peccata delendum, neque propter iniquitates iterum veniet, ut rursus moriatur: non enim quod semel mortuus sit, mori debens est mortuus. Quomodo apparebit? Puniens, inquit. Sed hoc non dixit, verum id quod est laetum et jucundum, *Sine peccato apparebit iis qui ipsum expectant ad salutem*: ut de caetero non amplius opus habeant sacrificio, ut salvi sint, sed ex operibus hoc faciant. (Cap. 10) 1. *Umbram enim*, inquit, *habens lex futurorum bonorum, non ipsam imaginem rerum*: hoc est, non *ipsam* veritatem. Quemadmodum enim in imagine, donec picturae additi fuerint colores, non videre est nisi umbram tantum; ubi vero, coloribus impositis, nitor supervenit, tunc fit imago. Tale quidpiam lex quoque erat. *Umbram enim*, inquit, *habens lex futurorum bonorum, non ipsam imaginem rerum*; hoc est, sacrificii, remissionis. *Per singulos annos eisdem ipsis hostiis, quae offerunt indesinenter, numquam potest accendentes perfectos facere*: 2. *alioqui non cessassent offerri, ideo quod nullam haberent ultra conscientiam cultores semel mundati*: 3. *Sed in ipsis commemoratio peccatorum per singulos annos fit*. 4. *Impossibile est enim sanguine taurorum et hircorum auferri peccata*. 5. *Ideo ingrediens mundum, dicit: Hostiam et oblationem noluisti, corpus autem aptasti mihi*: 6. *holocausta et pro peccato non tibi placuerunt*. 7. *Tunc dixi: Ecce venio (in capite libri scriptum est de me), ut faciam, Deus, voluntatem tuam*. 8. *Superius dicens, quod hostias, oblationes et holocaustomata pro peccato noluisti, nec placita sunt tibi quae secundum legem offeruntur*, 9. *tunc dixit: Ecce venio, ut faciam, Deus, voluntatem tuam. Aufert primum, ut sequens statuatur*. Vides rursus abundantiam? Una est, inquit, haec hostia; illae autem multae: ideo enim nec validae, quia sunt multae.

3. *Sacrificia Iudaeorum quam infirma*. – Quid enim, dic quaeso, opus erat multis, cum una sufficiat? Propterea multae, et quod semper offerantur, ostendunt eos numquam mundari. Sicut enim medicamentum, cum fuerit validum, et efficiens sanitas, et valens omnem morbum propulsare, semel impositum efficit universum: quod si semel impositum totum operatur, ostendit vim suam eo quod non amplius imponatur, et hoc est ipsius opus, quod non amplius usurpetur: sin autem semper imponatur, est perspicuum quod nullam vim habuerit; est enim virtus medicamenti semel imponi, et non saepe: ita hic quoque; cur tandem iisdem semper curantur hostiis? Nam si essent liberati ab omnibus peccatis, non offerrentur hostiae quotidie: erant enim constitutae, ut semper offerrentur pro populo universo, et vespere et interdiu. Erat itaque id quod fiebat, peccatorum accusatio, non solutio; accusatio infirmitatis, non ostensio virtutis. Nam quoniam prima nihil valuerat, alia quoque offerebatur; et quoniam ipsa nihil efficiebat, rursus alia: et ideo illa erat peccatorum convictio. Atque quod offeratur quidem, arguit peccata; quod autem semper, arguit imbecillitatem. In Christo autem contra: semel est oblatum, et in perpetuum satis fuit. Ac recte dixit illa exemplaria: ergo solum habent typum, non virtutem: sicut in imaginibus figuram hominis habet imago, non virtutem. Quo fit ut verum et figura habeant inter se aliquid commune: par est enim figura, virtus autem nequaquam. Ita etiam in caelo et in tabernaculo; erat enim par typus, erant enim sancta; virtus autem et alia non eadem.

Commented [c153]: col.130

Quid est, *Ad destitutionem peccati per hostiam suam apparuit*? quid est destitutio? Abrogatio, contemptio; peccatum non habet amplius fiduciam: destitutum enim est peccatum. Quomodo? Debebat poenam suscipere, non suscepit autem: hoc est, vim est passum: quando exspectabat fore ut omnes de medio tolleretur, ipsum est de medio sublatum. *Per hostiam suam apparuit*; hoc est, manifestatus est Deo, ad eum accessit. Non igitur quoniam sacerdos hoc saepe facit in anno, putes hoc utcumque et non ob infirmitatem fieri: si non ob infirmitatem, cur tandem fiebant? sublatis vulneribus, non amplius opus est medicamentis. Propterea iussit, inquit, semper afferri propter infirmitatem, utque peccata revocarentur in memoriam. Quid vero? annon nos quotidie offerimus? Offerimus quidem, sed ejus mortem revocamus in memoriam: et ipsa una est, non multae. Quomodo una est, non multae? Quoniam semel fuit oblata, sicut illa fuit in sancta sanctorum. Hoc est figura illius, et ipsa istius: eundem enim semper offerimus, non nunc aliam, eras aliam ovem, sed semper eandem. Quamobrem unum est sacrificium propter hanc rationem: alioquin hac ratione, quoniam multis in locis offertur, multine sunt Christi? Nequaquam, sed unus ubique Christus, qui et hic est plenus, et illic plenus, unum corpus. Ut ergo multis in locis oblatus unum est corpus, et non multa corpora: ita etiam unum est sacrificium. Pontifex noster ille est qui obtulit hostiam, quae nos mundat. Illam nunc quoque offerimus, quae tunc fuit oblata, quae non potest consumi. Hoc fit in recordationem ejus quod tunc factum est: *Hoc enim facite*, inquit, *in meam commemorationem* (Luc. 22. 19). Non aliam hostiam, sicut pontifex, sed eandem semper faciamus, vel potius sacrificii facimus commemorationem.

Commented [c154]: col.131

4. *Ad mysteria sive Eucharistiam quomodo oporteat accedere.* – Sed quoniam memini hujus sacrificii, volo pauca vobis dicere, qui mysteriis estis initiati, quae mensura quidem sunt pauca, magnam autem habent vim et utilitatem: non enim sunt nostra, sed divini Spiritus quae dicuntur. Quid est ergo? Multi hujus sacrificii semel toto anno sunt participes, alii autem bis, alii vero saepe. Ad omnes ergo habetur oratio, non solum ad eos qui hic sunt, sed ad eos etiam qui sedent in deserto: nam illi semel in anno sunt participes, saepe etiam post duos annos. Quid ergo? quinam erunt nobis magis accepti? an qui semel, an qui saepe, an qui raro? Nec hi, nec illi, sed ii qui cum munda conscientia, qui cum mundo corde, qui cum vita quae nulli est affinis reprehensioni. Qui sunt hujusmodi, semper accedant: qui non sunt hujusmodi, ne semel quidem. Quare? Quoniam sibi sumunt iudicium et condemnationem et supplicium. Nec mireris: sicut enim cibus natura sua nutritorius, si in eum incidat qui stomachi vitio laborat, omnia perdit et corrumpit, et morbi fit occasio: ita etiam haec veneranda mysteria. Frueris mensa spirituali, mensa regali, et iterum os tuum luto inquinat? unguis unguento, et rursus imple foetore? Dic mihi, cum post annum es particeps communionis, existimasne quadraginta dies tibi sufficere ad emundationem peccatorum totius temporis? et cum rursus praeterierit hebdomada, te dedis prioribus? Dic mihi, si cum quadraginta diebus a longo morbo convalesceris, rursus te dedas cibi illis qui morbos procreant, non etiam priorem perdis laborem? Nam si mutantur quae sunt naturalia, multo magis quae nostri sunt liberi arbitrii. Ut exempli causa, natura videmus, et sanos habemus oculos; sed saepe a mala habitudine laeditur nostra videndi facultas. Si ergo mutantur naturalia, annon multo magis quae nostri sunt liberi arbitrii? Quadraginta dies tribuis sanitati animae, fortassis autem nec quadraginta, et te Deum placasse exspectas? Jocar, o homo. Haec dico, non ab uno eodemque annuo accessu vos arcens, sed potius volens vos perpetuo ad sancta accedere. Propterea acclamat etiam sacerdos tunc sanctos vocans, et per hanc vocem omnes scrutans, ut nemo accedat non praeparatus. Sicut enim in uno grege, in quo multae quidem oves sunt sanae, aliae autem plenae sunt scabie, necesse est oves eas arceri a sanis: ita etiam in Ecclesia; quoniam aliae quidem oves sunt sanae, aliae vero male affectae, per hanc vocem has arceat ab illis, in omnem partem obiens, per hanc vocem valde terribilem sacerdos sanctos vocans

Commented [c155]: col.132

et trahens. Nam quoniam fieri non potest ut homo norit quae sunt proximi; *Quis enim*, inquit, *ex hominibus novit quae sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui est in homine* (1. Cor. 2. 11)? emittit hanc vocem postquam peractum fuit sacrificium, ut nemo inconsiderate nec temere ad hunc fontem accedat spiritualem. Nam in grege (nihil enim vetat quominus eodem rursus utamur exemplo) morbidas quidem intus includimus, et detinemus in tenebris, et eis aliud damus nutrimentum, non permittentes ut purum hauriant aerem, neque ut herba vescantur sincera, neque ut a fonte qui est foris bibant. Ergo hic quoque haec vox est instar cujusdam vinculi. Non potes dicere: Nesciebam, ignorabam hanc rem sequi periculum: maxime hoc protestatus est Paulus. At dices: Non legi? Hoc non est excusatio, sed accusatio: quotidie ingrederis ecclesiam, et hoc adhuc ignoras?

5. *Sacerdotis ad mysteria vocantis clamor.* – Caeterum ut ne hoc quidem possis uti praetextu, ea de causa magna voce, terribili clamore, tamquam praeco, manum tollens in altum, stans excelsus et omnibus manifestus, et in tremendo illo silentio vehementer vociferans, alios quidem vocat, alios vero arcet sacerdos: non hoc manu faciens, sed lingua clarius et apertius quam manu. Nam vox illa in nostras aures incidens, tamquam manus alios quidem expellit et ejicit, alios autem introducit et sistit. Dic mihi, rogo, in Olympicis certaminibus nonne stat praeco magna et alta voce clamans, et dicens: Numquid aliquis hunc accusat, sitne servus, aut fur, aut malis moribus? quamquam illa certamina non sunt animi, nec morum, nec mentis, sed roboris et corporis. Si ergo, ubi est exercitatio corporum, instituti et voluntatis magna sit inquisitio, quanto magis hic, ubi tota est animi decertatio. Stat ergo nunc quoque qui est apud nos praeco, non unumquemque capite tenens et adducens, sed omnes simul interno capite detinens: non alios ipsis sistit accusatores, sed ipsos sibiipsis; **non** enim dicit: Num quis eum accusat? sed quid? Num quis seipsum accusat? Nam quando dicit, Sancta sanctis, hoc dicit: Si quis non est sanctus, non accedat. Non solum inquit, A peccatis purus, sed etiam, Sanctus: sanctum enim non facit solum liberatio a peccatis, sed etiam praesentia Spiritus, et bonorum operum copiae. Non solum, inquit, volo vos a coeno esse liberatos, sed albos esse et speciosos. Nam si rex Babylonius juvenes eligens ex captivitate, elegit pulchros specie et vultu decoros (*Dan.* 1. 4): multo magis nos qui adstant mensae regiae pulchros esse oportet specie animae, mundum habentes aureum, mundum vestimentum, regales calceos, formosum animae vultum, ornatum aureum, cingulum veritatis. Qui talis est, accedat, et pocula tangat regia. Si quis autem pannis obsitus, sordidus et squalidus ad mensam regiam velit ingredi, vide quanta patietur, cum non sufficiant quadraginta dies ad abluenda quae omni tempore sunt admissa delicta. Nam si non sufficit gehenna, licet sit aeterna, idcirco enim est aeterna: multo minus hoc breve tempus. Non enim validam, sed imbecillam exhibuimus poenitentiam. Eunuchos maxime oportet regi adstare: eunuchos dico, qui mente sunt candida, qui nullam habent sordem nec maculam, qui mente sunt excelsa, animi oculo placido et mansueto, acri agilique, severo ac volubili, non autem somnolento et supino, multa libertate pleno, remoto autem ab omni impudentia et confidentia, vigilant, sano, nec admodum moesto ac tristi, nec minus diffuso et hilari. Hunc oculum possumus nobis architectari, visuque acrem efficere et **pulchrum**. Quando enim non ad fumum, neque ad cinerem deduximus (tales quippe sunt omnes res humanae), sed ad auram subtilem et aerem tenuem, ad ea quae sunt excelsa et sublimia, et multa quiete plena et puritate et delectione, ipsum statim recreabimus et confirmabimus tanti spectaculi voluptate perfusum. Vidisti male partas et multas divitias? ne tuum oculum eo sustollas: ea res coenum et fumus et malus vapor, tenebrae, et multa angustia, et curarum suffocatio. Vidisti hominem exercentem justitiam, suis contentum, et cui est magna latitudo remissionis, qui de iis quae hic sunt nullam gerit curam nec est sollicitus? illic eum fige et extolle, et efficies eum multo pulchriorem et splendidiorem, non terrae floribus cum pascens,

Commented [c156]: col.133

Commented [c157]: col.134

sed virtute, temperantia, moderatione et aequitate, et caeteris omnibus. Nihil enim aequae turbat oculum, atque mala conscientia: *Turbatus est*, inquit, *ab ira oculus meus* (Psal. 6. 8): nihil aequae offundit tenebras. Eum libera ab hac offensione, et reddes laetum, alacrem et fortem, et qui bona spe semper nutrietur. Detur autem nobis omnibus, ut et eum, et alias ejusmodi animae operationes comparemus, cujusmodi vult Christus, ut nobis imposito capite digni effecti, eo quo vult abeamus. Dicit enim, *Volo ut, ubi ego sum, illi quoque sint mecum, ut meam gloriam videant* (Joan 17. 24): quam detur nobis omnibus consequi in Christo Jesu Domino nostro, cum quo est Patri et Spiritui sancto gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in saecula saeculorum. Amen.

HOMILIA XVIII (col.133-8)

CAP. 10. v. 8. *Superius dicens: Hostias et oblationes et holocausta pro peccato noluisti, nec placita sunt tibi quae secundum leme offeruntur*: 9. *tunc dixi: Ecce venio ut faciam, Deus, voluntatem tuam. Aufert primum, ut sequens statuatur*. 10. *In qua voluntate sanctificati sumus per oblationem corporis Jesu Christi semel*. 11. *Et omnis quidem sacerdos praesto est quotidie ministrans, et easdem saepe offerens hostias, quae non possunt auferre peccata*: 12. *hic autem unam pro peccatis offerens hostiam, in sempiternum sedet in dextera Dei*, 13. *de caetero exspectans, donec ponantur inimici ejus scabellum pedum ejus*.

Commented [c158]: col.133

1. In iis quae praecedunt ostendit inutilia esse sacrificia ad perfectam puritatem, et esse typos ac figuras, et multum deficere. Quoniam ergo hoc ei occurrebat: Si sunt typi ac figurae, quomodo non cessarunt cum advenerit veritas, nec cesserunt, sed peraguntur? in hoc ergo nunc hic agit ostendens quod non amplius peraguntur, nec ut figura quidem: ea enim Deus non admittit. Idque rursus non ex Novo ostendit sed ex prophetis, firmissimum ab alto petitum adducens testimonium, quod cessent et desinant, et temere omnia agant, semper sancto Spiritui resistentes. Ostenditque ex abundanti ea non nunc cessasse, sed statim in ipso Christi adventu, imo ante ejus adventum; et quod ea non solverit demum **Christus**, sed prius fuerint soluta, et tunc ipse advenerit. Nam ne dicant, Etiam absque hoc sacrificio potuimus placere Deo, exspectavit ut etiam per illos ipsa redarguerentur, et tunc ipse advenit: *Sacrificium enim, inquit, et oblationem noluisti*. Omnia per haec sustulit: ut qui in genere dixerit et in specie: *Holocausta pro peccato non tibi placuerunt*. Oblatio autem erat quidquid extra sacrificium offerebatur. *Tunc dixit, Ecce venio*. De quonam hoc dictum est? De nullo alio quam de Christo. Hic nullam confert culpam in eos qui offerebant, ostendens se non propter eorum vitia non habere ea accepta, sicut dicit alibi, sed quod de caetero sit probatum, et deprehensum eam rem nihil habere virium, neque tempus conveniens. Quid hoc autem ad illud, quod saepe offerrentur sacrificia? Non ex eo solum quod saepe offerrentur, dicit esse perspicuum quod essent imbecilla et nihil prodessent, sed etiam quod Deus ea non admitteret, tamquam inutilia et infructuosa. Idipsum dicit etiam alibi: *Si voluisses sacrificium, dedissem* (Psal. 50. 18). Per hoc ergo etiam significat se nolle. Non sunt ergo sacrificia voluntas Dei, sed sacrificiorum abolitio: igitur praeter voluntatem sacrificant. Quid est, *Ut faciam voluntatem tuam*? Ut meipsum, inquit, tradam: haec est Dei voluntas. *In qua voluntate sanctificati sumus*. Per hoc **quoque** alio modo significat, non sacrificia, sed Dei voluntatem homines purgare. Ergo sacrificia peragere non ex Dei voluntate est. Et quid miraris, si non sit nunc Dei voluntas, cum nec ejus esset voluntas ab initio? *Quis enim haec*, inquit, *requisivit ex manibus vestris* (Isai. 1. 12)? Quomodo ergo jussit ipse? Se ad eorum captum demittens: sicut dicit Paulus: *Volo omnes homines sicut meipsum esse* (1. Cor. 7. 7) in continentia; et rursus alibi

Commented [c159]: col.134

Commented [c160]: col.135

hortans, *Volo, inquit, juniores nubere, filios procreare* (1. Tim. 5. 14). Duas ponit voluntates, sed non ambae sunt ejus, etiamsi jubeat; sed haec quidem est ipsius, et ideo eam ponit non allata causa; illa autem non est ipsius, etiamsi velit, et ideo adjecta est cum causa. Nam cum prius eas accusasset, quod contra Christum essent luxuriatae, tunc dixit: *Volo juniores nubere, filios procreare*. Ita hic quoque sese accommodans rem dispensat: non erat ejus princeps voluntas ut fierent sacrificia. Ita etiam cum diceret se nolle mortem peccatoris, sed ut ipse convertatur et vivat (Ezech. 18. 23): dicit autem alibi non solum voluisse, sed etiam desiderasse: etsi haec sunt contraria; desiderium enim est intensa voluntas. Quomodo ergo non volens, alibi desideras, quod quidem signum est quod valde velis? Ita hic quoque. *In qua voluntate sanctificati sumus*, inquit. Quomodo sanctificati, ipse explicat subjungens: *Per oblationem Corporis Jesu Christi semel. Et omnis quidem sacerdos praesto est quotidie ministrans, et easdem saepe offerens hostias*. Stare ergo signum est ministrandi; sedere vero signum est quod ministretur. *Hic autem unam pro peccatis offerens hostiam, in sempiternum sedet in dextera Dei, de caetero exspectans donec ponantur inimici ejus scabellum pedum ejus*. 14. *Una enim oblatione consummavit in aeternum sanctificatos*. 15. *Contestatur autem nos et Spiritus sanctus*. Dixit illas non offerri, et collegit ex scriptis et non scriptis: praeterea autem dictum quoque adduxit propheticum dicens: *Sacrificium et oblationem noluisti*. Dixit, quod peccata remiserit. Rursus hoc quoque probat ex scripto testimonio: *Contestatur autem nos, inquit, et Spiritus sanctus*. Postquam enim dixit: 16. *Hoc autem testamentum quod testabor ad illos post dies illos, dicit Dominus, dando leges meas in cordibus eorum, et in mentibus eorum superscribam eas*, 17. *et peccatorum et iniquitatem eorum jam non recordabor amplius*. 18. *Ubi autem horum remissio, jam non est oblatio pro peccato*. Remisit ergo peccata, quando dedit testamentum: testamentum autem dedit per sacrificium. Si ergo remisit peccata per unum sacrificium, non est amplius opus secundo. *Sedit in dextera Dei, de caetero exspectans*. Quanam de causa est dilatio? Ut ponantur inimici ejus sub pedibus ejus. *Una enim oblatione, inquit, consummavit in sempiternum sanctificatos*. Sed dixerit fortasse quispiam: Cur non statim posuit? Propter fideles qui erant nascituri et generandi. Undenam autem constabit quod ponentur? Per hoc quod dixit eum sedisse. Rursus revocavit in memoriam testimonium illud quod dicit: *Donec ponat inimicos sub pedibus ejus*. Inimici autem ejus sunt Judaei. Deinde quoniam dicit, *Donec ponantur inimici sub pedibus ejus*, valde autem urgebant: ea de causa ponit omnia quae sequuntur, quaecumque dicit de fide. Quinam autem sunt inimici, nisi infideles omnes, daemones, nec solum Judaei? Magnam autem subjectionem tacite significans, non dixit, Subjiciantur, sed, *Ponantur sub pedibus ejus*. Ne simus ergo ex inimicis: non solum enim inimici sunt illi infideles et Judaei, sed etiam qui immunda vita sunt pleni: *Prudentia enim carnis est Deo inimica: legi Dei non est subjecta, neque potest* (Rom. 8. 7). Quid ergo, inquit? non est hoc crimen? Et maxime quidem est crimen: malus enim quamdiu est malus, non potest subjici; mutari autem potest et bonus fieri.

2. *Paupertas laudatur; redarguuntur divitiae. Paupertatis bona, divitarium mala.* – Ejiciamus igitur cogitationes et sensus carnales. Quae sunt autem carnalia? quaecumque faciunt ut corpus floreat et bene sit affectum, animam autem male afficiunt: ut exempli causa, divitiae, delicae gloria: haec omnia sunt carnis: amor corporum. Ne ergo amemus habere plus quam alii, sed paupertatem semper prosequamur: ipsa enim est magnum bonum. At humilem, inquit, vilemque facit et abjectum. Hoc enim nobis est opus; nobis enim multum confert. *Paupertas, inquit, hominem reddit humilem* (Prov. 10. 4. In Graeco); et rursus Christus, *Beati pauperes spiritu* (Matth. 5. 3). Propterea ergo doles quod viam habes quae ducit ad virtutem? nescis quod ea nobis multam dat fiduciam? *At sapientia inquit, pauperis nihil penditur* (Eccles. 9. 16); et rursus alius dicit, *Paupertatem et divitias ne dederis mihi* (Prov. 30. 8); et, *A fornace paupertatis*

Commented [c161]: col.136

libera me. Quomodo autem rursus, si divitiae et paupertas sunt a Domino, malum est paupertas aut divitiae? Quanam ergo de causa haec dicta sunt? Haec dicebantur in Veteri, ubi divitiarum magna habebatur ratio, ubi paupertatis magna erat despicientia, ubi haec quidem erat execratio ac maledictio, illae vero benedictio. Sed visne audire laudes paupertatis? eam suscepit Christus, et dicit: *Filius autem hominis non habet ubi caput reclinet.* Et rursus dicebat discipulis: *Nolite possidere aurum, neque argentum, neque duas tunicas* (Matth. 8. 20. et 10. 9). Et Paulus scribens dicebat, *Tamquam nihil habentes, et omnia possidentes* (2. Cor. 6. 10). Et Petrus dicebat ei qui erat claudus natus: *Argentum et aurum non est mihi* (Act. 3. 6). In ipso quoque Veteri, ubi in admiratione habebantur divitiae, quinam, quaeso, erant admirabiles? annon Elias, qui nihil habebant praeter pellem ovillam? annon Elisaeus, annon Joannes? Nemo ergo sit humilis et abjectus propter paupertatem: non est paupertas quae facit humilem, sed divitiae quae cogunt egere multis, et compellunt ut multis habeantur gratiae. Quid erat Jacobo pauperius, dic mihi, qui dicebat, *Si Dominus mihi dederit panem ad comedendum, et vestum ad induendum* (Gen. 28. 20)? Num ergo fiducia et loquendi libertatis expertes erant Elias et Joannes? annon ille quidem arguit Achab, hic vero Herodem? Hic dicebat, *Non licet tibi habere uxorem Philippi fratris tui* (Marc. 6. 18); Elias autem libere et confidenter dixit Achabo, *Non ego perverto Israel, sed tu et domus patris tui* (3. Reg. 18. 18). Vides quod hoc magis efficit loquendi libertatem, nempe paupertas? Nam dives quidem est servus, ut qui damno sit obnoxius, et cuilibet volenti praebeat ut ipsi male faciat: qui autem nihil habet, non timet bonorum publicationem, neque condemnationem. Si itaque paupertas efficeret homines ut carerent loquendi libertate, non mississet Christus discipulos cum paupertate ad rem quae multa egeret libertate loquendi et fiducia. Pauper enim est valde fortis, et non habet unde afficiatur injuria, aut mali aliquid patiatur. Dives autem est omni ex parte captus facilis; et perinde est, ut si quis eum, qui multos et longos trahit funes, facile ceperit, nudum autem facile non possit apprehendere ac detinere. Ita etiam evenit in divite: mancipia, aurum, praedia, negotia innumerabilia, innumerabiles sollicitudines, aerumnae, casus et necessitates, efficiunt ut facile capi possit ab omnibus.

3. Nemo ergo jam existimet paupertatem esse causam infamiae et dedecoris. Nam si adsit virtus, omnes orbis terrarum divitiae ne sunt quidem lutum, nec festuca, si cum ea conferantur. Eam igitur sectemur, si velimus ingredi regnum caelorum. *Vende enim, inquit, omnia quae habes, et da pauperibus, et habebis thesaurum in caelo;* et rursus: *Difficile est divitem intrare in regnum caelorum* (Matth. 19. 21. 23). Vides quod etiamsi non adsit, eam oportet attrahere? Tantum bonum est paupertas: est enim quaedam deductio ad viam quae ducit ad caelum, unctio athletica, magna quaedam et admirabilis exercitatio, portus tranquillitas. Sed multis, inquit, opus habeo, nec volo donum gratuitum ab aliquo accipere. Sed in hoc quoque longe minus quam tu habet dives. Nam tu quidem fortasse, ut alaris, tibi aliquid donari petis: ille autem impudenter petit pro rebus innumerabilibus, et ut plus quam alii possideat. Quamobrem divites saepe multis egent. Quid dico multis? saepe iis quae ipsis sunt indigna: ut exempli causa, saepe indigent militibus qui sunt in ordinem relati, et qui sunt servi. Pauper autem ne ipso quidem eget rege; et si egeat, admirabilis habetur quod se eo redegerit, cum ei liceat ditescere. Nemo ergo accuset paupertatem ut quae causa sit malorum innumerabilium, neque contradicat Christo, qui eam dicit virtutis esse perfectionem, dicens: *Si vis perfectus esse.* Hoc enim et verbis dixit, et factis ostendit, et docuit per discipulos. Paupertatem ergo consectemur: ea enim est magnum bonum sobriis et iis qui sapiunt. Fortasse aliqui ex iis qui audiunt, ominantur. Facile credo: magnus est hic morbus apud plurimos homines, et tanta est tyrannis *pecuniae*, ut nec verbis tenus ejus ferant recusationem, sed hanc etiam horreant. Procul haec sint a Christiani anima: nihil enim est ditius eo qui paupertatem sua sponte eligit et cum magna animi alacritate. Quomodo, dicam: et, si

Commented [c162]: col.137

Commented [c163]: col.138

vultis, eum qui sua sponte paupertatem eligit, ipso rege ditiores esse ostendo. Nam ille quidem eget multis, et est sollicitus, ac timet ne ei deficiat militaris commeatus: hic autem omnia habet affatim, et de nullo timet, nedum de tam multis. Quis ergo, dic, quaeso, est dives, isne qui quotidie est sollicitus, et cogitat et studium ponit ut multa colligat, ac timet ne aliquando deficiant: an is qui nihil colligit, et cui abunde omnia suppetunt, et nullo indiget? virtus enim et Dei metus dat fiduciam, non pecuniae: illae enim etiam in servitutem redigunt. *Xenia* enim, inquit, *et dona excoecant oculos sapientum, et quasi frenum in ore, avertunt correptiones* (Eccli. 20. 31). Considera quomodo pauper ille Petrus Ananiam illum divitem puniit: annon hic quidem erat dives, ille vero pauper? sed vide illum quidem loquentem cum auctoritate, et dicentem: *An agrum tanti vendidistis?* hunc vero dicentem cum submissione, *Certe tanti* (Act. 5. 8). Et quis, inquit, mihi dabit sim sicut Petrus? Licet tibi esse sicut Petrus, si velis quae habes abjicere: disperge, da pauperibus, Christum sequere, et eris talis. Quomodo? ille, inquit, fecit signa. Hocne est, dic quaeso, quod Petrus fecit admirabilem, an fiducia quam est consequutus ex vitae institutione? non audis Christum dicentem: *Nolite gaudere quod daemonia vobis obediunt? Si vis esse perfectus, vende quae habes, et da pauperibus, et habebis thesaurum in caelis* (Matth. 19. 21). Audi quid dicat Petrus: *Aurum et argentum non est mihi: quod autem habeo, hoc tibi do* (Act. 3. 6). Si quis habet aurum et argentum, illa non habet. Quid vero, inquit, quod multi nec illa habent nec ista? Quia non sponte sunt pauperes: quicumque enim sponte sunt pauperes, habent omnia bona. Nam etsi nec mortuos nec claudos excitant, sed tamen quod est majus his omnibus, habent apud Deum fiduciam: audient illo die beatam illam vocem, *Venite, benedicti Patris mei*. Quid est isto melius? *Possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi*. *Esurivi enim, et dedistis mihi quod comederem: sitivi, et dedistis mihi quod biberem: hospes eram, et me collegistis: nudus eram, et me induistis: infirmus eram et in carcere, et me visitastis*. *Possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi* (Matth. 25. 34-36). Fugiamus ergo avaritiam et plura habendi cupiditatem, ut assequamur regnum caelorum: nutriamus pauperes, ut Christum nutriamus, ut ejus simus coheredes, in Christo Jesu Domino nostro, cum quo Patri simulque sancto Spiritui gloria, potestas, honor, nunc et semper, et in saecula saeculorum. Amen.

HOMILIA XIX (col.139-144)

CAP. 10. v. 19. *Habentes itaque, fratres, fiduciam in introitu sanctorum in sanguine Jesu*, 20. *quam iniciavit nobis viam novam et viventem per velamen, id est, carnem suam*, 21. *et sacerdotum magnum super domum Dei*: 22. *accedamus cum vero corde in plenitudinem fidei, aspersi corda a conscientia mala; et abluti corpus aqua munda*, 23. *teneamus spei nostrae confessionem indeclinabilem*.

Commented [c164]: col.139

1. Cum ostendisset quantum intersit inter pontificem, et sacrificia, et tabernaculum, et testamentum, et promissionem, et multum interesse: siquidem illa quidem sunt temporalia, haec vero aeterna; illa quidem prope interitum, haec vero manentia; illa imbecilla, haec perfecta; illa typus ac figura, haec veritas: *Non enim secundum legem mandati*, inquit, *carnalis, sed secundum virtutem vitae insolubilis*; et rursus, *Tu es sacerdos in aeternum* (Hebr. 7. 16. et 5. 6) (ecce sacerdotis perpetuitatem): et de Testamento, Illud, inquit, est vetus: *Quod enim antiquatur et senescit, prope interitum est* (Hebr. 8. 13): hoc autem novum et habens remissionem peccatorum; illud vero nihil tale: *Nihil enim lex adduxit ad perfectum* (Hebr. 7. 19), inquit: et rursus, *Sacrificium et oblationem noluisti*: illud quidem manufactum, hoc autem non manufactum; illud

habens sanguinem hircorum, hoc vero Domini; illud stantem sacerdotem, hoc sedentem. Quoniam ergo omnia illa minora, haec autem majora, propterea dicit, *Habentes itaque, fratres, fiduciam*. Fiduciam undenam? A remissione. Sicut peccata, inquit, efficiunt et afferunt pudorem, ita fiduciam affert et efficit quod omnia sint nobis remissa: neque hoc tantum, sed quod facti simus cohaeredes, et tantam simus assecuti charitatem. *In introitu sanctorum*. Quid hic dicit introitum? Caelum est accessionem ad spiritualia. *Quam initiavit*. Hoc est, quam construxit, et a qua incepit: initiatio enim est jam initium usus. Quam construxit, inquit, et per quam ipse est ingressus. *Viam novam et viventem*. Hic ostendit spei plenitudinem. *Novam*, inquit. Contendit ostendere nos omnia habuisse majora, siquidem nunc apertae sunt portae caelorum, quod nec Abrahami quidem tempore contigit. Et recte dicit, *Viam novam et viventem*: nam prima via erat mortis, ducens ad inferos, haec autem vitae. Et non dixit, Vitae, sed eam appellavit viventem, hoc est manentem. *Per velamen*, inquit, *per carnem suam*. Ipsa enim caro ei prima illam viam secuit, quam etiam initiasse dicit, quod et ipse dignaretur per illam ingredi. Velamen autem merito carnem vocavit: quando enim sublatus fuit in altum, tunc apparuerunt ea quae sunt in caelis. *Accedamus*, inquit, *cum vero corde*. Quinam accedamus? Si quis sanctus fide et spirituali adoratione. *Cum vero corde, in plenitudine fidei*; id est, quoniam nihil est adspectabile, neque sacerdos, neque sacrificium, neque **altare**. Quamquam nec ille quidem sacerdos erat adspectabilis, sed ipse stabat intus, illi autem extra omnes, nempe totus populus. Hic autem non solum hoc ostendit, quod sacerdos intraverit in sancta; hoc enim declarat dicens, *Et sacerdotum magnum super domum Dei*; sed quoniam nos quoque intramus. Propterea, inquit, *In plenitudine fidei*. Fieri enim potest ut etiam credat aliquis dubitans: ut multi sunt qui etiam nunc dicunt, nonnullorum esse resurrectionem, nonnullorum autem non esse. Hoc non est fidei plenitudo: ita enim oportet credere, ut de visibilibus, et multo amplius. Nam hic quidem errari potest in iis quae videntur, illic autem nequaquam: hic quidem sensui permittimus, illic vero spiritui. *Aspersi corda a conscientia mala*. Ostendit hic, quod non solum fides, sed vita quoque cum virtute quaeritur, et sibi nullus rei malae esse conscius. Non enim sancta suscipiunt eos qui non sunt sic affecti cum plenitudine: sunt enim sancta et sancta sanctorum. Hic ergo homo nullus intrat profanus. Illi in corpore aspergebantur, nos in ipsa conscientia: quamobrem nunc quoque licet ipsa aspergi virtute. *Et abluti corpus aqua munda*. Lavacrum dicit non quod mundat corpora, sed animam. *Fidelis enim est qui promisit*. Quidnam vero promittens est fidelis? Quod illic oportet decedere, et regnum intrare. Nihil ergo curiose scrutare, neque rationes exigere: res nostrae egent fide. 24. *Et consideremus*, inquit, *invicem in provocationem caritatis et bonorum operum*, 25. *non deserentes collectionem nostram, sicut consuetudinis est quibusdam, sed consolantes, et tanto magis, quanto videritis appropinquantem diem*. Et rursus alibi dicit: *Dominus prope est: nihil solliciti sitis* (Philipp. 4. 5. 6). *Nunc enim propinquior est nostra salus*; et rursus, *Tempus breve est* (1. Cor. 7. 29). Quid est, *Non deserentes congregationem nostram*? Novit ex conventu et ex congregatione multam esse vim. *Ubi enim sunt*, inquit, *duo aut tres congregati in nomine meo, illic sum in medio eorum* (Matth. 18. 20); et rursus, *Ut sint unum, ut et nos unum sumus* (Joan. 17. 11); et iterum, *Omnium erat anima una, et cor unum* (Act. 4. 32). Non hoc autem solum, sed etiam quod augeatur caritas per congregationem: si augeatur autem caritas, necesse est ut etiam augeantur quae sunt Dei. *Oratio*, inquit, *fiebat sine intermissione a populo* (Act. 12. 5). *Sicut consuetudinis est quibusdam*. Hic non solum est hortatus, sed etiam reprehendit. *Et consideremus invicem in provocationem caritatis et bonorum operum*. Novit hoc quoque fieri ab eorum congregatione. Sicut enim ferrum ferrum acuit, ita etiam conventus auget caritatem. Nam si lapis lapidi attritus ignem emittit, quanto magis anima animae admixta? Vide, non dicit, Ad aemulationem, sed, *Ad provocationem caritatis*. Quid est, *Ad provocationem caritatis*? Ut magis

Commented [c165]: col.140

diligant et diligantur. Addit, *Et bonorum operum*, ut capiant aemulationem; merito. Si enim facere maiorem vim **habet** ad docendum, quam dicere: multos vos quoque habetis doctores in multitudine hoc facientes per opera. Quid est, *Accedamus cum vero corde*? Hoc est, absque hypocrisi et simulatione. *Vae* enim, inquit, *cordi timido, et manibus dissolutis ac remissis* (*Eccli.* 2. 14). Nullum, inquit, sit in nobis mendacium: ne alia quidem dicamus, alia vero sentiamus; hoc est enim mendacium: neque simus pusilli animi; hoc enim non est veri cordis, ex eo quod non credamus efficitur ut simus pusilli animi. Quomodo autem hoc erit? Si nobis certo persuadeamus per fidem. *Aspersi corda*. Cur non dixit, *Mundati*, sed, *Aspersi*? Volens ostendere differentiam eorum quae aspergunt, alterum quidem dicit esse Dei, alterum vero nostrum. Abluere enim conscientiam et aspergere, est Dei; in veritate autem accedere et cum certa ac plena per fidem persuasionem, est nostrum. Deinde etiam fidei dat virtutem ex veritate ejus qui promisit. Quid est, *Et abluti corpus aqua munda*? Quae mundos efficit, dicit, aut quae non habet sanguinem. Deinde addit id quod est perfectum, nempe caritatem. *Non deserentes collectionem nostram*. Quod quidam faciunt, inquit, et scindunt conventus: hoc illis vetat. *Frater enim a fratre adjutus, est sicut urbs munita* (*Prov.* 18. 19). *Sed consideremus invicem in provocationem caritatis*. Quid est, *Consideremus invicem*? Si quis sit virtute praeditus, eum imitemur; eum aspiciamus, ut diligamus et diligamur: nam a caritate fiunt bona opera.

Commented [c166]: col.141

2. Magnum bonum est conventus ac congregatio: ipsa enim caritatem reddit ardentior, et ex ea omnia nascuntur bona: nullum est enim bonum, quod non per caritatem fiat. Eam igitur inter nos confirmemus: *Plenitudo enim legis est delictio* (*Rom.* 13. 10). Non est nobis opus laboribus, neque sudoribus, si nos alter alterum diligamus: via est quae sua sponte ducit ad virtutem. Sicut enim in via publica, si quis invenerit initium, ab ipso ducitur, nec duce opus est: ita etiam in caritate, solum apprehende initium, et confestim ab ipso ducis et dirigeris. *Caritas*, inquit, *patiens est, benigna est, non cogitat malum* (1. *Cor.* 13. 4). Si cogitet quispiam ipse apud se, quomodo erga se, sic et erga proximum sit affectus. Nemo sibi ipsi invidet, omnia bona sibi precatur, omnibus se praepone, pro se vult omnia facere. Si ergo in alios quoque sic afficiamur, omnia soluta sunt mala: non sunt inimicitiae, non est avaritia: quis enim cupidus esse voluerit? nemo, sed potius contra.

Injuriarum oblivio commendatur. – Communia igitur omnia possideamus, nec cessemus nos ipsos congregare: et si hoc faciamus, locum non habebit injuriae acceptae recordatio: quis enim in animum induxerit a se sibi illatae injuriae meminisse? quis voluerit sibi ipsi irasci? annon omnium maxime nobis ipsis ignoscimus? Si sic affecti fuerimus etiam in proximos, numquam erit injuriae acceptae recordatio. Et quomodo, inquit, fieri potest ut quispiam proximum aequae diligat atque seipsum? Si hoc alii non **fecerunt**, recte existimas hoc fieri non posse: sin autem fecerunt, perspicuum est quod hoc a nobis non fiat propter nostram ignaviam et socordiam. Alioquin autem nihil praecipit Christus quod non possit fieri, cum etiam multi ejus praecepta superarint. Quis autem hoc fecit? Paulus, Petrus, totus sanctorum chorus. Sed si dixero quidem quod dilexerunt proximos, nihil dicam magnum: inimicos ita dilexerunt, ut eos qui sunt unanimes nemo magis dilexerit. Quis enim elegerit ire in gehennam pro unanimis, cum in regnum abiturus est? Nullus: sed Paulus hoc elegit pro inimicis, pro iis qui eum lapidibus appetierant, pro iis qui flagris eum ceciderant. Quanam ergo nobis dabitur venia, quaenam excusatio, si ne minimam quidem partem dilectionis, quam in inimicos suos ostendit Paulus, nos in nostros amicos ostendamus? Beatus quoque Moyses ante eum pro inimicis, qui ipsum lapidibus appetierant, voluit deleri de libro Dei (*Exod.* 32. 32): David quoque videns eos qui ipsi resisterant interimi, dicit: *Ego pastor peccavi; ita autem quid fecerunt* (2. *Reg.* 24. 17). Saulem quoque cum haberet in manibus, noluit de medio tollere, sed servavit, idque cum ipse venturus

Commented [c167]: col.142

esset in periculum. Si autem haec facta sunt in Veteri, quamnam assequemur nos veniam, qui in Novo vitam agimus, et nec ad eam quidem ad quam illi perveniamus mensuram? Nam *Si justitia nostra non abundaverit plus quam Phariseorum et scribarum, non intrabimus in regnum caelorum* (Matth. 5. 20): cum autem etiam minus habeamus quam illi, quomodo intrabimus? *Diligite, inquit, inimicos vestros, et eritis similes Patri vestro, qui est in caelis* (Ibid. v. 44. 45). Diligite ergo inimicum: non enim illum beneficio afficis, sed teipsum. Quomodo? Par Deo efficeris. Ille si a te fuerit dilectus, non multum lucri fecit; fuit enim dilectus a conservo: tu autem si conservum dilexeris, magnum fecisti lucrum; efficeris enim Deo similis. Vides quod tibi gratificaris, non illi? nam praemium tibi, non illi proponit. Quid vero, inquit, si sit malus? Tanto major est tua merces, et de improbitate illi debes habere gratiam, etiamsi innumerabilibus sit affectus beneficiis. Nam nisi valde fuisset malus, non tibi valde crevisset merces. Causa itaque non diligendi, nempe dicere quod sit malus, eadem est causa diligendi. Tolle adversarium, nempe antagonistam, et coronarum tollis occasionem. Non vides quomodo athletae decertant sacculis arena impletis? Tibi autem non opus est in hoc studium ponere: vita est plena iis quae et exercent fortemque reddunt ac robustum. Non vides quod etiam arbores quo magis ventilantur et agitantur a ventis, eo fiunt fortiores et densiores? Et nos quoque si simus lenes et patientes, erimus etiam fortes et validi: nam *Vir, inquit, patiens et longanimis multus est in prudentia: quit est autem pusilli animi, est valde insipiens* (Prov. 14. 29). Vides hujus quanta sit laus, illius quanta accusatio? *Valde insipiens*, hoc est, admodum. Non simus ergo pusilli inter nos animi: non fit enim hoc ex inimicitiiis, sed ex eo quod pusillo simus animo. Quod si fuerit fortis, omnia facile feret, neque quidquam poterit cum demergere, sed ad tranquillos deducet portus: quos detur nobis omnibus consequi, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri una cum sancto Spiritu gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in saecula saeculorum. Amen.

Commented [c168]: col.143

Commented [c169]: col.144

HOMILIA XX (col.143-8)

CAP. 10 v. 26. *Voluntarie enim peccantibus nobis post acceptam notitiam veritatis, jam non relinquitur pro peccatis hostia, 27. terribilis autem quaedam exspectatio iudicii, et ignis aemulatio, quae consumptura est adversarios.*

Commented [c170]: col.143

1. Quaecumque arbores plantatae, et alia quoque adhibita diligentia agricolarum manibus et laboribus excultae, nullum ferunt fructum, radicitus avulsae jaciuntur in ignem. Tale quid fuit etiam in illuminatione nempe baptisate. Nam postquam nos Christus plantavit, et spiritualem percepimus irrigationem, si deinde nullum fructum ostendimus, exspectat nos ignis gehennae, et flamma quae non potest exstingui. Paulus ergo, cum adhortatus esset ad caritatem et ad ferendos fructus bonorum operum, incitatus a melioribus et benignioribus (quaenam ea sunt? Quod introitum habemus in sancta, quam initiavit nobis viam recentem), hoc ipsum rursus facit etiam a tristioribus, ita loquens. Nam cum dixisset: *Non deserentes collectionem nostram, sicut consuetudinis est quibusdam, sed consolantes, et tanto magis, quanto videritis appropinquantem diem* (et haec quippe est sufficiens ad consolationem), subjunxit: *Voluntarie enim peccantibus nobis post acceptam notitiam veritatis.* Opus est, inquit, bonis operibus, et valde opus est. *Voluntarie enim peccantibus nobis post acceptam notitiam veritatis, jam non relinquitur pro peccatis hostia.* Id est, mundatus es, liberatus es a criminibus, factus es filius. Si ergo revertaris ad priorem vomitum, rursus manet abdicatio et ignis, et quaecumque sunt huiusmodi: non est enim secunda hostia. Hic rursus nos adoriuntur qui tollunt poenitentiam, et quicumque

cunctantur venire ad baptismum: hi quidem dicunt non esse eis tutum venire ad baptismum, siquidem non est secunda remissio: illi vero dicunt non esse tutum iis qui peccarunt impertiri mysteria, si non est secunda remissio. Quid ergo dicemus utrisque? Quod hic non tali mente hoc dixerit, neque tollit poenitentiam, nec eam quae per poenitentiam fit placationem, neque expellit et dejicit per desperationem eum qui est lapsus: non est usque adeo inimicus nostrae salutis; sed secundum aufert lavacrum, non enim dixit: Non est amplius poenitentia, aut, Non est amplius remissio; sed, non est amplius hostia; hoc est, non est amplius crux secunda: hoc enim vocat hostiam. *Una enim*, inquit, *hostia consummavit in perpetuum eos qui sanctificatur*: non sicut Judaica, neque saepe. Propterea enim tam multa susque deque disseruit de hostia, quod sit una et una: non hoc solum volens ostendere, quod in hoc differat a Judaicis, quin etiam ut reddat securiores, ut congruenter legi Judaeorum non amplius aliam expectent hostiam. *Voluntarie enim peccantibus nobis*, inquit. Vides quam sit propensus ad ignoscendum? *Voluntarie*, inquit, *peccantibus nobis*. Ignoscitur itaque involuntariis. *Post acceptam notitiam veritatis*. Aut Christi dicit, aut omnium dogmatum. *Jam non relinquitur pro peccatis hostia*. Sed quid? *Terribilis autem quaedam, expectatio judicii, et ignis aemulatio, quae consumptura est adversarios*. Adversarios non solum dicit infideles, sed eos etiam qui faciunt contraria virtuti; vel quod idem ignis apprehendet etiam domesticos, qui adversarios. Deinde significans quam sit edax, eum veluti animavit, dicens: *Ignis aemulatio, quae consumptura est adversarios*. Sicut enim fera irritata et efferta, non cessaverit donec aliquem comprehenderit et exederit: ita enim ille ignis, tamquam quispiam punctus aemulatione, quos apprehenderit non dimittit, sed rodit et dilacerat. Deinde etiam subjungit rationem minarum, quod id merito et jure fiat: quod quidem confert ad fidem, quando ostenderimus quod jure fiat. 28. *Irritam quis faciens legem Moysis, sine ulla miseratione, duobus vel tribus testibus moritur*. *Sine ulla miseratione*, inquit. Quare nulla venia, nulla est illic misericordia: quamquam lex est Moysis: ipse enim multa constituit. Quid est, *Duobus vel tribus*? Si duo, inquit, vel tres testimonium tulerint, statim dant poenas. Si ergo in Veteri, ubi lex Moysis fit irrita, tantum est supplicium: quanto magis hic? Ideo ita dicit: 29. *Quanto magis putatis deteriora mereri supplicia, qui Filium Dei conculcaverit, et sanguinem testamenti pollutum duxerit, et Spiritui gratiae contumeliam fecerit?*

Commented [c171]: col.144

2. Et quomodo conculcat quispiam Filium Dei? Quando qui est ejus particeps in mysteriis, peccatum fecerit, dic mihi, non conculcavit eum? non despexit? Ut enim nullam habemus rationem eorum quae conculcantur: ita etiam qui peccant, nullam Christi habent ratione, et sic peccant. Factus es corpus Christi, et das te diabolo conculcandum? *Et sanguinem*, inquit, *pollutum duxerit*. Quid est commune seu pollutum? Hoc est immundum, aut nihil amplius habens quam caetera. *Et spiritui gratiae contumeliam fecerit*. Nam qui beneficium non accipit, eum qui benefecit afficit contumelia. Fecit te filium; tu autem vis fieri servus? venit, apud te habitavit; tu autem ad te introduxisti malas cogitationes? Christus voluit apud te stare et collocari; tu autem ipsum conculcas per crapuiam, per ebrietatem? Audiamus qui indigne sumus participes mysteriorum: audiamus qui indigne ad mensam illam accedimus: *Nolite*, inquit, *dare sancta canibus, ne quando ea conculcent suis pedibus* (Matth. 7. 6); hoc est, ne aliquando despiciant, ne respuant. Sed haec non dixit, at quod est terribilius, eam ex eo quod est terribile, constringit animas: *hoc enim non minus quam consolatio convertit*. Et simul ostendit differentiam, et supplicium, et judicium eis ponit, utpote cum res sit manifesta. *Quanto magis*, inquit, *putatis deteriora mereri supplicia?* Hic mihi videtur etiam mysteria subindicare. Deinde subjungit etiam testimonium, dicens: 31. *Horrendum est incidere in manus Dei viventis*. 30. *Scriptum est enim, Mihi vindicta, et ego retribuam, dicit Dominus; et iterum, Judicabit Dominus populum suum*. Incidemus, inquit, in manus Domini, et non in manus hominum. Sed si non agatis

Commented [c172]: col. 145

poenitentiam, in Dei manus incidetis: illud est terribile: hoc nihil est, in manus hominum incidere. Quando viderimus, inquit, aliquem hic puniri, ne timeamus praesentia, sed propter futura horreamus. *Nam secundum misericordiam ejus, ita et ira ejus, et super peccatores requiescet furor ejus (Eccli. 5. 7).* Simul etiam aliud hic tacite innuit. *Mihi, inquit, vindicta ego autem retribuam.* Hoc dictum est de inimicis qui male faciunt, non de iis qui male patiuntur. Hic etiam eos consolatur dicens propemodum: Perpetuo manet Deus et vivit: quamobrem etiamsi non nunc receperint, postea recipient. Illos, non nos oportet ingemiscere: nam nos quidem incidemus in manus illorum, illi autem in manus Dei. Neque enim qui passus est male, patitur, sed qui facit; neque qui beneficio est affectus, afficitur, sed qui beneficio afficit.

Contra avaros et pecuniarum cupidos. – Haec ergo cum sciamus, tolerantes simus ad male patiendum, prompti ad benefaciendum. Haec autem erunt si pecunias despiciamus et gloriam: qui has animi affectiones exuerit, erit omnibus hominibus liberalior, et eo ipso qui purpuram indutus est ditior. Non vides quot mala fiant propter pecunias? non dico quae fiunt propter avaritiam et plura habendi cupiditatem, sed quae in ipsa quae ex iis exsistit affectione: ut exempli causa, si quispiam amiserit pecunias, vivit vitam quavis morte graviorem. Quid doles, o homo, quid lacrymaris? quod te Deus a supervacanea liberarit custodia? quod non sedeas tremens et timens? Deinde, si quis te alligavit thesauro, jubens illic sedere perpetuo et viligare pro alienis, doles et aegre fers: tu autem cum te ipsum alligaris gravissimis vinculis, quando a servitute liberatus es, doles? Revera anticipatae opinionis sunt dolores et gaudia: tamquam enim habentes aliena, sic eas custodimus. Nunc verba mihi ad mulieres. Saepe habet mulier aliquam vestem ex auro contextam, et eam concutit, lino involvit, diligenter custodit, de ea timet et ea non fruitur: aut enim moritur, aut fit vidua; aut etiamsi nihil horum accidat, timens ne frequenti usu eam consumens, seipsam privet: et si alius non auferat, seipsam privat parcimonia. At eam alteri concedit? Sed neque est hoc evidens: si autem concesserit, ea quoque rursus similiter utetur. Et si quisquam scrutetur ea quae sunt in aedibus, inveniet vestes maxime pretiosas et alia exquisita majori honore coli, tamquam dominos animatos: neque enim eis assidue utitur, sed timet et tremit, tineas et alia quae solent excedere abigens, et plura ponens in unguentis et aromatibus, neque permittens omnibus ut ea illorum oculis pateant, sed ipsa saepe cum marito ea diligenter componens et concinnans.

Commented [c173]: col.146

3. Annon jure, dic mihi, idololatriam vocavit Paulus avaritiam? Quem enim illi honorem exhibentes, idolis, eum isti quoque vestibus et aureis. Quousque coenam movemus? quousque luto et lateribus affixi sumus. Sicut enim illi laborabant Aegyptiorum regi, ita etiam nos laboramus diabolo, et flagris caedimur multo gravioribus. Et ne per hyperbolen id dictum putes: quanto enim anima est corpore praestantior, tanto gravioribus curarum vibicibus flagellamur quotidie, timemus solliciti et tremantes. Sed si velimus ingemiscere, si velimus ad Deum suspicere, mittit ad nos non Moysem, neque Aaronem, sed verbum suum et compunctionem. Ipse igitur cum venerit et animos nostros occupaverit, liberabit nos ab acerba servitute, educet nos ex Aegypto, a studio inutili et frustra laborante, et a servitute quae nihil habet lucri. Atque illi quidem sunt egressi aurcis acceptis mercede aedificationis: nos autem nihilo: atque utinam nihilo! nunc vero accipimus non vasa aurea, sed Aegypti mala, peccata poenasque et supplicia. Discamus igitur utilitatem accipere, discamus injuria affici; hoc est Christiani: despiciamus vestes aureas, despiciamus pecunias, ne nostram despiciamus salutem: despiciamus pecunias, et non despiciamus animam: ea est enim quae punitur, ea est quae cruciatur: illa enim hic manent, ea vero illuc abit. Dic mihi, cur te laceras, et non sentis? Haec dico avaris, qui plura habendi laborant aviditate. Bonum est etiam iis dicere qui ab avaris fraudantur et circumveniuntur: ferte fortiter detrimenta vobis ab avaris allata: illi seipsos, non vos perimunt: vos quidem privant

pecuniis, se autem Dei benevolentia et auxilio: qui est autem illa nudatus, etiamsi totius orbis sit divitias complexus, est omnium pauperrimus: quemadmodum pauperrimus omnium si hunc habeat, est omnium ditissimus: *Dominus* enim, inquit, *pascit me, et nihil mihi deerit* (*Psal.* 22. 1). Dic mihi, si virum habeas aliquem magnum et admirabilem, qui te valde amet, et tui curam gerat; deinde scias eum perpetuo victurum, nec ante te moriturum, et eum omnia tibi praebiturum, ut eis secure tamquam tuis fruaris: vellesne aliquid possidere? nam si omnibus nudata esses, annon existimares te ditorem esse? Cur ergo luges? quod non habeas pecunias? sed cogita quod tibi sit ablata peccatorum occasio. At quod sis privata facultatibus? sed acquisivisti Dei benevolentiam. Et quomodo, inquit, acquisivi? Dixit, *Cur non injuriam patimini?* dixit, *In omnibus gratias agite* (*1. Cor.* 6. 7; *1. Thess.* 5. 18): dixit, *Beati pauperes spiritu* (*Matth.* 5. 3). Cogita igitur quanta frueris benevolentia, si ea per facta ostenderis. Nam unum solum quaeritur a nobis, ut in omnibus Deo agamus gratias, et omnia habebimus affatim. Exempli causa, Perdidisti decies mille libras auri? confestim Deo age gratias, et acquisivisti centies mille libras per vocem illam et gratiarum actionem. Nam dic mihi, quando **Job** beatum pronuntias? quando habuit tot camelos, tot greges et tot armenta; an quando illam emisit vocem, *Dominus dedit, Dominus abstulit* (*Job.* 1. 21)? Etenim diabolus propterea nos damno afficit, non ut auferat pecunias; scit enim eas nihil esse; sed ut per ea nos cogat dicere aliquid blasphemum. Ita etiam in beato Job non hoc solum studebat ut eum faceret pauperem, sed etiam ut enuntiaret blasphemiam. Quando enim omnibus eum nudavit, vide quid ei dicat per uxorem: *Dic aliquid adversus Deum, et morere*. Atqui, o exsecrande, eum spoliasti omnibus. Sed non ad hoc, inquit, ponebam studium: nam propter quod omnia feci, id nondum confeci, ut eum Dei nudarem auxilio: propterea eum etiam nudavi pecuniis. Hoc est quod volo; illud autem nihil est: si hoc non adsit, non solum nulla affectus est injuria, sed etiam id ei profuit.

Commented [c174]: col.147

4. Vides quod sciat malus ille daemon quantum sit ejus rei damnum? Ideo vides eum per uxorem struere insidias. Audite quotquot habetis uxores pecuniae amantes, et vos cogentes in Deum blasphemare: recordemini Jobi. Sed videamus ejus multam, si videtur, mansuetudinem, qua ejus os obstruxit. *Cur*, inquit, *velut una ex insipientibus mulieribus ita es loquuta* (*Job.* 2. 10)? *Revera Corrumunt bonos mores colloquia prava* (*1. Cor.* 15. 33): semper quidem certe, maxime autem in calamitatibus; tunc qui mala suadent, vim habent. Nam si animus ex se satis sit promptus ad indignationem et fastidium, quanto magis quando est etiam qui consulit? annon deturbatur ad barathrum? Magnum bonum est mulier, sicut est etiam magnum malum. Et vide undenam vult fortem murum perfodere. Non eum expugnat pecuniae amissio, nihil magnum effecit hoc damnum, sed frustra etiam arguebatur dixisse, *Si non in faciem benedicet tibi* (*Job.* 1. 11): ideo uxorem contra eum armat. Vides quo spirabat? Sed nihil illi haec machina profuit. Si ergo nos quoque grato animo feramus, ea etiam recipiemus; et si non receperimus, major erit merces. Sic in adamante illo factum est: quando enim fortiter et strenue decertavit, tunc etiam haec ei dedit: quando **ostendit** diabolo, ipsum non ideo Deum colere, tunc reddidit. Est enim hujusmodi: quando viderit nos non esse affixos iis quae ad hanc vitam pertinent, tunc nobis ea dat: quando viderit nos praeferre spiritualia, tunc etiam praebet carnalia: non autem prius, no abrumpamur a spiritualibus. Nobis igitur parcens, non dat carnalia, ut vel invitos ab iis abducatur. Non, inquit; sed si accepero, repleor, et magis ago gratias. Falsum est, o homo: tunc enim es magis socors et ignavus. Quid autem, inquit, quod dat multis? Unde constat quod ipse dat? Sed quis, inquit, dat alius? Eorum avaritia et rapina. Quomodo ergo concedit haec fieri? Sicut caedem, furta, et vim quae infertur. Quid vero, inquit, de iis dicis qui a patribus accipiunt hereditatem, ipsi referti malis innumerabilibus? quomodo, inquit, sinit eos Deus illis frui? Sicut et fures, et eos qui caedes faciunt, et caeteros maleficos: non est enim nunc tempus iudicii, sed

Commented [c175]: col.148

optimae vitae institutionis. Quod autem jam dixi, hoc quoque nunc dico: illi majores dabunt poenas, quando etiam bonis omnibus perceptis, ne sic quidem evadant meliores. Non enim omnes similiter puniuntur, sed ii qui etiam post accepta beneficia mali manent, magis cruciabuntur; qui autem in paupertate, non ita. Quod autem ita sit, audi quid dicat Davidi: *Nonne dedi tibi omnia domini tui* (2. Reg. 12. 8)? Quando ergo videris juvenem absque laboribus paternam accepisse hereditatem, et mansisse malum, certo scias quod ei augeatur poena, et intendatur cruciatis. Ne hos ergo aemulemur, sed si quispiam successerit virtuti, si quis acquisierit divitias spirituales: *Vae enim, inquit, iis qui confidunt in suis divitiis; et, Beati qui timeant Dominum* (Psal. 48. 7. et 127. 1). Ex quibus, dic mihi, vis esse? Ex iis certe qui beati dicuntur. Hos ergo aemulare, non illos, ut etiam consequaris bona quae sunt eis reposita: quae detur nobis omnibus consequi, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri una cum sancto Spiritu gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in saecula saeculorum. Amen.

HOMILIA XXI (col.147-54)

CAP. 10. v. 32. *Rememoramini autem pristinos dies, in quibus illuminati, magnum certamen sustinuistis passionum: 33. et in altero quidem opprobriis et tribulationibus spectaculum facti, in altero autem socii taliter concertantium effecti. 34. Nam et vinctis compassi estis, et rapinam bonorum vestrorum cum gaudio suscepistis, cognoscentes vos habere meliorem in caelis et manentem substantiam.*

Commented [c176]: col. 147

1. Praestantissimi medici cum profundum fecerint incisionem, et per plagam dolorem intenderint, laborantem locum consolantes, turbatamque foveantes et recreantes animam, non amplius aliam exhibent incisionem, sed et datam mitibus leniunt medicamentis, et quae doloris multum possint adimere. Hoc quoque fecit Paulus: cum eorum concussisset animos, et facta mentione gehennae eos compunxisset et eis **fidem** fecisset, quod eum omnino perire oportet, qui Dei gratiam affecit contumelia: et ex Moysis legibus hoc ostendisset, quod sint perituri, et magis etiam aliis obsignasset testimoniis, et dixisset horrendum esse incidere in manus Dei viventis: ne multo metu in desperationem adducta anima, dolere absorberetur, eos consolatur per laudes et adhortationem, et eis domesticam offert aemulationem. *Rememoramini enim, inquit, pristinos dies, in quibus illuminati, multum certamen sustinuistis passionum.* Magna est quae per opera fit consolatio: eum enim qui rem inchoat, oportet progredientem facere incrementum. Quasi diceret, Quando initiabamini, quando eratis loco discipulorum, ostendistis tantam animi alacritatem, tantam generositatem: nunc autem non amplius. Et qui hortatur sic, maxime hortatur a domesticis. Et vide, non solum dixit, **Certamen** sustinuistis, sed addidit, **Magnum**. Nec dixit tentationes, sed certamen, quod est nomen encomii et laudum maximarum. Deinde etiam recenset sigillatim amplificans orationem, et multas laudes addens. Quomodo? *Et in altero quidem opprobriis et tribulationibus spectaculum facti.* Magna enim res est opprobrium, et sufficiens ad cor pungentem, pervertendum animum, et ad rationi offundendas tenebras: audi enim quid dicat propheta, *Facte sunt mihi lacrymae panis die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie, Ubi est Deus tuus* (Psal. 41. 4)? et rursus, *Si inimicus mihi exprobrasset, sustinuissem utique* (Psal. 54. 13). Quoniam enim inanis gloriae amore laborat genus humanum, propterea etiam ab hoc capitur. Nec solum dixit, *Opprobriis*, sed id quoque cum magna intentione, *Spectaculum facti*. Nam quando aliquis quidem per se probis appetitur, est quidem molestum sed multo magis, quando coram omnibus. Nam cogita, quaeso, quantum erat malum, cum ab

Commented [c177]: col.148

Commented [c178]: col. 149

humilitate Judaica descivissent, et tamquam ad vitam optimam transiissent, et res paternas despexissent, a suis male pati, et nullam habere defensionem? Non possum, inquit, dicere quod haec quidem passi estis, sed doliustis; imo vero etiam valde laetati estis. Et hoc significavit, dicens, *In altero autem socii facti eorum taliter conversantium: nam et vinctis compassi estis*: et apostolos adducit in medium. Non solum, inquit, non vos puduit propter familiares, sed aliorum etiam, qui haec passi sunt, fuistis socii. Hoc est etiam consolantis et adhortantis. Non dixit, Fertis meas afflictiones, mihi estis socii, sed hoc tantum, *Vinctis compassi estis*. Vides quod de se dicat et de aliis vinctis? Usque adeo non existimatis vincula esse vincula, sed tamquam fortes et strenui athletae stetistis: quoniam non solum in vestris non opus habebatis consolatione, sed etiam alios estis consolati. *Et rapinam bonorum vestrorum cum gaudio suscepistis*. Papae, quam certa et plena fidei persuasio! Deinde affert etiam causam, non solum eos adhortans ad certamina, sed etiam, ut a fide non labent. Videntes, inquit, vestras divitias diripi, tolerastis: eas enim quae nondum apparebant vidistis tamquam quae apparerent: quod sincerae erat fidei: et factis ipsis eam ostendistis. Ac rapere quidem erat fortasse violentiae eorum qui rapiebant, nec potuisset quispiam prohibere. Quamobrem nondum est hoc perspicuum, quod propter fidem passi estis rapinam. Atqui hoc quoque est perspicuum: licebat enim, si voluissetis, non pati rapinam, si non credidissetis: sed quod est hoc longe magis fecistis, nempe ut ea etiam ferretis cum gaudio: quod quidem erat totum apostolicum, et dignum magnis illis animis, qui flagellati gaudebant. *Reversi sunt enim, inquit, a facie concilii gaudentes, quod digni sint habiti qui pro nomine Jesu officerentur contumelia* (Act. 5. 41). Qui autem fert cum gaudio, ostendit se habere mercedem aliquam, et quod ea non sit damnum, sed proventus. Et illud, *Suscepistis*, ostendit voluntariam eorum tolereantiam. Quomodo elegistis et suscepistis? *Cognoscentes*, inquit, *vos habere in caelis meliorem et manentem substantiam*. *Manentem*, id est, firmam ac stabilem, non ita, sicut haec, pereuntem.

2. Deinde cum eos laudasset, dicit: 35. *Nolite itaque amittere confidentiam vestram, quae magnam habet remunerationem*. Quid dicis? Non dixit, Amisistis fiduciam, et rursus acquirite, ne desperarent; sed, Habetis, ne amittatis: quod efficiebat ut essent firmiores. Eam, inquit, habetis: nam id quidem quod est amissum rursus acquirere, majori opus habet labore; quod autem possidetur non perdere, non ita. Galatis autem dicit contrarium: *Filioli, quos iterum parturio, donec formetur in vobis Christus* (Gal. 4. 19); et merito. Nam illi quidem erant supiniores et ignaviores; unde opus habebant oratione quae magis pungeret: isti autem erant animi magis pusilli et abjecti; unde magis opus habebant oratione quae curaret ac recrearet. Nolite ergo, inquit, amittere confidentiam vestram. Multa ergo erat eorum in Deum fiducia. *Quae magnam, inquit, habet remunerationem*. Quid hoc est, inquit? Tunc illa recipiemus, inquit. Ergo si in futuro reposita sunt, non oportet hic quaerere. Deinde ne quis diceret, Ecce omnia nobis praestita sunt: propterea eos praeoccupavit in ea quam ipsi habebant opinione, propemodum dicens: si in caelo cognoscitis vos habere meliorem substantiam, nihil hic quaerite: patientia enim vobis opus est, non additamento certaminis, ut in eisdem maneatis, ne quod est vobis traditum abjiciatis. Nullo alio vobis est opus, quam ut ita stetis, ut stetistis, ut cum ad finem perveneritis, accipiatos promissionem. 36. *Patientia enim, inquit, vobis necessaria est, ut voluntatem Dei facientes, reportetis promissionem*. Uno solo ergo vobis opus est, ut exspectetis dilationem, non ut rursus certetis. Ad ipsam, inquit, jam venistis coronam; omnia tulistis certamina, vincula, afflictiones, raptae sunt vestrae facultates: quid ergo? De caetero ad hoc statis, ut coronemini: hoc solum fert, coronae futurae dilationem. O magnitudo consolationis! Ut si quis dicat athletae qui omnes prostravit et expugnavit, neque ullum habet adversarium cum quo decertet, et deinde sit coronandus, et non ferat illud tempus quo venit agonothea, et imponit coronam: ille autem non

Commented [c179]: col.150

tolerans vult exire et fugere, ut qui non ferat sitim et aestum. Ipse ergo hoc subindicans quid dicit? 37. *Adhuc enim modicum aliquantulumque, qui venturus est veniet, et non tardabit.* Nam ne dicerent, et quando veniet? eos consolatur ex Scripturis. Etenim quando dicit alibi, *Propior est nostra salus*, consolatur eos, utpote cum restet parum temporis. Nec ex se hoc dicit, sed ex Scripturis. Si enim ab illo tempore dicebatur, *Adhuc modicum aliquantulum, qui venturus est veniet, et non tardabit* (Rom. 13. 11), est perspicuum quod nunc sit propinquior. Quamobrem et exspectare non parva est merces. 38. *Justus autem, inquit, ex fide vivet: quod si subtraxerit se, non placebit animae meae.* Haec magna est consolatio, cum ostendat eos qui totum recce gesserunt, id ipsum per socordiam amittere. *Nos autem non sumus subtractionis filii in perditionem, sed fidei in acquisitionem animae.* (Cap. 11) 1. *Est autem fides sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium.* 2. *In hac enim testimonium consequuti sunt senes.* Papae: quali dictione est usus, dicens, *Argumentum non apparentium*, sive convictio eorum quae non videbantur: argumentum enim dicitur de iis quae sunt valde manifesta. Fides ergo, inquit, est aspectus eorum quae non sunt manifesta, et ea quae non videntur, deducunt ad eundem certam persuasionem, ad quam quae videntur. Neque ergo in iis quae videntur licet fidem non habere, atque rursus, si de iis quae non cadunt sub aspectum non apertius fuerit cuiquam persuasum, quam de iis quae videntur, non potest esse fides. Nam quoniam quae sunt in spe non videntur posse consistere; fides eis donat substantiam: vel potius non donat, sed hoc ipsum est eorum essentia: ut exempli causa, non advenit resurrectio, neque est in substantia, id est non consistit, sed spes facit ut ea consistat in nostra anima. Hoc est rerum quae sperantur substantia. Si est ergo argumentum eorum quae non videntur, quid ea vultis videre, ut a fide excidatis et a iustitia, si quidem justus ex fide vivet? Vos autem si ea vultis videre, non estis amplius fideles. Laborastis, inquit, decertastis: ego quoque hoc dico: sed exspectate; hoc enim est fides: nolite universum hic quaerere.

Commented [c180]: col.151

3. Haec dicta quidem sunt ad Hebraeos; est autem communis admonitio etiam ad multos ex iis qui hic sunt congregati. Quoniam modo? Ad eos qui sunt pusilli et abjecti animi. Nam quando viderint malos res suas bene gerere, se autem suas male, dolent, tristitia afficiuntur et aegre ferunt, quod illorum desiderant supplicium et ultionem, et quod laborum suorum exspectent mercedem. *Adhuc enim modicum aliquantulum, qui venturus est veniet, et non tardabit*, dicebat tunc Paulus. Et nos ergo haec dicamus ignavis et socordibus: Omnino erit punitio, omnino veniet; jam est in foribus resurrectio. Undenam, inquit, constat? Non dico ex prophetis: non enim ad Christianos solum nunc a me verba fiunt; sed etiamsi sit Graecus, confido plane, et certas probationes afferro, et eum docebo: et quomodo, audi. Multa praedixit Christus. Si illa non evenerunt, nec haec credideris: sin autem omnia evenerunt, quid dabis de reliquis? Atqui minus esset probabile, si nihil evenisset, illis credere, quam cum omnia evenerunt, his non credere. Magis autem exemplo rem reddam manifestam. Dixit Christus futurum ut caperentur Jerosolyma, tali captivitate, ut nulla umquam fuerit ejusmodi, et ea non amplius essent excitanda (Luc. 19. 44): et ad effectum deducta est praedictio. Dixit magnam futuram afflictionem: et evenit. Dixit tamquam sinapi seminum extendendam esse praedicationem (Marc. 13. 2; Matth. 24. 21; Luc. 13. 19): et eam videmus quotidie totum orbem terrae pervadere. Dixit futurum ut qui patrem, aut matrem, aut fratres, aut sorores relinquerint, patres et matres habeant (Matth. 19. 29): et hoc videmus re ipsa impleri. Dixit, *In mundo afflictionem habebitis; sed confidite, ego vici mundum* (Joan. 16. 33); hoc est, Nemo vos superabit: et hoc videmus re ipsa evenisse. Dixit fore ut inferorum portae adversus Ecclesiam non sint praevaliturae (Matth. 16. 18), quamvis persecutionem patiatur, et neminem exstincturum esse praedicationem: et huic praedictioni testimonium fert rerum experientia. Atqui tunc cum haec diceret, non erat admodum fide dignus.

Commented [c181]: col.152

Quare? Quoniam omnia erant verba, et eorum quae dicta fuerunt, nondum ullam praebebat probationem. Quamobrem nunc sunt multo credibilia.

Quod finem mundi proximum crediderit Chrysostomus. – Dixit, cum praedicatum fuerit Evangelium omnibus gentibus, tunc finem esse venturum (*Matth.* 24. 14): ecce ad finem jam pervenimus. Fuit enim praedicatum majori parti orbis terrae: jam ergo instat finis. Horreamus, o dilecti. Quid vero, dic mihi? de fine tu es sollicitus? Ipse quidem jam prope adest; uniuscujusque autem vita et mors est propinquior: *Dies enim, inquit, nostrorum annorum in ipsis septuaginta anni; si vero in potentatibus, octoginta anni.* Prope dies est iudicii, timeamus tandem. *Frater non redimit, redimet homo (Psal. 89. 10. et 48. 8)?* Multum poenitebit nos illic; sed in morte nullus confitebitur ipsi. Propterea dicit, *Praeveniamus faciem ejus in confessione (Psal. 6. 6. et 94. 2);* hoc est, ejus adventum. Nam hic quidem id quod fecerimus, vim habet, illic autem nequaquam. Dic quaeso, si quis non in ardenti ignis fornace parvo tempore statuerit, non omnia sustinebimus pro liberatione, etiamsi pecunias oporteat profundere, etiamsi servitutem subire? Quam multi in graves morbos inciderunt, et parati erant dare omnia ad valetudinem, si proponeretur eis optio? Si ergo morbus brevi durans tempore ita nos vexat et molestia afficit, quid illic faciemus, quando nullus erit usus poenitentiae? Quam multis nunc pleni sumus malis, et non sentimus? alter alterum mordemus, alter alterum consumimus injuriam facientes, accusantes, calumniantes, proximorum gloriam aegre ferentes. Et vide rem gravem: cum voluerit quispiam laedere proximi existimationem, dicit: Hic vel ille hoc dixit: Deus, hoc mihi condona, ne me examines, reus sum rumoris. Cur ergo omnino dicis, si non credis? cur dicis? cur multo rumore facis ut sit credibile? cur sermonem transmittis qui non est verus? tu non credis, et Deum rogas ut non examinet. Noli ergo dicere, sed tace, et ab omni metu liberare.

4. Sed nescio unde hic morbus incidit in homines: sumus nugatores, in anima nostra nihil remanet. Audi quemdam sapientem admonentem et dicentem: *Audisti verbum? in te moriatur; confide, non te rumpet;* et rursus, *Audivit verbum stultus, et parturit tamquam a facie infantis ea quae parit (Eccli. 19. 10. 11).* Sumus prompti ad accusationes, parati ad condemnationes.

Etiamsi nullum aliud malum factum esset a nobis, hoc satis esset ad nos perdendos, et **abducendos** in gehennam: hoc nos implicat et involvit malis innumerabilibus. Et ut accuratius discas, audi Prophetam dicentem, *Sedens adversus fratrem tuum loquebaris (Psal. 49. 20).* At non ego, inquit, sed ille. Imo vero tu: si tu enim non dixisses, ille non audisset: quod si etiam erat auditurus, sed tu non fuisses auctor peccati. Cum oporteat proximi delicta velare et tegere, tu praetextu probitatis ea traducis? Non es accusator, sed nugator, delirus et stultus. O solertia! teipsum cum illo pudore afficis, et non sentis? Vide autem quot mala hinc nascantur: Deum irritas, proximum dolore afficis, te supplicio obnoxium reddis. Non audis Paulum dicentem de viduis mulieribus: *Non solum autem otiosae, inquit, discunt, sed et nugatrices et curiosae, circumeuntes domos, et loquentes quae non decet (1. Tim. 5. 13).* Quamobrem etiam, quando credideris quae dicuntur adversus fratrem, ne sic quidem oportet dicere, nedum si non credas. At quod tuum est semper spectas, timens ne te Deus examinet? Time ergo ne de tuis nugis examineris. Hic enim non potes dicere, Ne me Deus examinet pro nugis: plane enim res ipsa est nugae. Cur eas traduxisti? cur malum amplificasti? hoc nos potest perdere. Propterea dicebat Christus, *Nolite judicare, ut non judicemini.* Sed a nobis nulla ejus habetur ratio, nec quae Phariseo acciderunt, nos castigant, nec modestos reddunt ac moderatos. Ille rem veram dicebat, *Non sum sicut iste publicanus,* et dicebat nullo **audiente**, et fuit condemnatus. Si qui verum dixit, fuit condemnatus, et dixit nullo audiente: qui falsa et de quibus non sunt certi, in omnes partes transmittunt, sicut nugatrices et verbosae mulieres, quid non mali patientur? quid non sustinebunt? Ori nostro deinceps ostium imponamus et vectem: ex nugis enim nascuntur mala

Commented [c182]: col.153

Commented [c183]: col.154

innumerabilia: evertuntur domus, disrumpuntur amicitiae, et innumera alia mala oriuntur. De rebus proximi, o homo, ne sis curiosus. At es loquax, et hoc laboras vitio? tua ad Deum loquere: sic non erit amplius vitium nec detrimentum, sed commodum. Dic tua amicis, et justis, et quibus confidis, ut orent pro tuis peccatis. Si quae sunt aliorum dixeris, nihil tibi prodest neque lucraris, sed etiam peris: si tua Domino enuntiaveris, multam habes mercedem: *Dixi enim, inquit, pronuntiabo adversum me iniquitatem meam Domino, et tu remisisti impietatem cordis mei*. Vis judicare? tua judica: nemo te accusat, si teipsum condemnes; accusat autem, si non te judices; accusat, si teipsum non arguas; accusat, si non doleas. Vides quempiam irasci, irritari, aut aliquid aliud facere grave et indignum? statim tu cogita quae sunt tua; et ita nec illum valde condemnabis, et a peccatorum onere te liberabis. Si sic vitam nostram componamus, si eam sic exerceamus, nosipsos condemnus, non multa forte peccata admittemus, multa autem bona et praeclara faciemus, si mites simus et modesti, et fruemur omnibus quae sunt promissa iis qui Deum diligunt: quae detur nobis omnibus consequi, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri una cum sancto Spiritu sit gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in saecula saeculorum. Amen.

HOMILIA XXII (col.153-60)

CAP. 11. v. 3. *Fide intelligimus aptata esse saecula verbo Dei, ut ex invisibilibus visibilia fierent*. 4. *Fide plurimam hostiam Abel quam Cain obtulit Deo, per quam testimonium consequutus est esse justus, testimonium perhibente muneribus ejus Deo: et per illam defunctus adhuc loquitur*.

Commented [c184]: col.153

1. Fides generosa et juvenili opus habet anima, et quae omnia exsuperet sensilia, et humanarum rationum pertranseat imbecillitatem. Fieri enim non potest ut aliter sit fidelis, nisi qui se extulerit supra omnem communem consuetudinem. Quoniam ergo evaserant imbecillae Hebraeorum animae, et coeperant quidem a fide, a negotiis autem, ab animi, inquam, perturbationibus et afflictionibus effecti erant pusilli et abjecti animi, et labascebant, primum quidem eos ab ipsis consolatus est et exhortatus, dicens, *Rememoramini pristinos dies*: deinde a Scriptura, quae dicit, *Justus autem ex fide vivet (Habac. 2. 4.)*: deinde ex rationibus dicens, *Est autem fides rerum quae sperantur substantia, argumentum rerum quae non videntur*. Nunc autem rursus a majoribus, magnis illis viris et admirabilibus, propemodum dicens: Si ubi prae pedibus sunt bona, omnes salvi fuerunt fide, multo magis nos. Quando enim **earumdem** perpeccionum socium invenerit anima, requiescit et respirat. Hoc et in fide et in afflictione licet videre: *Ut sit, inquit, vobis consolatio per eam quae est inter vos invicem fidem (Rom. 1. 12)*. Est enim admodum infidele genus humanum, et sibi non potest confidere, et timet pro iis quae judicat, quoniam est magna ei cura de multorum opinione. Quid ergo Paulus! Eos consolatur et exhortatur a patribus, et antea ab iis quae sunt in communi notione. Nam quoniam fides reprehendebatur, tamquam res quae probari et demonstrari non possit, et quae sit potius fallacia, propterea ostendit quod res maximae per fidem recte fiunt, non per ratiocinationes. Et quomodo hoc ostendit, dic quaeso? *Fide intelligimus, inquit, aptata, esse saecula verbo Dei, ut ex invisibilibus visibilia fierent*. Liquidum est, inquit, quod ex iis quae non sunt Deus fecit ea quae sunt; ex iis quae non apparent, ea quae apparerent; ex iis quae non consistunt ea quae consistunt. Undenam vero liquet quod hoc verbo fecerit? nam ratio quidem nihil tale suggerit, sed etiam contrarium quod ex apparentibus sint ea quae apparent. Propterea maxime philosophi nihil esse

Commented [c185]: col.154

dicunt ex **nihilo**, ut qui sint animales, et nihil tribuant fidei: convincuntur autem ipsi quoque, quando aliquid magnum et praeclarum dixerint, id tribuere fidei: ut dicunt, Deus est principio carens et ingenitus: ratio enim non hoc suggerit, sed contrarium. Considera autem mihi multam illorum stultitiam. Deum dicunt esse sine principio: quod est longe admirabilius quam quod sit ex nihilo. Nam dicere quod sit sine principio, quod sit ingenitus, quod neque ex se, neque ex alio sit genitus, est magis inexplicabile, quam dicere, quod Deus ea quae sunt fecerit ex nihilo. Nam hic quidem multa sunt credibilia, ut quod fecerit aliquid, quod id quod fit habuerit initium, quod omnino factum sit: illic autem haec, per se et sua sponte est, ingenitus, neque initium habuit, neque tempus, haec, dic mihi, non egent fide? Sed hoc non posuit quod est longe amplius, sed quod minus, dicens: *Fide intelligimus aptata esse saecula verbo Dei*. Undenam jam, inquit, dicis quod Deus verbo omnia fecerit? cum id ratio non suggerat, nullusque adfuerit quando facta sunt. Undenam constat? Fide: fidei enim opus est intelligentia. Ideo dicit: *Fide intelligimus*. Quid hoc verbo, *fide*, intelligimus? Quod ex non apparentibus facta sunt quae apparent: hoc enim est fides. Cum autem dixisset id quod est commune, id de caetero agitat in personis. Vir enim inclytus et gloria insignis est instar orbis terrae: quod postea etiam subindicavit. Postquam enim in centum aut ducentis personis hoc ex adverso statuit, deinde vidit numerum quantitate esse paucum, dicit de caetero: *Quibus dignus non erat mundus* (Hebr. 11. 38). *Fide plurimam hostiam Abel quam Cain obtulit Deo*. Vide autem quem primum ponit, eum qui male est passus, idque a fratre nihil laeso, sed Dei causa livore vexato. Ergo propria erat ipsorum passio. *Etenim vos quoque eadem*, inquit, *passi estis a vestris contribulibus* (1. Thess. 2. 14). Simul ostendit illos quoque invidia et livore torqueri. Ille Deum honoravit, et mortuus est, quoniam honoravit, et nondum est assequutus resurrectionem; sed manifestum quidem fuit promptum et alacre ejus animi studium: et quae ipsius erant, facta sunt; quae autem ex parte Dei sunt, nondum sunt in eum collata. Hostiam autem hic dicit plurimam, quae erat honorabilior, quae praeclarior, quae magis necessaria. Nec possumus, inquit, dicere quod non fuerit accepta: fuit enim accepta, et dixit ad Cain, *Non si recte obtuleris, recte autem non diviseris* (Gen. 4. 7). Abel ergo et recte obtulit, et recte divisit. Sed tamen pro his quamnam accepit remunerationem? Occisus fuit a manu fratris; et condemnationem quam pater subiit propter peccatum, eam primus suscepit qui se recte gesserat, et eo graviora est passus, quod et a fratre et primus. Et haec recte gessit, ad nullum respiciens: ad quem enim respexit, et sic Deum honoravit? ad patrem et matrem? sed illi pro beneficiis cum affecerunt contumelia. At ad fratrem? sed ipse quoque eum affecit ignominia. A se itaque bonum adinvenit. Et qui tanto honore erat dignus, quid patitur? Interimitur. Deinde aliam ponit laudam, dicens: *Per quam testimonium consequutus est esse justus, testimonium perhibente donis ejus Deo; et per illam defunctus adhuc loquitur*. Quomodo autem aliter quoque accepit testimonium quod sit justus? Dicitur ignis descendisse et consumpsisse ejus hostias: nam pro illo, *Ad Abelem aspexit, et ad ejus sacrificia Dominus*: dixit quidam, *Et incendit*. Qui ergo verbis et factis justo tulit testimonium, videns eum propter ipsum de medio sublatum, non eum vindicavit, sed sivit.

Commented [c186]: col.155

2. Vestra autem non ita se habent: quomodo enim, qui et prophetas habetis et exempla et innumerabiles consolationes et signa et facta miracula? Quamobrem erat illud vere fides. Quatenam enim vidit miracula, ut crederet sibi futuram bonorum remunerationem? annon ex sola fide elegit virtutem? Quid est illud, *Et per illam defunctus adhuc loquitur*? Ne ipsos in multam injiceret desperationem, ostendit eum ex parte accepisse compensationem. Quomodo? Magna, inquit, ejus habetur cura et consideratio: hoc enim subindicavit dicens, *Et adhuc loquitur*. Hoc est, eum sustulit, sed non cum eo sustulit gloriam et bonorem: non est ille mortuus: nec vos ergo moriemini. Quanto enim graviora quis passus fuerit, eo est major ejus gloria. Quomodo adhuc

Commented [c187]: col.156

loquitur? Hoc est et signum vivendi, et quod ab omnibus canatur, in admiratione habeatur et beatus censeatur: qui enim aliis suadet ut sint iusti, loquitur. Non tantum enim efficit oratio, quantum illius perpressio. Sicut enim caelum tantummodo apparens loquitur, ita etiam ille, dum habetur in memoria. Non si seipsum praedicasset, non si mille linguas habuisset, et vixisset, in tanta fuisset, ut nunc est, admiratione. Hoc est, haec non fiunt impune nec temere, nec praetereunt. 5. *Fide Enoch translatus est, ne videret mortem; et non inveniebatur, quia tulit illum Dominus: nam ante translationem testimonium habet quod placuerit Deo.* 6. *Sine fide autem impossibile est placere Deo: credere enim oportet accedentem ad Deum quia est, et inquirentibus se remunerator fit.* Hic majorem ostendit fidem quam Abel. Quare? Quoniam etiamsi post illum fuerit, tamen quae in illo facta fuerant sufficebant ad eum avertendum. Quomodo? Praesciverat Deus quod esset periturus: dixit enim ad Cain: *Peccasti, ne amplius adjeceris.* Ab ipso fuit honoratus, et ipsum non est ultus. Et nec hoc eum injicit in aliquam animi aegritudinem. Non dixit apud se, Quis usus est laborum et periculorum? Abel Deum honoravit, et ei opem non tulit. Ei enim qui excessaret, quid profuit supplicium quo damnatus fuit frater? quomodo autem fieri potest ut ipse inde aliquam acceperit utilitatem? Ponamus cum graves dedisse poenas: Quid ad eum qui est de medio sublatus? Nihil tale nec dixit, nec cogitavit, sed his omnibus praetermissis cognovit quod si est Deus, prae est etiam remunerator: quamquam nondum quidpiam sciebant de resurrectione. Si autem de resurrectione nihil adhuc sciebant et hic videbant contraria, sic Deo placuerunt: quanto magis nos? neque enim illi sciebant de resurrectione, neque ad exempla poterant respicere. Hoc quidem ipsum fecit eum placere, quod nihil receperit, Dic mihi: sciebat quod Deus esset remunerator. Undenam? Abeli enim nondum reddiderat. Quamobrem alia suggerebat ratio, fides autem contraria iis quae videbantur. Etsi ergo vos, inquit, videatis vos hic nihil recipere, ne perturbemini. Quomodo fide translatus fuit Enoch? Quoniam translationis causa fuit quod Deo placuerit, quod autem Deo placuerit, causa fuit fides. Nam si nescivisset quod accepturus esset remunerationem, quomodo Deo placuisset? *Sine fide autem impossibile est placere Deo.* Quomodo? Si enim crediderit quispiam esse Deum et remunerationem, hic mercedem accipiet. Hinc evenit ut Deo placuerit. *Credere enim oportet accedentem ad Deum quod est*, non quid sit. Sed si, ad credendum quod sit, opus sit fide et non rationibus; an quid sit ratione comprehendi potest? si, quod sit remunerator, fide opus habet, et non rationibus: quomodo quae sunt essentiae comprehendi possunt ratiocinatione? quoniam enim ratiocinatio ea potest assequi? quidam enim dicunt casu ferri omnia. Vides quod si in omnibus non credamus, non solum in remuneratione, sed etiam in hoc ipso quod sit Deus, pereunt nobis omnia? Multi autem quaerunt quomodo translatus sit Enoch, et cur translatus, et cur non mortuus sit neque ipse, neque Elias; et si adhuc vivunt, quomodo vivant, et in quo habitu. Sed omnino supervacaneum est haec quaerere. Nam quod ille quidem, nempe Enoch, sit translatus; hic vero, nempe Elias, sit assumptus, dixerunt Scripturae: ubi autem sint, et quomodo sint, non itidem adjecerunt: non amplius enim dicunt quam quae sunt necessaria. Nam haec quidem translatio facta fuit statim ab exordio; ut humana natura spem acciperet, quod et mors dissolveretur, et diaboli tyrannis deleberetur: quod, inquam mors dissolveretur: translatus enim fuit non mortuus, sed ne videret mortem. Propterea addidit, Vivus est translatus, quia placuit Deo. Sicut enim pater quispiam minatus filio, vult quidem statim minas remittere, quando fuerit minatus; sustinet autem et constanter perdurat, ut interim eum castiget et admoneat, stabiles et firmas sinens manere minas; ita etiam Deus, more fere dixerim humano, non sustinuit, sed statim ostendit quod mors sit soluta. Et primum sinit esse iusti mortem, per filium volens terrere patrem. Volens enim ostendere quod revera est firma et stabilis sententia non statim malos, sed etiam eum qui ipsi placuit subiecit supplicio, beatum, inquam, illum Abelem: et pene statim post illum

Commented [c188]: col.157

transtulit Enoch viventem. Et non illum suscitavit, ne protinus nimium confiderent; sed hunc transtulit viventem; per Abelem quidem terrenus, per hunc autem dans zelum et aemulationem ut Deo placerent. Quo fit ut Deo non placeant, qui omnia casu agi et ferri dicunt, et non **exspectant** remunerationem, ut et gentes. Iis enim qui ipsum inquirunt per opera et cognitionem est remunerator.

Commented [c189]: col.158

3. Cum ergo habemus remuneratorem, omnia faciamus, ne privemur mercede quae datur ob virtutem: est enim multis prosequendum lacrymis talem despiciere remunerationem. Ut enim iis qui ipsum quaerunt, est redditor mercedis, ita iis, qui ipsum non quaerunt, contrarium; *Quaerite, inquit, et invenietis (Matth. 7. 7)*. Quomodo autem potest inveniri Dominus? Cogita quomodo invenitur aurum, cum multis laboribus. *Manibus, inquit, meis noctu contra eum, et non sum deceptus (Psal. 76. 3)*. Hoc est, sicut quaerimus quod perit, ita Deum quaeramus. Annon totam mentem illuc convertimus? annon omnes examinamus? annon peregre profiscimur? annon pecuniam pollicemur? Ut exempli causa, si perierit nobis aliquis filius, quid non agimus? quam terram, quod mare non obimus? annon pecunias, et domos, et omnia denique huius inventionem posteriora ducimus? et si invenerimus, detinemus, constringimus, non relinquimus. Et quaesituri omnia gerimus ut inveniamus id quod quaeritur: quanto magis id in Deo est faciendum, eum quaerendo tamquam aliquid ex necessariis! imo vero non ita, sed multo magis. Sed quoniam sumus imbecilli, saltem sicut tu quaeris pecunias tuas, aut filium, quaere Deum. Pro eo annon peregrinaris? annon pro pecuniis es aliquando peregre profectus? annon omnia curiose scrutaris? annon quando inveneris, tunc confidis? *Quaerite, inquit, et invenietis (Matth. 7. 7)*. Nam quae quaeruntur, magna egent sollicitudine, in Deo maxime: multa enim sunt quae prohibent, multa sunt quae offendunt tenebras, multa sunt quae sensum nostrum arcent. Sicut enim sol est manifestus, et omnibus in medio proponitur, nec opus est ut eum quaeramus; sin autem nos ipsos infodiamus, etiamsi omnia invertamus, multo labore nobis opus est ut solem intueamur: ita hic quoque, si in profundo malarum cupiditatum, si in tenebris animi perturbationum et rerum quae ad hanc vitam pertinent nos infoderimus, vix sursum aspicimus, vix nos erigimus. Qui est inferne infossus, quo magis sursum aspexerit, eo magis venit ad solem. Pulverem ergo excutiamus, nobis impositam caliginem perfringamus: densa est et constipata, et non sinit nos sursum aspicere. Quomodo autem, inquit, perfringitur ea nubes? Si attraxerimus radios spiritalis solis, solis iustitiae, si manus ad caelum attollamus: *Elevatio, inquit, manuum mearum sacrificium vespertinum (Psal. 140. 2)*: si cum manibus mentem quoque sustollamus. Scitis quae dico, vos qui mysteriis estis initiati: fortasse agnoscitis quod dictum est, perspicitis quod tacite innui. Sursum tollamus nostram cogitationem. Novi ego multos viros a terra fere pendentes, et ultra modum manus extendentes, et aegre ferentes quod non possit fieri ut sint in aere sublimo, et ita precantes cum magna **animi** alacritate. Sic vos volo semper esse; sin autem non semper, saltem saepe: sin non saepe, saltem rarius, saltem mane, saltem vesperi. Nam dic mihi, manus non potest extendere? Extende quantum vis liberam animi voluntatem; eam extende usque ad ipsum caelum: etiamsi velis ipsum tangere fastigium, et superius ambulare, licet tibi: quavis enim ave levior et altior est mens nostra. Quando autem etiam acceperit eam quae a Spiritu datur gratiam, papae, quam est velox, quam acris, ut omnia obit, ut non fertur deorsum, neque humi cadit! Has pennas nobis comparemus; per eas poterimus praetervolare etiam pelagus fluctuum huius mundi. Aves perniciosissimae et montes et saltus et maria et scopulos brevi momento temporis illaesae praetervolant. Talis est etiam mens: cum fuerit alata, quando abscesserit ab iis quae ad hanc vitam pertinent, nihil eam potest apprehendere, omnibus est altior, etiam ignitis jaculis diaboli. Non tam recte telum conjicit diabolus, ut possit hanc attingere altitudinem; sed jacula quidem emittit, est enim impudens: non autem assequitur, sed telum ad ipsum inane revertitur, et non

Commented [c190]: col.159

solum inane, sed etiam in caput ipsius revertitur: feriat enim omnino oportet id quod ab ipso mittitur. Sicut ergo quod jactum est ab hominibus, aut ferit eum adversus quem mittitur, aut avem, aut parietem, aut vestem, aut lignum, aut ipsum secatur aerem: ita etiam jaculum diaboli, feriat quidem omnino oportet; si autem illum quem petit non percusserit, omnino ferit eum qui emittit. Et ex multis quidem hoc potest intelligi, quod quando nos non fuerimus percussi, ille omnino percutitur: ut, exempli causa, insidiatus est Jobo; eum non feriit, sed ipse fuit ictus: insidiatus est Paulo; ipsum non feriit, sed ipse fuit sauciatus. Et hoc, si sapiamus, licet videre ubique fieri. Quando enim percusserit, feritur; multo autem magis, quando adversus illum ensibus et scuto fidei armati et muniti, tuto caveamus ne capiamur et expugnemur. Jaculum autem diaboli est mala cupiditas. Ira maxime est ignis, est flamma, arripit, tollit, incendit: nos vero lenitate et patientia eam exstinguamus. Ut enim candens ferrum aqua tinctum ignem perdit: ita ira si in lenem et patientem inciderit, nihil eum laedit, sed magis juvat, et ipse evadit longe fortior. Lenitati enim et patientiae nihil potest aequiparari: nam qui est ejusmodi, contumelia numquam afficitur; sed sicut non sauciantur corpora adamantina, ita nec hujusmodi animae: sunt enim superiores jaculis. Excelsus enim, et adeo excelsus est is qui est lenis et patiens, ut ne plagam quidem a jactu accipiat. Quando ille efferatur, tu ride: ride autem non aperte, ut non irrites, sed in anima seu apud te ride propter te. Etenim de pueris quando nos cum ira percusserint, tamquam se ulciscentes, ridemus. Si ergo riseris, tantum inter te et illum intererit, quantum inter puerum et virum: sin autem efferaris, factus es puer: pueris enim insipientiores sunt qui irascuntur. Dic enim mihi, si quispiam puerum viderit efferatum, nonne irridet? Hoc etiam in iratis observatur: tales sunt etiam pusillanimes: si autem pusillanimes sunt, stulti quoque sunt: *Qui autem pusilli*, inquit, *est animi, est valde insipiens* (Prov. 14. 29). Qui est igitur insipiens, est infans. *Et qui est*, inquit, *patiens, est multus in prudentia*. Hanc igitur multam persequamur patientiam, unde multa a probis viris acquiritur sagacitas: ut assequamur bona nobis promissa, in Christo Jesu Domino nostro, cum quo Patri una cum sancto Spiritu gloria, imperium, honor nunc et semper, et in saecula saeculorum. Amen.

Commented [c191]: col.160

HOMILIA XXIII (col.159-66)

CAP. 11. v. 7. *Fide Noe, responso accepto de iis quae adhuc non videbantur, metuens aptavit arcam in salutem domus suae; per quam damnavit mundum et justitiae, quae per fidem est, heres est institutus.*

Commented [c192]: col.159

1. *Fide, responso*, inquit, *accepto Noe*. Sicut Filius Dei de suo loquens adventu dicebat, *In diebus Noe nubebant et nuptum dabant* (Luc. 17. 27): ita et hic dicit. Merito Apostolus quoque eis convenientem in memoriam revocavit similitudinem. Enoch enim exemplum erat solum exemplum fidei, Noe vero exemplum etiam incredulitatis. Ea autem est perfecta consolatio et exhortatio, quando non solum qui crediderunt inveniuntur probari et in bona esse existimatione, sed etiam qui non credunt patiuntur contraria. Quid enim dicit? *Fide responso accepto Noe*. Quid hoc est? Praedictum illi faerat, inquit. Responsum autem significat prophetiam: nam alibi quoque ita dicit: *Fuerat ei responsum a Spiritu sancto* (Luc. 2. 26); et rursus, *Et quid dicit responsum* (Rom. 11. 4)? Vides parem honorem Spiritus? sicut enim Deus respondet, ita etiam Spiritus factus. Cur autem sic dixit? Ut ostendat responsum esse prophetiam. *De iis quae adhuc non videbantur*, inquit; hoc est, de pluvia: veritus et sibi cavens construxit arcam. Ratio quidem nihil tale suggessit: nuptum enim dabant et nubebant, aer erat purus, signa non erant; sed tamen ille est veritus: ideo sic dixit: *Fide Noe, responso accepto de iis quae adhuc non videbantur, metuens,*

Commented [c193]: col.160

construxit arcam in salutem domus suae. Quomodo? *Per quam condemnavit mundum.* Ostendit eos dignos supplicio, qui nec per illam quidem constructionem corrigebantur, nec resipiscebant. *Et justitiae quae per fidem est, heres est institutus;* hoc est, ex eo justus apparuit, quod Deo credit. Hoc enim est animae sincere in eum affectae, et quae iudicat nihil esse ejus verbis credibilius, sicut contrarium incredulitas. Est autem perspicuum, quod fides operatur justitiam. Sicut enim nos responsum accepimus de gehenna, ita ille quoque. Atqui tunc irridebatur, tunc probis afficiebatur et subsannabatur; sed tamen ad nihil horum aspexit: 8. *Fide qui vocatur Abraham obedivit in locum exire, quem accepturus erat in hereditatem; et exiit nesciens quo iret.* 9. *Fide demoratus est in terra repromissionis tamquam in aliena, in casulis habitando cum Isaac et Jacob coheredibus repromissionis ejusdem.* Quem enim vidit, dic mihi, ut cum aemularetur? partem habuit gentilem et idololatram, non audierat prophetas, nesciebat quo iret. Nam quoniam ad eos aspiciebant qui crediderant ex Hebraeis, ut qui bona percepissent innumerabilia, ostendit quod nullus adhuc quidquam acceperit, sed omnes sint a praemio immunes, et nullus adhuc ullam habuerit remunerationem. Excidit ille et a patria et a domo, et exiit nesciens quo iret. Et quid mirum si ipse, cum ejus quoque semen sic habitaret? Videns quidem certe non impleri promissionem, non elanguit; dixit enim: *Tibi dabo terram hanc, et semini tuo* (Gen. 12. 7). Vidit filium illic habitantem, et nepos rursus se vidit habitantem in aliena, et non est turbatus. Nam quod ad Abraham quidem attinet, id fuit satis consentaneum, utpote quod promissio ad effectum postea esset deducenda in genere ipsius; quamquam ipsi quoque dictum est, *Tibi et semini tuo:* non, Per semen tuum tibi, sed, *Tibi et semini tuo:* et nec ipse, nec Isaac, nec Jacob adepti sunt promissionem. Nam hic quidem mercede serviit, alius vero est expulsus, alius vero etiam timens excidit; et alia quidem bello cepit, alia autem periissent, nisi Dei ipsi adfuisset auxilium. Propterea dicit: *Cum heredibus ejusdem promissionis.* Non ipse, inquit, solus, sed etiam ejus heredes. Deinde aliud ex dictis clarius enuntiat, dicens: *Juxta fidem defuncti sunt omnes isti non acceptis repromissionibus* (Gen. 12. 13). Operae pretium est hic duo quaerere, quomodo cum dixerit quod transtulit Enoch, ut non videret mortem, et non inveniebatur, dicit: *Juxta fidem defuncti sunt omnes isti.* Et rursus, cum dixerit, *Non acceptis promissionibus,* dicit Noe accepisse mercedem salutem domus suae, et Enoch esse translatus, et Abel adhuc loqui, et Abraham accepisse terram, et dicit: *Juxta fidem defuncti sunt omnes isti, non acceptis promissionibus.* Quid ergo vult dicere? Necesse est primum solvere, deinde secundum. *Juxta fidem mortui sunt,* inquit, *omnes isti.* Omnes, non quoniam omnes sunt mortui, sed quoniam illo excepto omnes isti sunt mortui, quos scimus esse mortuos. Illud autem, *Non acceptis promissionibus,* est verum: non hoc enim futurum enuntiabat Noe promissio.

Commented [c194]: col.161

2. Quas autem dicit promissiones? Isaac quidem et Jacob acceperunt terrae promissiones; Noe autem, Abel et Enoch quasnam acceperunt promissiones? Aut ergo dicit de his tribus: aut si etiam de illis, non hoc erat promissio quod Abel fuit habitus in admiratione, quod Enoch fuit translatus, quod servatus fuit Noe; sed haec quidem eis evenerunt propter virtutem, erant autem quidam gustus futuorum. Deus enim cum videret ab initio genus humanum opus habere ut ad ejus captum se accommodaret, non solum futura, sed et quae hinc sunt nobis donat: ut quod Christus dicebat discipulis: *Qui dimisit domos, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, centupium accipiet, et vitam aeternam possidebit* (Matth. 19. 29); et rursus, *Quaerite regnum Dei, et haec omnia adjicientur vobis* (Matth. 6. 33). Vides haec etiam in parte accessionis ab eo esse data, ne defatigemur? Nam ut athletae, etiam quando decertant, fruuntur quidem curatione, sed non tunc omni requie et relaxatione fruuntur, viventes sub lege, sed postea fruuntur universa: sic Deus quoque non dat hic ut simus participes omnis quietis et relaxationis. Nam hic etiam dat quidem, at totam promissionem in futurum reservavit. Et quod res ita sit, declaravit his verbis:

Commented [c195]: col.162

Sed eas a longe aspicientes et salutantes. Hic mysticum quidpiam subindicat, nempe quod acceperunt omnia quae de futuris dicta sunt, de resurrectione, de regno caelorum, de aliis, de quibus Christus, eum venisset, praedicavit: has enim dicit promissiones. Aut hoc dicit, aut quod eas quidem non acceperunt, certa autem de eis concepta fiducia excesserunt; sola autem fide certam de eis conceperunt fiduciam, procul eas videntes, inquit nempe ante quatuor generationes: nam post tot generationes ascenderunt ex Aegypto. *Et salutantes*, inquit, *et laetati*. Tam certa de ipsis erat eis persuasio, ut eas etiam salutarent: a metaphora navigantium dicit, et procul videntium civitates quas desiderant, quas priusquam in ipsas ingressi fuerint, compellatione captas sibi attribuunt. 10. *Exspectabant enim*, inquit, *fundamenta habentem civitatem, cujus artifex et conditor Deus*. Vides quod illud, *Acceperunt*, est exspectare et de eis confidere? Si ergo confidere est accepisse, nobis quoque licet accipere. Isti enim, etsi iis non sunt potiti, desiderio tamen eas contemplabantur. Cur autem haec fiunt? Ut nos pudeat, quod illi quidem, cum promitterentur quae sunt in terra, non attendebant, sed futurum civitatem quaerebant: nobis autem Deus susque deque de superna loquitur civitate, et eam quae est hic quaerimus. Dixit eis: *Dabo vobis quae sunt in praesenti*: quoniam autem vidit, vel potius quoniam seipsos ostenderunt dignos esse majoribus, tunc non amplius sinit haec accipere, sed illa majora; volens nobis ostendere quod digni sunt majoribus, ut qui noluerint his alligari: ut si quis intelligenti polliceretur puerilia, non ut accipiat, sed ejus ostendens philosophiam, illo petente majora. Hoc enim est ostendentis quod tanto studio abstinebant a terra, ut nec quae dabantur acciperent. Propterea ergo accipiunt nepotes; ipsi enim erant digni terra. Quid est autem, *Fundamenta habentem civitatem*? haec enim non sunt fundamenta? Non sunt si conferantur cum illis. *Cujus artifex et conditor est Deus*. Papae, quale est encomium illius civitatis? 11. *Fide et ipsa Sara*. Apte hic coepit ad pudorem suffundendum, siquidem apparuerint animi magis pusilli et abjecti quam mulier. Sed dixerit quispiam: Quomodo fidelis quae risit? Risus quidem certe est ex incredulitate, metus autem a fide: dicere enim, *Non risi* (Gen. 18. 15), factum est *in* fide. Propterea ergo, exinanita incredulitate, ingressa est fides. *Fide et ipsa Sara virtutem in conceptione seminis accepit, etiam praeter tempus aetatis peperit*. Quid est, *In conceptione seminis*? Ad semen retinendum: ad susceptionem virtutem accepit, quae morte affecta erat, quae sterilis. Duplex enim erat defectus, unus quidem ex tempore; revera enim consenuerat; alter a natura; erat enim sterilis. 12. *Propter quod etiam ab uno orti sunt omnes, tamquam sidera caeli in multitudinem, et sicut arena quae est ad oram maris innumerabilis*. Propter quod, inquit, *etiam ex uno orti sunt omnes*. Non dicit solum eam genuisse, sed tam multorum fuisse matrem, quot nec foecundi uteri: *Tamquam sidera* (Gen. 13. 16), inquit. Quomodo ergo eos saepe numerat, etiamsi dixerit: Quemadmodum non numerabuntur sidera caeli: ita nec semen vestrum. Aut dicit per hyperbolen, aut propter eos qui semper sibi succedunt. Unius quippe domus majores numerari possunt, verbi gratia hujus vel illius; hic autem, ubi genus illud numero stellis comparatur, non item.

3. Tales sunt Dei pollicitationes, tam expedita et tam ad parandum facilia sunt Dei promissa. Si autem quae additamenti loco promisit, sunt adeo admirabilia, adeo magnifica et splendida, cujusmodi erunt illa, quibus haec sunt additamenta ex superabundantia? Quid ergo beatius est iis qui assequuntur? quid mise rius iis qui non assequuntur? Si enim ejus qui est e patria ejectus omnes miserentur, et qui amisit hereditatem videtur omnibus miserabilis: qui a caelo excidit et a bonis quae illic sunt reposita, quam multis plorari debet lacrymis? imo vero nec plorari; ploratur enim quispiam quando aliquid ei acciderit, cujus ipse non est causa; quando autem libero suo arbitrio seipsum vitio quispiam dediderit, non lacrymis, sed lamentationibus

Commented [c196]: col.163

atque luctu tunc erit dignus. Nam Dominus quoque noster Jesus Christus Jerusalem, licet impie se gerentem, luxit et flevit.

Quot lacrymis digna futurorum bonorum amissio. – Innumerabilibus revera ejulatibus, innumerabilibus lamentationibus digni sumus. Si universis orbis terrae, et lapides, et ligna, et arbores, et ferae, et aves, et, ut semel dicam, totus orbis terrae, voce accepta nos defleat qui a bonis illis excidimus, nihil, ut par est deflebit vel lamentabitur. Nam quae dicendi facultas, quae intelligentia, poterit explicare illam beatitudinem et virtutem illam, voluptatem, gloriam, laetitiam, splendorem. *Quae oculus non vidit inquit, quae auris non audivit, et in cor hominis non ascenderunt, quae praeparavit Deus iis qui diligunt eum* (1. Cor. 2. 9)? Non dixit solum exsuperare, sed nec ullum umquam intellexisse quae Deus paravit iis qui ipsum diligunt. Cujusmodi enim bona consentaneum est esse ea quae Deus praeparat et instruit? Si enim cum nos fecisset, statim nulla re adhuc a nobis peracta, tanta est largitus, paradisum, cum ipso colloquutionem, immortalitatem est pollicitus, vitam beatam et a curis liberam: iis qui tam multa fecerunt, qui adeo strenue decertarunt et pro ipso sustinuerunt, quid non donabit? Unigenito pro nobis non pepercit, germanum ac proprium Filium propter nos ad mortem dedit: si nos cum inimici essemus, talibus dignatus est bonis, quonam nos non dignabitur qui facti sumus amici? quonam non impertietur, cum nos sibi reconciliarit? Est supra modum dives, et desiderat et studet nostram assequi amicitiam: nos autem ne vel tantillum studemus, o dilecti: quid dico, non studemus? nolumus plane ejus bona assequi, ut vult ipse. Quod autem admodum velit id quod fecit ostendit. Nam nos quidem pro nobis ipsis vix parum auri despiciamus; ipse autem pro nobis etiam suum dedit Filium. Utamur ut oportet Dei dilectione, fruamur ejus amicitia: Vos enim, inquit, *amici mei estis, si faciatis quae dico vobis* (Joan. 15. 14). Papae, inimicos qui infinito spatio ab eo erant disjuncti, quos incomparabiliter in omnibus antecellebat, et fecit et vocavit amicos? Quid ergo non est a nobis lubenter patiendum pro hac amicitia? At nos pro hominum amicitia saepe pericula adimus; pro Dei autem amicitia nec pecunias profundimus. Revera luctu dignae sunt res nostrae, luctu et lacrymis et ejulationibus et lamentationibus et planctu. A spe nostra excidimus, a nostra altitudine dejecti sumus, Dei honore indigni apparuimus, immemores et ingrati evasimus et mali etiam post beneficia, bonis omnibus nos spoliavit diabolus: qui digni fueramus habiti ut essemus filii, fratres et coheredes, ab ejus inimicis nihil differimus, qui ipsum afficiunt contumelia. Quonam erit nobis de caetero consolatio? Ipse nos vocavit ad caelum; nos nosipsos detrudimus in gehennam. Exsecratio et mendacium, furtum et adulterium diffusum est super terram: alii quidem sanguinem miscent sanguine, alii autem res gerunt deteriores sanguine. Multi ex iis qui injuria afficiuntur, multi qui per avaritiam detrimentum patiuntur, mille mortes magis optant quam haec pati, et nisi Dei timorem veriti essent, sibi mortem conscivissent, adeo cupiunt mortem sibi afferre. Annon sunt haec pejora sanguine? *Hei mihi anima*, dicebat dolens propheta, *periit vir pius a terra, et in hominibus non est qui faciat bonum* (Mich. 7. 2). Nunc autem nos quoque de nobisipsis primum hoc clamabimus. Sed ad lamentationem vos mihi ferte opem. Fortassis quidam abominantur, et rident; propter hoc autem intendenda est lamentatio, quod adeo furimus et desipimus et nos ne furere quidem scimus, sed propter quae oporteret nos gemere, ridemus. *Revelatur, o homo, ira e caelo, super omnem impietatem et injustitiam hominum* (Rom. 1. 18). *Deus manifeste veniet. Ignis ante ipsum praecedet, et circa eum tempestas valida. Ignis in conspectu ejus ardebit et inflammabit in circuitu inimicos ejus* (Psal. 49. 3. et 96. 3). *Dies Domini tamquam clibanus ardens* (Mal. 4. 1). Et nemo haec mente agitat, sed magis quam fabulae despiciatui habentur res adeo horrendae. Qui audiat, nemo est; qui autem rident et subsannant, omnes. Quonam dabitur nobis via qua nos expediamus? Undenam

Commented [c197]: col.164

inveniemus salutem? **Perimus**, consumpti sumus, ludibrio nos habent inimici, et nos subsannant et gentes et daemones.

Commented [c198]: col.165

4. Ingentes spiritus nunc suscipit diabolus, gloriatur et exsultat, et laetatur. Pudore et tristitia afficiuntur angeli quibus nos sumus crediti: nemo est qui convertatur, omnia temere sunt consumpta, et nos vobis videmur nugari. Opportunum est nunc quoque vocare caelum, quoniam nemo est qui audiat, testari elementa: *Audi, caelum, et auribus percipe, terra, quoniam Dominus est loquutus (Isai. 1. 2)*. Date, porrigite manum, qui nondum estis obruti, iis qui perierunt ab ebrietate, qui sani estis laborantibus, qui sapitis furentibus, qui statis iis qui circumaguntur: nemo, obsecro, quidquam praeferat saluti amici: et objurgatio et reprehensio unum solum spectet, nempe ejus utilitatem. Quando febris invasit, etiam servi imperium obtinent in dominos. Nam quando illa quidem urget animam conturbans, adest autem agmen Mancipiorum, nullus legem agnoscit dominicam in damno domini. Nos, quaeso, convertamus: bella quotidiana, submersiones, innumerabiles circumcirca interitus, et ira Dei nos undique circumdat. Nos autem sumus omnes tam securi, et tam metu vacui, quam si Deo placeremus: omnes manus paramus ad plura habenda per avaritiam, nemo ad opem ferendam; omnes ad rapinam, nemo ad defensionem: unusquisque studium suum ponit quomodo facultates suas reddat ampliores, nemo quomodo opem ferat egeno: unusquisque est valde sollicitus quomodo suis addat pecuniis, nemo quomodo suam servet animam: unus omnes tenet metus, Ne simus, inquit, pauperes; ne autem in gehennam incidamus, nemo angitur et horrescit. Haec digna sunt lamentationibus, haec accusatione, haec reprehensione. Sed haec nolebam dicere, verum dolor me cogit: ignoscite; cogit me luctus multa dicere quae nolebam. Video graves minas, calamitatem cui afferri non potest consolatio, majora nos occuparunt mala quam ut possit inveniri solatium; perimus. *Quis dabit capiti meo aquam, et oculis meis fontem lacrymarum (Jer. 9. 1)*, ut lamenter? Fleamus, o dilecti, fleamus, ingemiscamus. Sunt fortasse quidem qui dicunt: Nihil aliud nobis dicit quam lamentationes, nihil aliud quam fletus. Nollem, **credite**, nollem, sed laudes persequi et encomia; nunc autem est horum tempus. Non est grave, o dilecti, lamentari, sed facere quae sunt digna lamentationibus: non est aversandum deflare, sed ea agere quae sunt digna fletibus. Ne puniaris, et non lugeo; ne moriaris, et non defico. Sed si corpus quidem jacet mortuum, omnes hortaris ut commiserentur, et eos qui non lugent vocas immisericordes: pereunte autem anima jubes non lugere? Sed non possum esse pater si non fleam: pater sum amans et benevolus. Audite quodomo clamat Paulus, *Filioli, ques iterum parturio (Gal. 4. 19)*. Quenam mater parturiens aequae acerbis voces mittit atque ille? Utinam liceret videre ipsum ardorem mentis, et videres quod magis uror quam quaevis mulier, et quaevis puella quae immaturam passa est viduitatem. Non ita luget illa suum maritum, neque pater filium, ut ego hanc quae est apud nos multitudinem. Nec nullum video profectum, vertuntur omnia in calumnias et criminationes: nullus suum ducit esse officium ut Deo placeat; sed de hoc, inquit, et de illo male dicamus: ille est indignus qui sit clericus, hic turpiter vivit et inhoneste. Cum deberemus mala nostra lugere, alios judicamus, cum nec quando mundi sumus a peccatis deberemus hoc facere. *Quis enim te discernit? inquit: quid habes quod non accepisti? si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis (1. Cor. 4. 7)?* Tu autem quid judicas fratrem tuum, cum ipse sis plenus malis innumerabilibus? Quando dixeris, Ille est malus et perniciosus et sceleratus, de te cogita, et tua diligenter inquire et examina, et te poenitebit eorum quae dixisti. Non est enim, non est ulla talis adhortatio, qualis est peccatorum recordatio. Si haec duo apud nos versemus, poterimus consequi bona promissa, poterimus nos emundare et abstergere: solum id nobis veniat in mentem, et de hac re simus solliciti, o dilecti. Hic doleamus animo, ne illic doleamus supplicio, sed bonis fruamur aeternis, ubi fugit dolor,

Commented [c199]: col.166

luctus et gemitus, ut bona consequamur aeterna quae mentem exsuperant humanum, in Christo Jesu Domino nostro: ipsi sit gloria in saecula saeculorum. Amen.

HOMILIA XXIV (col.165-72)

CAP. 11. v. 13. *Juxta fidem defuncti sunt omnes isti non acceptis repromissionibus, sed a longe eas aspicientes et salutantes, et confitentes quod peregrini sunt in hospites super terram.* 14. *Qui enim haec dicunt, significant se patriam inquirere.* 15. *Et si quidem ipsius meminissent de qua exierunt, habebant utique tempus revertendi:* 16. *nunc autem meliorem appetunt, id est caelestem. Ideo non confunditur Deus vocari Deus eorum: paravit enim illis civitatem.*

Commented [c200]: Col.165

1. Prima est virtus, atque adeo universa virtus, esse in hoc mundo hospitem et peregrinum, et **cum** iis quae hic sunt rebus et negotiis nihil habere commune, sed ab eis pendere tamquam ab externis, sicut beati illi discipuli de quibus dicit: *Circuierant in melotis, in pellibus caprinis, egentes, angustiat, afflict, quibus dignus non erat mundus* (Hebr. 11. 37). Atque illi quidem dicebant se esse hospites et peregrinos: Paulus autem dicit longe quid amplius, Non enim se esse dixit hospitem et peregrinum, sed mundo mortuum, et sibi mundum: *Mihi enim, inquit, mundus crucifixus est, et ego mundo* (Gal. 6. 14). Sed nos hic omnia gerimus tamquam cives, et plane viventes ut cives: et quod justi erant mundo, nempe hospites et mortui, nos hoc sumus caelo: quod autem erant illi caelo viventes et ibi rationem **vivendi** instituentes, hoc nos sumus mundo. Propterea mortui sumus, quia eam vere quae est vitam abnegavimus, et hanc temporalem elegimus: propterea Deum irritavimus, quod cum nobis esset propositum frui iis quae sunt in caelis, ne ab iis quidem quae sunt in terra volumus discedere; sed non secus ac quidam vermes a terra in terram, et rursus ab hac in illam circumagimur; et plane ne parum quidem volumus emergere, neque nos a rebus humanis abducere, sed veluti a quodam veterno et somno et ebrietate obruti, obstupescimus visa apprehendentes. Et sicut ii qui suavi tenentur somno, non solum noctu, sed etiam cum ipsum mane advenerit, et clarus fuerit dies, jacent in lecto; nec eos pudet indulgere voluptati, et tempus operandi et studendi facere tempus somni et inertiae ac hebetudinis: ita nos quoque die appropinquante, nocte procedente, imo vero die (*Operamini enim, inquit, dum est dies* [Joan. 9. 4]), omnia facimus quae sunt noctis, dormientes, somnia videntes, visis delicias; et clausi nobis sunt oculi mentis et corporis, perperam loquimur et temere garrimus, et si quis profundam nobis plagam inflixerit, ne sentimus quidem, etiamsi nostras omnes diripuerit facultates, etiamsi ipsam domum exusserit: imo vero ne exspectamus quidem ut alii hoc faciant, sed ipsi hoc facimus, nos quotidie pungentes et ferientes, turpiter et indecore jacentes, et nudati omni bona existimatione, et turpia nostra opera neque ipsi tegentes, neque aliis hoc facere permittentes; sed in media turpitudine et iis qui vident, et iis qui accedunt propositi ad risum et ad ludibria innumerabilia. Nescitis ipsos quoque malos irridere eos quorum sunt iidem mores, et eos damnare? Nam quoniam Deus indidit nobis iudicium, quod labefactari et numquam corrumpi potest, etiamsi ingressi fuerimus in ipsum vitii profundum: ideo et ipsi mali seipsos condemnant; et si quispiam eos id quod sunt vocaverit, eos pudet, aegre ferunt, et rem eam dicunt esse contumeliam. Ita, si non factis, verbis certe condemnant quae faciunt per conscientiam, imo vero etiam factis. Cum enim clanculum et in occulto faciunt, sententiae quam de re habent maximum proferunt indicium. Vitium enim est adeo manifestum, ut omnes ejus sint accusatores, etiam ii qui ipsum usurpant: tanta autem res est virtus, ut in admiratione habeatur etiam ab illis, qui eam non aemulantur. Nam et scortator laudabit temperantiam et continentiam,

Commented [c201]: col.166

Commented [c202]: col.167

et avarus condemnabit injustitiam; et iracundus admirabitur patientiam, et vituperabit simultatis vitium, et lascivus lasciviam. Quomodo ergo, inquit, haec usurpat? Ex multa socordia, cum tamen non esse bonum judicaverit: alioqui eum rei non pudeisset, neque negasset alio accusante. Multi etiam praeoccupati, cum dedecus non ferrent, se suffocarunt: tantum nobis inest honesti et decori testimonium, Ita quae bona sunt, ipso sole splendidiora, et quae sunt eis contraria, sunt omnium foedissima.

2. Hospites et peregrini erant sancti. Quomodo et qua ratione? ubi confitetur Abraham se esse hospitem et peregrinum? Fortasse quidem ipse quoque est confessus; palam id confessus est autem David, ut quis novit: audi illum dicentem: *Quoniam advena sum et peregrinus, sicut omnes patres mei* (Ps. 38. 13). Nam qui habitabant in tabernaculis, qui pecunia etiam emebant sepulcra, hospites utique et peregrini erant, ut qui ne haberent quidem ubi suos sepelirent. Quid ergo? dicebantne se esse hospites tantum in Palaestina? Nequaquam, sed in toto orbe; et merito. Nihil enim in eo videbant eorum quae volebant, sed externa omnia et aliena. Ipsi igitur volebant exercere virtutem; hic autem erat multum vitium, et apud eos erant res omnes externae et alienae. Nullum habebant amicum, nullum necessitudine conjunctum praeter paucos. Quomodo autem erant hospites? Eorum quae hic sunt nullam gerebant curam; idque ostendebant non verbis, sed rebus ipsis. Quomodo? Dixit Deus Abrahamo, Dimitte enam quae videtur patriam, et veni ad alienam (Gen. 12. 1); suorumque domesticorum non est amore impeditus, sed eo affectu eam dimisit ut si esset dimissurus alienam. Dixit ei, Offer mihi filium (Gen. 22. 2); et eum perinde obtulit atque si non haberet filium, et ac si natura non indutus esset, ita obtulit. Possidebat pecunias communes omnibus accedentibus, et rem nihili existimabat: primas cedebat aliis, in pericula se ipsum conjiciebat, patiebatur mala innumera: non aedificabat domos splendidas, neque indulgebat deliciis, neque curam, gerebat vestium neque aliarum saecularium rerum? Sed omnia gerebat quae pertinent ad eam quae illic est, civitatem. Hospitalitatem exercebat, dilectionem in fratrem, misericordiam, patientiam, pecuniae despicientiam et gloriae praesentis et aliorum omnium. Filius quoque ejus erat hujusmodi: cum agigaretur, bello impeteretur, cedebat et locum dabat, ut qui esset in aliena: hospites enim omnia patiuntur, veluti qui non sint in patria. Et cum auferretur uxor, hoc quoque ferebat tamquam peregrinus: quae superna autem sunt curabat omnia, modestiam ostendens, honestatemque et omnimodam temperantiam. Nam postquam procreavit filium, non habuit amplius consuetudinem cum uxore: et cum praeteriisset vigor juventutis, tunc eam duxit, ostendens se non hoc facere propter libidinem, sed ut Dei promissioni serviret. Quid vero Jacob? Annon quaerebat solum panem et vestem, quae plane sunt hospitum desideria qui ad extremam devenerunt paupertatem? annon pulsus et agitatus cedebat tamquam hospes? annon erat mercenarius? annon innumerabilia ubique patiebatur mala, ubique circumiens tamquam hospes? Haec autem patientes, ostendebant se aliam quaerere patriam. Papae, quanta differentia! illi quidem quotidie parturiebant, volentes hinc discedere, et redire ad suam patriam: nos autem contra, si febris irruerit, omnibus dimissis, tamquam parvuli infantes plorabundi mortem pertimescimus: et merito nobis hoc accidit. Nam quoniam non tamquam hospites hic degimus, et non tamquam ad patriam festinamus, sed tamquam euntes ad supplicium: propterea dolemus, quod rebus non ut oportuit usi **simus**, sed ordinem evertimus: propterea flemus, cum gaudere oporteret; propterea horremus sicut homicidae, sicut praedonum duces, sistendi iudicio, et quaecumque fecerunt animis reputantes, propterea timent et contremiscunt. Illi vero non erant ejusmodi, sed festinabant: Paulus autem etiam ingemuit: audi illum dicentem, *Et nos qui sumus in hoc tabernaculo, ingemiscimus gravati* (2. Cor. 5. 4). Talis erat Abraham, et qui cum illo erant: hospites, inquit, erant totius orbis terrae, et quaerebant patriam. Quenam autem ea est? an ea quam dimiserunt? Nequaquam: quid enim obstabat

Commented [c203]: col.168

Commented [c204]: col.169

quominus redirent si vellent, et essent cives? sed illam quaerebant quae est in caelis. Ita properabant hinc excedere, et sic Deo placebant: ideoque non erubescere vocari eorum Deus. Papae, quanta dignitas! acceptum illi fuit ut vocaretur eorum Deus. Quid dicis? vocatur Deus terrae et caeli, et tamquam magni aliquid posuisti quod non erubescat eorum Deus vocari? Magnum et revera magnum est hoc, et indicium multae beatitudinis. Quomodo? Quod vocatur quidem Deus caeli et terrae, sicut et gentium, quatenus ea creavit et est fabricatus; illorum autem sanctorum non ita, sed sicut aliquis, germanus amicus. Exemplo vobis hoc reddam perspicuum. Sicut in iis qui sunt in magnis aedibus, quando aliqui ex iis qui praesunt familiae sunt in magna existimatione, omnia administrant, et apud dominos magnam habent fiduciam, ab ipsis vocatur dominus: et multos inveneris sic appellari. Quid autem dico? sicut dici poterat Deus non gentium, sed totius orbis terrae, ita etiam dici poterat Deus Abraham. Sed nescitis quanta sit haec dignitas, quoniam nec eam assequimur. Sicut enim Deus nunc dicitur Dominus Christianorum omnium, et tamen hoc nomen nostram superat dignitatem: si autem vocatus fuerit unius Deus, cogita quanta sit magnitudo. Deus orbis terrae non erubescit vocari trium Deus; et merito: non enim orbis terrae, sed innumerabilium ejusmodi instar sunt sancti. *Melior est enim unus faciens voluntatem Domini, quam decies mille iniqui* (Eccli. 16. 3). Quod autem seipsos sic vocarent hospites est perpicuum. Sed esto, isti se sic vocabant hospites propter alienam terram; quid vero David, annon erat rex et propheta? annon in sua degebat patria? cur ergo dicit: *Hospes et peregrinus ego sum* (Psal. 38. 13)? Quomodo es hospes et peregrinus? *Sicut omnes*, inquit, *patres mei*. Vides quod illi quoque erant hospites? Habemus, inquit, patriam, sed non eam quae vere est patria. Quomodo autem es tu hospes? Terrae. Ergo illi quoque terrae: ut enim illi, sic iste, et vicissim.

3. Simus ergo nos quoque nunc hospites, ne erubescat Deus vocari noster Deus. Pudor est enim ipsi, quando vocatur malorum Deus, et verecundatur, sicut glorificatur, quando bonorum et proborum et virtutem colentium. Si enim nos recusamus vocari domini malorum servorum, et eos dimittimus; et si **quis** accedens dixerit, Hic vel ille mala facit innumerabilia, numquid est servus tuus? Statim dicimus, Nequaquam; probrum propulsantes: est enim servo ad dominum habitudo et relatio, et ignominia ab illo ad hanc transit: multo magis Deus. Sed illi erant adeo praeclari, et tanta pleni fiducia, ut non solum non erubesceret ab illis vocari, sed etiam de se diceret, *Ego sum Deus Abraham, Deus Isaac, et Deus Jacob* (Exod. 3. 6). Simus ergo nos quoque, o dilecti, hospites, ne Deum nostri pudeat, ne pudeat, inquam, et nos tradat gehennae. Tales erant illi qui dicebant, *Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus, et in nomine tuo multas virtutes fecimus* (Matth. 7. 22)? Sed vide quid illis dicat Christus: *Nescio vos*: quod quidem fecerint malorum servorum domini ad eos accurrentium, probrum volentes propulsare. *Nescio vos*, inquit. Quomodo ergo punis quos nescis? Nescio, aliter dixi: hoc est, vos nego et recuso. Sed absit ut nos audiamus hanc vocem exitiosam et tremendam. Nam si, qui daemones ejiciebant et prophetias proferebant, abnegati sunt, quoniam vitam non habebant verbis convenientem, quanto magis nos? Et quomodo, inquit, fieri potest ut qui prophetias exhibuerunt, et signa fecerunt, et daemonia ejecerunt, sint negati? Est verisimile eos postea fuisse mutatos et evasisse malos: unde nec prior virtus illis quidquam profuit. Non solum enim exordia oportet habere praeclara, sed finem etiam praeclariorem. Nam dic mihi, annon orator stupet ea facere praeclara quae sunt in fine orationis, ut cum plausu recedat? nonne qui urbem administrat, de splendido administrationis exitu curam gerit? Athleta si non certamina ostendat praeclariora, et ad finem usque vincat, si, omnibus victis, fuerit victus ab ultimo, annon omnia sunt ei inutilia? gubernator si totum mare transmiserit, nave in portu fracta, nonne totum priorem laborem amisit? Quid vero medicus? si aegrotum a morbo liberato, cum eum perfecte sit liberaturus, tunc interitum

Commented [c205]: col.170

afferat, annon totum perdidit? Ita enim in virtute, quicumque non initio consequentem finem imposuerunt consonantemque et congruentem, plane perierunt. Tales sunt qui ab ipsis quidem carceribus praeclari superbique et elati prosilierunt, postea autem dissoluti ignavique et remissi fuerunt: quamobrem et praemio sunt privati, et a Domino non sunt agniti.

Contra avaros et pecuniae cupidos. – Haec audiamus qui amore capti sumus pecuniae; ea est enim maxima injustitia: *Nam radix omnium malorum est amor pecuniae* (1. Tim. 6. 10). Audiamus qui quas habemus facultates, ampliores volumus efficere; audiamus, et tandem cessemus a plura habendi cupiditate, ne ea quae illi audiamus. Nunc haec audiamus et caveamus, ne tunc audiamus: nunc cum timore audiamus, ne tunc ea audiamus cum supplicio: *Discedite a me, numquam novi vos* (Matth. 7. 23), ne tunc quidem quando prophetias exhibebatis, et daemones expellebatis. Versimile est eum hic aliquid quoque aliud subindicare, nempe quod tunc etiam improbe vitam ducebant: initio autem etiam per indignos operabatur gratia. Nam si operata est per Balaam, multo magis per indignos, propter eos qui erant lucrifacturi. Si autem et signa et prodigia non potuerunt liberare a supplicio: multo magis, etiamsi quis sit in dignitate sacerdotati, etiamsi ad summam honorem pervenerit, etiamsi ad manuum impositionem operata sit gratia, et ad alia omnia propter eos qui egent defensione et patrocinio, ipse quoque audiet: Numquam te novi, ne tunc quidem, quando in te operata est gratia. Papae, quanta est illic vitae mundaе inquisitio! quomodo ipsa per se sufficit ad nos in regnum adducendos? si absit autem virum prodit, etiamsi possit ostendere mille signa et prodigia. Nihil enim Deum tanta afficit laetitia, quanta vitae bona institutio. *Si diligitis me*, inquit, non dixit, Signa facite, sed quid? *mandata mea servate* (Joan. 14. 15). Et rursus: *Amicos vos dico*, non quando daemonia ejeceritis, sed, *si sermones meos servaveritis* (Joan. 15. 10. 15). Nam illa quidem sunt doni Dei; haec autem post donum Dei sunt etiam nostri studii et diligentiae. Studeamus esse amici Dei, et ne maneamus inimici. Haec semper dicimus, horum semper admonemus et nosipsos et vos; sed nihil amplius efficimus, et ideo timeo. Et vellem quidem siluisse, ne vobis augeam periculum: nam saepe audientem nec sic quidem facere, hoc est Dominum irritare: sed ipse quoque timeo aliud periculum silentii, si taciturus sim, cum verbi ministerium sit mihi commissum. Quid ergo faciemus ut salvi simus? Incipiamus ex virtute vivere, dum tempus habemus: virtutes nobis distribuamus, sicut agriculturam agricolae: in hoc mense expugnemus maledictum, contumeliam, iram injustam, et nobis imponamus legem, et dicamus, Hodie hoc recte faciemus: et in alio mense nos ipsos doceamus patientiam, et in alio aliam virtutem, et cum ad hujus virtutis pervenerimus habitum, veniamus ad aliam, sicut in disciplinis ea quae sunt acquisita servant, et alia assumentes. Post illam veniamus ad contemptum pecuniae: primum manus contineamus ab avaritia et plura habendi cupiditate, et tunc faciamus eleemosynam: non omnia temere confundamus, iisdem manibus et rapientes et dantes eleemosynam: postea ad aliam virtutem, et ab illa ad aliam. *Turpitudine et stultiloquium et scurrilitas ne nominetur quidem apud vos* (Ephes. 5. 4). Haec interim recte geramus. Non opus est sumptu, non labore, non sudore: sufficit velle, et confecta sunt omnia. Non est opus magnam viam ingredi, neque immensum mare transmittere, sed studium adhibere et esse prompto et alacri animo, et linguae frenum imponere contra importunas contumelias. Iras, impuras libidines, delicias, sumptus nimios, pecuniae cupiditates, perjuriam et juramenta assidua a nostra expellamus anima. Si nos sic colamus, spinas quae prius erant evellentes, et semen caeleste injicientes, poterimus bona promissa consequi. Veniet enim agricola, et nos reponet in horreum, et bona omnia consequemur: quae detur nobis omnibus obtinere, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri una cum sancto Spiritu gloria, imperium, honor et adoratio, nunc et semper, et in saecula saeculorum. Amen.

Commented [c206]: col.171

Commented [c207]: col.172

HOMILIA XXV (col.171-8)

CAP. 11. v. 17. *Fide obtulit Abraham Isaac, cum tentaretur, et unigenitum filium offerebat, in quo susceperat repromissiones: 18. ad quem dictum est, in Isaac vocabitur tibi semen: 19. arbitrans quod et a mortuis suscitare potens est Deus: unde eum et in parabolam accepit.*

Commented [c208]: col.171

1. Revera magna res est fides Abrahae. Nam in Abele et Noe et Enoch solarum rationum erat pugna, et humanas rationes oportebat superare: hic autem non solum oportebat superare humanas rationes, sed etiam aliquid amplius ostendere: nam Dei dicta videbantur pugnare cum dictis Dei, et fides pugnabat cum fide, et jussio cum promissione: ut verbi gratia dixit: *Egredere de terra et de cognatione tua, et dabo tibi terram hanc* (Gen. 12. 1); et non dedit ei hereditatem in ea, ne passum quidem pedis. Vides quomodo quae facta sunt pugnabant cum promissione? Rursus dicit, *In Isaac vocabitur tibi semen* (Gen. 21. 12), et credidit: et rursus dicit, *Sacrifica mihi hunc, qui erat impleturus universum orbem terrae ex semine suo*. Vidisti pugnam jussorum et promissionis? Jussit contraria promissis; et neque sic caligavit justus, neque dixit se esse deceptum. Nam vos quidem, inquit, non poteritis hoc dicere quod pollicitus sit requiem, et dederit afflictionem; **hic** enim facit ea quae est pollicitus. Quomodo? *In mundo*, inquit, *afflictionem habebitis* (Joan. 16. 33). *Qui non acceperit crucem suam, et me fuerit sequutus, non est me dignus* (Matth. 10. 38). *Qui non odit animam suam, non inveniet eam*; et, *Qui non renuntiat omnibus bonis suis, et me sequitur, non est me dignus* (Luc. 14. 26. et 33); et rursus: *Ante reges et praesides ducemini propter me*; et rursus, *Inimici hominis domestici ejus* (Matth. 10. 18 et 36). Et afflictio hic est, quies autem et remissio illic est, nempe in vita futura. In Abraham autem contra: jubebatur facere contraria promissionibus, et ne sic quidem turbatus est neque caligavit, neque existimavit se esse deceptum: vos autem nihil sustinetis quod sit extra promissionem, et turbamini. Ille audivit contraria promissis ab eo ipso qui erat pollicitus, et non turbabatur, sed ea faciebat tamquam convenientia: erant enim convenientia: contraria quidem humanis rationibus, convenientia autem ex fide, et quomodo, ipse Apostolus nos docuit, dicens: *Arbitrans quod et a mortuis suscitare potens est Deus*. Id est: Ex eadem, inquit, fide qua credidit quod donaturus esset filium qui non erat, ex eadem etiam mortuum suscitaturum esse, et persuasum habuit quod mactatum erat suscitaturus. Erat enim aequum dubium, humana, inquam, **ratione**, et ex matrice emortua senioque confecta et ad liberorum procreationem jam plane inutili dare filium, et suscitare occisum: attamen id persuasum habuit; nam quae praecesserat fides ad futura credenda viam parabat. Alioquin autem videbat ille bona priora, molesta autem posteriora et in senectute. Vos autem, inquit, contra: molesta habetis prima; quae autem bona sunt, ultima. Hoc ad eos, qui audent dicere: Post mortem promisit nobis bona; nos fortasse decepit. Ostendit quod etiam ex mortuis suscitare potens est Deus: si autem ex mortuis suscitare potest Deus, omnino reddet omnia. Si autem Abraham ante tot annos credidit quod Deus sit potens suscitare ex mortuis: multo magis nos id debemus credere. Vides quod, sicut prius dixi, mors nondum intravit, et eos statim traxit in spem resurrectionis, et ad tam certam deduxit persuasionem, ut etiam jussi suos mactare filios, ex quibus exspectabant se impleturos orbem terrae, ad id faciendum parati essent? Aliud quoque hic ostendit per hoc qui dixit, *Tentavit Deus Abraham*. Quid vero? nesciebatne. Deus eum esse virum fortem et probum? Sciebat certe. Cur ergo eum tentabat, si sciebat? Non ut ipse disceret, sed ut aliis ostenderet, et omnibus manifestam ejus redderet magni animi virtutem. Et hic etiam ostendit causam tentationum, ne existimarent se tamquam a Deo derelictos haec pati. Nam hic quidem etiam necesse est tentari, quod multi sint qui persequuntur et qui insidiantur: illic autem quae erat ei necessitas eas quae non erant

Commented [c209]: col.172

Commented [c210]: col.173

excogitare tentationes? Atque perspicuum quidem est, quod haec tentatio fiebat eo iubente. Et aliae quidem fiebant eo permittente, haec autem etiam iubente. Si ergo adeo probatos efficiunt tentationes, ut etiamsi non sit causa, Deus suos exerceat athletas multo magis nos omnia oportet ferre fortiter. Cum magna autem emphasi hic dixit, *Fide obtulit Isaac, cum tentaretur*: nulla enim erat alia offerendi causa quam haec. Deinde sententiam persequitur. Non poterat, inquit, quispiam dicere quod alium haberet filium, et exspectaret fore ut ex illo impleretur promissio, et ideo confidenter eum obtulerit. *Et unigenitum*, inquit, *filium offerebat, qui susceperat promissiones*. Quid dicis unigenitum? quid vero, Ismael undenam erat? Unigenitum dico, inquit, quod attinet ad rationem promissionis: propterea enim cum dixisset, *Unigenitum*, addidit, ut ostendat quod propter hunc dicat: *Ad quem dictum est: In Isaac vocabitur tibi semen*, hoc est, ex ipso. Vides quomodo admiretur quod factum est a patriarcha? *In Isaac*, audivit, *vocabitur tibi semen*, et offerebat filium hostiam. Deinde ne existimaret quispiam, quod cum desperasset hoc facit, et per hoc jussum illam ejecit fidem, sed disceret quod revera hoc quoque sit fidei, dicit quod illam quoque habebat fidem, quamquam cum hac videretur pugnare; sed non pugnabat: non enim humanis rationibus metiebatur Dei virtutem, sed omnia permittebat fidei. Unde non est veritus dicere, quod etiam ex mortuis suscitare potens est Deus. Unde eum et in parabolam accepit, hoc est, in exemplo: in *ariete*, inquit. Quomodo? Ariete enim, inquit, maetato, hic fuit salvus. Quamobrem accepit eum per arietem, ut qui hunc pro illo mactaverit. Haec autem erant quidam typi: hic enim est Filius Dei mactatus. Mihi autem considera quanta sit benignitas. Nam quoniam hominibus quaedam magna erat danda gratia, volens id non facere ex gratia, sed tamquam debitor, efficit primum ut homo det suum filium pro placito Dei, ut nihil videretur magnum facere dans Filium suum, siquidem ante eum homo hoc fecit, ne existimaretur hoc facere ex gratia solum, sed etiam ex debito. Nam quos diligimus, hoc quoque volumus eis donare, ut videamur ab iis prius consequi aliquid exiguum, sic eis totum dare; et magis gloriemur quod acceperimus, quam quod dederimus; et non dicimus, Hoc ei dedimus, sed, Hoc ab ipso accepimus. *Unde et eum*, inquit, *accepit in parabola*, hoc est, tamquam in aenigmate: erat enim aries veluti parabola aut similitudo Isaac: aut veluti in typo ac figura. Nam quoniam voluntate animi perfectum fuerat sacrificium et occisus Isaac, propterea eum donat patriarchae.

2. Vides hoc nunc quoque ostendi, quod semper dico? Cum enim mentem nostram exhibuerimus perfectam, et ostenderimus nos res terrenas despiciere, tunc quoque nobis donat res terrenas, et non ante, ne acceptum donum nos terrenis alligatos magis adhuc alliget. Solve te, inquit, primum a servitute, et tunc accipe, ut non amplius accipias tamquam servus, sed tamquam dominus: despice divitias, et eris dives; despice gloriam, et eris gloriosus; despice ultionem inimicorum, et tunc eam assequeris; despice quietem et remissionem, et tunc eam accipies: ut cum acceperis, non tamquam vinctus eam accipias, neque tamquam servus, sed tamquam liber. Sicut enim in parvis pueris, quando puer quidem desiderat ludicra puerilia, propere admodum ea occultamus ut globum et caetera huiusmodi, ne impediatur a necessariis: quando autem ea despicit, et non amplius ea desiderat, ipsi ea secure impertimur, ut qui sciamus inde nullam deinceps ei esse noxam, cum illud desiderium non amplius possit eum abducere a necessariis: ita Deus quoque cum viderit nos non amplius cupere quae hic sunt, tunc sinit nos eis uti: ea enim habemus tamquam liberi et viri, non tamquam pueri. Nam quod, si contempseris ultionem sumere de inimicis, tunc assequeris, audi quid dicat: *Si esurit tuus inimicus, ciba illum: si sitit, da ei potum*; et subjunxit, *Hoc enim faciens, congeres carbones super caput ejus (Rom. 12. 20)*. Et rursus quod, si despexeris divitias, tunc eas assequeris, audi Christum dicentem: *Omnis qui reliquerit patrem, aut matrem, aut domum, aut fratres, centuplum accipiet, et vitam aeternam possidebit (Matth. 19. 20)*. Et quod, si despexeris gloriam, tunc eam assequeris, audi ipsum

Commented [c211]: col.174

rursus Christum dicentem, *Qui vult inter vos esse primus, sit vester minister*; et rursus, *Qui se humiliaverit, exaltabitur* (Matth. 20. 26 et 23. 12). Quid dicis? si do potum inimico, tunc cum punio? si facultates **dimiserō**, tunc ero excelsus? Si me humiliavero, tunc exaltabor? Maxime, inquit: ea est enim mea potentia, ut contraria praebeam per contraria: sum locuples et ad res agendas solers: ne timeas: voluntatem meam sequitur rerum natura, non ego sequor naturam: ego omnia operor, non ab illis agor: quamobrem ego eas possum transmutare et transformare. Et quid miraris, si in his fit tale? hoc ipsum enim inuenies etiam in aliis omnibus.

Commented [c212]: col.175

Qui contumelia afficit, ipse contumelia afficitur. – Si injuriam facias, affectus es injuria: si facta est est tibi injuria, tunc non es injuria affectus: si ultus fueris, tunc non est ultus, sed teipsum es ultus. *Qui enim, inquit, diligit iniquitatem, odit animam suam* (Prov. 29. 24). Vides quod non injuria afficis, sed injuria affectus es? Propterea dicit etiam Paulus: *Quare non magis injuriam accipitis* (1. Cor. 6. 7)? Vidisti quod hoc non sit injuria affici? Quando contumelia affeceris, tunc affectus es contumelia. Et hoc ex parte sciunt multi: ut quando dicunt inter se: Hinc discedamus, ne teipsum afficias contumelia. Quamobrem? Quoniam multum interest inter te, et illum: nam quantiscumque affeceris contumeliis, ille gloriam existimat. Hoc in omnibus cogitemus, et contumeliis evadimus superiores. Quomodo? Ego dico: Si est nobis pugna adversus eum ipsum qui est indutus purpura, cum contumelia eum afficimus, existimamus nos ipsos injuria afficere: nam ideo digni sumus qui probro afficiamur. Quid dicis, quaeso? cum sis civis caelorum, et supernam habeas philosophiam, cum eo qui res terrenas mente agitat, probris teipsum appetis? Nam etiamsi pecunias possideat innumerabiles, et sit in principatu et potestate, nondum tamen scit bonum tuum. Noli teipsum contumelia afficere, illum afficiens contumelia: tibi parce, non illi: teipsum honora, non illum. Annon est hujusmodi proverbium: Qui honorat, seipsum honorat. Et merito: non enim illum honorat, sed seipsum. Audi quemdam sapientem dicentem: *Fac animae tuae honorem juxta ejus dignitatem* (Eccli. 10. 31). Quid est, *juxta ejus dignitatem*? Si per avaritiam fraudavit, tu ne fraudes; si affecit contumelia, ne contumelia afficias. Dic mihi, quaeso, si quis pauper lutum jacens e tua aula acciperet, num propterea eum vocares in judicium? Nequaquam. Quaere? Ne te contumelia afficias, ne te omnes condemnent. Hoc nunc quoque fit: dives enim est pauper, et quo est ditior, eo magis vera laborat paupertate. Lutum est aurum, in aula jacens, non domi tuae situm: caelum enim est domus tua. Si propterea ergo litem moveas et judicio contendas, annon te condemnabunt superni cives? annon ejicient te e sua patria, qui es adeo humilis, adeo vilis et abjectus, ut pro modico luto velis pugnare? Nam si mundus esset tuus, deinde sumpsisset aliquis eum, converti magis oportet.

3. Nescis quod si decies posueris orbem terrae, et centies et decies millies, et bis tantum, ne est quidem ad minimam partem bonorum quae sunt in caelis? Qui ergo ea quae hic sunt miratur, illa afficit **contumelia** siquidem haec digna existimat in quae studium conferat, quae ab illis tanto distant intervallo: imo vero nec poterit quidem illa admirari: quomodo enim, cum ad haec obstupescens inhies? Dissecemus vel sero tandem, quaeso, funes et laqueos: haec enim sunt res terrena. Quamdiu incurvabimur deorsum? quamdiu nos alter alteri insidiabimur, sicut ferae et sicut pisces? Imo vero ferae non parant sibi invicem insidias, sed iis quae sunt diversi generis: utputa, ursus ursum non confestim interimit, neque serpens de medio tollit serpentem, ut qui revereatur cognitionem: tu autem eum qui est ejusdem generis et cum quo jura habes innumerabilia, cognitionem, rationem, Dei cognitionem, vim naturae et alia innumera, et qui est ejusdem naturae particeps, perimis, et in mala injicis innumerabilia. Quid tum enim, si gladium non adigis, neque in collum dexteram immergis? alia facis hoc graviora, in perpetuas injiciens molestias. Nam si hoc fecisses, liberasses eum a sollicitudine: nunc autem injicis in famem, servitutem, aegritudines et multa peccata. Haec dico, et non cessabo dicere, non vos incitans ad

Commented [c213]: col.176

caedem faciendam, neque adhortans ut ad malum illo minus veniatis, sed ne confidatis tamquam poenas non sitis daturi: nam *Qui victum adimit proximo et panem, occidit eum* (Eccli. 34. 24). Contineamus tandem apud nos manus, quaeso; imo vero non contineamus, sed eas recte extendamus, non ad plura acquirenda per avaritiam, sed ad eleemosynam: ne habeamus manum infructuosam, nec aridam: nam quae non facit quidem eleemosynam, est arida: quae autem etiam plura acquirit per avaritiam, est execranda et impura. Nemo comedat cum ejusmodi manibus; est enim contumelia eorum qui sunt vocati. Nam, dic quaeso, si quis cum nos curasset accumbere super tapetes et molle stragulum et auro intextas vestes lineas in domo magna et splendida, magnamque et multam famulorum adstare jussisset multitudinem, deinde mensam parasset ex auro et argento, et multis impleret lautisque et sumptuosis omne genus cibis, nos cogeret comedere: si solum ferremus eum coeno manus ungentem et stercore humano, et ita simul accumbentem; hancne poenam sustineret quispiam, et non hanc rem duceret esse contumeliam? Duceret sane, opinor, et statim resiliret. Nunc autem non vides manus vero coeno oppletas, atque adeo ipsos etiam cibos, et non resiliis, non reprehendis; sed si sit quidem in potestate et auctoritate, rem magnam esse statuis, et tuam perdis animam, vescens talibus. Quovis enim coeno pejor est avaritia; animam enim inquinat, non corpus, et efficit ut difficiliter possit elui. Tu ergo videns hoc coeno quidem illitum eum qui accumbit, et manus et oculos, domum quoque et mensam eo repletam (stercoribus enim, et si quid est his immundius, sunt illi cibi spurciores et obscoeniores), ita afficeris quasi honoratus, et tamquam futurus in deliciis? et nec Paulum quidem vereris, qui ad mensam Graecorum, si velimus, citra impedimentum nobis permittit accedere, ad avarorum autem et eorum qui damnis **ditantur** alienis, ne volentes quidem sinit. Nam ait, *Si is qui frater nominatur inter vos, est fornicator*; fratrem hic dicens absolute quemvis fidelem, non eum qui est monachus. Nam quid est quod facit fraternitatem? lavacrum regenerationis, posse Deum Patrem vocare. Quamobrem catechumenus etiamsi sit monachus, non est frater: fidelis autem, etiamsi mundanus sit, seu saecularis, est frater. *Si quis*, inquit, *frater nominatur* (1. Cor. 5. 11). Nam nec ullum quidem tunc erat monachi vestigium, sed mundanis seu saecularibus haec omnia dicebat hic beatus. *Si is*, inquit, *qui frater nominetur, sit fornicator, aut avarus, aut ebriosus, cum hujusmodi nec cibum sumere*. Sed non ita agit cum gentilibus, sed quid? *Si quis vocat vos infidelium, et vultis ire, omne quod vobis apponitur comedite* (1. Cor. 10. 27). *Si quis autem*, inquit, *frater nominatur, et sit ebriosus*.

Commented [c214]: col.177

4. Papae quam exacte loquitur et accurate! nos autem non solum non fugimus ebriosos, sed etiam eos adimus, eorum quae ab ipsis apponuntur futuri participes. Propterea omnia susque deque sunt agitata, omnia sunt confusa, eversa et perdita. Nam dic mihi, si quis eorum qui sunt hujusmodi te invitavit ad convivium, te qui existimaris pauper villisque et abjectus, deinde a te audierit: Quoniam quae apponuntur parta sunt ex avaritia, non patiar meam polluere animam: annon fuerit reveritus, annon pudore affectus? Hoc solum sufficeret ad corrigendum, et efficiendum ut se quidem miserum duceret propter **divitias**, te autem admiraretur propter paupertatem, si se videret a te tanto studio despici. Sed facti sumus, nescio unde, servi hominum, cum Paulus susque deque clamet: *Nolite fieri servi hominum* (1. Cor. 7. 23). Unde facti sumus servi hominum? Quia facti sumus servi ventris et pecuniae et gloriae et aliorum omnium: prodidimus libertatem qua nos donavit Christus. Quid ergo manet eum qui factus est servus, dic mihi? Audi Christum dicentem: *Servus non manet in domo in aeternum* (Joan. 8. 35). Habes absolutam sententiam, quod numquam in regnum ingreditur: hoc enim est domus. Nam *In domo*, inquit, *Patris mei mansiones multae sunt* (Joan. 14. 2). Servus ergo non manet in domo in aeternum: servum dicit peccati: qui autem in domo non manet in aeternum, in gehenna manet in aeternum, nullam habens consolationem. Sed enim res ad eam redierunt improbitatem et vitium,

Commented [c215]: col.178

ut etiam ex ipsis faciant eleemosynas, et multos accipiant. Propterea amputata est nostra libertas, et non possumus aliquem increpare. Sed nunc de caetero fugiamus noxam quae inde oritur: et vos qui hoc lutum volvitis, cessate ab hac pernicie, et cohibete vestrum appetitum ab hujusmodi conviviis, si aliquo modo possimus saltem nunc Deum placare, et bona consequi promissa: quae detur omnibus assequi, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri una cum sancto Spiritu gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in saecula saeculorum. Amen.

HOMILIA XXVI (col.177-84)

CAP. 11. v. 20. *Fide et de futuris benedixit Isaac Jacob et Esau.* 21. *Fide Jacob moriens singulos filiorum Joseph benedixit, et adoravit fastigium virgae ejus.* 22. *Fide Joseph moriens de profectione filiorum Israel memoratus est, et de ossibus suis mandavit.*

Commented [c216]: col.177

1. Multi, inquit, prophetae et justii cupierunt videre quae videtis, et non viderunt; et audire quae auditis et non audierunt (Matth. 13. 17). Numquid omnia futura noverunt justii? Maxime. Nam si ideo non revelabatur Filius propter imbecillitatem eorum qui non poterant ipsum suscipere, iis, qui virtute resplendebant, merito revelabatur. Hoc nunc etiam dicit Paulus, quod sciebant futura, nempe Christi resurrectionem. Vel igitur hoc dicit; vel illud, *Fide de futuris*, dicitur non de futuro saeculo, sed de iis quae hic postea sunt futura. Si hoc non esset, quomodo homo sedens in terra peregrina tales daret benedictiones? quomodo obtinuisset benedictionem, et eam non accepit? Vides quod idem dicendum in Joseph quod dixi in Abrahamo, quod non usus sit benedictione, sed benedictiones exierunt ad posteros; ipse autem futura est assequutus? invenimus enim fratrem iis magis potitum. Nam ipse quidem in servitute et in vita mercenaria et in periculis et in insidiis et in deceptionibus et in timoribus toto tempore est versatus; et a Pharaone interrogatus dicit, *Pauci*, inquit, *et mali fuerunt dies mihi* (Gen. 47. 9): ille vero in securitate vixit et magna auctoritate, et postea fuit ei terribilis. Ubi ergo evenerunt benedictiones nisi in futuro? Vides quod ab initio rebus praesentibus potiti sunt mali; justii autem contra, non tamen omnes. Ecce enim Abraham erat justus, et praesentium rerum copiam habuit, sed cum afflictione et tentationibus: etenim solae erant divitiae; alioquin erant ejus omnia plena afflictionibus. Neque enim fieri potest ut non affligatur justus, etiamsi sit dives: nam quando vult in rebus suis laedi, injuria affici et alia pati, necesse est ut affligatur. Quamobrem etiamsi fruatur divitiis, fruitur non absque molestia. Quare? Quoniam est in afflictione et dolere. Si autem justii tunc erant in afflictione, multo magis nunc. *Fide et de futuris*, inquit, *benedixit Isaac Jacob et Esau*. Atqui Esau erat major natu; sed propter virtutem praeponit Jacob. Vides quanta esset fides? Undenam pollicebatur filiis tam multa bona, nisi eo quod omnino Deo crederet? *Fide Jacob moriens singulos filiorum Joseph benedixit*. Hic ponendae sunt totae benedictiones, ut et fides et prophetia ejus sit manifesta. *Et adoravit*, inquit, *fastigium virgae ejus*. Hic ostendit quod non solum dixerit, sed etiam adeo confideret futuris, ut etiam re ipsa ostenderet. Nam quoniam surrecturus erat rex alius ex Ephraim, propterea, inquit: *Et adoravit fastigium virgae ejus*. Hoc est, etiamsi esset senex jam, adorabat Joseph, significans **totius** populi adorationem ei futuram. Et hoc quidem jam evenit, quando eum adorarunt fratres ejus; postea autem erat etiam eventurum per decem tribus. Vides quomodo praedixit ea quae postea erant futura? vides quantam haberent fidem? quomodo crederent de futuris? Nam alia quidem quae sunt hic praesentia, sunt exempla male patiendi et nullius boni fruendi, ut accidit in Abrahamo et in Abele: alia autem sunt exempla fidei, ut in Noe, quod sit Deus, quod sit remuneratio. Nam hoc nomen *fides* varie

Commented [c217]: col.178

Commented [c218]: col.179

accipitur, et modo hoc modo illud significat: hic autem indicat, quod sit remuneratio, quod non in iisdem eadem maneat, et quod certandum sit ante praemia. Quae autem in Joseph evenerunt, sunt solius fidei: quod promiserat Abrahamo, quod fuerat pollicitus, *Tibi dabo et semini tuo terram hanc*, audivit Joseph: et cum esset in terra aliena, necdum videret evenisse praedictionem, ne sic quidem despondit animum, sed ita credidit, ut etiam diceret de exitu, et de suis mandaret ossibus. Non ergo ipse solus credidit, sed etiam alios induxit ad fidem. Ideo etiam mandavit ut semper exitum in animo versentur; non autem de ossibus mandasset nisi de futuro reditu firmam persuasionem, habuisset. Quamobrem cum dicunt aliqui: Ecce etiam justii curam gesserunt, alioquin autem minime: sciebat enim quod *Domini est terra et plenitudo ejus* (Ps. 23. 1). Non hoc ergo ignoravit qui in tanta vixit philosophia, qui toto tempore vixit in Aegypto. Atqui licebat ei, si vellet, reverti, licebat non lugere, nec aegre ferre et plangere. Sed et cum patrem illuc reduxisset, cur ossa quoque sua illinc abduci jussit? annon scilicet propterea?

2. *Petri, Pauli, Joannis et Thomae manifesta sunt sepulcra*. – Quid vero, dic mihi quaeso, ipsius Moysis ossa annon sita sunt in terra aliena? Aaronis autem, Danielis, Jeremiae, et apostolorum multorum, ne scimus quidem ubi sita sint. Nam Petri quidem et Pauli et Joannis et Thomae nota sunt sepulcra; aliorum autem, cum sint tam multi, nusquam sunt nota. De eo ergo ne plangamus, neque adeo pusillo et abjecto simus animo: nam ubicumque fuerimus sepulti, *Domini est terra, et plenitudo ejus*. Plane fit quod fieri oportet: lugere autem et plangere et deflere eos qui excesserunt, ex pusillo et abjecto oritur animo. 23. *Fide Moyses natus occultatus est tribus mensibus a parentibus suis*. Vides quod hic sperabant quae post mortem erant futura, impleri in terra? Et multa evenerunt post mortem eorum. Hoc ad id quod quidam dicunt. Haec post mortem illis fiebant, quae non sunt assequuti viventes, neque credebant futura post mortem. Et non dixit Joseph: Mihi viventi non dedit terram, neque patri meo, neque avo meo, cujus etiam oportebat revereri virtutem: hos autem sceleratos iis dignabitur quibus illos non est dignatus? Nihil horum dixit, sed fide omnia vicit et superavit. Dixit de Abele, de Noe, de Abrahamo, de Isaac, de Jacob, de Joseph, qui sunt omnes gloria insignes et admirabiles. Rursus auget consolationem, rem deducens ad viles personas. Nam quod admirabiles quidem personae haec sint passae, et quod illis minores apparuerint, non est adeo grave: quod autem minores visi sint ignobilibus, hoc vero est grave. Et incipit a parentibus Moysis, qui minime erant insignes, et nihil tale habebant quale filius. Et ideo procedens quoque auget rei insolentiam recensens mulieres meretrices et viduas: *Fide enim, inquit, Rahab meretrix non periit cum incredulis, excipiens exploratores cum pace* (v. 31). Et non solum fidei, sed etiam infidelitatis ponit mercedem, ut in Noe. Interim autem necesse est dicere de parentibus Moysis. Omnes masculos Pharaon jussit interfici, et nullus effugit periculum. Unde ergo sperarunt ii fore ut servarent infantem? Ex fide. Ex qua fide? Viderunt, inquit, elegantem infantem. Ipse aspectus eos attraxit ad fidem. Ita statim ab initio et ab ipsis fasciis justo multa infusa erat gratia, non naturae sed Dei opera. Considera enim: statim natus pulcher apparuit, non deformis. Quid hoc effecit? Non natura, sed gratia Dei, quae et barbaram illam excitavit mulierem Aegyptiam et corroboravit, et eum accepit et assumpsit: quamquam fides in his non satis amplum habuit argumentum: quid enim ex visu credi poterat? sed vos, inquit, ex rebus creditis, etiam multa habentes fidei pignora: nam cum gaudio suscipere bonorum direptionem, et quaecumque sunt hujusmodi, fidei erat et tolerantiae. Sed quoniam isti quoque crediderunt, deinde pusillo et abjecto fuerunt animo, ostendit quod illorum quoque fides multum extendebatur: qualis fuit fides Abrahae, etiamsi res viderentur pugnare. *Et non timuerunt*, inquit, *regis edictum*. Atqui illud opere constitit; hoc autem erat plane nuda quaedam exspectatio. Et hoc quidem erat parentum: ipse vero Moyses nihil attulit. Deinde rursus eis conveniens affert exemplum, vel potius illo majus. Quale illud? 24. *Fide, inquit, Moyses*

Commented [c219]: col.180

grandis factus negavit se esse filium filiae Pharaonis, 25. Magis eligens affigi cum populo Dei, quam temporalem peccati habere jucunditatem; 26. majores divitias aestimans thesauro Aegyptiorum improprium Christi: aspiciebat enim in remunerationem. Tamquam si eis diceret: Nemo vestrum dimisit regiam, eamque praeclaram, neque ejusmodi thesauros, neque, cum liceret esse filium regis, hoc despexit, sicut fecit Moyses. Et quod non temere ac leviter dimiserit, significavit dicens: *Negavit*: hoc est, odit, aversatus est. Caelo enim proposito erat supervacaneum admirari regiam Aegypti.

3. Et vide quam admirabiliter hoc posuerit Paulus. Non dixit, Majores divitias aestimans thesauro Aegyptiorum caelum et quae sunt in caelis; sed quid? *Improprium Christi*. Nam propter Christum probis affici melius existimavit, quam esse in quiete et animi remissione: ita etiam hoc ipsum per se erat merces. *Magis eligens affigi cum populo Dei*. Nam vos quidem pro vobis patimini; ille autem pro aliis elegit, et libens ac volens seipsum coniecit in tam multa pericula, cum ei liceret et pie agere et frui bonis. *Quam temporalem*, inquit, *peccati habere voluptatem*. Peccatum dixit nolle cum aliis affligi: hoc inquit, peccatum existimavit. Si ergo ille peccatum existimavit non prompto et alacri animo cum aliis affligi, magnum ergo bonum est afflictio, in quam se coniecit e regia. Haec autem faciebat quaedam magna praevidens: ideo sic dixit, *Majores divitias aestimans thesauris Aegyptiorum improprium Christi*. Quid est, *Improprium Christi*? Hoc est, Opprobrium quod vos patimini, opprobrium quod Christus sustinuit: aut quod propter Christum sustinuit, quando propter petram probis afficiebatur, ex qua aquam eduxit. *Petra enim erat Christus* (1. Cor. 10. 4), inquit. Quomodo opprobrium Christi? Quia bonis paternis evertimur probis afficimur, male patimur ad Deum confugientes. Verisimile erat illum quoque probis affici quando audiit: *Num me vis interficere, sicut heri interfecisti Aegyptium* (Exod. 2. 14)? Hoc est improprium Christi, ad finem usque et ad extremum usque spiritum male pati: sicut probis afficiebatur et audiebat, *Si Filius Dei es* (Matth. 27.40), ab iis pro quibus in crucem agebatur, ab horum contribulibus. Hoc est improprium Christi, quando quispiam a suis, quando ab iis, quos beneficio afficit, probis afficitur. Ille enim ab eo patiebatur qui erat beneficio affectus. Hic eos excitavit, ostendens quod Christus quoque haec patiebatur, et Moyses, duae clarae et insignes personae. Quamobrem hoc improprium est magis Christi quam Moysis, quoniam a suis haec passus est. Sed neque ille fulmina emittebat, neque hic aliquid est passus, sed probis afficiebatur, et ferebat omnia, illis moventibus capita. Quoniam ergo verisimile erat eos quoque haec audire, et desiderare remunerationem, dicit Christum et Moysem talia esse perpassos. Requies ergo et remissio est peccati; probis autem affici, Christi. Quid ergo mavis? improprium Christi, an requiem et animi remissionem? 27. *Fide reliquit Aegyptum, non veritus animositatem regis: invisibilem enim tamquam videns sustinuit*. Quid dicis? non timuit? Atqui dicit Scriptura, quod cum audivisset timuit, et ideo fuga suae saluti consuluit et aufugit et furtim se subduxit, et postea erat in timore. Attende diligenter et accurate ei quod dictum est: illud, *Non veritus iram regis*, dixit respiciens ad id quod postea adstiterit. Timentis enim erat non attingere rursus defensionem et patrocinium, neque rem aggredi; denuo autem attingere, erat ejus qui Deo omnia committebat. Non enim dixit, Quærit me, et indagat, nec audeo eadem rursus aggredi. Erat itaque fidei fugere. Cur ergo non mansit, inquit? Ne in praevisum se injiceret periculum. Hoc enim jam erat tentantis, in media prosilire pericula, et dicere, Videam an me servet Deus. Hoc etiam Christo dixit diabolus, *Mitte te deorsum* (Matth. 4. 6). Vides quod hoc sit diabolicum, temere et inconsiderate se in pericula conjicere, et tentare an Deus conservet? Eis enim praeesse et eos amplius defendere non poterat, cum tam ingrati essent animi, qui afficiebantur beneficio: fuisset ergo stultitia et mentis vecordia illic manere. Haec autem omnia facta, quod ita tolerabat tamquam videns eum qui non cadit sub aspectum. Si ergo nos quoque

Commented [c220]: col.181

Commented [c221]: col.182

Deum mente semper videamus, si in ejus recordatione semper nostram versemus cogitationem, nobis omnia semper erunt facilia, omnia tolerabilia, omnia facile feremus, erimus omnibus superiores, Si quis enim videns dilectum, vel potius ejus recordans, exsurgit animo et mente fit sublimi, et omnia fert facile, ex ejus memoria capiens voluptatem: qui versat in cogitatione eum qui nos vere dignatus est amare et ejus meminit, quando vel molestum aliquid sentiet vel terribile et periculosum extimescet? quando erit pusillo et abjecto animo? Numquam. Omnia enim nobis videntur difficilia, quod Dei nullam habeamus memoriam ut habere oportet, quo non eum in cogitatione perpetuo circumferamus: merito enim nobis dixerit, Oblitus es mei, ego quoque tui obliviscar: et duplici ratione fit malum, quod et nos ejus obliviscamur, et ipsi nostri. Haec enim duo sunt inter se quidem complexa, sunt tamen duo. Nam magnam quidem rem facit Dei memoria; magnam etiam, et quod nos cum habeamus in memoria. Haec facit ut bona eligamus; illa, ut perficiamus, et ad finem deducamus. Propterea dicit propheta: *Memor ero tui de terra Jordanis, et Hermoniim a monte modico* (Psal. 41. 7). Haec dicit populus qui erat in Babylone, *Memor ero tui*.

4. Ergo et nos, ut qui simus in Babylone, haec dicamus. Etsi enim non sedemus inter hostes, sumus tamen inter inimicos. Nam ex illis alii quidem sedebant tamquam captivi: alii autem ne sentiebant quidem captivitatem, ut Daniel, ut tres pueri, qui etiam cum essent in captivitate, ipso rege, qui eos abduxerat in captivitatem, erant in illa ipsa regione clariores: etenim captivos adorabat is qui abduxit in captivitatem. Vidisti quanta res sit virtus? Etiam cum essent in captivitate adorabat tamquam dominos. Ille ergo erat captivus magis quam hi. Non fuisset aequum mirandum, si cum essent in sua patria, ille veniens eos adorasset, aut si illic regnasset: mirabile est autem quod cum eos vinxisset, et captivos in potestate sua haberet, omnibus videntibus non puduit eos adorare, et Manaa libare. Videtis quod res Dei sunt revera praeclarae, res autem humanae sunt umbra? Ignorabat ergo se sibi dominos adducere, et quos erat adoratus, eos ipsos in fornacem injicere; sed hoc illis erat instar somnii.

Timentibus Deum nihil molestum. – Timeamus ergo, o dilecti, timeamus Deum: licet simus in captivitate, erimus omnium clarissimi: adsit timor Dei, et nihil erit molestum, sive dixeris paupertatem, sive morbum, sive captivitatem, sive servitutem, sive quidvis molestum; sed illa ipsa nobis opem ferent ad contraria. Ipsi erant captivi, et rex eos adoravit: tabernaculorum opifex erat Paulus, et ei sacrificabant tamquam Deo. Hic oritur quaestio, cur apostoli prohibuerunt sacrificia, sua vestimenta discederunt, et a coepto eos abduxerunt, et flevit dicentes, *Quid facitis? et nos mortales sumus similes vobis homines* (Act. 14. 14): Daniel autem nihil fecit hujusmodi. Nam quod ipse quoque esset humilis, et non minus quam ipsi Deo offeret gloriam, ex multis quidem est perspicuum. Maxime quidem et ante omnia ex eo quod a Deo diligeretur hoc patet: non enim ipsum Dei honorem sibi usurpantem sivilisset vivere, nedum esse in honore et existimatione: secundo autem, quod cum multa libertate dicebat: *Mihi quoque, o rex, non in sapientia, quae est in me, revelatum est hoc mysterium* (Dan. 2. 30): et terito rursus quia in lacu erat propter Deum; et quando cibum ei attulit propheta: *Recordatus est, inquit, mei Deus* (Dan. 4. 37): adeo erat humilis et contritus, In lacu erat propter Deum, et se indignum existimabat ut ejus recordaretur, et ut exaudiretur. Nos autem cum innumerabilia exsecranda audeamus admittere, et simus omnium sceleratissimi et maxime exsecrandi, si non a prima precatione fuerimus exauditi, recedimus. Revera multum inter illos et nos interest, quantum inter caelum et terram, et si quid est amplius. Quid dicis? post tam multa recta et praeclare gesta, post miraculum in lacu factum, adeo humilem te esse existimas? Certe, inquit, nam quaecumque fecerimus, servi inutiles sumus (Luc. 17. 10). Ita ante longum tempus implevit evangelicum praeceptum, et se nihil existimabat. *Deus*, inquebat, *mei est recordatus*. Ejus rursus oratio vide

Commented [c222]: col.183

quanta plena sit humilitate? Sic et tres pueri dicebant: *Peccavimus, inique egimus* (Dan. 3. 29); et ubique suam ostendunt humilitatem. Atqui Daniel habebat innumerabiles sui extollendi occasiones, sed sciebat quod haec omnia ei aderant eo quod non extolleretur, nec thesaurum corripit. Nam apud omnes homines et in universo orbe terrarum non propter haec solum decantabatur, quod rex in faciem prociderit et ei libaverit, sed quod deum eum existimaverit is, qui ubique terrarum tamquam deus honorabatur. Nam ipse in universam terram obtinebat dominatum: id quod est perspicuum ex Jeremia: *Qui terram, inquit, induit tamquam vestimentum* (Jer. 27. 6); et rursus: *Ego eam dedi Nabuchodonosor servo meo*. Et ex iis quae scribit hoc rursus liquet, quod non solum illic ubi erat, habebatur in admiratione, sed etiam ubique, et major habebatur quam si praesentes eum vidissent reliquae gentes, quando etiam literis servitutem confessus est et miraculum. Sed rursus habebatur in admiratione propter sapientiam. *Nam tu es, inquit, sapeintior Daniele* (Exech. 28. 3)? Et post haec omnia adeo erat humilis, ut millies propter Dominum esset moriturus.

5. Cur ergo, cum esset adeo humilis, non repulit neque regis adorationem, neque libamina? Hoc non dicam; mihi enim sufficit solum dicere quaestionem: **quod** reliquum est vobis dimitto, ut vel sic mentem vestram excitem. Illud vero moneo, ut omnia propter Dei timorem eligatis, cum talia habeatis exempla, et quod certo ea quoque quae hic sunt assequemur, si futura sincere apprehendamus. Nam quod hoc non fecerit ex arrogantia, perspicuum est ex eo quod dixerit, *Dona tua sint tibi* (Dan. 5. 17). Etenim est haec alia etiam quaestio, quomodo verbis repellens, factis ipsis honorem suscepit, et torquem gestavit. Et Herodes quidem cum audisset, *Est vox Dei, et non hominis* (Act. 12. 22), quoniam non dedit gloriam Deo, crepuit, et effusa sunt viscera ejus: hic autem etiam Dei admisit honorem, non verba tantum. Sed necesse est dicere quidnam hoc sit. Illic quidem homines in majorem cadebant idololatricam, hic autem non itidem. Quomodo? Nam quod hic existimatus esset talis, ad Dei honorem pertinebat; nam propterea prius dixit: *Mihi autem non in sapientia, quae est in me, revelatum est* (Dan. 2. 30). Alioquin nec cernitur admittere libamina: dixit enim, inquit, quod oportet libare, minime autem est manifestum quod res deducta sit ad effectum. Illic vero adduxerunt tauros ut immolarent: et vocabant alterum quidem Jovem, alterum vero Mercurium. Torquem autem admisit, ut se redderet manifestum; libamen autem cur non dicitur repellere? Etenim illic non fecerunt, sed aggressi sunt, et prohibuerunt apostoli: quamobrem hic quoque oportebat statim repellere: et illic totus erat populus, hic autem tyrannus. Cur ergo eum ab illa re non abduxerit, dixi antea, quod non libabat tamquam deo ad evertendam religionem, sed propter majus miraculum. Quomodo? Propter Deum fecit edictum cum Dominum confitens: ideo ejus honorem non auferebat. Illi autem non sic, sed ipsos putabant esse deos: propterea repellebant.

Cur Daniel sibi oblatum libamen admisit et an admiserit. – Hic autem cum adorasset, tunc hoc facit: non enim eum adoravit tamquam deum, sed tamquam hominem sapientem. Sed nec certum est quod libaverit: Quod si etiam libavit, libavit id non suscipiente Daniele. Quid, quod etiam ipsum vocavit Baltasar ipsius dei nomen? Ita does suos nihil magnum existimabant, cum etiam captivum sic vocaret qui omnes jubeat variam et multiplicem adorare imaginem, et qui colebat draconem: et erant Babylonii longe amentiores iis qui erant Lystris: quamobrem non licebat eos statim ad hoc inducere. Multa praeterea dici possunt, sed interim haec sufficiunt. Si ergo volumus omnia bona consequi; quaerunt quae sunt mundi, et his et illis excidunt: ita qui praeponunt quae ad Deum pertinent, utraque assequuntur. Ne ergo haec quaeramus, sed illa: ut etiam bona promissa consequamur, in Christo Jesu Domino nostro.

Commented [c223]: col.184

HOMILIA XXVII (col.185-92)

CAP. 11. v. 28. *Fide celebravit pascha et sanguinis effusionem, ne qui vastabant primitiva, tangeret eos.* 29. *Fide transierunt mare Rubrum, tamquam per aridam terram: quod experti Aegyptii, devorati sunt.* 30. *Fide muri Jericho corruerunt, circuitu dierum septem.* 31. *Fide Rahab meretrix non periit cum incredulis, excipiens exploratores cum pace.*

Commented [c224]: col.185

1. Multa solet Paulus interjecta probare ac confirmare, et est creber sententiis. Talis enim est gratia Spiritus: non in verborum multitudine continet paucos sensus, sed in verborum brevitate multum et magnam indit intelligentiam. Vide ergo, cum instar adhortationis de fide dissereret, cujus figurae et mysterii admoneat, cujus habemus veritatem. *Fide*, inquit, *celebravit Pascha et sanguinis effusionem, ne qui vastabant primitiva eos tangeret.* Quid est sanguinis effusio? Agnus sacrificabatur in aedibus, et sanguis ejus illinebatur postibus, et hoc erat quo muniebatur Aegyptius interitus. Si ergo sanguis agni in medio Aegyptiorum et in tanto exitio illaesos custodiebat Judaeos, multo magis nos conservabit sanguis Christi, illitus non postibus, sed nostris animis: etenim nunc quoque qui vastat et perdit, in hac media nocte circuit. Sed armemur illo sacrificio. Unctionem vocat effusionem: ex Aegypto enim nos eduxit Deus, e tenebris, ex idololatria. Atqui quod factum quidem fuit, nihil erat; quod autem hinc perficiebatur, res magna. Nam quod factum quidem fuit, erat sanguis; quod autem efficiebatur, salus et obstructio ac prohibitio interitus. Timuit sanguinem angelus; sciebat enim cujus esset typus; horruit, mortem Domini cogitans: propterea non tangebatur postes. Dixit Moyses, Ungite; et unxerunt, fueruntque confidentes et securi. Vos autem ipsius agni habentes sanguinem, non confiditis? *Fide transierunt mare Rubrum, tamquam per aridam terram.* Rursus totum populum comparat populo, ne dicant, Non possumus esse sicut sancti. *Fide*, inquit, *transierunt mare Rubrum, tamquam per aridam terram: quod experti Aegyptii fuerunt submersi.* Hic eis revocat in memoriam ea quae perpeSSI sunt in Aegypto. Quomodo fide? Quoniam sperarunt se per mare transituros, et ideo orabant: imo vero erat Moyses qui orabat. Vides quod ubique fides humana exsuperat ratiocinia et imbecillitatem et humilitatem? vides, simul et credebant, et supplicium extimuerunt, et in sanguine ostiorum, et in Rubro mari? Et hoc declarabat fuisse aquam, per eos qui ceciderunt et in ea fuerunt suffocati, et non fuisse visionem, sed veritatem. Sed sicut qui fuerunt consumpti a leonibus, ostendebant rerum veritatem, et qui combusti fuerunt in fornace, ita nunc quoque vides res easdem his quidem fuisse saluti et gloriae, illis autem exitio. Tantum bonum est fides est fides: nam quando ad tantam venerimus perplexitatem, ut nullus **inveniatur** exitus, tunc liberamur, etiamsi ad ipsam mortem venerimus, etiamsi res nostrae sint plane desperatae et deploratae. Quid enim restabat aliud? Aegyptii et mare eos circumdabant inermes, et oportebat eos vel suffocari fugientes, vel incidere in manus Aegyptiacas. Sed tamen a rebus adeo dubiis et perplexis eos liberavit ac conservavit. His idem mare quidem stratum fuit sicut terra, illos autem submersit tamquam mare. Illic quidem obliviscebatur naturae, hic etiam adversus ipsos armabatur. *Fide muri Jericho corruerunt circuitu septem dierum.* Non enim sonus tubarum potest muros dejicere, etiamsi mille annos sonuerit, sed fides potest omnia.

Commented [c225]: col.186

2. Vides eam ubique mutari, non consequentia, nec lege naturae, sed omnia fieri prae exspectationem? Ergo hic quoque praeter exspectationem fiunt omnia. Nam quoniam susque deque dicebat credendum esse spei futurae, hoc totum quod dicitur movit, ostendens quod non nunc solum, sed etiam ab initio omnia miracula per hanc acta sunt et perfecta. *Fide Rahab meretrix non periit cum incredulis, excipiens exploratores cum pace.* Turpe est ergo si etiam meretrice appareatis magis increduli: quamquam illa viros audivit tantum annuntiantes et statim

credidit. Finis ergo est consequutus: nam cum omnes periissent, sola fuit salva. Non dixit apud se, Ero cum multis qui sunt mei: non dixit, Egone possum esse prudentior tot viris intelligentibus qui non credunt, et ego credo? Nihil dixit ejusmodi, quod verisimiliter alius dixisset et fecisset, sed dictis credidit. 32. *Et quid adhuc dicam? deficiet me tempus enarrantem.* Non amplius de caetero ponit nomina, sed cum desiisset in meretricem, et eos excitasset per qualitatem personae, non amplius dilatat historias, ne videatur nimis prolixa uti ratione; non tamen eas dimittit, sed admodum sapienter percurrit, utrumque curans, et satietatem fugiens, et sententiarum crebritatem non perimens: neque omnino siluit, neque dicens attulit molestiam, sed utrumque facit. Nam quando quispiam vehementer contendit, si pergat contendere, enecat auditorem persuasum, molestia afficiens, et praebens de se opinionem quod sit ambitiosus et honoris cupidus oportet enim se accommodare utilitati. *Et quid adhuc dicam?* inquit: *deficiet me tempus enarrantem de Gedeon, Barac, Sampson, Jephthe, David, Samuel, et prophetis.* Quidem Paulum reprehendunt, quod Barae, Sampson et Jephthe in hos ponat locis. Quid dicis? cum meretricem posuerit, hoc non ponet? Ne mihi enim reliquam eorum vitam dixeris, sed num crediderunt et fide resplenduerunt. *Et prophetis, 33. qui per fidem vicerunt regna.* Vides quod non ferat hoc testimonium de vita praeclara: non enim erat id quod praecipue quaerebatur; sed fidei interim erat examinatio. Nam dic mihi, annon fide universum confecerunt? Quomodo? *Per fidem*, inquit, *vicerunt regna*, nempe Gedeon. *Operati sunt justitiam.* Quinam hi **sunt**? Fidem omnino illi: aut benignitatem hic justitiam dicit. *Adepti sunt repromissiones.* De Davide arbitror eum dicere. Quasnam promissiones? De iis agit de quibus dicebat, quod semen ejus sessurum sit super sedem ejus. *Obtulerunt ora leonum, 34. Exstinxerunt impetum ignis, effugerunt aciem gladii.* Vide quomodo erant in ipsa morte, Daniel circumdatus a leonibus, tues pueri qui degebant in fornace, Abraham, Isaac, Jacob in diversis tentationibus; et ne sic quidem desperarunt. Hoc enim est fides: quando res in contrarium exeunt, tunc oportet credere quod nihil eveniat contrarium, sed omnia consequentia. *Effugerunt aciem gladii.* Existimo eum rursus dicere de tribus pueris. *Convaluerunt de infirmitate, fortes facti sunt in bello, castra verterunt exterorum.* Hic tacite significat quod factum est in reditu a Babylone. *De infirmitate:* hoc est, de captivitate. Quando res Judaicae jam erant desperatae, quando a mortuorum ossibus nihil differebant, tunc illis fiebat reditus. Quis sperasset futurum ut redirent a Babylone, et non solum redierint, sed etiam fortes fierent, et verterent ac fugarent castra exterorum? At nobis, inquit, nihil tale accidit. Sed haec sunt typi futurorum. *Acceperunt mulieres de resurrectione mortuos suos.* De prophetis haec dicit, nempe de Elisa et Elia: mortuos enim illi suscitavit. 35. *Alii autem distenti sunt, non suscipientes redemptionem, ut meliorem invenirent resurrectionem.* At nos non assequi sumus resurrectionem. Sed possum, inquit, ostendere etiam illos fuisse dissectos, sed redemptionem non suscepisse, ut meliorem assequerentur resurrectionem. Cur enim, dic mihi, cum liceret vivere, noluerunt? annon quia vitam exspectabant meliorem? Et quis alios suscitavit, ipsi mori elegerunt, ut meliorem assequerentur resurrectionem, non talem qualem pueri mulierem. Hic mihi videtur et Joannem innuere et Jacobum: ἀποτομηνισμός enim est capitis amputatio. Licebat eis videre solem, licebat non redarguere, et tamen qui alios suscitaverant, maluerunt excedere, ut meliorem assequerentur resurrectionem. 36. *Alii vero ludibria et verbera experti, insuper et vincula et carceres, lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt.*

3. In iis desinit, in iis, inquam, quae erant conjunctiora et magis familiaria. Haec enim maxime afferunt consolationem, quando ex eadem causa fuerit ortus dolor: alioquin etiamsi vehementius dixeris, non sit autem ex eadem causa ortus dolor, nihil efficit. Propterea in hoc finit orationem, dicens vincula, carceres, verbera, lapidationes, ea innuens quae acciderunt Stephano et Zachariae; et ideo subjunxit: *In occisione gladii mortui sunt.* Quid dicis? alii quidem

Commented [c226]: col.187

effugerunt aciem gladii; alii autem mortui sunt in occisione gladii? Quid est hoc? utrum laudas, utrum admiraris? hoc, an illud? Maxime, inquit, et hoc et illud; hoc tamquam vobis conjunctum et familiare, illud autem, quoniam etiam in ipsa morte valuit fides, et est typus futurorum. Duo sunt enim miracula fidei, quod et magna efficiat, et magna patiatur, et nihil se pati existimet. Nec potes, inquit, dicere quod essent **peccatores** et homines nihili: nam etsi totum mundum illis ex adverso statueris, invenio illos pretio in statera praeponderare. Ideo etiam sic dixit, *Quibus dignus non erat mundus*. Quid ergo hic erant accepturi, quibus nihil dignum erat? Hic eorum mentem erigit, crudiens ne sint affixi praesentibus, et ut majora animo agitent omnibus quae sunt in vita praesenti; siquidem totus mundus non est iis dignus. Quid ergo vis hic accipere? probrum est et contumelia, si hic mercedem acceperis. Ne mundana ergo mente agitemus, neque hic quaeramus remunerationem, neque simus adeo pauperes: nam si totus mundus non est his dignus, quid partem quaeris? Et merito: sunt enim amici Dei. Mundum ergo hic dicit multitudinem, aut ipsam creaturam: utrumque enim solet dicere Scriptura. Si universa, inquit, creatura posita fuerit cum suis hominibus, nondum aequabunt eorum pretium: et merito. Sicut enim decies mille pondo palae et foeni non aequaverint pretium deem margaritarum, ita nec illi: *Melior est enim unus faciens voluntatem Domini, quam decies mille iniqui* (Eccli. 16. 3); decies mille non multos dicens, sed infinitam multitudinem. Cogita quanta res sit vir justus. *Dixit Jesus Nave, Stet sol contra Gabaon, et luna contra vallem Elom; et factum est* (Jos. 10. 12). Veniat ergo universus orbis terrae, imo vero duo, et tres etiam, et quatuor, et viginti orbes terrae, et dicant hoc et faciant; sed non poterunt. Dei autem amicus amici imperabat creaturis; imo vero amicum suum rogavit, et cedebant quae serviebant, et inferior imperabat supernis. Vides quod ea creata sint in servitutem, cursum constitutum implentia? Hoc est majus quam quae facta sunt a Moyse. Quare? Non sunt enim paria, imperare mari, et iis quae sunt in caelo: nam illud quoque est magnum et valde magnum, sed non par. Audi vero cur talis sit effectus. Quare? Jesu nomen erat typus Christi. Propterea ergo, et propter ipsam in typo appellationem verita est creatura. Quid vero? alius non vocatus fuit Jesus? Sed iste propterea vocatus est in figura: nam dicebatur etiam Ausus: propterea mutatum fuit nomen; praedicio enim erat et prophetia. Ipse populum introduxit in promissionem, sicut Jesus in caelum, non lex, sicut nec Moyses, sed mansit extra: non potest lex introducere, sed gratia. Vides figuras multis retro actis temporibus prius describi. Imperavit creaturae, imo vero praecipuae parti creaturae, deorsum stans ipsi capiti, ut quando videris in figura hominis Jesum eadem dicentem, ne perturberis neve terrearis. Ipse etiam vivente Moyse fudit et fugavit hostes: hic etiam vivente lege omnia administrat, sed non aperte. Sed videamus quanta sit virtus sanctorum.

Commented [c227]: col.188

4. *Contra eos qui caelum dicebant esse sphaeram.* – Si hic talia operantur, si hic ea faciunt quae angeli, quid illic? quantum habent splendorem? Fortasse unusquisque vestrum vellet esse hujusmodi, ut posset imperare soli et lunae. Hic ii qui caelum dicunt esse sphaeram, quid dixerint? Cur non dixit, *Stet sol*, sed addidit, *Stet contra Gabaon, et luna contra vallem Elom*? Hoc est, diem faciat majorem. Hoc etiam factum est in Ezechia; sol retrocessit. Sed hoc est illo admirabilius, nempe contraria via rursus ingredi, cum cursum suum nondum confecisset. Sed his majora nos assequemur, si velimus. Nam quaenam nobis promisit Christus? Non fore ut solem sistamus, neque lunam, neque solis retrogradationem, sed quid? *Venimus*, inquit, *ad ipsum ego et Pater meus, et mansionem apud eum faciemus* (Joan. 14. 23). Quid mihi opus est sole et luna et his miraculis, cum ipse omnium Dominus ad me descendat, et apud me firmus maneat et stabilis? hoc mihi non est opus, Quid enim mihi ullo horum opus est? ipse erit mihi in solum et lunam et lucem. Nam, dic mihi, quid mallet, regiam ingressus, an aliquid transmutare eorum quae fixa sunt, an regem tibi tanta conjungere familiaritate, ut ei persuadeas ut ad te deveniat?

Commented [c228]: col.189

nonne multo magis hoc, quam illud? Quid vero? non mirum, si quae homo imperat, haec quoque Christus? Sed Christus, inquit, non rogat Patrem, sed sua facit auctoritate, Recte: primum ergo confitere quod Patrem non rogat, et sua facit auctoritate; et tunc ex te sciscitabor, imo te docebo circa precationem, quam facit, fecisse per attemperationem et oeconomiam (non erat enim Christus minor Jesu Nave), et quod poterat nos docere sine oratione. Sicut enim magistrum audiens balbutientem et elementa recensentem, non dicis ipsum ignorare; et quando interrogat: Ubi est hoc elementum? scis quod non ignorans interrogat, sed discipulum volens instituere: ita etiam Christus non oratione indigens orabat, sed te inducere volens ut assidue sis attentus orationi, ut eam emittas sine intermissione, ut sobrie, et cum multa vigilantia. Vigilare autem non dico solum noctu expergisci, sed etiam interdiu sobrium esse in precibus: Is enim appellatur vigilans. Potest enim esse ut quis noctu orans dormiat, et interdiu non orans vigilet, quando animus fuerit ad Deum intentus quando, cogitat cum quo disserat, ad quem verba faciat, quando ei in mentem venit quod angeli adstent cum tremore et timore, ipse autem accedit oscitans et se fricans.

Precum quanta sit vis. – Magna arma sunt preces, si cum ea qua par est mente fiant. Et ut earum vim intelligas, hinc perpende: impudentiam et iniquitatem, crudelitatem et importunam audaciam vincunt assiduae preces: *Audite enim, inquit, quid dicat iudex iniquitatis (Luc. 8. 6).* Et rursus vincunt desidia: et quod non fecit amicitia, hoc assidua fecit interpellatio: *Et si non eo quod sit ejus amicus, inquit, dabit ei, sed tamen propter ejus impudentiam, surgens dubit ei (Luc. 11. 8).* Et eam quae erat indigna, dignam fecit assiduitas: *Non est, inquit, bonum accipere panem filiorum, et dare canibus. Etenim, inquit, Domine: nam et catuli comedunt e mensa dominorum suorum (Matth. 15. 26. 27).*

5. Attendamus ergo orationi: sunt magna arma preces, si fiant attente et assidue, si absque inani gloria, si cum puro et sincero affectu. Oratio bella everit, ipsa gentem integram et indignam beneficio affecit: *Audivi, inquit, gemitum eorum, et descendi ad eos liberandos (Exod. 3. 8):* oratio est pharmacum salutare, et prohibens peccata, et medicamentum delictorum. In ea erat assidue vidua illa relicta sola. Nam si oremus cum humilitate, si pectus pulsantes ut publicanus, si ea quae illic loquentes, si dicamus, *Esto propitius mihi peccatori (Luc. 18. 13),* omnia consequemur. Nam etsi non sumus publicani, habemus alia peccata illius peccatis non minora. Ne mihi dixeris te in quadam parva re peccasse: res enim eandem habet naturam. Sicut enim similiter dicitur homicida, et qui parvos pueros interemit, et qui virum: ita etiam est avarus, et qui in multis, et qui in paucis fraudat quempiam. Et injuriae acceptae recordatio, non est parvum, sed magnum peccatum: *Eorum enim qui injuriae acceptae sunt memores, viae sunt ad mortem (Prov. 12. 28);* et, *Qui irascitur fratri suo sine causa, erit obnoxius gehennae (Matth. 5. 22);* et qui vocat fratrem suum fatuum et insipientem, et alia plurima. Reverendorum etiam sacramentorum participes sumus indigne, et invidemus, et maledictis appetimus: quidam ex nobis saepe etiam sunt inebriati. Horum vero unumquoque ipsum per se sufficit ad expellendum e regno: quando autem simul congeruntur, quamnam habebimus defensionem? Multa, o dilecti, nobis opus est poenitentia, multa oratione, multa tolerantia, multa assiduitate, ut bona nobis promissa possimus assequi. Dicamus ergo nos quoque, *Propitius esto mihi peccatori;* imo vero non solum dicamus, sed etiam sentiamus ac cogitemus, et si alius nos sic accuset, ne irascamur. *Audivit ille, Non sum sicut publicanus iste;* nec iratus, sed compunctus est: victoriam obtinuit, et opprobrium deposuit. Indicavit ille vulnus; hic pharmacum quaesivit. Dicamus ergo, *Propitius esto mihi peccatori;* sed et si alius dicat, ne indignemur. Sin autem ipsi quidem dicamus de nobis mala innumerabilia, et ab aliis audientes irascamur, non est hoc utique humilitas neque confessio, sed ostentatio et inanis gloria. Ostentatione est, inquit, seipsum vocare peccatorem? Maxime:

Commented [c229]: col.190

humilitatis enim existimatione fruimur, in admiratione habemur, laudibus extollimur: si vero de nobis dicimus contrarium, despiciuntur. Quamobrem hoc quoque facimus propter gloriam.

Humilitas quid sit. – Quid est autem humilitas? Probra ingesta ferre, peccatum agnoscere, ferre maledicta. Ne hoc quidem fuerit humilitatis, sed benigni animi et ingenui. Nunc autem nos quidem dicimus peccatores, indignos, et alia innumerabilia; sed si quis alius nobis unum ex his objiciat, aegere ferimus, efferamur. Vides quod hoc non sit confessio, neque animi ingenuitas? Dixisti te ipsum esse talem: ne irascaris, si ab aliis id audis et argueris; nam tibi sic leviter redduntur peccata, quando alii exprobrant; sibi enim onus imponunt, te autem inducunt ad philosophiam. Audi quid dicat beatus David, quando eum execrabatur Semei: *Dimitte eum*, inquit: *Dominus ei mandavit, ut videat humilitatem meam: et reddet mihi Dominus bona pro ejus execratione quae fuit hodie* (2. Reg. 16. 10. 12). Tu autem de te dicens summa mala si non ab aliis audias magnorum virorum et justorum laudes, efferaris. Vides quod ludis in rebus non ludicris? laudes enim repellimus aliarum laudam desiderio, ut iterum majora assequamur encomia, ut in maiore habeamur admiratione. Nos itaque non admittentes laudes ut eas augeamus hoc facimus, et omnia a nobis fiunt ad gloriam, non ad veritatem. Propterea sunt omnia inania, omnia dubia. Quamobrem rogo ut nunc saltem abstinere a matre malorum inani gloria, et vivatis ut Deo placet: ut futura quoque bona consequamur, in Christo Jesu Domino nostro.

Commented [c230]: col.191

Commented [c231]: col.192

HOMILIA XXVIII (col.191-202)

CAP. 11. V. 37. *Circuierunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, angustiiati, afflictii; 38. quibus dignus non erat mundus; in solitudinibus errantes, in montibus, in speluncis et in cavernis terrae.*

Commented [c232]: col.191

1. Semper quidem, maxime autem quando cogito res gestas sanctorum, tunc mihi venit in mentem de me desperare, quod nec in somnis quidem experti sumus, in quibus viri illi toto tempore sunt versati, non peccatorum poenas luentes, sed res bonas ex virtute gerentes et semper afflictii. Nam cogita mihi Eliam, ad quem hodie redit oratio: de illo enim hic dicit, *Circuierunt in melotis*, et in eum desinunt ipsius exempla: quod erat familiare istis et proprium. Et memoratis apostolis quod in occisione gladii sint mortui, quod lapidati, ascendit rursus ad Eliam, qui eadem quae ipsi passus est. Nam quoniam erat verisimile eos de apostolis nondum tantam concepissem opinionem, ab eo qui fuit assumptus, et in maxima habitus est admiratione, affert exhortationem et consolationem. *Circuierunt enim*, inquit, *in melotis, in pellibus caprinis, egentes, angustiiati, afflictii: quibus dignus non erat mundus*. Ne vestem quidem, inquit, habebant propter summam afflictionem, non civitatem, non domum, non habitaculum: hoc quod Christus dicebat, *Filius autem hominis non habet ubi caput reclinet* (Matth. 8. 20). Quid dico, non habitaculum? ne stationem quidem: nam neque cum venissent in solitudinem, quietem agebant: non enim dicit, *Sedebant in solitudine*, sed et cum illic essent, fugiebant et illinc expellebantur, non solum ex terra habitata, sed etiam ex inhabitabili. Et in memoriam eis revocat loca in quibus sederunt, et res quae illic factae sunt: *Egotes, afflictii*. Deinde vos, inquit, accusant propter Christum, et hoc patrabant contra Eliam: quid habebant de quo cum accusarent, cur expellerent, persequenter et cum fame conflictari cogent? Quod hi quoque tunc patiebantur: propterea dicebat, *Deceverunt*, inquit, *mittere eis qui affliguntur ex discipulis. Quantum suppetunt alicui facultates, statuerunt unusquisque eorum mittere in ministerium habitantibus in Judea fratribus* (Act. 11. 29). Quod horum quoque erat. *Afflictii*, inquit; id est, male patientes, in viis, in periculis: quod etiam horum

erat. *Circuierunt* autem, quid est? *In solitudinibus*, inquit, *errantes et montibus et in speluncis et cavernis terrae*. Tanquam fugitivi, inquit, circuierunt, et qui e suis migrant sedibus, tamquam qui turpissi morum scelerum sunt convicti, tamquam ne digni quidem solem intueri, ne ex solitudine quidem *invenerunt* effugium, sed semper oportebat fugere, oportebat latibula quaerere, oportebat se vivos in terram infodere, semper esse in metu. 39. *Et hi omnes testimonio probati per fidem, non obtinuerunt repromissionem*, 40. *Deo pro nobis melius aliquid providente, ut ne sine nobis consummarentur*. Quae est ergo merces tantae spei? quae remuneratio? Tanta certe ut oratione exprimi non possit. *Ea* enim, inquit, *praeparavit Deus diligentibus eum, quae neque oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt* (1. Cor. 2. 9). *Sed nondum acceperunt*, verum adhuc exspectant, cum in tanta decesserint afflictione. Tot sunt anni ex quo vicerunt, et nondum acceperunt: vos autem dum adhuc certatis, moesti estis? Cogitate vos quoque quid et quantum sit, sedere Abraham et Paulum apostolum exspectantes quando tu fueris consummatus, ut tunc possint accipere mercedem. Nam, nisi nos quoque adfuerimus, praedixit eis Servator se non daturum: sicut si pater benevolus dicat probis filiis et qui opus confecerunt, se non daturum quod edant, nisi venerint eorum fratres. Tu autem agre fers quod mercedem nondum acceperis? Quid ergo faciet Abel, qui ante omnes vicit, et sedet non coronatus? quid vero Noe? quid ii, qui illis fuere temporibus, qui te et eos qui post te erunt exspectant?

Commented [c233]: col.192

Christianorum optima conditio. – Vides quod illis sumus superiores, et melior sit nostra quam illorum conditio? *De nobis enim*, inquit, *aliquid melius praevidit Deus*. Ne viderentur enim esse melioris quam nos conditionis, si primi coronarentur, definivit omnibus unum tempus coronarum; et qui tam multis ante te annis vicit, tecum accipit coronam. Vides Dei curam et providentiam? Non dixit, Ne sine nobis coronentur; sed, *Ut non sine nobis consummarentur*: itaque tunc apparent perfecti. Praecesserunt in certaminibus, sed non praecedunt in coronis. Non illos laesit, sed nos honoravit: ipsi enim fratres exspectant. Nam si omnes sumus unum corpus, existit huic corpori major voluptas, quando communiter coronatur, et non singulatim. Etenim ia hoc quoque sunt iusti admirabiles, quod laetantur bonis fratrum tamquam suis. Quamobrem hoc quoque illis cedit ex animi sui sententia, quod cum propriis membris sint coronati: quod enim simul sint glorificati, magna est voluptas. (Cap. 12) 1. *Ideo et nos tantam habentes impositam nubem testium*.

2. Scriptura saepe accipit consolationem in malis, e rebus quae accidunt: ut quando dicit propheta: *Ex aesta, et duritie, et imbribus cripiet et* (Isai. 4. 6); et David, *Per diem sol non uret te, neque luna per noctem* (Psal. 120. 6). Hoc etiam hic dicit, quod illorum sanctorum recordatio, sicut nubes cum qui uritur a calidiore radio obumbrat, ita excitat et recreat animam, quae malis laborat. Et non dixit, In altum super noelatam, sed, *Nobis impositam*: quod quidem erat illo amplius, ut per hoc ostenderet, quod nobis in circuitu impositus magis securos reddet. Testes dicit non eos solum qui sunt in Novo, sed etiam eos qui sunt in Veteri: nam ipsi quoque tulerunt testimonium de Dei magnitudine: ut tres pueri, et Elias, et prophetae omnes. *Deponentes omne pondus*. Omne, quonam? Somnum, negligentiam, viles et abjectas cogitationes, omnia humana. *Et circumstans nos peccatum*. Aut quod nos facile circumstans, aut quod facile patitur ut circumveniat: hoc autem potius: facile enim, si velimus, possumus superare peccatum. *Per patientiam curramus propistum nobis ceratmen*. Non dixit, Pugnemus, neque, Luctemur, neque, Bellum geramus, sed quod erat omnibus levius, nempe cursum in medium attulit. Neque dixit, Cursui adjiciamus, sed, In eo ipso sustineamus et persistamus, ne simus dissoluti et enervati. *Curramus*, inquit, *agonem propositum*. Deinde consolationis et exhortationis caput, quod est et primum et ultimum, ponit, Christum: 2. *Aspicientes*, inquit, *in auctorem fidei et consummatorem Jesum*. Quod ipse quoque Christus assidue dicebat suis discipulis: *Si patrem familias Beelzebub*

Commented [c234]: col.193

appellarunt, quanto magis domesticos ejus (Matth. 10. 25)? et rursus, *Non est discipulus supra magistrum, neque servus super dominum suum* (Ibid. v. 21). *Aspicientes*, inquit: hoc est, ut discamus currere, videamus Christum. Sicut enim in omnibus artibus et certaminibus ad magistros aspicientes, ita in mente artem impriminus, per videndi facultatem quasdam sumentes regulas: ita hic quoque, si velimus currere, et discere recte currere, aspiciamus ad Christum auctorem fidei et consummatorem Jesum. Quid hoc est? Id est, ipse nobis fidem indidit, ipse principium dedit. Quod dicebat Christus discipulis: *Non vos me elegistis, sed ego elegi vos* (Joan. 15. 16). Paulus quoque dicit: *Tunc cognoscam sicut et cognitus sum* (1. Cor. 13. 12). Si autem ipse nobis imposuit principium, ipse quoque nobis finem imponit. *Qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem, confusione contempta*. Hoc est, licebat ei nihil pati, si voluisset: neque enim peccatum fecit, neque inventus est dolus in ore ejus (Isai. 53. 9): sicut ipse quoque dicit in Evangeliiis: *Venit mundi princeps, et in me non habet quidquam* (Joan. 14. 30). Erat ergo ei promptum, si voluisset non venire ad crucem: *Potestatem enim, inquit, habeo ponendi animam meam et potestatem habeo rursus recipiendi eam* (Joan. 10. 18). Si ergo qui minime necesse habebat crucifigi, propter nos fuit crucifixus: quanto magis par est ut nos omnia fortiter feramus? *Qui proposito, inquit, sibi gaudio sustinuit crucem, confusione contempta*. Quid est, *Confusione contempta*? Probrosam, inquit, elegit mortem. Esto enim, inquit, est mortuus: cur ignominiose? Non propter aliud, quam nos docens, ut gloriam quae ad hominibus datur nihili ducamus. Propterea cum non esset peccato subiectus, eam elegit, crudiens nos ut adversus eam simus audaces, et eam nihili faciamus. Quare non dixit, *Tristitia*, sed *Confusione*? Quoniam non haec ferebat cum tristitia. Quis autem sit finis audi: *Atque in dextera sedis Dei sedet*. Vides praemium certaminis? Quod Paulus quoque scribens dicit: *Propter quod et Deus istum superexaltavit, et donavit illi nomen, quod est super omne nomen, ut in nomine Jesu genu flectatur* (Philipp. 2. 9. 10). Dicit quod est secundum carnem. Atque maxime quidem, etiamsi nullum esset propositum praemium certaminis, sufficeret exemplum ad persuadendum ut omnia nostra sponte sustineremus: nunc autem nobis etiam proponuntur praemia, non quaelibet, sed magna et ineffabilia. Quamobrem nos quoque cum aliquid tale passi fuerimus, ante apostolos Christum cogitemus. Quare? Quia tota ejus vita plena fuit contumeliis: semper enim male audiebat, ut qui vocaretur furiosus, seductor et praestigiator; et aliquando quidem dicebant Judaei, *Hic non est a Deo*; aliquando autem, *Non, sed seducit turbas*; et rursus, *Seducitor ille dicebat adhuc vivens, Post tres dies resurgam*. Praestigiarum quoque et magicae artis eum accusabant dicentes: *In Beelzebub ejicit daemonia* (Joan. 9. 16. et 7. 12; Matth. 27. 65. et 12. 24); et quod insaniret et haberet daemonium: *Non bene dicebamus, inquit, quod habet daemonium et insanit* (Joan. 10. 20)? Et haec ab illis audiebat, cum eos beneficiis afficeret, miracula faceret, Dei opera ostenderet. Nam si quidem nihil faciens haec audiret, nihil esset adeo mirum: si autem docens quae pertinent ad veritatem, audiebat se vocari seductorem, et daemones ejiciens, audiebat se probro appeti quod haberet daemonem, et quaecumque erant contraria evertens, dicebatur praestigiator: quam mirabile illud est? Horum enim eum assidue accusabant.

3. Si vis autem audire dicteria et irrisiones quas in eum emittebant, quod nostros maxime mordet animos, audi primum a genere: *Non est hic, inquit, filius fabri, cujus nos novimus patrem et matrem? nonne fratres ejus omnes apud nos sunt* (Matth. 13. 55)? et a patria eum ludificantes dicebant eum esse ex Nazareth. Et rursus: *Interroga, inquit, et vide quod ex Galilica non surgit propheta* (Joan. 7. 52): et ferebat cum his appeteretur calumniis. Et rursus dicebant: *Annon dicit Scriptura quod ex Bethleem vico venit Christus* (Ib. v. 42)? Vis etiam audire irrisiones quibus in eum sub ipsa cruce utebantur? Illudentes adorabant eum, et percutiebant et colaphos impingebant, dicebantque: *Dic nobis quis est qui te percussit?* et acetum offerebant ei, dicentes:

Commented [c235]: col.194

Si es Filius Dei, descende de cruce (Matth. 26. 68. et 27. 40). Praeterea servus quoque pontificis dedit ei alapam, et dicit: *Si male loquutus sum, testimonium perhibe de malo: si bene, quid me caedis* (Joan. 18. 23)? Et iridentes imposuerunt ei chlamydem, et spuerunt in ejus faciem; et tentationes ei semper adhibebant, cum tentantes. Vis etiam videre accusationes, quae clam, quae palam, quae etiam ab ipsis fiebant discipulis? *Num et vos*, inquit, *vultis abire?* et, *Daemonium habes* (Joan. 6. 68. et 7. 20), dicebatur ab iis qui jam crediderant. Dic autem mihi, nonne ipse quoque semper fugiebat, aliquando quidem in Galileam, aliquando autem in Judaeam? annon ab ipsis incunabilis fuit multa appetitus tentatione? annon eum, cum esset infans, mater deduxit in Aegyptum? Propter haec omnia dicit: *Aspicientes in auctorem fidei et consummatorem Jesum, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem, confusione contempta, atque in dextera sedis Dei sedet*. Ad eum ergo aspiciamus et ad ejus discipulos, legentes quae perpessus est Paulus, et audientes eum dicentem: *In multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in persecutionibus, in angustis, in plagis, in carceribus, in seditionibus, injejunis, in laboribus, in castitate, in scientia* (2. Cor. 6. 4. 6); et rursus, *Usque ad hanc horam esurimus et sitimus, et nudi sumus, et colaphis caedimur, et instabiles sumus, et laboramus operantes manibus nostris: maledicamur, et benedicimus; persecutionem patimur, et sustinemus; blasphemamur, et obsecramus* (1. Cor. 3. 11-13). Passusne est quispiam, vel minimam horum partem? Tamquam seductores, inquit, tamquam infames, tamquam nihil habentes (2. Cor. 6. 8): et rursus, *A Judaeis quinque quadragenas, una minus, accepi; ter virgis caesus sum, semel lapidatus sum; nocte et die in profundo maris fui, et in itineribus saepe, afflictionibus, angustia, fame* (2. Cor. 11. 24-26). Et quod haec Deo placerent, audi eum dicentem: *Propter hoc ter Dominum rogavi, et dixit mihi: Sufficit tibi gratia mea: virtus enim mea in infirmitate perficitur. Propter quod*, inquit, *placeo mihi in infirmitatibus meis, in afflictionibus, in necessitatibus, in angustis, in plagis, in carceribus, ut in me inhabitet virtus Christi* (2. Cor. 12. 8. 9. 10). Audi autem ipsum quoque Christum dicentem: *In mundo afflictionem habebitis* (Joan. 16. 33). 3. *Recogitate*, inquit, *eum, qui talem sustinuit a peccatoribus adversus ipsum contradictionem, ut ne defatigemini animis vestris deficientes*. Jure merito haec addidit: nam si proximorum nos excitant perpressiones, ipsius Domini perpressiones quantam nobis non praebebunt animi alacritatem? quid nobis non faciet? Et vide quomodo praetermittens omnia dicere, per contradictionem totum significavit: ictus enim in genis, risum, contumelias, exprobrationes, irisiones, haec omnia indicavit per contradictionem: neque vero solum illa, sed et quae fuerunt in universa vitae doctrina. Haec igitur, dilectissimi, semper reputemus, et noctu et interdiu in animis nostris versemus, scientes quod isthinc magna reportaturi sumus bona, multamque inde utilitatem recipiemus.

Commented [c236]: col.195

Christi perpressiones in memoriam revocundae. – Magnum enim, revera magnum sunt solatium Christi perpressiones et perpressiones apostolorum. Adeo enim sciebat hanc viam virtutis esse meliorem, ut et ipse, qui ea non egebat, eam sit ingressus: adeo sciebat afflictionem juvare, ut quae magis sit causa quietis et remissionis. Audi enim ipsum Christum dicentem: *Si quis non tollat crucem suam, et me sequatur, non est me dignus* (Matth. 10. 38). Ac si diceret: Si es, inquit, discipulus, imitare Magistrum; hoc enim est discipuli. Si autem ipse quidem venit per afflictionem, tu autem per quietem et remissionem, non eadem via ingrederis qua ille est ingressus, sed alia. Quomodo ergo sequeris non sequens? quomodo es discipulus, non sequens Magistrum? Hoc Paulus quoque dicit: *Nos infirmi, vos autem fortes; nos ignobiles, vos autem nobiles* (1. Cor. 4. 10). Aut quomodo est rationi consentaneum nos aemulari contraria, et vos quidem esse discipulos, nos autem magistros? Magna ergo res est afflictio, o dilecti: duo enim efficit, eaque maxima, et peccata delet, et facit fortes et robustos.

Commented [c237]: col.196

4. Quid vero, inquit, si everterit et perdiderit? Non hoc facit afflictio, sed nostra ignavia. Quomodo, inquit? Si sobrii simus, si Deum rogemus ut non sinat nos tentari plus quam ferre possimus, si ei semper haeremus, fortiter stabimus et in acie. Quamdiu cum habuerimus adiutorem, etiamsi omnibus ventis vehementius spirarint tentationes, erunt nobis palea et folium quod leviter et temere fertur. Audi Paulum dicentem: *In his omnibus superamus*; et rursus, *Existimo enim quod non sunt condignae passionis huius temporis ad futuram gloriam quae revelabitur in nobis* (Rom. 8. 37. et 18); et rursus, *Id quod in praesenti est momentaneum et leve tribulationis nostrae, supra modum aeternum gloriae pondus operatur in nobis* (2. Cor. 1. 16). Vide quanta pericula, naufragia, frequentes afflictiones, et quae sunt huiusmodi, vocat levia: et aemulare hunc adamantem hoc corpore leviter et temere indutum. Es in paupertate? sed non in tanta quanta Paulus, qui cum fame, siti et nuditate conflictabatur: non enim unum diem hoc est passus, sed perpetuo hoc patiebatur. Unde hoc constat? Audi eum dicentem: *Usque in hanc horam esurimus, et sitimus, et nudi sumus* (1. Cor. 4. 11). Papae! quantam gloriam jam assequutus in praedicatione, tam multa ferebat, et jam viginti annos in ea confecerat, quando haec scribebat? *Scio enim*, inquit, *hominem ante annos quatuordecim, sive in corpore, sive extra corpus nescio* (2. Cor. 12. 2); et rursus, *Post tres annos*, inquit, *ascendi Jerosolymam* (Gal. 1. 18). Et rursus audi eum dicentem: *Bonum est mihi magis mori, quam ut gloriam meam quis evacuet*. Nec hoc solum, sed etiam rursus scribens dicebat: *Sicut purgamenta mundi facti sumus* (1. Cor. 9. 15. et 4. 13). Quid fame gravius? quid frigore, quid insidiis a fratribus, quos etiam appellat falsos fratres? nonne vocabatur orbis terrae perniciēs, non impostor, non eversor? annon conscindebatur flagris caesus? Haec nobis veniant in mentem, o dilecti, haec cogitemus, haec meminerimus et numquam dissolvemur et enervabimur, etiamsi injuria afficiamur, etiamsi bona nostra diripiantur, etiamsi mala patiamur innumera. Detur nobis ut in caelis in bona simus existimatione, et sunt omnia tolerabilia: detur ut illic res nostra **bene** geramus, et eorum quae hic sunt nulla erit ratio cujusmodicumque fuerint, haec sunt umbra et somnium. In illis quae sperantur et expectantur, nihil est grave nec natura, nec tempore. Quid enim vis cum illis gravibus et atrocibus conferamus? quid cum igne qui non potest exstingui? cum verme qui non moritur? quid ex iis quae hic sunt potest dicere par esse stridori dentium, vinculis, tenebris exterioribus, irae, afflictioni, angustiae? At tempore? Et quid sunt decies mille anni ad saecula infinita et quae non desinunt? nonne quantum parva gutta ad abyssum infinitam? At conferentur cum bonis? Sed illic major est exsuperatio: *Oculus*, inquit, *non vidit, nec auris audivit, et in cor hominis non ascenderunt* (1. Cor. 2. 9). Et haec rursus erunt in saeculis infinitis. Pro his ergo annon bonum est millies conscindi, interimi, exuri, mille subire mortes, quodvis grave et asperum et verbis et rebus ipsis sustinere? Nam si fieri possit ut in igne usti viverimus, annon oportet omnia perpeti, ut bona illa promissa assequeremur?

Eleemosyna quatenus vere dici possit. – Sed quid haec dico delirans apud homines qui ne pecunias quidem despicere velint, sed tamquam immortales eas assectantur et eis adhaerescunt, et si ex multis pauca dederint, totum se existimant fecisse? Non est hoc eleemosyna: eleemosyna est illius viduae eleemosyna, quae universas suas profudit facultates (Marc. 12. 44). Si autem in te non cadit, ut tantum eroges quantum illa vidua, erga saltem quidquid est supervacaneum, habe quae sufficiunt, non quae superflua sunt. Sed nemo est qui eroget ne ea quidem quae sunt supervacanea: nam quamdiu habes multos famulos, et vestes sericas; haec omnia sunt supervacanea. Nihil est necessarium nec usui serviens in iis, sine quibus vivere possumus; ea sunt supervacanea, et extra sunt posita. Quid sit ergo id, sine quo non possimus vivere, videamus, si placet. Etsi solos duos habeamus famulos, possumus vivere. Nam ubi sunt aliqui qui vivunt absque famulis, quam habemus nos excusationem, si non simus contenti duobus? Possumus

Commented [c238]: col.197

etiam ex lateribus habere domum constructam trium habitaculorum: et hoc sufficeret nobis. Dic enim mihi, annon sunt aliqui qui cum liberis et uxore unam habent domum? Sint autem, si velis, etiam duo famuli. Et quomodo, inquires, non est pudor ingenuam incedere cum duobus famulis? Apage, non est pudor ingenuae incedere cum duobus famulis, sed pudor est procedere cum multis. Fortasse ridetis haec audientes. Credite, hoc est pudor, cum multis procedere. Sicut qui oves vendunt, aut sicut cauponatores Mancipiorum, magnum quidpiam existimatis procedere cum multis famulis. Hoc est fastus et inanis gloria: illud est philosophia et honestas. Nam ingenuam non ex multitudine pedissequorum apparere oportet: quae enim est virtus illa multa habere mancipia? Hoc non est animae: quod autem non est animae, non ostendit ingenuam. Quando est paucis contenta, tunc vere est ingenua: quando autem eget multis, est ancilla et deterior Mancipiis.

¶ Dic mihi, angeli annon soli orbem terrae obeunt, et non egent aliquo qui sit eos sequuturus? num propterea sunt nobis, qui egemus, deteriores ii qui non egent? Si ergo ne omnino quidem egere assecla vel pedissequo est angelicum, quatenam magis accedit ad vitam angelicam, eane quae multis indiget, an quae paucis? Nonne est hoc pudor? Pudor est enim aliquid turpe facere et absurdum. Dic mihi, quatenam ad se convertit eos quae sunt in foro, eane quae multos secum ducit, an ea quae paucos? hac autem quae paucos ducit, annon ea magis quae sola apparet non praevisa? Vides quod illud sit pudor? Quatenam in se convertit eos qui sunt in foro, eane quae pulchras gestat vestes, an quae simpliciter est vestita et nullo comparato cultu et ornamento? quatenam rursus magis ad se convertit eos qui sunt in foro, eane quae multis vehitur et inauratis stragulis, an ea quae simpliciter et quomodocumque, sed decore et honeste incedit? an hanc ne viderimus quidem et aspexerimus, illam autem non solum ut videant urgent aliqui, sed etiam rogant quatenam sit et unde? Mitto autem dicere quanta hinc oriatur invidia. Quid ergo, dic mihi, est turpe, videri an non videri? quando est major pudor, quando omnes ad eam aspexerint, an quando nullus? quando omnes de ea quatenam sit reciscunt, an quando ne curant quidem? Vides quod non propter pudorem, sed propter inanem gloriam omnia agimus? Sed quoniam hoc fieri non potest ut nos ab illis abducamus, sufficit mihi interim ut vos discatis hoc non esse turpitudinem. Solum peccatum est turpitudine, quod nemo existimat esse pudorem, sed quidvis magis quam ipsum. Vestimenta sint ea quae sunt usui, non autem supervacanea: caeterum ne in nimias vos concludam angustias, illud admoneo, quod non sit vobis opus aureis ornamentis neque subtilibus telis. Et haec non ego dico: nam quod non mea sint verba, audi beatum Paulum dicentem, et mulieribus praecipientem, *Ut se ornent non in tortis crinibus aut auro, aut margaritis, aut veste pretiosa* (1. Tim. 2. 9). Sed dic, quomodo vis ut ornentur, o Paule? fortassis enim dicent sola aurea esse pretiosa et sumptuosa, pretiosa autem et sumptuosa non esse serica: dic ergo quomodo vis ut ornentur? *Habentes autem alimenta et quibus tegamur, iis contenti simus* (Tim. 6. 8). Ejusmodi sit vestis ut solum tegat. Propterea enim nobis ea dedit Deus ut tegamus nuditatem; hoc autem potest facere vestimentum, etsi sit vilis pretii. Fortasse ridetis quae vestes gestatis sericas; revera enim oportet ridere. Quid praecepit Paulus? quid nos vero facimus? Non autem solum mulieres alloquor, sed etiam viros. Caetera enim omnia quae habemus sunt supervacanea. Soli pauperes non possident supervacanea: fortasse autem illi quoque propter necessitatem: ita ut, si liceret, ne illi quidem abstinerent. Verum illi, sive praetextu et occasione, sive rei veritate, non habent supervacanea. Talia ergo gestemus vestimenta quae usum impleant. Quid enim sibi vult multum aurum? Scenicis haec conveniunt: haec ab illis sunt gestanda, haec sunt meretricum, quae omnia faciunt ad hoc ut spectentur. Ornentur illa quae est in scena, illa quae in orchestra; vult enim omnes ad se attrahere: quae autem vere pietatem profitetur, non sic ornentur, sed aliter habeat ornatum illo longe majorem.

Commented [c239]: col.198

Commented [c240]: col.199

Mulieri Christianae. – Habes et tu theatrum: ad illud theatrum te orna, illo tu mundo induere. Quodnam est tuum theatrum? Caelum, populus angelorum: non dico solum virginum, sed etiam mundanarum seu saecularium: quaecumque Christo credunt, habent illud theatrum. Talia loquamur ut illos oblectemus spectatores: talibus induere ut illos laetitia afficias. Nam dic mihi, si meretrix dimissis ornamentis aureis sumptuosisque vestibus et risu et verbis urbanis et obscoenis, vili veste induatur, et illaborato cultu composita ingrediatur, et loquatur pia et religiosa verba, et disserat de temperantia, et nihil turpe dicat, annon omnes surgent? annon dissolvetur hoc theatrum? annon eam ejicient ut quae nesciat congruere populo, et quae dicat aliena ab illo theatro satanico? Ita tu quoque, si illius vestimentis amicta ingrediaris theatrum caelorum, te ejicient spectatores. Illic enim non opus est his vestimentis aureis, sed aliis. Quibusnam? Cujusmodi dicit Propheta: *In fimbriis aureis circumdata, variegata (Psal. 44. 14)*: non ut corpus reddas candidum et resplendens, sed ut ornes animam: ea est enim quae illic contendit et decertat. *Omnis gloria filiae Regis intrinsecus*, inquit. Iis induere: nam et ab innumerabilibus aliis maliste liberabis, maritum a sollicitudine, et te a cura. Sic enim eris marito veneranda, quando paucis egeris.

6. Solet enim homo quilibet dissimulare, et eos despicatui habere, qui ipso indigent: quando autem viderit non opus habere, fastum deprimit, quo fit ut pari tecum honore disserat. Quando viderit maritus se in nullo ejus egere et ejus dona despiciere, etiamsi ingentes ejus spiritus et magna animi elatio tunc te magis reverebitur, quam indutam aureis ornamentis: nec eris amplius ejus ancilla. Nam quorum egemus, necesse habemus nos eis submittere: sin autem nos abduxerimus, non erimus amplius obnoxii; sed scit quod propter Dei timorem ei aliquam tribuimus obedientiam, non propter ea quae ab ipso proficiscuntur. Nam nunc quidem, ut qui magna nobis donet, quantumcumque honorem fuerit assequutus, non existimat se totum esse assequutum; tunc autem etiamsi parvum fuerit assequutus, habebit gratiam: non exprobrabit, nec ipse cogetur propter te per avaritiam alios bonis fraudare. Quid enim est a ratione alienus, quam aurea ornamenta ad hoc comparare, ut circumferantur in balneis et in foris? Sed in balneis et foris non est fortasse mirum: in ecclesiam autem etiam eo habitu ornatam procedere, res est valde ridicula. Nam cur huc ingreditur aurea gestans ornamenta, quae debet ingredi ut audiat oportere se ornari non auro nec margaritis, neque veste sumptuosa? Cur ergo ingrederis, o mulier? numquid tamquam cum Paulo **pugnans**, et ostendens quod etiamsi millies haec dicat, non converteris? sed num tamquam nos doctores volens redarguere haec frustra dicere? Nam dic mihi, si quis Graecus et infidelis cum audierit legi hunc locum, ubi haec dicit beatus Paulus, praecipiens mulieribus, ut ne auro, argento et margaritis, neque pretiosis vestibus ornetur (1. Tim. 2. 9); et cum ipse habeat uxorem fidelem, videat illam ornatui studere, et aurea circumponere ut ingrediatur in ecclesiam: annon dicet apud seipsum, videns eam in cubiculo se ornatè componentem et disponentem: Quid intus manet mulier in cubiculo? quid cunctatur? quid aurea circumponit ornamenta? quo vult abire? in ecclesiam? quare? ut audiat, *Non in veste sumptuosa?* Non ridebit? non in cachinnos erumpet? non rera ludicram et deceptionem res nostras esse existimabit? Quamobrem rogo, ut aurea ornamenta pompis dimittamus, scenis, et in tabulis officinarum exposita: Dei autem imago non his ornetur; ornetur ingenua libertate: a libertate autem abest fastus et ornatus indecorus. Quod si etiam velis ab hominibus gloriam consequi, eam sic assequeris. Divitis enim hominis uxorem non ita admirabimur aurea ornamenta gestantem et sericas vestes; hoc est enim commune omnibus; ut quando fuerit induta veste simplici, et ex lana tantum contexta: hoc omnes admirabuntur, hoc cum plausu excipient. Nam in illo quidem mundo ornamentorum et sumptuosarum vestium multas habet socias; et si hanc superat, superatur ab alia; et si omnes excedit, ab ipsa certe regina vincitur: hic autem vincit omnes, etiam ipsam

Commented [c241]: col.200

uxorem Imperatoris: sola enim in divitiis elegit quae sunt pauperum. Quamobrem, etiamsi amemus gloriam, hic est major gloria. Non solum dico viduis et divitibus; hic enim necessitatibus viduitatis videtur hoc facere; sed iis etiam quae virum habent. At marito, inquit, non placeo. Nec vis marito placere, sed multitudini pauperularum mulierum; imo vero non placere, sed eas tabefacere et dolere afficere, et earum maiorem facere paupertatem. Quam multa propter te dicuntur blasphema? Ne sit, inquit, paupertas: Deus odio habet egenos, Deus non diligit eos qui sunt in paupertate. Nam quod non velis placere marito, nec ea de causa orneris, omnibus reddis perspicuum ex iis quae ipsa facis. Nam cum limen thalami transieris, confestim deponis omnia, et vestes, et ornamenta aurea, et margaritas; illa quippe domi non gestas. Si autem vis omnino placere marito, sunt per quae sis placitura, per lenitatem, per mansuetudinem, per honestatem. Nam crede mihi, o mulier, etiamsi maritus tuus sit millies ad inferiora propensus, haec magis eum attrahent, lenitas, mansuetudo, temperantia et moderatio, a fastu esse alienam, non esse sumptuosam, sed humilem et dimissam. Nam etsi mille talia excogites, impudicum et incontinentem non continebis: hoc sciunt quae tales habent maritos: nam quomodocumque te exornes, ille, ut qui sit incontinens, abit ad aliam: eum autem qui est temperans et pudicus, non his capies, sed contrariis; his **etiam** es ei molesta, ut quae ei de te hanc suggeras opinionem, quod tenearis amore ornamentorum et mundi. Etiamsi enim reveritus maritus, ut qui sit modestus non dicat, intus tamen apud se te condemnat; invidiam autem non comprimet. Annon jam omnem expelles voluptatem, ut quae adversus teipsum excites invidiam?

7. Aegre fortasse auditis quae dicuntur, et succensetis dicentes: Iste maritos magis irritat adversus uxores. Haec dico non irritans maritos, sed volo a vobis lubentibus haec praestari, propter vos, non propter illos: non ut illos liberem ab invidia, sed ut vos liberem a phantasia rerum hujus vitae. Vis videri pulchra? ego quoque hoc volo, sed pulchritudine quam Deus quaerit, quam Rex concupiscit. Quemnam vis habere amatorem, Deum an homines? Si sis ita pulchra, Deus tuam concupiscet pulchritudinem: sin autem hoc absque illo ille quidem te abhorrebit, erunt autem tui amatores viri scelesti: nullus enim est bonus, qui amet mulierem junctam matrimonio. Hoc etiam cogita in mundo externo. Nam ille quidem mundus, mundus, inquam, animae, Deum attrahit; hic autem contra viros sceleratos. Vides quod vestri curam gero, quod de vobis sum sollicitus, ut sitis pulchrae, vere pulchrae et gloriosae: ut pro viris sceleratis habeatis amatorem Deum omnium Dominum? Quae autem illum habet amatorem, cui erit similis? choros ducet cum angelis. Nam si quae a rege amatur, supra omnes beata ducitur: quae a Deo multo amore diligitur, quanta erit ejus dignitas? Etiamsi dixeris orbem terrae, nihil erit dignum illa pulchritudine. Hanc ergo colamus pulchritudinem, hoc mundo ornemur, ut ad caelos perveniamus, in coenacula spiritualia, in thalamum sponsi in quem nullus cadit interitus. Nam haec quidem pulchritudo ab omnibus rebus expugnatur et quando etiam pulchre manserit, et neque morbus neque sollicitudo eam vexaverit, quod quidem fieri non potest, non permanet annos viginti: illa autem semper floret, semper viget: non est illic quod metuas mutationem, non irruens senectus inducit rugam, non ingruens morbus flaccidam efficit, non ex animae aegritudine profecta cura eam corrumpit; sed est his omnibus superior. Haec autem priusquam apparuerit recedit; et cum apparuerit, non multos habet admiratores. Nam qui sunt modesti et temperantes, non admirantur; qui autem admirantur, cum libidine admirantur. Ne hanc ergo colamus, sed illam: illi adhaereamus, ut cum praeclaris lampadibus in sponsi thalamum veniamus. Non enim virginibus solum est hoc promissum, sed animabus quae sunt virgines: nam si hoc esset virginum tantum, quinque non fuissent exclusae. Hoc ergo est omnium quae sunt

Commented [c242]: col.201

anima virgines, quae sunt liberatae ab huius vitae cogitationibus: corrumpunt enim animas hae cogitationes. Si ergo maneamus integri et sinceri, illuc ibimus, et illic excipiemur.

Commented [c243]: col.202

Virginitas vera quae. – Despondi enim vos, inquit, uni viro, virginem castam exhibere Christo (2. Cor. 11. 2). Haec non dicebat virginibus, sed coetui universae Ecclesiae. Nam cuius est anima incorrupta, ea est virgo, etsi habet maritum; virgo, inquam, cum vera virginitate, et admiranda: nam corporis quidem virginitas est illius comes et umbra; vera autem virginitas est illa. Hanc colamus, et ita poterimus laeto vultu videre sponsum, et cum splendentibus ingredi lampadibus, si oleum nobis non deficiat, si aureis ornamentis fuis et conflatis ejusmodi oleum confecerimus, quod splendentes reddit lampades: illud autem oleum est caritas in homines. Si aliis nostras impertierimus facultates, si oleum eas fecerimus, tunc nos proteget et defendet, et non dicemus in illo tempore: *Date nobis oleum, quoniam lampades nostrae extinguuntur* (Matth. 25. 8), neque aliis egebimus, neque euntes ad eos qui vendunt, excludemur, neque audiemus vocem illam terribilem et horrendam, pulsantes ostium, *Nescio vos*; sed nos agnoscet, et cum sponso intrabimus, et in spiritualem sponsi ingressi thalamum, fruemur bonis innumerabilibus. Si enim hic adeo elegans est sponsi thalamus, adeo splendida coenacula, ut nemo attendens satietur, quanto magis illic? Thalamus est caelum, et sponsi thalamus caelo melior: illuc ingrediemur. Si autem sponsi thalamus est adeo pulcher, quis erit ergo ipse sponsus? Et quid dico ut depositis aureis ornamentis, ea impertiamus egentibus? nam si oporteret vel vos ipsas venumdare, si pro liberis fieri ancillas, ut possetis cum illo esse sponso, illa frui pulchritudine, et solum illum vultum intueri: annon oporteret cum omni alacritate animi omnia suscipere? Regem qui est in terra ut videamus, saepe quae sunt in manibus etsi necessaria, abjicimus. Quando autem videris et Regem et sponsum, multo magis id alacri animo oporteret suscipere. Revera haec quidem sunt umbra, illa autem veritas. Ut regem autem et sponsum in caelis non solum videre digneris, sed etiam praecedas cum lampadibus, et sis prope ipsum, et perpetuo sis cum ipso, quid non oporteret facere, quid non agere, quid non tolerare? Ideo rogo vos capiamus aliquid illorum bonorum desiderium, desideremus illum sponsum, simus vera virginitate virgines: animae enim virginitatem requirit Dominus. Cum ea in caelum intremus, nec habeamus maculam aut rugam, aut aliquid huiusmodi: ut assequamur bona promissa: quae detur nobis consequi gratia et benignitate.

HOMILIA XXIX (col.203-8)

CAP. 12. v. 4. *Nondum usque ad sanguinem restitistis adversus peccatum repugnantes: 5. et obliti estis consolationis, quae vobis tamquam filiis loquitur, dicens: Fili mi, noli negligere disciplinam Domini, neque fatigeris dum ab eo corripieris. 6. Quem enim diligit Dominus, castigat: flagellat autem omnem filium quem recipit. 7. Si sustinetis disciplinam, erga vos tamquam erga filios afficietur Deus. Quis est enim filius quem non corripit pater?*

Commented [c244]: col.203

1. Duae sunt species consolationis, quae videntur esse inter se contrariae, magnam autem secum vim afferunt: quas hic posuit ambas. Una quidem est, quando dicimus aliquos multa esse passos: requiescit enim animus, quando habet multos testes suarum perpessionum: quam quidem supra posuit, dicens: *Rememoramini autem pristinos dies, in quibus illuminati magnum certamen sustinuistis passionum* (Hebr. 10. 32): altera autem, quando dicimus. Non es passus aliquid magnum: nam hoc dico convertimur et excitamur, atque ad patiendum alacriores efficimur. Illa quidem facit ut afflicta et vexata quiescat; haec autem ignavam animam sedat et recreat; pigram

et supinam convertit et a superbia retrahit. Ne igitur ex illo testimonio eis nasceretur fastus, vide quid faciat: *Nondum*, inquit, *usque ad sanguinem restitistis adversus peccatum repugnantes: et obliti estis consolationis*. Nec statim subjunxit quae sequuntur, sed cum eis ostendisset omnes qui ad sanguinem usque restiterant, deinde subjunxisset, gloriationem esse Christi perpassiones, tunc facile caetera est persequutus. Hoc etiam scribens ad Corinthios, dicit: *Tentatio vos non apprehendat, nisi humana* (1. Cor. 10. 13), hoc, est parva. Hoc enim sufficit ad excitandum et erigendum animum, quando cogitaverit quod non ad totum ascendit, et sibi persuaserit ex iis quae praecesserunt. Dicit vero: *Nondum mortem passi estis: usque ad pecunias processit vestrum damnum, usque ad gloriam, et eousque ut expelleremini: Christus vero pro nobis fudit sanguinem; vos autem neque pro vobis ipsis: ipse ad mortem usque decertavit, bellum gerens pro veritate, pro vobis; vos autem nondum venistis ad pericula mortem minitancia. Et obliti estis consolationis*. Hoc est, et manus remisistis, et dissoluti estis. *Nondum*, inquit, *usque ad sanguinem restitistis, adversus peccatum repugnantes*. Hic ostendit et peccatum vehementer spirare, et ipsum esse armatum: illud enim, *Restitistis*, ad eos qui stant dictum est, *Quae vobis tamquam filiit loquitur dicens: Fili mi, noli negligere disciplinam Domini, neque fatigeris dum ab eo corripieris*. Consolationem et exhortationem facit ex rebus ipsis: ex abundantia autem affert etiam ex verbis, ab hoc testimonio: *Neque fatigeris*, inquit, *dum ab eo corripieris*. Sunt ergo haec Dei. Hoc quoque est non parvum ad consolationem, eum discimus quod Dei est opus ut haec fieri possint, illo concedente: sicut etiam dicit Paulus: *Propter hoc ter Dominum rogavi, et dixit mihi, Sufficit tibi gratia mea: non virtus mea in infirmitate perficitur* (2. Cor. 12. 8. 9). Ille ergo concedit. *Quem enim diligit Dominus, castigat, flagellat autem omnem filium quem recipit*. Non potes dicere quod sit aliquis justus absque afflictione: etiamsi enim sic appareat, sed nos nescimus alias afflictiones. Quamobrem necesse est ut quivis justus veniat per afflictionem. Est enim Christi sententia, quod via lata et spatiosa abducit ad interitum, areta autem et angusta ad vitam (Matth. 7. 13). Si ergo inde licet venire ad vitam, aliunde vero non licet: per angustam ergo viam omnes venerunt, qui venerunt ad vitam. *Si disciplinam*, inquit, *sustinetis, erga vos tamquam ergo filios afficietur Deus. Quis enim filius, quem non corripit pater?* Ergo ad correptionem, non ad poenam, neque ad supplicium, neque ut male patiamini. Vide: unde existimabant se esse derelictos, ex his, inquit, credant quod non sint derelicti. Quasi diceret: Quoniam tam multa mala passi estis, existimatis quod Deus vos dimiserit et oderit? Sed si non passi essetis, tunc oporteret hoc suspicari: nam si flagellat omnem filium quem recipit, qui non flagellatur, fortasse non est filius. Quid vero, inquit, mali non male patiuntur? Patiuntur quidem: quomodo enim non paterentur? sed non dixit, Quicumque flagellatur est filius, sed, Omnis filius flagellatur, Sed non potes hoc dicere: sunt enim qui flagellantur multi, etiam mali, ut homicidae, latrones, praestigiatore, sepulcrorum effossores. Sed illi suorum scelerum dant poenas, et non flagellantur tamquam filii, sed puniuntur ut scelerati: vos autem tamquam filii. Vides quomodo undique ratiocinia movet, a factis quae sunt in Scriptura, a verbis, a propriis notionibus, ab exemplis quae sunt in vita. Deinde etiam a communi consuetudine? 8. *Quod si extra disciplinam estis, cujus participes facti sunt omnes: ergo adulterini, et non filii estis*.

2. Vides quod dixit id quod dicebam, quod non possit esse filius qui non castigatur? Nam quomodo in familiis adulterinos filios despiciunt patres, etiamsi nihil discant, etiamsi non sint gloria insignes; de legitimis autem filiis timent ne se dedant otio et socordiae: ita etiam in praesenti. Si est ergo adulterinorum non erudiri, gaudere oportet ob disciplinam, siquidem ea adhibetur in germanis et legitimis filiis. Tamquam filiis vobis se offert Deus: propter hoc ipsum dicit. 9. *Deinde patres quidem carnis nostrae cruditores habuimus, et verebamus eos: non multo magis obtemperabimus Patri spirituum, et vivemus?* Rursus a propriis perpassionibus, ab

Commented [c245]: col.204

iis quae ipsi patiebantur, hortatur. Sicut enim illic dicit: *Rememoramini pristinos dies*: ita his quoque: Deus, inquit, nobiscum agit tamquam cum filiis, nec potestis dicere, Non possumus ferre; et tamquam cum caris filiis. Nam si patres **carnales** illi reverentur, quomodo Patrem caelestem non verebimini? Quamquam non ex eo solo differentia constat, aut etiam ex personis, sed et ab ipsa causa et ex re ipsa: non enim propter eadem et hic et illi erundiunt. Ideoque subiungit: *Illi enim paucis diebus, prout illis videbatur, erudiebant*: hoc est, saepe implentes voluptatem, non semper spectantes id quod est conducibile. Hic autem non potest hoc dici: non enim hoc facit propter aliquod commodum suum, sed propter vos et vestram solam utilitatem: illi ut et ipsis sitis utiles, saepe autem etiam temere; hic autem nihil est huiusmodi. Vides quod hoc quoque affert consolationem? Nam cum illis maxime benevolentia coniungimur, quando viderimus quod non propter aliquid suum aut iubent, aut suadent, sed propter nos totum ab eis ponitur studium. Hoc enim est sincera dilectio et vere dilectio, quando cum nihil simus utiles ei qui diligit, ab eo tamen diligimur: diligimur enim non ut accipiat, sed ut det: erudit, omnia facit, omne studium confert, ut reddamur suorum bonorum capaces. *Et illi quidem*, inquit, *in tempore paucorum dierum secundum voluntatem suam erudierunt nos*: hic autem ad id quod utile est, in recipiendo sanctificationem ejus. Quid est, Sanctificationem ejus? Hoc est, puritatem, ut pro viribus simus eo digni. Ille ponit studium ut accipiat, et omnia facit ut det vobis: vos autem studium non ponitis ut accipiat. *Dixi*, inquit, *Domino, Dominus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges* (Psal. 15. 2). *Deinde patres quidem carnis nostrae eruditores habuimus, et verebamur eos: annon multo magis obtemperabimus Patri spirituum, et vivemus? Patri spirituum*; sive charismatum dicit, aut orationum, aut potestatum incorporearum. Si sic moriamur, tunc vivemus. Et apposite dixit: *Et illi quidem in tempore paucorum dierum erudiebant secundum voluntatem suam*: non enim semper quod videtur, est utile: hic autem ad id quod utile est crudit.

Commented [c246]: col.205

3. Est ergo disciplina utilis, est ergo participatio sanctitatis. Maxime: nam cum expellit socordiam, cum malam cupiditatem, cum amorem rerum quae ad hanc vitam pertinent, cum convertit animam, cum efficit ut cuncta quae hic sunt damnemus, hoc enim est afflictio: annon fit sancta? annon attrahit gratiam Spiritus? Cogitemus itaque semper justos, et videamus undenam omnes claruerunt, et ante omnes Abel, Noe: nonne ab afflictione? Fieri enim non potest ut non affligeretur qui solus erat in tam multa malorum multitudine: *Noe enim*, inquit, *cum esset solus perfectus in generatione sua, Deo placuit* (Gen. 6. 9). Nam mihi cogita, si nunc cum habeamus innumerabiles quorum virtutem aemulemur, patres et magistros, sic affligimur, quomodo verisimile est illum fuisse affectum solum inter tam multos? Sed cum jam dixerim de pluvia illa aliena et plane admirabili? dicamne de Abrahamo, de crebris ejus peregrinationibus, de raptu uxoris, de periculis, de bellis, de tentationibus? Sed de Jacob quam multa passus sit gravia, **undique** pulsus, et frustra laborans, et aliis operam impendens? omnes enim ejus tentationes recensere non est necesse; testimonium autem afferre est consentaneum, quod ipse dicebat Pharaoni: *Dies*, inquit, *mei pauci sunt et mali, et non pervenerunt ad dies patrum meorum* (Gen. 47. 9). Sed dicamne de Joseph? sed de ipso Moyse, de Jesu Nave, de Davide, de Samuele, de Elia, de Daniele, de omnibus prophetis? Sed hos omnes invenies evasisse claros ex afflictionibus. Dic ego mihi, visne esse clarus ex otio, quiete et deliciis? Sed non poteris. At dicamne de apostolis? At hi quoque aerumnis alios omnes superaverunt. Cur haec dico? Christus quoque hoc dicit: *In mundo afflictionem habebitis*; et rursus, *Vos plorabitis et lugebitis: mundus autem gaudebit* (Joan. 16. 33. 20. et Matth. 7. 14).

Commented [c247]: col.206

Via quae ducit ad vitam, arcta semper est. – Et quod arcta sit et angusta via quae ducit ad vitam, dicit ipse viae Dominus: tu autem quaeris latam? et quomodo non est hoc absurdum?

Propterea vitam non assequeris qui alia ingrederis, sed interitum: eam enim elegisti quae fert illuc. Vis dicam et in medium adducam eos qui vitam egerunt in deliciis? Ab ultimis ascendamus ad primos. Dives ille qui ardebat in camino; qui ventri vivunt Judaei, quorum Deus venter est; qui in solitudine semper quaerebant otium et requiem, cur perierunt? sicut et qui erant tempore Noe, annon propterea quod vitam elegerunt lautam et dissolutam? Et qui in Sodomis propter ingluviem: *In saturitate enim panis*, inquit, *lasciviebant* (*Ezech.* 16. 49). Hoc de iis dicitur, qui agebant Sodomis. Si autem saturitas panis tantum malum fecit, quid dixerimus de aliis placentis et bellariis? Esaü annon erat in quiete et otio? quid illi ex filiis Dei qui viderunt mulieres, et deturbati sunt per praecipitia? quid illi qui in masculos insaniebant? Omnes autem reges gentium, Babyloniam et Aegyptiorum, annon male vitam finierunt? annon sunt in tormentis? Sed quae nunc fiunt, dici mihi, nonne sunt huiusmodi? Audi Christum dicentem: *Qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt* (*Matth.* 11. 8); qui autem non talibus vestiuntur, in caelis. Nam vestis mollis etiam austerum animum dissolvit et frangit ac diffundit: et licet corpus acceperit asperum et durum, cito id molle per delicias reddit et imbecillum. Nam unde nisi ex hoc putatis mulieres esse adeo molles, dic quaeso? num ex solo sexu? Nequaquam, sed ex vivendi ratione et educatione: nam in umbra educatio, otium, lavacra, unguenta, multitudo aromatum, cubilis mollities eas tales efficit. Et ut id scias, animadvertite ad id quod dico. Accipe mihi plantam ex hortis, qui sunt in deserto, et pulsantur a ventis, et pone eam in loco humido et umbroso; et invenies illam multo inferiore illa conditione, ex qua eam sumpsisti ab imitio. Quod autem hoc sit verum, mulieres quae aluntur in agris, sunt fortiores viris qui in urbibus habitant, et multos ejusmodi illae in lucta prostraverint. Cum autem corpus factum fuerit **mollius**, necesse est ut anima quoque damni fiat particeps: nam magna ex parte ejus operationes simul afficiuntur cum illius affectione. Etenim in morbis sumus alii, propterea quod emolliamur; et cum sani sumus, rursus alii. Sicut enim in chordis cum fuerint soni molles et non recte extensi, artis quoque virtus praeciditur, coacta servire mollitiae chordarum: ita etiam in corpore multa damna ab eo accipit anima, multas necessitates. Nam cura multa egeat curatione, illa acerbam sustinet servitutem. Quamobrem rogo, id reddamus forte et robustum, nec faciamus valetudinarium. Non solum cum viris loquor, sed etiam cum mulieribus. Cur enim ipsum assidue dissolvis deliciis, exileque et flaccidum facis, o mulier? quid vires corrumpis adipe? adeps est ei etiam mollities, non robur. Sin autem his dimissis tunc aliter te geras, tunc et pulchritudo corporis procedit ex sententia, quando et vires adfuerint et bona habitudo: sin autem ipsum mille morbis obsideas, nec erit flos corporis, nec bona aliqua habitudo; semper enim eris in tristitia.

4. Scitis autem quod sicut pulchram domum, cum ei aer arriserit, reddit splendidam: ita etiam speciosum vultum, si animae alacritas accesserit, reddit meliorem: sin autem sit in tristitia et moerore, fit deformior. Tristitiam morbi faciunt et aegritudines; morbos autem facit, quod corpus factum sit mollius a multis deliciis. Quamobrem hac etiam ratione fugite delicias, si mihi credatis. At voluptatem habet, inquit, indulgere genio et deliciis. Sed non tot quot molestias. Alioquin autem voluptas est usque ad gulam, usque ad linguam: mensa autem ablata aut cibo devorato, perinde es atque si non fueris ejus particeps; imo vero longe deterior, ut qui inde auferas gravedinem, distentionem et pandiculationem et crapulam et somnum morti similem, saepe vero etiam vigiliam ex saturitate et obstructione spiritus et eructatione: et millies quidem ventrem execratus es, cum oporteat intemperantiam detestari.

Contra ingluviem et saturitatem. – Ne corpus ergo impinguemus, sed audiamus Paulum dicentem: *Carnis curam ne feceritis ad concupiscentias* (*Rom.* 13. 14). Ut enim si quis cibos acceperit, et in cloacam projecerit, ita etiam qui in ventrem ingerit: imo vero non ita, sed longe pejus. Nam hic quidem cloacam facit absque suis malis; illic autem et morbos procreat

Commented [c248]: col.207

innumerabiles. Nam quod nutrit est id quod sufficit, quod etiam potest concoqui: quod autem usum, superat et est plus quam par sit, non solum non nutrit, **sed** corpori etiam noxam affert. At nullus haec videt propter vulgare praeiudicium et intempestivam voluptatem. Vis corpus nutrire? amputa quod redundat, da quod sufficit, et quantum potest confici et concoqui: noli ipsum gravare, ne obruas. Quod sufficit est et alimentum et voluptas: nihil enim adeo efficit voluptatem, ut cibus recte confectus: nihil adeo efficit sanitatem, nihil adeo acumen sensuum, nihil est quod morbum aequè propulset. Ergo quod sufficit est et alimentum et voluptas et sanitas; quod vero est plus quam par sit, est et damnum et molestia et morbus. Nam quae facit fames, facit etiam saturitas, atque adeo graviora: nam illa quidem paucis diebus abducit et liberat hominem; haec vero corpus arrodens et putrefaciens, longo tradit morbo, et deinde morti gravissimae. Nos autem famem quidem rem ducimus abominandum, ad saturitatem vero nimiam currimus. Unde hic morbus? unde haec insania? Non dico ut nos cruciemus, sed ut tantum comedamus, ut et voluptatem habeat quae vere est voluptas, et possit corpus alere et reddere aptum et concinnatum, compactumque recte et compositum ad animae operationes. Quando autem fuerit nimium in id ingestum nutrimentum, non potest, ut ita dicam, clavos et commissas compages retinere propter redundantiam: ingressa quippe redundantia totum dissolvit et diffundit. *Carnis*, inquit, *curam ne feceritis ad concupiscentias* (Rom. 13. 14). Recte dixit, *Ad concupiscentias*; deliciae enim sunt materia obscoenis cupiditatibus; etiamsi is qui indulget deliciis sit omnium maxime philosophus, necesse est ut aliquando afficiatur a vino et cibis, necesse est ut diffundatur, necesse est ut maiorem perferat flammam. Hinc stupra, hinc adulteria: non potest enim amorem parere venter esuriens, imo vero nec is qui utitur eo quod sufficit; qui vero parit obscoenas voluptates, ille est qui indulget deliciis. Et sicut terra valde humida procreat vermes, et fimus qui madescit et multum habet humorem; contra autem terra quae est ab illo humore libera, fert multos fructus, cum nihil habeat quod modum excedat: nam etiamsi non colatur, emittit herbam; sin autem colatur, fructus: ita nos quoque. Ne igitur carnem reddamus inutilem, neque noxiam, sed in ea plantemus utiles fructus et arbores frugiferas, et curemus ne eas dissolvamus deliciis: nam hae putrefactae vermes pro fructibus emittunt. Ita etiam innata cupiditas, si eam madefeceris, procreat turpes voluptates, imo turpissimas. Hanc itaque luem omnimodo auferamus, ut possimus bona promissa consequi, in Christo Jesu Domino nostro, etc.

Commented [c249]: col.208

HOMILIA XXX (col.207-14)

CAP. 12. v. 11. *Omnis autem disciplina in praesenti quidem videtur non esse gaudii, sed moeroris; postea autem fructum pacatissimum exercitatis per eam reddet justitiae.* 12. *Propter quod remissas manus et soluta genua erigite:* 13. *et gressus rectos facite pedibus vestris, ut non claudicans quid erret, magis autem sanetur.*

Commented [c250]: col.207

1. Qui amara bibunt medicamenta, prius quidem **quoddam** ferunt taedium et molestiam, et tunc sentiunt utilitatem. Talis enim res est virtus, et tale vitium: prima quidem illic est voluptas, deinde aegritudo; hic vero primum aegritudo, et tunc voluptas. Sed minime sunt paria: non est enim par, cum molestia prius affectus fueris, postea laetari; et cum prius laetatus fueris, postea molestia affici. Quomodo? Hic quidem **expectatio** futurae tristitiae praesentem minuit voluptatem; illic autem expectatio futurae laetitiae detrahit de vehementia prioris animi aegritudinis: adeo ut contingat illic quidem numquam laetari, hic autem numquam tristitia affici. Non solum autem hac ratione, sed etiam alia est differentia. Quomodo? Nempe quod neque paria

Commented [c251]: col.208

Commented [c252]: col.209

sunt tempora, sed longe maiora et ampliora. Hic autem est etiam aliquid in spiritualibus. Ab hoc ergo Paulus conatur consolationem afferre; et commune rursus assumit iudicium, cui nullus potest resistere, neque cum communi pugnare sententia. Nam cum dixerit quis id de quo constat apud omnes, consentiunt omnes, et nemo contradict. Moeretur, inquit: hoc secundum rationem est: talis enim res est disciplina, tale habet principium. Ideo sic intulit: *Omnis autem disciplina in praesenti quidem videtur non esse gaudii, sed moeroris*. Recte dixit, *Non videtur*: non enim est disciplina moeroris, sed tantum videtur: non haec quidem videtur, illa non, sed omnis: *Omnis enim, disciplina non videtur esse gaudii, sed moeroris*; id est, et humana et spiritualis. Vides eum contendere ex communibus notionibus? *Videtur*, inquit, *esse moeroris*: itaque non est. Quis enim moeror parit gaudium? Nullus: sicut nec voluptas parit animi aegritudinem et tristitiam.

Disciplinae bona. – *Postea autem fructus pacatissimos reddit iis qui per ipsam sunt exercitati iustitiae.* Non fructum, sed fructus dixit, magnam multitudinem significans. *Per ipsam exercitatis*, inquit; id est, iis qui longo tempore sustinuerunt et tolerarunt. Vides ut etiam bono verbo est usus? Disciplina ergo est exercitatio, fortem reddens athletam, et invictum in certaminibus, et in bellis inexpugnabilem. Si ergo omnis disciplina est talis, haec quoque erit talis. Quamobrem bona sunt exspectanda, et jucundus finis ac pacatus. Nec mireris si cum sit dura, fructus habea dulces: nam etiam in arboribus cortex quidem est prope omnis expertus qualitatis et asper, fructus autem sunt dulces. Sed hoc accepit ex communi notione. Si oportet ergo talia exspectare, quid doletis? cur cum molesta sustinueritis, in bonis ignavo et remisso animo estis? Injucunda, quae erant ferenda, sustinuistis: ne ignavi ergo et remissi sitis circa remunerationem. *Propter quod remissas manus et genua debilia erigite, et gressus rectos facite pedibus vestris, ut non claudicans qui erret, magis autem sanetur.* Eos tamquam cursores alloquitur et pugiles et bellatores. Vides quomodo eos armet, quomodo eos excitet? *Gressus*, inquit, *rectos facite*; id est, recte ambulate. Hic dicit de ipsis, cogitationibus: recte ambulate, hoc est, non dubitantes. Si enim disciplina est ex caritate, si incipit a cura, si desinit in bonum finem: hoc enim et per res, et per verba, et per omnia ostendit: cur ignavi estis et remissi? tales enim sunt qui animum desponderunt, qui ne futurorum quidem spe confirmantur. *Recte*, inquit, *ambulate*: ut non extendatur claudicatio, sed mutetur ad priora: nam qui currit cum claudicatione, malum invehit. Vides quod in nostra sit potestate ut curemur? 14. *Pacem sequimini cum omnibus et sanctimoniam, sine qua nemo videbit Dominum.* Quod dicebat superius: *Non deserentes collectionem seu congregationem nostram* (Hebr. 10. 25), hoc hic quoque tacite significat. Nihil enim ad superandam et expugnandum tam faciles facit in temptationibus quam esse divulsos. Et vide quomodo: disrumpe aciem in bello; et ne labore quidem opus habebunt inimici, sed eos vinctos capient separatim inventos, et ea ratione imbecilliores. *Pacem*, inquit, *sequimini cum omnibus*. Ergo etiam cum iis qui male agunt. Hoc etiam alibi dicit: *Si fieri potest, quod in vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes* (Rom. 12. 18). Quod ad te, inquit, attinet, pacem age, pietatem nihil laedens, sed in eis quae pateris ea fer forti et generoso animo. Est enim malorum tolerantia, magna arma, in temptationibus magnum praesidium. Sic etiam Christus discipulos suos fortes faciebat, dicens: *Ecce mitto vos tamquam oves in medio luporum: estote ergo prudentes sicut serpentes, et simplices sicut columbae* (Matth. 10. 16). Quid dicis, in medio luporum sumus, et sicut oves nos esse jubet, et sicut columbas? Maxime, inquit, nam cum qui male facit, nihil adeo pudore afficit, ut quando nos fortiter feramus ea quae inferuntur, et neque verbo neque facto nos ulciscamur. Hoc et nos reddit magis philosophos, et maiorem conciliat mercedem, et illos juvat. At hic vel ille te affecit contumelia? tu vero eum bonis prosequere. Vide quam multa ex eo sis lucrifactor: malum exstinxisti. Mercedem tibi conciliasti, illum pudore affecisti, nihil es passus grave. *Pacem sequimini cum omnibus et sanctimoniam.*

Commented [c253]: col.210

Sanctimoniam quid dicit? Temperantiam, honestatem in matrimonio. Sive quispiam, inquit, non sit junctus matrimonio, castus maneat, uxorem ducat: sive sit junctus matrimonio, non scortetur, sed uxore utatur: nam hoc quoque est sanctificatio. Quomodo? Non est matrimonium sanctificatio, sed matrimonium conservat sanctificationem quae procedit a fide, non sinens conjungi cum meretrice. Matrimonium enim est honorabile (*Hebr.* 13. 4), non sanctum: purum est matrimonium, non tamen praebet etiam sanctitatem, nisi quod prohibet non polluere eam quae data est a fide. *Sine qua*, inquit, *nemo videbit Dominum*. Quod etiam dicit in Epistola ad Corinthios: *Nolite errare: neque fornicarii, neque idolis servientes, neque masculorum concubitores, neque avari, neque fures, neque ebriosi, neque detractores, neque raptores regnum Dei possidebunt* (1. *Cor.* 6. 9. 10). Quomodo enim qui corpus factus est meretricis, poterit esse corpus Christi (*Ibid.* v. 15)? 15. *Contemplantur ne quis desit gratiae Dei: ne qua radix amaritudinis desursum impediatur, et per illam inquinentur multi*: 16. *ne quis fornicator aut profanus*. Vides quomodo ubique unicuique communem tradit salutem. *Adhortamini vos*, inquit, *alter alterum per singulos, dies, donec hodie cognominatur* (*Hebr.* 3. 13).

2. Ne ergo omnia congeratis in doctores, ne iis qui praesunt omnia tribuatis. Potestis etiam vos, inquit, **alter** alterum aedificare. Quod etiam dicebat scribens ad Thessalonicenses: *Alter alterum aedificate, sicut et facitis*; et rursus, *Consolamini alter alterum in verbis istis* (1. *Thess.* 5. 11). Hoc vobis quoque nunc suademus. Plura quam nos, si vultis, potestis alter alteri bona facere: saepius enim inter vos mutuo conversamini, et res vestras alter alterius magis scitis, et delicta utrimque non ignoratis, et maiorem fiduciam habetis, caritatem, consuetudinem: non haec sunt autem parva ad doctrinam, sed magni et opportuni aditus: magis quam nos poteritis increpare et exhortari. Nec hoc solum; sed quoniam ego quidem sum unus, vos autem multi, poteritis etiam quotquot estis omnes esse doctores. Quamobrem rogo vos ne negligatis hanc gratiam: unus quisque habet uxorem, habet amicum, habet famulum, habet vicinum: eum increpet, eum admoneat. Quomodo enim non est absurdum, pro alimento quidem facere convivia, et diem habere constitutum ut inter se conveniant, et quod unicuique deest implere per societatem: verbi gratia, sive eundem sit ad funus efferendum, sive ad prandium, sive sit in aliquo ferendum proximo auxilium: ad docendam autem virtutem non hoc facere? Etiam rogo nemo negligat: accipiet enim magnam a Deo mercedem. Et ut intelligas, cui quinque credita sunt talenta, is est doctor; cui autem utrum, discipulus. Si dixerit discipulus, Sum discipulus, in nullo versor periculo; et communem hanc quam a Deo accepit doctrinae rationem, nudam absconderit, et non admonuerit, et non dicendi libertate usus fuerit, non arguerit, non suaserit si potest, sed in terra absconderit: vere enim est terra et cinis cor quod abscondit Dei gratiam; si ergo absconderit aut propter pigritiam, aut propter improbitatem, non eum defendet et excusabit quod dicat, Unum habui talentum. Unum habebas talentum: oportebat alterum afferre et talentum duplicare: si adhuc unum attulisses, nulla esset culpa. Neque enim ei qui duo attulit, dixit: Cur non quinque attulisti? sed eum iisdem dignum censuit quibus eum qui quinque attulit. Quare? Quoniam quantum habuit exercuit, nec sivit esse otiosum, nec quoniam minus accepit quam cui fuerant tradita quinque talenta, propterea fuit negligens, nec paucitate usus est ad otium. Nec te oportebat aspicere ad eum qui duo habebat; imo vero etiam ad illum oportebat aspicere, et quemadmodum ille cum duo haberet, imitatus est illum cui data fuerant quinque, ita te quoque imitari oportebat eum cui duo fuerant tradita. Nam si ei qui habet pecunias, et non impertit, infligitur supplicium, ei qui potest quomodocumque admonere, et hoc non facit, quomodo non maximum infligetur supplicium? Illic corpus nutritur, hic anima: illic mortem prohibes temporalem, hic aeternam.

3. At non est, inquit, mihi dicendi facultas. Sed dicendi facultate non est opus, non eloquentia. Si videris amicum scortantem, dic ei: Res est mala quam admittis; non te pudet, non

Commented [c254]: col.211

erubescis? est enim malum. Ille nescit, inquires, quod sit malum? Certe scit, sed trahitur a cupiditate. Aegroti quoque sciunt aquae frigidae potum esse malum, sed tamen legent iis qui sint prohibitori: nam qui tenetur affectione, non statim sibi in morbo poterit sufficere. Te ergo sano opus ad illius curationem: et si verbo non fuerit persuasus, observa euntem et retine, fortasse pudore afficietur. Et quid, inquit, juvat, si propter me hoc faciat, et quod a me fuerit retentus? Ne accurate scruteris: interim quocumque modo eum abduc a mala actione; assueseat non ire ad illud barathrum: sive per te, sive alio modo cohibeatur, lucrum hinc erit. Cum enim assuefeceris eum illo, non ire, tunc poteris paulum respirantem assumens docere quod propter Deum oportet hoc facere, et non propter hominem. Ne velis universum simul corrigere; non enim poteris; sed sensim et paulatim. Si videris eum euntem ad computationem et ad convivia plena ebrietate, illic quoque fac idipsum; et rursus eum roga, ut si viderit in te aliquem defectem ac vitium, tibi opem ferat et te corrigat. Sic enim et in se feret reprehensionem, cum viderit te quoque opus habere ut reprehendaris, et non tamquam omnia corrigentem, neque tamquam doctorem, sed tamquam amicum et fratrem opem ferre. Dic ei: Ego tibi profui admonens eorum quae sunt utilia; et tu quod in me videris deficiens et vitiosum coarce et corrige: si iracundum videris, si avarum, reprime, liga eum admonitione. Hoc est amicitia: sic frater a fratre adjutus, fit tamquam urbs munita (Prov. 18. 19). Non enim comedere et bibere faciunt amicitiam; talem enim habent etiam latrones et sicarii; sed si sumus amici, si vere alter alterius curam gerimus, ad haec alter alteri conferamus: haec nos adducunt ad amicitiam utilem; haec prohibent ne ducamur ad gehennam. Neque ergo is qui arguitur aegre ferat; sumus enim homines, et sunt in nobis vitia et defectus: neque qui arguit hoc faciat tamquam ridens et traducens, sed privatim cum lenitate et mansuetudine: multa enim lenitate opus habet qui arguit, ut ita persuadeat ferre incisionem. Non vides cum quanta lenitate medici adhibent curationem quando urunt et secant? Multo magis hoc facere oportet eos qui arguunt: nam et igne et ferro vehementius reprehensio facit exsilire: ideoque medici magnum ponunt studium et leniter ferant incisionem, et quam placidissime fieri potest eam adhibent, et parum cedentes, et deinde concedentes ut respirent. Sic sunt etiam faciendae reprehensiones, ut qui arguuntur non resiliant. Etsi ergo oporteat contumelia affici, etsi plagas accipere, non recusemus. Nam et illi qui secantur, valide et plurimum vociferantur adversus eos qui secant; sed illi nihil horum spectant, sed eorum solam qui laborant salutem. Ita hic quoque oportet omnia facere utiliter ad reprehensionem, omnia ferre, aspicientes ad mercedem propositam. Alter, inquit, alterius onera portate, et ita implete legem Christi (Gal. 6. 2). Sic ergo et reprehendentes, et alter alterum ferentes, possumus implere aedificationem Christi: et sic nobis levem facietis laborem, nobis opem ferentes in omnibus, et manum praebentes, effecti participes et socii, et alter alterius salutis et suae unusquisque. Sustineamus ergo et alter alterius onera gestantes, et arguentes: ut assequamur bona nobis promissa, in Christo Jesu Domino nostro, cum quo Patri gloria, una cum sancto Spiritu, etc.

Commented [c255]: col.212

Commented [c256]: col.213

Commented [c257]: col.214

HOMILIA XXXI (col.213-18)

CAP. 12. v. 14. *Pacem sequimini cum omnibus et sanctimoniam, sine qua nemo videbit Dominum.*

Commented [c258]: col.213

1. Multa quidem sunt quae exprimunt Christianismum: magis autem quam omnia, et melius quam omnia, mutua inter se dilectio et pax. Ideo Christus quoque dicit: *Pacem meam do vobis*; et rursus, *In hoc scient omnes quod discipuli mei estis, si dilexeritis invicem* (Joan. 14. 27. et 13.

55). Ideo Paulus etiam dicit: *Pacem sequimini cum omnibus et sanctitatem*, hoc est honestatem, *sine qua nemo videbit Dominum*. 15. *Contemplantes ne quis desit gratiae Dei*. Tamquam longam aliquam viam in magno comitatu simul conficientibus. Videte, inquit, ne quis remanserit: non hoc solum quaero ut vos accedatis, sed ut alios quoque observetis. *Ne quis*, inquit, *desit gratiae Dei*. Gratiam Dei futura dicit bona, fidem evangelicam, optimam vitae institutionem: sunt enim omnia Dei gratiae. Ne mihi dixeris, Unus est qui perit: et propter unum mortuus est Christus. Propter unum mortuus est Christus, tu vero ejus non geris curam? *Contemplantes*, inquit; hoc est, exacte scrutantes, considerantes, ediscentes, ut erga infirmos fieri solet, et per omnia observantes, *Ne qua radix amaritudinis sursum germinans impediat* (Deut. 29. 18). Hoc positum est in Deuteronomio, sumptumque fuit a metaphora plantarum. *Ne qua*, inquit, *radix amaritudinis*: quod alibi quoque scribens, dicit, *Modicum fermentum totam massam fermentat* (1. Cor. 5. 6). Non propter illud solum hoc volo, inquit, sed etiam propter illam quae inde orta est noxam. Hoc est, etiamsi sit aliqua radix ejusmodi, nullum germen sinas ascendere, sed excindatur, ne suos fructus ferat, ut non alios inficiat et polluat. *Ne qua*, inquit, *radix amaritudinis sursum germinans impediat, et per illam inquinentur multi*. Et merito amarum vocavit peccatum: revera enim nihil est peccato amarius. Hoc sciunt qui postquam id fecerunt, tabescunt a conscientia, qui magnam sustinent amaritudinem: nam cum sit amarissimum, pervertit etiam ipsam vim ratiocinandi. Ea est amaritudinis natura, ut sit inutilis. Recte autem dixit, *Radix amaritudinis*. Non dixit, Amara, sed, *Amaritudinis*: nam fieri quidem potest ut radix amara dulces ferat fructus, sed fieri non potest ut amaritudinis radix, fons et fundamentum, dulcem umquam fructum ferat: omnia enim sunt amara, nihil habent dulce; omnia acerba, omnia insuavia, omnia plena odio et abominatione. *Et per illam inquinentur multi*. Hoc est, Ne hoc eveniat, intemperantes et lascivos excindite. 16. *Ne quis fornicator aut profanus, et Esau, qui propter unam escam vendidit primitiva sua*. Et ubi fornicator fuit Esau? Non hoc hic dixit quod fornicator fuerit Esau, sed id ponitur per oppositionem ad illud, *Sanctitatem sequimini*; illud vero. *Profanus*, ipsum spectare videtur. Ne quis ergo sit ut Esau profanus, hoc est, helluo et intemperans, mundanus, vendens spiritualia. *Qui propter unam escam vendidit primitiva sua*. Qui hunc a Deo sibi datam honorem propria vendidit socordia, et pro parva voluptate maximum honorem perdidit et gloriam. Hoc proprie ad ipsos pertinet; hoc est abominandi, hoc immundi.

Qui ventri serviunt, immundi sint, quare. – Quare non solus scortator est immundus, sed et helluo, qui servit ventri. Nam iste alterius quoque est servus voluptatis: cogitur plara habendi teneri cupiditate: cogitur rapere, millies turpiter et indecore se gerere, cum sit illius vitii servus, et saepe blasphemat. Hic nullius pretii esse suam duxit primogenituram. Quare temporalis curam gerens quietis, pervenit etiam usque ad vendendam primogenituram. Itaque sunt jam nostrae primogeniturae, non Judaeorum. Simul etiam ex hoc moeror eorum levatur: quasi diceret, quod primus factus sit posterior, et qui erat secundus factus sit primus: ille primus, propter constantiam et tolerantiam; hic posterior, propter socordiam et negligentiam. 17. *Scitote enim quoniam et postea cupiens hereditare benedictionem, reprobatus est: non enim invenit poenitentiae locum, quamquam cum lacrymis inquisisset eam*.

2. Quid hoc est? expellitne poenitentiam? Minime. Sed quomodo, inquit, poenitentiae locum non invenit? nam si seipsum condemnavit, si valde ingemuit, cur non invenit locum poenitentiae? Quoniam ea res non erat poenitentiae. Sicut enim nec poenitentiae erat tristitia Caini, ut ostendit facta caedes, ita hic quoque verba non erant poenitentiae; idque postea ostendit caedes: nam ipse quoque, quod ad voluntatem attinet, Jacob interfecit. *Appropinquabunt enim*, inquit, *dies luctus patris mei, et interficiam Jacob fratrem meum* (Gen. 27. 41). Non valuerunt ergo lacrymae et dare poenitentiam. Et non dixit, Per poenitentiam, absolute; sed, Etiam cum

Commented [c259]: col.214

lacrymis non invenit locum poenitentiae. Quamobrem? Quoniam non quomodo oportuit egit poenitentiam; hoc enim est poenitentia; non egit poenitentiam ut oportuit. Alioqui quomodo haec diceret? quomodo, cum segnes et pigri evasissent, eos rursus adhortaretur? quomodo cum claudi facti essent? quomodo cum essent remissi et soluti? hoc enim est initium lapsus. Mihi videtur subindicare quosdam in eis fornicatores, nolle tamen tunc eos arguere; sed fingit se ignorare, ut corrigantur. Oportet enim primum quidem simulare ignorantiam: postea autem cum perseveraverint, tunc etiam inferre reprehensionem, ne pudorem exuant. Quod Moyses quoque fecit in Zambri et Chasbitide. *Non enim invenit*, inquit, *poenitentiae locum* (Num. c. 25). Non *invenit* poenitentiam, aut quod peccavit majora, quam ut eorum agi possit poenitentia; aut quod dignam poenitentiam non fecerit. Sunt ergo peccata aliqua majora, quam ut eorum agi possit poenitentia. Hoc est ergo quod dicit: Ne cadamus casu incurabili: donec fuerit solum claudicatio, facile est rectum fieri; sin autem fuerimus penitus eversi, quid restabit? Cum iis enim qui nondum ceciderunt sic loquitur, metu eos concutiens, et dicit fieri non posse ut qui ceciderit umquam assequatur consolationem: Iis autem qui ceciderunt, ne incidant in desperationem, contraria sic dicit: *Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur in vobis Christus* (Gal. 4. 19); et rursus, *Qui in lege justificamini, a gratia cecidistis* (Gal. 5. 4). Ecce testatur eos excidisse. Nam qui stat quidem, audiens fieri non posse ut qui cecidit veniam assequatur, erit vehementior, et ad standum firmior et stabilior: sin autem in eum qui ceciderit eadem utaris vehementia, namquam resurget; nam qua spe ostendet mutationem? Non solum autem dicit, Flevit, sed etiam, Inquisivit. Non ergo expellit poenitentiam, cum dicit, *Non invenit poenitentiae locum*; sed vult potius eos munire, firmosque reddere ac stabiles ne ruant. Quicumque ergo gehennae non credunt, horum reminiscantur: quicumque existimant peccata non esse punienda, haec cogitent. Cur Esaü non est assequutus veniam? Quoniam non ut oportuit egit poenitentiam.

Commented [c260]: col.215

3. Vis videre exactam et absolutam poenitentiam? Audi poenitentiam Petri post negationem. Nam quae ab eo gesta sunt narrans evangelista, *Et egressus*, inquit, *foras flexit amare*. Propterea ei etiam remissum fuit ejusmodi peccatum, quoniam quomodo oportuit egit poenitentiam. Atqui nondum oblatum fuerat sacrificium, nondum facta hostia, nondum sublatum peccatum, adhuc dominatum obtinebat et tyrannidem exercebat. Et ut scias quod negatio non tam erat socordiae ac negligentiae, quam ex eo quod Deus eum deseruerat, erudiens humanam scire mensuram, et non repugnare iis quae dicebantur a Magistro, neque magis quam alii sapere, sed scire quod absque Deo nihil potest fieri, et quod *Nisi Dominus aedificaverit domum, frustra laborant qui aedificant eam* (Psal. 126. 1); audi quomodo monens modestum esse, ipsi soli dixit Christus: *Simon, Simon, expetiit te satanas, ut te cribaret sicut triticum; et ego pro te rogavi, ut non deficiat fides tua* (Luc. 22. 31. 32). Nam quoniam erat verisimile eum sibi placere et elato esse animo, qui sibi esset conscius quod plus quam omnes Christum diligeret, ideo peccare et Magistrum abnegare sinitur: propterea etiam flevit amare, et alia quae fletum sunt consequuta fecit similia. Quid enim non fecit? se postea conjecit in pericula innumera, et per omnia ostendit magnam animi sui virtutem et constantiam. Poenitentiam quoque egit Judas, sicut dixi, sed male: se quippe strangulavit. Poenitentiam quoque egit, sicut dixi, Esaü; imo *vero* nec egit quidem poenitentiam, ejus enim lacrymae non erant poenitentiae, sed potius insultationis et irae: idque ostendunt ea quae sequuntur. Poenitentiam egit beatus David, sic dicens: *Lavabo per singulas noctes lectum meum, lacrymis meis stratum meum rigabo* (Psal. 6. 7): et quod aliquando admiserat peccatum, post tot annos, post tot generationes, tamquam quod recens accedisset deflebat. Eum enim qui agit poenitentiam non oportet irasci neque efferari, sed tamquam condemnatum conteri, ut qui non habeat fiduciam, ut in quem lata sit sententia, ut qui debeat a sola salvus esse misericordia, qui in benefactorum apparuerit immemor et ingratus, tamquam

Commented [c261]: col.216

reprobum et dignum supplicii innumerabilibus. Si haec cogitet, non irascetur neque indignabitur, sed lugebit, flebit, ingemiscet, ejulabit nocte et die. Eum qui agit poenitentiam numquam oportet suum oblivisci peccatum, sed Deum quidem rogare ut ne ejus meminerit, dum ipse semper meminit: si nos ejus meminerimus, Deus ejus obliviscetur. De nobis ipsis poenas sumamus, nos ipsos accusemus: ita Judicem placabimus. Peccatum enim quod confessus fueris, fit minus: quod confessus non fueris, fit deterius. Nam si peccatum sibi adjunxerit impudentiam animumque ingratum, numquam consistet: quomodo talis omnino poterit cavere ne in eadem rursus incidat qui prius nescivit se peccare?

Bonum est peccata sua agnoscere et in memoriam revocare. – Ne igitur negemus peccata nostra, rogo, neque simus impudentes, ne vel inviti demus poenas. Audivit Cain a Deo: *Ubi est Abel frater tuus?* et dicit: *Nescio: numquid ego sum custos fratris mei* (Gen. 4. 9)? Vides quomodo hoc gravius peccatum fecerit? Sed non sic ejus pater, qui cum audiisset, *Adam ubi es?* inquit, *Audivi vocem tuam, et timui quoniam sum nudus, et me abscondi* (Gen. 3. 9. 10). Magnum est bonum assidue neminisse peccatorum: delicto nihil ita medetur ut assidua recordatio: nihil hominem adeo reddit tardum ad vitium. Scio quod resiliat conscientia, et non patiatur se flagellari a memoria malorum; sed fortiter stringe animam, et camum ei impone: sicut enim equus effrenatus, ita intolerabilis est, nec vult sibi persuadere quod peccaverit. Hoc totum plane est satanicum. Sed nos ei persuadeamus quod peccaverit, ut et agat poenitentiam, et cum poenitentiam egerit, liberetur a suppliciis. Quomodo vis, dic quaeso, de peccatis assequi veniam, si ea nondum sis confessus? ille qui peccavit plane est misericordia dignus et clementia: tu autem cum nondum id tibi persuaseris, quomodo aequum censes ut consequaris misericordiam, in peccatis adeo impudenter te gerens? Persuadeamus nobis ipsis quod peccavimus: non lingua solum dicamus, sed etiam mente ac cogitatione: ne nos dicamus tantum peccatores, sed etiam peccata recenseamus, speciatim unumquodque enumerantes. Non tibi dico ut ea tamquam pompam in publicum proferas, neque ut apud alios te accuses, sed ut pareas Prophetarum dicenti: *Revela Domino viam tuam* (Psal. 36. 5). Apud Deum ea confitere, apud Judicem confitere peccata tua orans, si non lingua, saltem memoria; et ita roga ut tui misereatur. Si peccata tua assidue habeas in memoria, numquam oderis proximum, nec acceptae injuriae memineris. Non dico, si tibi persuaseris te esse peccatorem: non ita hoc potest humilem reddere animam, sicut ea quae per se et apud se speciatim examinantur peccata. Non odio habebis nec injuriae acceptae memineris, haec perpetuo habens in memoria, non irasceris, non appetes maledictis, non eris superbus et elatus, non in eadem rursus incidies, ad bona facienda eris vehementior.

4. Vides quam multa bona oriuntur ex memoria peccatorum? Haec ergo nostris animis inscribamus. Scio quod memoriam tam accerbam non patitur anima; sed eam cogamus, et vim ei afferamus. Melius est ut nunc peccatorum mordeatur memoria, quam cruciatu qui futurus est illo tempore. Nunc, si eorum memineris, et ea assidue Deo offeras, et pro eis roges, cito ea delebis: sin autem nunc eorum sis oblitus, tunc vel invitus recordaberis, cum in medium proferentur, et tamquam in pompam producentur eorum omnibus, et amicis et inimicis et angelis. Non enim soli dicebat David, *Quae tu fecisti in occulto, ego omnibus faciam manifesta* (2. Reg. 12. 12), sed etiam nobis omnibus. Homines, inquit, timuisti, eos magis reveritus es quam Deum: et Deo vidente non curasti, sed videntibus hominibus pudore es affectus: *Oculi enim, inquit, hominum, est eorum timor*. Propterea coram his ipsis dabis poenas; te enim arguam, tua peccata oculis omnium subjiciens. Nam quod hoc sit verum, et illo die omnium nostrum peccata tamquam in pompam producentur, nisi nunc ea assidua recordatione deleamus, audi quomodo in pompam producitur crudelitas et inhumanitas eorum qui hic non miserti sunt: *Esurivi, inquit, et non dedistis mihi quod comederem* (Matth. 25. 42). Quandonam haec dicuntur? numquid in angulo?

Commented [c262]: col.217

numquid in occulto? Nequaquam; sed quando? Quando venerit Filius hominis in gloria sua, et congregaverit omnes gentes, quando hos et illos separaverit, tunc omnibus audientibus dicet, statuens a dextris et sinistris: *Esurivi, et non dedistis mihi comedere*. Vide rursus illas quinque virgines coram omnibus audientes: *Nescio vos*. Quinque enim et quinque non significant tantum numerum illarum quinque, sed omnes malas et crudeles et inhumanas virgines, et eas quae non sunt huiusmodi. Sic etiam is quoque qui unum infodit talentum, audivit coram omnibus, et iis etiam qui quinque et qui duo attulerunt: *Serve nequam et ignave* (Matth. 25. 26). Non verbis solum, sed etiam rebus et factis eos tunc arguit: sicut etiam dicit evangelista, *Videbunt in quem confixerunt* (Joan. 19. 37). Simul enim erit omnium resurrectio, peccatorum et justorum; simul aderit omnes iudicans. Cogita ergo quales tunc erunt qui erunt inluctu, in moerore, qui trahentur in ignem, dum coronantur alii. *Venite, inquit, benedicti Patris mei, vos sedete paratum vobis regnum a constitutione mundi, et rursus, Discedite a me in ignem paratum diabolo et angelis ejus* (Matth. 25. 34. 41).

Aliena bona rapientium supplicium. – Non solum verba audiamus, sed oculis etiam descripta subijciamus et existimemus cum nunc adesse, et haec dicere, et nos in illum ignem abducere. Qualem tunc habebimus animam? qualem consolationem? Quid vero, quando in duas partes dividemur? quid vero quando de rapina accusabimur? quamnam poterimus afferre excusationem? Quamnam probationem et specie non inhonestam orationem? Nullam: sed necesse erit ut vincti et deorsum incurvati trahamur ad ostia caminorum, ad fluvium ignis, in tenebras, ad supplicia immortalia, et neminem ad nos liberandum rogare poterimus. Non potest enim, inquit, non potest hinc illuc transiri: est enim inter nos et vos magnum chaos (Luc. 16. 26); et nec volentibus licet transire, et manum praebere, sed necesse est perpetuo ardere, nemine nobis opem ferente, sive sit pater, sive mater, sive quilibet, etiamsi habeat multam ad Deum fiduciam: *Frater enim, inquit, non redimit, redimet homo* (Psal. 48. 8)? Cum ergo non liceat in alio habere spem salutis, quam in seipso, post Dei benignitatem et elementiam, rogo omnia faciamus, ut vita sit nobis munda recteque instituta, et nec ab initio ullam suscipiamus maculam: sin minus, post susceptam quidem maculam ne dormiamus, sed perseveremus semper sordes abluere per poenitentiam, per lacrymas, per orationes, per eleemosynam. Quid vero, inquit, si non habeam unde faciam eleemosynam? Sed habes poculum aquae frigidae, quantumcumque sis pauper; sed duo minuta habes, pedes habes ut visites aegrotos, ut ingrediaris carcerem; sed tectum habes, ut excipias hospites. Non est enim, non est venia iis qui non faciunt eleemosynam, nec utuntur misericordia. Haec nos vobis assidue dicimus, ut vel ex assiduitate parum quid efficiamus. Haec dicimus, non tam eorum quibus bene fit, quam vestri curam gerentes: nam illis quidem ea quae hic sunt datis; caelestia autem accipitis: quae nobis omnibus detur consequi, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri una cum sancto Spiritu gloria, honor, imperium et adoratio, nunc et semper, et in saecula saeculorum. Amen.

HOMILIA XXXII (col.219-24)

CAP. 12. v. 18. *Non enim accessistis ad tractabilem montem, et accensibilem ignem, et turbinem et caliginem et procellam, 19. et tubae sonum, et vocem verborum, quam qui audierunt, excusaverunt se ne eis fieret verbum. 20. Non enim portabant quod dicebatur: Et si bestia tetigerit montem, lapidabitur. 21. Et (ita terribile erat quod videbatur) Moyses dixit, Exterritus sum et tremebundus: 22. sed accessistis ad Sion montem et civitatem Dei viventis, Jerusalem caelestem, et multorum millium angelorum frequentiam, 23. et Ecclesiam primi tivorum qui*

Commented [c263]: col.218

Commented [c264]: col.219

conscripti sunt in caelis, et iudicem omnium Deum, et spiritus justorum perfectorum, 24. et Testamenti novi mediatorem Jesum, et sanguinis aspersionem melius loquentem quam Abel.

1. Erant quidem in templo admirabilia, sancta sanctorum; erant rursus terribilia etiam haec quae facta sunt in monte Sinai, ignis, tenebrae, caligo, procella: Visus est enim, inquit, Deus in Sinai per ignem, procellam et caliginem (*Exod. c. 19; et Deut. 5. 22*). Novum autem Testamentum cum nullo horum datum est, sed datum fuit a Christo in simplici sermone. Vide ergo quomodo horum quoque faciat comparationem; et ea merito posuit posteriora. Nam quando eis persuasit per innumerabilia, quando etiam ostendit quid intersit inter utrumque Testamentum: tunc eo prius reprobato, deinde facile haec quoque aggreditur: et quid dicit? *Non enim accessistis ad tractabilem montem et accensum ignem, et turbinem, et caliginem et procellam, et tubae sonum, et vocem verborum, quam qui audierunt, recusaverunt ne eis adderetur verbum. Non enim portabant quod dicebatur: Et si bestia tetigerit montem, lapidabitur.* Haec sunt, inquit, terribilia, et adeo terribilia ut neque ferrent auditionem, neque bestia auderet ascendere. Sed non erant haec talia, qualia quae postea sunt consequuta: quid enim Sinai ad caelum? quid ignis contrectabilis ad Deum qui non potest contrectari? *Deus enim noster*, inquit, *est ignis consumens* (*Hebr. 12. 14*). Terrore autem fuisse plena quae in monte gesta sunt, ex iis patet quae dicebant: *Ne loquatur nobis Deus, sed loquatur nobis Moyses* (*Exod. 20. 19*). *Non portabant enim*, inquit, *quod dicebatur: Et si bestia tetigerit montem, lapidabitur.* Et (ita terribile erat quod dicebatur) *Moyses dixit, Exterritus sum et tremebundus.* Quid mirum pro populo talia eum passum esse dici, quando ipse qui ingressus erat caliginem, ubi erat Deus, inquit, *Exterritus sum et tremebundus? Sed accessistis ad montem Sion, et civitatem Dei viventis, Jerusalem caelestem, et multorum millium angelorum frequentiam, et Ecclesiam primitivorum qui conscripti sunt in caelis, et iudicem omnium Deum, et spiritus justorum perfectorum, et Testamenti novi mediatorem Jesum, et sanguinis aspersionem melius loquentem quam Abel.* Videsis per quantas res excellentiam novi Testamenti supra vetus ostendit. Namque pro Jerusalem terrestri, datur Jerusalem caelestis; *Accessistis enim ad civitatem Dei viventis, Jerusalem caelestem:* pro *Moyse* est Jesus; *Et Testamenti*, inquit, *novi mediatorem Jesum:* pro populo angeli omnes; *Et multorum angelorum frequentiam*, inquit. Quosnam primitivos intelligit, cum dicit, *Et Ecclesiam primitivorum?* Omnes fidelium choros. Eisdem etiam spiritus justorum perfectorum vocat. Ne itaque aegre feratis: Cum his eritis, inquit. Quid est quod dicit: *Et sanguinis aspersionem melius loquentem quam Abel?* sanguis ergo Abelis loquutus est? Certe; et quomodo, audi Paulum dicentem: *Fide plurimam hostiam Abel quam Cain obtulit, per quam testimonium consequutus est esse justus; et per illam defunctus adhuc loquitur* (*Hebr. 11. 4*); et rursus dicit Deus: *Vox sanguinis fratris tui clamat ad me* (*Gen. 4. 10*). Aut hoc ergo dicendum; aut illud, quod adhuc nunc decantatur; sed non ita ut sanguis Christi: hic enim omnes mundavit, et splendidiorem emittit vocem et significantiorem, quo majus habet quod per res fertur testimonium. 25. *Videte ne recusetis loquentem. Si enim illi non effugerunt, recusantes eum qui supra terram oracula loquebatur: multo magis nos, qui de caelis loquentem nobis avertimus.* 26. *Cujus vox movit terram tunc: nunc autem repromittit, dicens: Adhuc semel, et ego movebo non solum terram, sed et caelum.* 27. *Quod autem, Adhuc semel, dicit, declaret mobilitatem translationem tamquam factorum, ut maneant ea quae sunt immobilia.* 28. *Itaque regnum immobile suscipientes, habeamus gratiam, per quam serviamus placentes Deo cum metu et reverentia.* 29. *Etenim Deus noster ignis consumens est.* Terribilia sunt illa; sed multo haec admirabiliora et praeclariora: non sunt enim tenebrae hic, neque caligo, neque procella, ut illic. Et cur tunc Deus per ignem visus est? Per illa mihi videtur tacite significare veteris Testamenti obscuritatem, legemque esse

Commented [c265]: col.220

adumbratam et opertam: praeterea etiam ut ostendat quod legislator esse debeat terribilis, et acer in puniendis iis qui delinquant.

2. Quid vero tubae sonitus? Merito, utpote cum quidam rex adsit. Hoc quidem certe erit etiam in secundo adventu: *Tuba canet*, inquit, *et omnes excitabimur* (1. Cor. 15. 52). Itaque ex virtute Dei erit omnium resurrectio. Vox autem tubae nihil aliud significat, quam quod omnes oporteat resurgere. Sed tunc omnia illa erant sensilia, et spectacula, et voces (*Exod. c. 19*): quae vero postea, omnia intelligibilia et invisibilia. Atque significat ignis quia Deus ignis est: *Deus enim noster*, inquit, *ignis consumens est*: caligo autem et tenebrae et fumus rursus ostendunt rem esse terribilem. Sic etiam dicit Isaias: *Et domus impleta est fumo* (Isai. 6. 4). Et quid sibi vult procella? Pigrum et ignavum esse genus humanum: oportebat ergo ipsam his excitari. Nullus enim erat adeo hebes et tardus, qui non mentem sursum attolleret cum haec fierent, cum leges ferrentur. Moyses loquebatur; Deus ei voce respondebat: oportebat enim Dei proferri vocem. Quoniam per Moysem erat legem laturus, propterea eum facit fide dignum. Non videbant ipsum propter caliginem, non audiebant ipsum propter vocem **gracilem**. Quid ergo? Deus respondit, voce quasi populum alloquens et efficiens ut leges audiret. Sed priora repetamus: *Non enim accessistis ad montem tractabilem, et accensum ignem, et tubae sonitum, et vocem verborum, quam qui audierunt excusaverunt se*, inquit, *ne eis fieret verbum*. Ipsi ergo causae fuerunt, ut Deus per carnem apparuerit. Quid vero dicebant? *Loquatur*, inquit, *nobis Moyses, et non loquatur nobis Deus*.

Ecclesia praesens veteri praecellit. – Qui faciunt comparationes, illa magis elevant, ut haec ostendant multo esse majora: ego autem mirabilia et illa esse puto, utpote Dei opera, quae potestatem ejus ostendant; tamen vel sic nostra praestantiora et mirabiliora ostendo. Sunt enim dupliciter magna: quod cum sint et praeclara et majora, ad ea quoque facilius pateat aditus. Hoc etiam dicit scribens in Epistola ad Corinthios, *Nos revelata facie gloriam Domini speculamur* (2. Cor. 3. 18); et non sicut Moyses ponebat velamen super faciem suam. Non dignati sunt, inquit, illi iis quibus nos dignati sumus. Quanam enim resunt dignati? tenebras viderunt, caliginem, audierunt vocem. Sed tu quoque vocem audisti, non per caliginem, sed per carnem: non fuisti perturbatus neque tumultu agitato, sed et stetisti et loquutus es cum intercessore. Alioqui et id quod non cadit sub aspectum ostendit per tenebras: *Et caligo*, inquit, *sed pedibus ejus* (Psal. 17. 10). Tunc etiam timuit Moyses, nunc autem nullus: tunc populus stetit infra; nos autem non infra, sed caelo superiores, prope Deum ut filii; sed non sicut Moyses. Illic erat desertum, hic civitas, et multorum millium angelorum coetus: hic ostendit gaudium et laetitiam pro caligine et tenebris et procella. *Et Ecclesiam primogenitorum qui conscripti sunt inn caelis, et judicem omnium Deum*. Illi non accesserunt sed procul steterunt, et Moyses: vos autem accessistis. Hic eos terret, dicens: *Et ad judicem omnium Deum*: non Judaeorum solum et fidelium, sed et totius orbis terrae sedebit Iudex. *Et spiritibus justorum perfectorum*. Animas dicit proborum. *Et Testamenti novi mediatorem Jesum, et sanguinis aspersionem*; hoc est purgationem. *Melius loquentem quam Abel*. Si sanguis loquitur, multo magis vivit is qui fuit occisus. Quid autem loquitur? *Et spiritus*, inquit, *loquitur gemitibus inenarrabilibus* (Rom. 8. 26). Quomodo loquitur? Nam ubi inciderit in mentem sinceram, eam excitat, et facit ut loquatur. *Videte ne recusetis loquentem*; hoc est, ne rejiciatis. *Si enim illi effugerunt, recusantes eum qui super terram loquebatur*. Quemnam dicit? Mihi videtur dicere Moysem. Hoc est autem quod dicit: Si non effugerunt qui recusarunt eum qui legem ferebat in terra, eum qui e caelo fert legem quomodo recusabimus? Hic autem ostendit non quod ille sit alius; absit: non alium et alium ostendit, sed quod videatur terribilis, vocem emittens e caelo. Idem quidem est et hic et ille; hic autem est terribilis: non enim dicit differentiam personarum, sed donorum. Unde hoc constat? Ex iis quae subjungit: *Si enim illi non effugerunt*,

Commented [c266]: col.221

recusantes eum qui super terram loquebatur; **multo** magis nos qui nobis de caelis loquentem aversamur. Quid ergo? estne hic alius ab illo? quomodo ergo dicit, *Cujus vox movit terram tunc?* vox enim ejus qui dedit legem, terram movit. *Nunc autem repromittit, dicens: Adhuc semel, et ego movebo non solum terram, sed etiam caelum. Quod autem, Adhuc semel, dicit, declarat mobilium translationem tamquam factorum.* Tollentur ergo omnia de medio, compingenturque omnia ex alto in id quod est optimum: hoc enim his tacite significat. Quid ergo doles, cum pateris in mundo non manenti, cum affligeris in mundo qui paulo post transit? Si in posteriori tempore mundi futura esset requies et remissio, tunc affligi oporteret ad finem aspicientem. *Ut maneat, inquit, quae sunt immobilia.* Quatenam autem sunt immobilia? Futura.

Commented [c267]: col.222

3. Omnia ergo pro hoc agamus, ut illa assequamur, illis ut fruamur bonis. Certe, rogo et obsecro, in hoc studium ponamus. In civitate quae est ruitura nemo aedificat. Dic mihi, rogo, si quis diceret fore ut haec civitas post annum corruat; illa vero numquam, aedificaresne in ea quae est ruitura? Quamobrem nunc quoque dico: Ne aedificemus in hoc mundo: cadent paulo post et peribunt omnia. Quid vero dico, casura? ante ejus ruinam nos peribimus et gravia patiemur, nos ex ipsis excedemus. Cur aedificamus super arenam?

Terrae motus conflagrationes, hostium irruptiones. – Aedificemus supra petram (*Matth.* 7. 27): nam quidquid irruerit, dirui non poterit illud aedificium, nihil id potest expugnare; et merito: nam ad illum locum nullis insidiis patet aditus, sicut contra hic patet invadenti: nam et terrae motus et conflagrationes et hostium irruptiones, haec etiam nos vivos privant isto aedificio, saepe autem etiam cum eo nos perdunt. Quando autem ipsum etiam steterit, tunc nos aut morbus cito abducit, aut manentes non sinit eo recte frui: quatenam enim est voluptas, ubi sunt morbi, et calumniae, et invidia, et insidiae? Aut si hoc non sit, saepe dolemus et aegre ferimus quod liberos non susceperimus, non habentes cui nostras domos caeteraque tradamus; et deinde cruciamur quod laboremus aliis. Saepe autem etiam ad nostros inimicos nostra pervenit hereditas, non solum cum nos excesserimus, sed etiam nobis adhuc viventibus. Quid ergo est miserius quam laborare inimicis, et ut illi in quiete degant, sibi peccata congerere? Hujus rei multa exempla cernuntur in civitatibus; et taceo, ne molestia afficiam eos qui sunt privati; quosdam ex eis nominatim dicerem, et multa possem narrare, et multas vobis domos ostendere, quae acceperunt dominos inimicos eorum qui in iis fabricandis et ornandis laboraverant: non solum autem aedes, sed et mancipia et tota saepe hereditas pervenit ad inimicos. Tales sunt res humanae. In caelis autem nihil est horum quod verearis; nempe ne cum iste decesserit, alius veniat inimicus, et succedat hereditati. Nam neque mors est illic, nec inimicitiae; sola sunt sanctorum tabernacula: in illis autem sanctis est exultatio, gaudium, laetitia: Vox enim, inquit, *exultationis est in tabernaculis justorum (Psal. 117. 15).* Sunt aeterna, finem non habentia: ea tempore non corruunt, non mutant possessores, sed stant in perpetuo flore ac vigore; et merito. Non est enim illic aliquid corruptioni obnoxium et in quod cadat interitus, sed sunt omnia immortalia et in quae interitus nihil potest. In hoc aedificium effundamus pecunias: non est nobis opus fabris, non operariis: pauperum manus has nobis aedes aedificant, claudi, caeci, et ii qui sunt manci ac mutili: hi illas aedificant. Nec mireris, cum etiam regnum ipsi nobis concilient, et ad Deum dent nobis fiduciam.

Commented [c268]: col.223

Eleemosyna ex rapina improbat. *Laudes eleemosynae.* – Eleemosyna enim est optima et praestantissima quaedam ars, et quae patrocinator eis qui exercent eam: est enim Deo amica, stat semper ei propinqua, pro quibus velit facile petens gratiam, si modo a nobis ei non fiat injuria; fit autem, quando eam facimus ex rapina: quod si sit pura ac sincera, multam dat fiduciam iis qui eam sursum emittunt. Tanta est ejus vires, ut etiam pro iis precetur qui lapsi sunt quique peccarunt. Ipsa perfringit vincula, solvit tenebras, ignem exstinguit, vermem

interimit, expellit stridorem dentium: ei cum magna securitate aperiuntur portae caelorum. Et sicut ingrediente regina, nullus ex iis, cui est commissa portarum custodia, audebit examinare quatenam sit et unde, sed omnes statim eam excipiunt: ita etiam eleemosynam: est enim re vera regina, homines Deo faciens similes. *Estote enim, inquit, misericordes, sicut Pater vester caelestis est misericors* (Luc. 6. 36). Est alata et levis, alas habet aureas, habet volatum qui valde oblectat angelos. Illic, inquit, *Pennae columbae deargentate, et dorsum ejus in fulgore auri* (Psal. 67. 14). Volat enim tamquam quaedam aurea et vivens columba, placidum habens aspectum et mitem oculum. Nihil est illo oculo melius. Pulcher est et pavo, sed ad illam collatus, est graculus: adeo est haec avis pulchra et admirabilis. Perpetuo sursum spectat, multa Dei circumdatur gloria; est virgo pennas habens aureas, composita, facie candida et mansueta: est alata et levis, stans prope thronum Regium. Quando judicamur, adest repente et apparet, et nos a supplicio eripit suis pennis amplectens. Eam Deus mavult quam sacrificia: multa saepe de ea loquitur: ita illam diligit. *Viduum et pupillum et pauperem, inquit, suscipiet. Ex ea vult Deus appellari: Miserator et misericors Dominus, ait David, longanimis et multae misericordiae, et verax* (Psal. 145. 9. et 102, 8. et 144. 8); et rursus alius, *Misericordia Dei super omnem terram* (Psal. 56. 12). Ipsa salvum fecit genus hominum; nam nisi nostri esset misertus, omnia periissent: ipsa misericordia nos, cum essemus hostes, conciliavit: ipsa bona fecit innumerabilia, ipsa persuasit Dei Filio ut fieret servus et seipsum exinaniret. Eam aemulemur, dilecti, per quam salvi facti sumus; eam diligamus, eam **pecuniis** praeferamus; et absque pecuniis animam habeamus misericordem. Nihil est quod ita Christianum exprimat, ut eleemosyna: nihil quod increduli et omnes ita admirentur, ut quando miseremur. Nam nos quoque saepe hac egemus misericordia, et Deo quotidie dicimus: *Secundum magnam misericordiam tuam miserere nostri* (Psal. 24. 7). Prius ipsi incipiamus; imo vero non prius incipimus; ipse enim jam ostendit suam in nos misericordiam; sed dilecti, posteriores sequamur. Nam si homines miserentur misericordis, etiamsi peccata fecerint innumera, multo magis Deus. Audi Prophetam dicentem: *Ego autem, inquit, sicut oliva fructifera in domo Dei* (Psal. 51.10). Fiamus tales qualis olea; omni ex parte urgemur praeceptis, non enim sufficit esse ut oleam, sed oportet etiam esse fructiferam. Sunt enim qui miserentes per totum annum pauca dantes, vel singulis hebdomadis, aut tantillum erogantes; isti sunt olivae, sed non fructiferae, verum aridae. Nam quod miserentur quidem, sunt olivae; sed quoniam non large et liberaliter, non sunt olivae fructiferae. Sed simus nos fructiferi. Saepe dixit, et nunc dico; non eorum quae data sunt mensura et quantitate ostenditur magnitudo eleemosynae, sed ejus qui dat voluntate et instituto. Scitis quid fecerit vidua; expedit enim semper hoc offerre exemplum, ut ne pauper quidem de se desperet, videns eam quae duo contulit minuta. Tulerunt quidam etiam pilos cum templum construeretur, et ne isti quidem sunt rejecti. Sed si aurum quidem habentes, pilos obtulissent, fuissent execrandi; si autem cum hoc solum haberent, id obtulerunt, fuerunt accepti. Propterea Cain quoque fuit reprehensus, non quod vilia obtulerit, sed quod vilissima omnium quae habuit: *Maledictus, inquit, qui habet masculum, et Deo offert corruptum* (Malach. 1. 14). Non absolute dixit; sed qui habet, inquit, et parcit. Si quispiam ergo non habet, culpa vacat, imo vero habet mercedem. Quid enim est vilius duobus obolis, et magis nihili quam pili? quid cotyla similae vilius? sed tamen haec non fuerunt aestimata minoris quam vituli et aurum. Nam *Quatenus quidem habet quispiam et acceptus, non quatenus non habet* (2. Cor. 8. 12); et, *Quatenus habet, inquit, manus tua, benefac*. Ideo, rogo, alacri animo effundamus facultates in pauperes: etsi parvae sint, eamdem accipiemus mercedem quam qui plura contulerunt, imo plura quam qui talenta contulerunt innumerabilia. Si haec faciamus, assequamur Dei thesauros ineffabiles: si non solum audiamus, sed etiam agamus; si non laudemus tantum, sed etiam factis ostendamus. Quae detur nobis

Commented [c269]: col.224

omnibus consequi, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri una cum sancto Spiritu gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in saecula saeculorum. Amen.

HOMILIA XXXIII (col.225-32)

CAP. 12. v. 28. *Itaque regnum immobile suscipientes, habeamus gratiam, per quam serviomus placentes Deo cum metu et reverentia.* 29. *Etenim Deus noster ignis consumens est.*

Commented [c270]: col.225

1. Quod alibi dicit, *Quae enim videntur, sunt temporalia; quae autem non videntur, aeterna* (2. Cor. 4. 18); et ex eo adhibet consolationem in malis quae ferimus in vita praesenti; hoc hic quoque facit et dicit: *Habeamus gratiam*; hoc est, Deo agamus gratias, maneamus firmi. Non solum enim non debemus aegre ferre praesentia, sed etiam propter futura maximam habere gratiam. *Per quam serviamus bene placentes Deo*; id est, sic enim licet servire Deo bene placentem, si in omnibus agit gratias. *Omnia, inquit, facite absque murmurationibus et disceptationibus* (Philip. 2. 14). Quod enim fecerit quispiam murmurans, id amputat et perdit mercedem, sicut Israelitae: scitis enim quas poenas dederunt ob murmurationes. Propterea dicit: *Neque murmuretis*. Non potest ergo fieri ut Deo ita servias ut ei placeas, si non ei habeas gratias de omnibus et de tentationibus et de quiete. *Cum metu et reverentia*; hoc est, nihil loquamur impudens et arrogans, sed nos componamus, ut simus reverendi: hoc enim est quod dicit: *Cum metu et reverentia*. (Cap. 43) 1. *Caritas fraternitatis maneat in vobis.* 2. *Et hospitalitatem nolite oblivisci: per hanc enim latuerunt quidam, angelis hospitio exceptis.* Vide quomodo jubet eos servare praesentia: nec addit alia; non enim dixit: Estote amatores fratrum, sed: *Maneat caritas fraternitatis*. Et rursus non dicit, Estote hospitales, ac si tales non sint; sed, *Hospitalitatis nolite oblivisci*: potest enim hoc accidere ex afflictionibus. Deinde id addidit, quod magis poterat excitare, dicens: *Inscientes quidam angelos hospitio exceperunt*. Vides quantus honor, quantum lucrum fuerit? Quid est, *Inscientes*? Non cognoscentes hospitio exceperunt. Ideo magna est Abrahamo merces, quod nesciens eos esse angelos, hospitio exceperit: nam si scivisset, non fuisset mirandum. Quidam dicunt eum hic etiam subindicare Lotum. 3. *Mementote victorum tamquam simul victi, et laborantium tamquam et ipsi in corpore morantes.* 4. *Honorabile connubium in omnibus, et torus immaculatus: fornicatores autem et adulteros judicabit Deus.* 5. *Sint mores sine avaritia; contenti praesentibus.* Vide quam multa verba faciat de temperantia. *Pacem, inquit, sectemini et sanctificationem*; et *Nemo sit fornicator aut profanus*; et nunc rursus, *Fornicatores et adulteros judicabit Deus*. Ubique cum poena est prohibitio. Et quomodo, hinc perpende: cum dixisset. *Pacem sectemini cum omnibus et sanctificationem*, subjunxit: *Sine qua nemo videbit Dominum* (Hebr. 12. 14): hic vero, *Fornicatores autem et adulteros judicabit Deus*; et cum prius posuisset: *Honorabile connubium in omnibus, et torus immaculatus*: poena addita ostendit se jure subjunxisse ea quae deinceps sequuntur. Si enim concessum est matrimonium, merito punitur scortator, merito supplicio afficitur adulter. **Hic** se parat ad pugnandum adversus haereticos. Non dixit rursus: Nullus sit fornicator; sed cum semel dixisset, tunc tamquam communem subjecit admonitionem, non tamquam ad ipsos verba dirigens. *Sint mores sine avaritia; contenti praesentibus*. Non dixit, Nihil possideatis, sed, *Sint mores sine avaritia*; id est, sit mens libera, ostendat mentem philosophicam; ostendet autem, si minime quaeramus quae superflua sunt, si rebus utilibus tantum et necessariis adhaerescamus. Nam superius etiam dixit: *Et rapinam bonorum vestrorum cum gaudio suscepistis* (Hebr. 10. 34). Haec admonent, ne sint avari. *Contenti, inquit, praesentibus*. Deinde est etiam hic consolatio, ut ne desperent. *Ipse enim*

Commented [c271]: col.226

dixit: *Non te deseram, neque derelinquam*. 6. *Ita ut confidentur dicamus, Dominus mihi adjutor est: non timebo quid faciat mihi homo*. Ecce rursus est consolatio in tentationibus. 7. *Mementote praepositorum vestrorum*. Hoc jam superius dicere volebat: propterea dicebat, *Pacem sectemini cum omnibus*. Hujus etiam admonebat Thessalonicenses, ut eos haberent in summo honore. *Mementote*, inquit, *praepositorum vestrorum, qui vobis loquuti sunt verbum Dei: quorum intuentes exitum conversationis, imitamini fidem* (1. Thess. 5. 13). Quanam est haec consequentia? Optima quidem: Considerantes enim, inquit, eorum conversationem, nempe vitam, imitamini fidem: a munda enim vita est fides. Aut fidem dicit stabilitatem et firmitatem. Quomodo? Ostendit enim quod firmiter rebus futuris credentes, rectum vitae institutum tenuerunt. Non enim vitam ostendissent mundam ac puram, si de futuris, dubitassent, si ambegissent. Quamobrem hoc ipsum hic quoque curat. 8. *Jesus Christus heri et hodie idem ipse, et in saecula*. 9. *Doctrinis variis et peregrinis nolite abduci: optimum est enim gratia stabiliri cor, non escis, quae non profuerunt ambulanti in eis*.

2. Hic illud, *Heri*, dicit omne tempus praeteritum, et, *Hodie*, praesens tempus; *saeculum*, futurum et infinitum. Hoc est, Audivistis pontificem, sed non pontificem qui desinat: semper enim idem est. Perinde atque si essent qui dicerent eum non esse crucifixum qui exspectatur, sed venturum esse alium: hoc dicit, quod qui est *heri et hodie, Idem est in saecula*. Per hoc quippe manifeste ait quod qui venit, rursus venturus sit, idemque ipse et ante erat, et est, et erit in saecula. Nam nunc quoque dicunt Judaei alium venturum; et cum eo qui est seipsos privaverint, incident in Antichristum. *Doctrinis variis et peregrinis nolite abduci*. Non solum peregrinis, sed etiam variis vult eos abduci: noverat enim ex utraque parte nascituram perniciem seductis. *Optimum est enim gratia stabiliri cor, non escis, quae non profuerunt ambulanti in eis*. Hic paulatim subindicat eos qui introducebant observationem ciborum: fide enim munda sunt omnia: fide ergo ciborum: fide ergo opus est, non cibis. 10. *Habemus enim altare, de quo edere non habent potestatem qui tabernaculo deserviunt*. Quae sunt apud nos, inquit, non sunt qualia Judaica, adeo ut nec pontifici quidem liceat *eorum* esse participem. Quamobrem, quoniam dixit: Ne observetis, videbatur autem hoc esse ejus qui sua destruit, hoc rursus invertit. Num nos quoque non observamus, inquit? Observamus etiam vehementius, ne ipsis quidem sacerdotibus haec impertientes. 11. *Quorum enim animalium infertur sanguis pro peccato in sancta per pontificem, horum corpora cremantur extra castra*. 12. *Propter quod et Jesus ut sanctificaret per suum sanguinem populum, extra portam passus est*. Vidisti figuram resplendentem? *Extra castra*, inquit, et, *Extra portam*. Quoniam ergo quae offerebantur pro peccato typus quidam erant, et extra castra in holocaustum incendebantur, jure merito extra portam passus est Jesus qui pro peccatis nostris oblati est. Quocirca etiam nos oportet eum qui pro nobis mortem tulit imitari, longeque a curis hujus mundi recedere, hoc est, extra mundum simus, et seorsum a rebus terrenis. Unde hoc significatur subjunctum: 13. *Exeamus ergo ad eum extra castra, improprium ejus portantes*, hoc est, eadem patientes, societatem cum eo habentes in passionibus. Tamquam condemnatus, foras actus est in crucem: neque nos ergo pudeat foras et extra mundum exire. Illud quippe innuit per id quod dicit: *Extra castra*, et, *Extra portam*. 14. *Non enim habemus hic, inquit, manentem civitatem, sed futuram inquirimus*. 15. *Per ipsum ergo offeramus hostiam laudis semper Deo, id est, fructum confitentium nomini ejus*. Per ipsum, ait, tamquam per pontificem, quod ad carnem attinet. *Confitentium*, inquit, *nomini ejus*. Hoc est, Nihil loquamur maledicum, nihil protervum, nihil audax, nihil impudens, nihil arrogans; sed cum pudore et reverentia omnia faciamus et dicamus. Quod quidem non temere dicit, sed ut qui nosset eos esse in afflictione: anima autem spem abjicit in afflictionibus, et pudorem exuit. Sed ne nos, inquit. Ecce rursus hoc ipsum dicit quod dicebat superius: *Non deserentes*, inquit, *congregationem*

Commented [c272]: col.227

nostram (Hebr. 10. 25). Sic enim poterimus omnia facere cum pudore et reverenter: saepe enim ipsorum quoque hominum pudore affecti, multa quae sunt improba non faciamus. 16.

Beneficentiae autem et communionis nolite oblivisci.

3. *Hospitalitas commendatur.* – Haec tunc quidem Paulus dicebat, nunc vero ego dico: non autem praesentibus tantum dico fratribus, sed etiam absentibus. Nemo vestra rapuit: si autem alii vestras facultates rapuerunt, unde licet ostendite hospitalitatem. Quamnam ergo nunc habebimus excusationem, cum isti etiam post suorum bonorum rapinam haec audiant? Et vide, hic dicit, *Beneficentiae nolite oblivisci*, cum prius dixisset, *Hospitalitatis*, non aliud et aliud subinde ostendens, sed unum et idem per variam dictionem. Et non dixit, Susceptionis hospitum nolite oblivisci, sed, *Hospitalitatis*, hoc est, Non solum excipite hospites, sed etiam hospites diligite. Nec dixit futuram et repositam remunerationem, ne eos rursus reddat supiniores, sed eam quae jam fuit data: *Per hanc enim*, intulit, *quidam inscientes hospitio exceperunt angelos*. Sed superiora videamus, *Honorabile*, *inquit*, *connubium in omnibus, et torus immaculatus?*

Commented [c273]: col.228

Quomodo? Quoniam in castitate, inquit, et pudicitia conservat fidelem. Hic etiam tacite tangit Iudaeos, quod abominandum existimarent concubitum: *Et qui ex coitu resurgit*, inquit, *non est purus*. Non sunt abominanda quae sunt ex natura, o ingrati et nullo sensu praedite Iudae, sed quae sunt ex voluntate et libero animi arbitrio: nam si honorabile et mundum est matrimonium, cur etiam ex eo pollui existimas? *Sint mores*, inquit, *sine avaritia*. Quoniam multi, postquam sua bona effunderint, volunt praetextu eleemosynae ea rursus acquirere, propterea dicit, *Sint mores sine avaritia*: hoc est, Ea tantum quaeramus quibus est opus, et quae sunt necessaria. Quid vero, si ne ea quidem nobis suppetant? Non ita est, non ita est: ipse enim dixit, et non mentitur: *Non te deseram, neque te derelinquam*. Ita ut confidenter dicamus: *Dominus mihi adjutor: non timebo quid faciat mihi homo* (Psal. 117. 6). Ac si diceret: Habes ab ipso promissum, ne dubites de caetero: ipse est pollicitus, ne ambigas. Illud autem, *Non te deseram*, non dicit solum de pecuniis, sed etiam de aliis omnibus. *Dominus mihi adjutor: non timebo quid faciat mihi homo*. Et merito Prophetae dictum addidit, sic obsecrans sermonem, et alacriores nos reddens, ut ne desperemus. Hoc ergo nos quoque dicamus in omnibus tentationibus, humana irrideamus: donec Deum habemus propitium, nemo nos superabit. Ut enim, si ille sit inimicus, etiamsi omnes sint amici, nihil prodest: ita si ipse sit amicus, etiamsi omnes belligerentur, nihil nos laedit. Ideo dixit: *Non timebo quid faciat mihi homo*. *Mementote praepositorum vestrorum, qui vobis loquuti sunt verbum Dei*. Hic quoque existimo eum dicere de auxilio: hoc enim est, *Qui vobis loquuti sunt verbum Dei*. *Quorum intuentes exitum conversationis, imitami fide*. Quid est, *Intuentes?* Assidue versantes, apud vos examinantes, ratiocinantes, accurate et exacte quaerentes, ut vultis scrutantes. Recte dicit, *Exitum conversationis*; hoc est, qui pertingit usque ad finem, quoniam bonum finem habuit eorum conversatio. *Jesus Christus heri et hodie, idem et in saecula*. Id est: Ne existimetis quod tunc fecerit miracula, nunc autem non faciat: idem ipse est, et quoniam idem est, non est tempus quando non possit ista operari: ad quod forsitan respiciens dixit: *Mementote praepositorum vestrorum*. *Doctrinis variis et peregrinis nolite abduci*. *Peregrinis*, hoc est, diversis ab iis quas a nobis audivistis: *Variis*, hoc est, omne genus doctrinis. Tales enim nihil habent fixum et stabile, sed sunt variae, maxime id quod ad cibos pertinet. Idcirco ad hoc respiciens subiungit: *Bonum enim est gratia stabiliri cor, non escis*. Eae sunt variae, eae sunt peregrinae. Hic in superstitiosam ciborum observationem invehitur: ostendit enim quomodo ex superstitiosa ciborum observatione in alienam a recta fide doctrinam inciderint, indeque in varias et novas doctrinas sensim se demiserint. Et vide eum non audentem hoc aperte dicere, sed quasi in aenigmate. Dum enim dicit, *Nolite circumferri variis et novis doctrinis, et, Bonum enim est gratia stabiliri cor, non escis*; id ipsum fere dicit quod Christus, *Non quod intrat inquinat*

Commented [c274]: col.229

hominem, sed quod egreditur (Matth. 15. 11); ostenditque totum esse fidem: si ipsa nos stabiliierit, cor stat in tuto.

Fides est contraria ratiocinio. – Fides ergo confirmat et stabilizat, rationes vero labefaciunt; contraria enim est fides ratiocinio. *Quae non profuerunt, inquit, ambulantibus in eis.* Quid enim lucri, dic quaeso, capitur ex observatione? annon magis perdit? annon eum qui est huiusmodi statuit sub peccato? Si observandum est, observandum est ubi hinc lucrum observantibus obvenit. Bona observatio est amolito nequitiae, cor rectum, pietas in Deum, recta fides. *Quae non profuerunt, inquit, ambulantibus in eis;* hoc est, iis qui ea perpetuo custodiunt. Una est observatio abstinere a peccato. Quid enim prodest, cum sint nonnulli adeo scelerati et execrandi, ut sacrificiorum non possint esse participes? Quamobrem nihil eos reddebat salvos, quamvis studium ponerent in observationibus; sed, quoniam fidem non habebant, ne sic quidem eis profuerunt. Deinde ex figura tollit sacrificium, et ad exemplar primitivum deducit orationem, dicens: *Quorum enim animalium inferitur sanguis pro peccato in sancta per pontificem, horum corpora cremantur extra castra. Quocirca Jesus extra portam passus est, ut sanctificaret populum proprio sanguine.* Illa ergo horum erant figura, et sic omnia implevit Christus passus extra. Hic etiam significat eum sua sponte esse perpassum; ostendens quod neque illa temere facta sunt, sed figura quaedam erant et ipsa dispensatio non foris passionis erat, sed sanguis in caelum est sublatus.

4. Vides ergo quod sumus participes sanguinis qui inferebatur in sancta, sancta vera; sacrificii quo solo fruebatur sacerdos. Nos ergo veritatis participes sumus. Si ergo non improprietatis, sed sanctificationis sumus participes, improprium erat causa sanctificationis: nam ut ipse fuit probro affectus, ita nos quoque. Si ergo exierimus, cum eo crimus participes.

Crucem ferre debemus ut Christus tulit. – Quid est autem, *Exeamus ad ipsum?* Simus participes ejus perpassum, feramus ejus improprium: non enim sine causa passus est extra portam, sed ut nos etiam crucem ejus feramus, et maneamus extra mundum, et ibi permanere studeamus. Sicut ille probris appetebatur tamquam condemnatus, ita nos quoque. *Et per ipsum offeramus Deo sacrificium.* Quodnam dicit sacrificium? Ipse interpretatus est dicens, *Fructum laborum confitentium nomini ejus*, hoc est, preces hymnos, gratiarum actionem; illa enim sunt fructus laborum. Illi offerebant oves, boves et vitulos, et dabant sacerdoti: nos autem nihil horum offeramus, sed gratiarum actionem, et in omnibus, quod fieri potest, Christi imitationem: hoc germinent labra nostra. *Beneficentiae et participationis nolite oblivisci: talibus enim hostiis placatur Deus.* Demus et hoc sacrificium, ut offerat Patri: alias enim non offeruntur, nisi per Filium, vel potius per cor contritum. Haec omnia sic dixit propter imbecillos auditores: est enim perspicuum quod Filii sit gratia: alioquin enim quomodo est honor aequalis? *Ut omnes, inquit, honorent Filium, sicut honorant Patrem (Joan. 5. 25).* Nisi glorificato Patre glorificetur et Filius, ubi est honor aequalis? Quia fructus laborum confitentium nomini ejus est gratiarum actio propter omnia et ea quae pro nobis passus est: omnia feramus grato animo, sive sit paupertas, sive morbus, sive quidvis aliud: nam quae nobis conferunt ipse scit solus. *Quid enim oremus, inquit, sicut oportet, nescimus (Rom. 8. 26).* Qui ergo ne scimus quidem petere quod oportet, nisi spiritum apprehendamus, quomodo ea quae nobis conferunt sciamus? Studeamus ergo pro omnibus offerre gratiarum actionem, omniaque forti animo feramus. Sumus in paupertate, sumus in morbo, gratias agamus: cum calumniis appetimur, quando male patimur, agamus gratias: hoc enim facit ut simus Deo propinqui, tunc etiam Deum habemus debitorem. Quando autem sunt nobis res secundae et beneficiis afficimur, Deo sumus debitores: alioquin etiam haec saepe sunt nobis in iudicium, illa vero ad eluendas poenas peccatorum. Illa attrahunt misericordiam, illa benignitatem et clementiam: haec autem extollunt etiam ad arrogantiam, deducunt ad socordiam,

Commented [c275]: col.230

et efficiunt ut ex phantasia de nobis magna apprehendamus: haec nos enervant. Propterea dicebat etiam Propheta: *Bonum mihi quia humiliasti me, ut discam justificationes tuas* (Psal. 118. 71). Quando beneficio affectus et a malis liberatus fuit Ezechias, in altum elatum est cor ejus: quando autem aegrotavit, tunc est humiliatus, tunc fuit Deo propinquus. *Quando, inquit, occidebat eos, tunc quaerebant eum, et convertebantur et mane veniebant ad eum* (Psal. 77. 34); et rursus, *Quando est incrassatus et impinguatus, recalcitravit dilectus* (Deut. 32. 15). *Cognoscitur enim Dominus judicia faciens*. Magnum bonum est afflictio. Arcta enim est via: quamobrem afflictio nos tradit in arctam. Qui non affligitur, non potest intrare. Qui enim in arcta seipsum affligit et premit, is est etiam qui fruitur requie: qui autem seipsum dilatat, neque ingreditur, et premitur tamquam cuneus, ut ita dicam, pulsus. Audi quomodo hanc arctam viam ingressus est Paulus. *Castigo corpus meum, inquit, et in servitutum redigo* (1. Cor. 9. 27). Castigabat corpus, ut posset intrare: propterea in omnibus afflictionibus Deo perpetuo agebat gratias. Pecuniis es multatus? hoc latitudinis multum tibi attulit. A gloria excidisti? alia haec latitudo. Calumniis es appetitus? credita fuere quae adversus te sunt dicta, quorum non eras tibi conscius? laetere et exsulta. *Beati enim, inquit, estis, quando vos probris affecerint homines, et dixerint omne malum contra vos, mentientes propter me. Gaudete et exsultate, quoniam merces vestra copiosa est in caelis* (Matth. 5. 11. 12). Quid miraris si tristitia afficeris, et vis liberari a tentationibus? Paulus voluit liberari, et saepe Deum rogavit, nec impetravit: illud enim, *ter*, saepe significat. *Propter quod ter Dominum, inquit, rogavi: et dixit mihi, Sufficit tibi gratia mea: virtus enim mea in infirmitate perficitur* (2. Cor. 12. 8. 9). Infirmitatem hic dicit afflictiones. Quid vero? Quoniam haec audivit, grato animo haec tulit, et dicit: *Propterea glorior in infirmitatibus meis* (Ib. v. 10); hoc est, mihi placeo et quiesco in afflictionibus. Pro omnibus ergo agamus gratias, pro rebus secundis et pro afflictionibus: ne murmuremus, ne simus ingrati. Dic et tu: *Nudus exivi de ventre matris meae, et nudus excedam* (Job. 1. 21). Non provenisti gloria insignis; ne quaeras gloriam. Nudus non solum pecuniis, sed etiam gloria et bona existimatione ingressus es in hanc vitam.

Divitiae impedimentum ad salutem. – Cogita quot mala saepe orta sunt ex pecuniis; imo potius audi quid dicat Christus: *Facilius est, inquit, camelum intrare per foramen acus, quam divitem intrare in regnum caelorum* (Matth. 19. 24). Vides quot bonorum impedimentum sunt divitiae, et tu quaeris ditescere: nec in paupertate gaudes, quod sit eversum impedimentum? Adeo est angusta via quae ducit ad regnum: adeo latae sunt divitiae, moleque plenae ac tumore. *Propterea dicit, Vende quae habes* (Matth. 19. 21), ut illa via te suscipiat. Cur cupis pecunias? propterea eas tibi abstulit, ut te liberet a servitute. Nam veri quoque patres, cum filius fuerit corruptus consuetudine alicujus meretricis, et ei saepe admonito non persuaserit ut ab ea discedat, meretricem procul amandant. Talis est etiam copia pecuniae. Nostri itaque curam gerens Dominus, et a noxa quae inde accipitur nos liberans, aufert nostras pecunias. Ne existimemus ergo paupertatem esse malum: peccatum solum est malum. Neque enim divitiae per se sunt bonum: solum Deo placere est bonum. Paupertatem ergo quaeramus, hanc sectemur: ita caelum apprehendemus, ita caelestia bona consequemur: quae detur nobis omnibus consequi, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri una cum sancte Spiritu sit gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in saecula saeculorum. Amen.

Commented [c276]: col.231

Commented [c277]: col.232

HOMILIA XXXIV (col.231-6)

CAP. 13. v. 17. *Obedite praepositis vestris, et subjacete eis: ipsi enim pervigilant quasi rationem pro animabus vestris reddituri: ut cum gaudio hoc faciant, et non gementes: hoc enim non expedit vobis.*

Commented [c278]: col.231

1. Magistratum et rectorem non habere malum est, et argumentum multarum calamitatum, ac principium perturbationis ac confusionis: maxime vero in Ecclesia id tanto perniciosius est, quanto principatus ejus major est et sublimior. Nam sicut si chori coryphaeum et ducem sustuleris, non erit amplius chorus congruus et ordinatus; et si phalange exercitus amoveris imperatorem, non erit amplius ordinata acies; et si navigio ademeris gubernatorem, navem demerges: ita etiam, si a grege pastorem abstuleris, omnia ever tisti. Atque malum quidem est magistratus et rectoris defectus, et occasio eversionis; non minus autem malum est etiam inobedientia eorum qui eis sunt subjecti: nam idem rursus accidit. Populus enim non sarens rectori ac magistratui, est similis ei qui non habet, et forte etiam deterior: nam illic quidem etiam eis datur venia, si ordo et moderatio non observetur; hic autem non ita, sed etiam puniuntur. At dicet fortasse quispiam, tertium esse malum, cum malus sit rector. Ego quoque id scio, et non parvum hoc malum, sed etiam longe pejus defectu rectoris ac magistratus: melius est enim a nullo duci, quam duci a malo. Nam ille quidem saepe evasit salvus, saepe etiam venit in periculum; hic autem omnino veniet in periculum, ne abducatur in barathrum agetur. Quomodo ergo dicit Paulus: *Obedite praepositis vestris, et subjacete eis*? Cum superius dixerit: *Quorum intuentes exitum conversationis, imitamini fidem*; tunc dixit, *Obedite praepositis vestris, et subjacete*. Quid ergo, inquit, quando fuerit malus, et non obediemus ei? Malus, quomodo dicis? si propter fidem quidem, fuge eum et evita, non solum si sit homo, sed etiam si angelus descens e caelo: sin autem propter vitam, ne sis nimis curiosus. Nec hoc exemplum ex me allatum dico, sed a divina Scriptura. Audi enim Christum dicentem: *Super cathedram Moysis sederunt scribae et Pharisei* (Matth. 23. 2. 3). Cum de iis prius multa dixisset gravia, tunc dicit: *Super cathedram Moysis sederunt. Quaecumque vobis dixerint, facite: quaecumque autem fecerint, nolite facere*. Habent, inquit, dignitatem, sed vitae sunt immundae. At non vitam, sed verba attendite: nam propter mores quidem nullus damnum acceperit. Quare? Quoniam et ii sunt omnibus manifesti; et nec ipse, etiamsi millies sit malus, mala umquam docebit. Sed propter fidem. Neque enim est id omnibus manifestum; neque malus recusabit doctrinam docere perversam. Nam illud quoque, *Nolite judicare, ut non judicemini* (Matth. 7. 1), de vita dictum est, non de fide: Id quidem certe quod subjungitur, hoc ostendit. *Quid enim vides*, inquit, *festucam in oculo fratris tui, trabem autem in oculo tuo non animadvertis* (Ibid. v. 3)? *Quaecumque ergo dixerint vobis ut faciatis, facite* (facere autem est operis, non fidei); *secundum autem opera eorum nolite facere*. Vides quod non agat de dogmatibus, sed de vita et operibus? Sed Paulus eos primum commendavit, et tunc dicit: *Obedite praepositis vestris, et subjecti estote: ipsi enim vigilat pro animabus vestris tamquam rationem reddituri*. Audiant etiam qui regunt, nos solum iis qui reguntur, quod quemadmodum decet subditos esse obediens, ita oportet principes, esse vigilantes et sobrios. Quid dicis? vigilat, imminet periculum ejus capiti, subjicitur poenis peccatorum tuorum, et propter te est tanto obnoxius timori, et tu es piger et ignavus, torpesque et es sordidus, nec vis obsequi? Ideo subjungit dicens: *Ut cum gaudio hoc faciant, et non gementes: hoc enim non expedit vobis*. Vides quod princeps si contemnatur, non oporteat se ulcisci; sed maxima ultio sit fieri et ingemiscere? et merito. Nam et medico, si contemnatur ab aegroto, non licet se ulcisci, sed flere et ingemiscere. Sin autem ille ingemiscat, te ulciscetur Deus. Si enim pro peccatis nostris ingemiscentes Deum attrahimus, pro aliorum arrogantia et contemptu si

Commented [c279]: col.232

ingemiscimus, annon multo magis? Vides quod non sinit eum erumpere ad probra et contumelias? vides quanta sit philosophia? Oportet eum ingemiscere qui despicitur, qui conculcatur, qui **conspuitur**. Ne confidas quod te non ulciscitur: gemutus enim est quavis ultione deterior. Nam quando ipse nihil proficit gemens, vocat Dominum: et sicut quando praeceptorem puer non audiverit, vocatur qui in eum se gerat austerius: ita hic quoque.

Commented [c280]: col.233

Qui regunt Ecclesiam, quanto in periculo versentur. Dignitates fugiendae, non quaerendae. – Papae, quantum est periculum! quid miseris illis dixeris qui se conjiciunt in tantam abyssum suppliciorum? Omnium quos regis, mulierum et virorum et puerorum, a te reddenda est ratio: tanto igni caput tuum subijcis. Miror an fieri possit ut aliquis ex rectoribus sit salvus, cum videam post minas et praesentem socordiam aliquos adhuc accurrentes, et se conjicientes in tantam molem administrationis. Nam si ii, qui necessitate trahuntur, non habent excusationem aut veniam, si rem male administrent et sint negligentes; nam et Aaron tractus est necessitate et venit in periculum; et Moyses etiam, cum saepe recusasset; et Saul, cui creditum aliud fuerat imperium, postquam recusavit, vocatus est in periculum, quoniam ipsum male administrarat: quanto magis ii qui in hoc studium ponunt, et in id se conjecerunt? qui est enim talis, longe magis se omni privabit venia. Timere enim oportet et contremiscere, et propter conscientiam et propter molem imperii; et neque si semel trahantur recusare, neque si non trahantur sponte in id incurrere; imo vero etiam fugere, praevidentes magnitudinem dignitatis. Rursus autem eos qui fuerint comprehensi oportet esse cautos et pios. Nihil immoderatum sit, omnia ex ordine fiant. Si priusquam promovearis id praesentias, recede, persuasus te ea re esse indignum: si rursus fueris comprehensus, similiter cautionem adhibe et reverentiam, ubique ostendens animum. 18. *Orate, inquit, etiam pro nobis: confidimus enim quod bonam conscientiam habemus, in omnibus bene volentes conversari.*

2. Vides quod in his se purget et excuset, ut qui scribat ad eos tamquam ad molestia affectos, tamquam ad aversantes, tamquam ad eos qui in eum erant affecti ut transgressorem, qui ne nomen quidem ejus audire ferebant. Quoniam ergo ea exigebat ab iis qui ipsum oderant, quae caeteri omnes ab iis qui diligunt, ea de causa ponit hic, dicens: *Confidimus quod bonam conscientiam habemus.* Ne mihi enim, inquit, dixeris accusationes: nostra, inquit, nihil nos improbat conscientia, neque nobis conscii sumus quod vobis fuerimus insidiati. *Confidimus enim, inquit, quod bonam conscientiam habemus. In omnibus benevolentes conversari.* Ergo non solum inter ethnicos, sed etiam inter vos. Nihil cum fraude fecimus, nec cum hypocrisi: est enim verisimile has in eum calumnias fuisse intentatas. Nam quod falso accusatus fuerit, audi Jacobum dicentem: *Audierunt enim, inquit, de te, quod discessionem doceas a lege (Act. 21. 21).* Non ut inimicus, inquit, nec ut hostis haec scribo, sed ut amicus. Et hoc ostendit ex eo quod deinceps sequitur. 19. *Amplius autem deprecor vos hoc facere, quo celerius restituat vobis.* Hoc erat ejus qui vehementer eos amabat, ita precari. Et non solum, inquit, precari, sed cum omni studio: ut ego cito veniam ad vos. **Hoc** est ejus qui sibi nihil est conscius, studium ponere ut ad eos perveniat, et rogare ipsos ut pro suarent. Ea de causa cum prius ad ipsos petisset orationes, tunc eis quoque precatur omnia bona. 20. *Deus autem, inquit, pacis.* Hoc dicit eo quod inter eos dissensiones orirentur. Si ergo, inquit, Deus pacis Deus est, ne sit vobis nobiscum dissidium. *Qui eduxit de terra Pastorem ovium.* Hoc dictum est de resurrectione. *Magnum.* Aliud additamentum. Hic rursus usque ad finem eis confirmat quod dicitur de resurrectione. *In sanguine testamenti aeterni, Dominum nostrum Jesum Christum,* 21. *Aptet vos in omni bono opere, ut faciatis ejus voluntatem: faciens in vobis quod placeat coram se.* Rursus eis magna suo tribuit testimonio: Integrum enim reddi dicitur id quod habet initium, et deinde impletur. Et eis precatur: quod est desiderantis. Et vide: in aliis quidem epistolis precatur in initio, hic autem in fine. *Faciens, inquit,*

Commented [c281]: col.234

in vobis quod placeat coram se per Jesum Christum: cui est gloria saecula saeculorum. Amen. 22. Rogo autem vos, fratres, ut sufferatis verbum solatii: etenim perpaucis scripsi vobis. Vides quoniam quod ad neminem scripsit, hoc ad eos scribit? Etenim perpaucis, inquit, scripsi vobis; hoc est, Nec sum molestus vobis verborum prolixitate. Existimo eos non fuisse admodum infensos Timotheo: unde etiam eum praeposuit. 23. Cognoscite enim, inquit, fratrem Timotheum dimissum: cum quo, si citius venerit, videbo vos. Dimissum, inquit: unde? Existimo eum fuisse conjectum in carcerem: aut, si non ita sit, dimissum Athenis; nam hoc quoque situm est in Actibus. 24. Salutate omnes praepositos vestros et omnes sanctos. Salutant vos de Italia fratres. 25. Gratia cum omnibus vobis. Amen. Vides quomodo ostendat virtutem neque ex Deo omnino, neque ex nobis solum esse ortam? dicendo enim, Integros vos faciat in omni bono opere, et caetera, hoc significat, ac si diceret: Habetis quidem virtutem; opus autem habetis complemento. Cum dicit autem: Opere et verbo bono, significavit et vitam et dogmata recta esse debere. Recte etiam hoc addidit: Faciens in vobis quod placeat coram se. Coram se: haec enim est virtus maxima facere quod placeat coram Deo: sicut etiam dicit Propheta: Secundum puritatem manuum mearum in conspectu oculorum ejus (Psal. 17. 21. 25). Cum tam multa autem scripsisset, pauca ea esse dixit, si videlicet conferantur cum iis quae erat dicturus: sicut etiam alibi dicit: Sicut scripi vobis in brevi: prout potestis legentes intelligere prudentiam meam in mysterio Christi (Ephes. 3. 3. 4). Vide autem ejus sapientiam. Non dixit, Rogo vos ut sufferatis verbum admonitionis, sed, Solatii, hoc est, consolationis, adhortationis. Non potest, inquit, quisquam defatigari ob prolixitatem eorum quae dicta sunt. Quid ergo? hoccine erat quod ut aversarentur faciebat? Minime: non tamen eis vult ostendere nec dicere, Pusillo estis animo: nam eorum qui sunt ejusmodi est proprium non ferre longam orationem. Cognoscite fratrem Timotheum dimissum, cum quo, si celerius venerit, videbo vos. Hoc satis est ad eis persuadendum ut se demittant, si paratus est venire cum discipulo. Salutate omnes praepositos vestros et omnes sanctos. Vide quomodo ipsos honoraverit, siquidem ad illos pro istis scripsit. Salutant vos de Italia fratres. Gratia cum omnibus vobis. Amen. Quod erat commune omnium, hoc ultimum posuit. Quomodo autem est gratia nobiscum? Si non probro et contumelia afficiamus beneficium: si non simus socordes adversus donum. Quid est gratia? Remissio peccatorum, purgatio: haec enim nobiscum est. Quis enim, qui probro affecit et contumelia, potest custodire gratiam, et eam non perdit? Utpote condonavit tibi peccata: quomodo erit tecum gratia, aut bona existimatio, aut Spiritus operatio, nisi per bonas actiones eam attraxeris? Hoc enim est causa omnium bonorum, quod in nobis semper maneat gratia Spiritus: ea enim est nobis dux ad omnia, sicut quando ea a nobis avolaverit, nos perdit et desertos reddit.

3. Ne eam ergo repellamus; est enim in nostra potestate ut ea et maneat, et recedat. Illud enim fit, quando cogitamus caelestia; hoc vero, quando ea quae ad hanc vitam pertinent. Quem mundus, inquit, non potest accipere, quia non videt eum, nec scit eum (Joan. 14. 17). Mundum vocat vitam improbam et turpem. Vides non esse mundanae animae ut id habeat? Multo ergo nobis studio opus est, ut id a nobis retineatur, nostraque omnia dispense et administret eaque in tuto, et multa pace collocet. Sicut enim fieri non potest ut navis, quae vento secundo fertur, impediatur, neque ut demergatur, donec vento fruatur prospero et perpetuo; sed et postquam redierit, magnam sui successus praebet gloriam et nautis et vectoribus: illis quidem dans quietem, et non sinens ut remis adlaborent; hos autem ab omni metu liberans, et jucundissimum spectaculum eis suum praebens cursum: ita etiam anima divino munita Spiritu est superior quidem omnibus fluctibus hujus vitae; viam autem, quae fert in caelum, secatur vehementius quam illa navis, ut quae non pellatur a vento, sed vela habeat, eaque munda impleta ab ipso Paracleto: et a nostra cogitatione expellit quidquid est molle, enervatum et dissolutum. Ut enim ventus

Commented [c282]: col.235

incidens in velum laxum et molle, nihil egerit: ita etiam sanctus Spiritus in animam mollem pati non potest ut maneat, sed magna intensione opus est et vehementia.

Animus Christiani ardens sit oportet. – Itaque oportet ut nobis sit ardens animus, et semper sint nostra opera intensa, fortia et constantia: ut, quando oramus, hoc a nobis cum magna faciendum est intensione, animam in caelum intendentibus, non funibus, sed magna animi alacritate. Quando rursus miseremur, nobis opus est intensione, ne cura domus et sollicitudo de liberis et uxore, et metus paupertatis irruens, velum laxet et remittat. Nam si id undique recte intenderimus spe futurorum, recte suscepit operationem Spiritus: ex illis autem rebus caducis et miseris nihil in eam incidet; sed etsi incidet; sed etsi inciderit, ipsam quidem nihil laedit, sed statim firmitate ac duritie repellitur et **excidit** excussum. Propterea ergo nobis magna opus est intensione: etenim nos quoque magnum et spatiosum mare navigamus, plenum multis belluis et scopulis, et multas nobis pariens tempestates, et ex magna serenitate saevissimas procellas excitans. Oportet ergo, si velimus facile navigare et sine periculo, vela tendere, hoc est, liberum animi nostri arbitrium: hoc etiam nobis sufficit. Nam Abraham quoque postquam suum ad Deum intendit desiderium, perfectamque et integram exhibuit voluntatem, quam re alia opus habuit? nulla, sed *Credidit Deo, et reputatum est ei ad iustitiam* (Gen. 15. 6). Fides autem est purae et sinceræ voluntatis. Obtulit filium, et quamvis non occiderit, accepit tamen mercedem ac si occidisset; et quamvis factum non esset opus, data est tamen merces. Sint ergo nobis vela munda, nova et non inveterata: *Nam quidquid inveterascit et consenescit, prope interitum est* (Hebr. 8. 13): non perforata, ut contineant operationem Spiritus: *Animalis* enim, inquit, *homo non capit ea quae sunt Spiritus* (1. Cor. 2. 14). Sicut enim telae araneorum vim venti non susceperint: ita nec anima hujus vitae curis dedita, nec homo animalis poterit umquam suscipere gratiam Spiritus. Ab illis enim nihil distant nostrae cogitationes, visu quidem solum servantes consequentiam, privatae omni virtute. Sed nostra non sunt hujusmodi, si sapiamus; sed quidquid inciderit, tenent omnia, et sunt omnibus superiora, et quovis laqueo fortiora.

Spiritualis omnia fert libenter. – Sit enim vir aliquis spiritualis, et ei contingant innumerabilia mala et incommoda, a nullo eorum capitur. Et quid dico? inferatur illi paupertas, morbus, contumeliae, maledicta, ludibria, plagae, omne genus supplicii, omne genus irrisiois et opprobrii; at tamquam qui sit extra orbem terrae et liber ab omnibus corporis affectionibus, ita omnia irridebit. Quod autem haec verba non temere jactentur, multos existimo nunc quoque esse hujusmodi, ut ex iis qui se receperunt in solitudines. Sed non est, inquit, mirum. Ego autem dico tales etiam esse in civitatibus, quos minime existimes. Si vis autem, possum ostendere aliquos ex iis qui fuerunt olim. Et ut intelligas, veniat tibi in mentem Paulus; quid non grave est passus? quid non sustinuit? sed omnia ferebat fortiter. Hunc imitemur: ita enim poterimus deduci ad portus tranquillos cum multis mercibus. Mentem ergo nostram in caelum extendamus, teneamur illo desiderio, nos conjiciamus in ignem spirituales, flamma nos conservemus. Nemo flammam secum ferens, timet eos qui occurrunt; sive sit fera, sive homo, sive laquei innumerabiles, quamdiu fueris ignitus, omnia cedunt, omnia dant locum. Flamma non potest ferri, rogos non potest tolerari, omnia consumit. Hoc igne nos induamus, gloriam referamus Domino nostro Jesu Christo, cum quo Patri simul cum sancto Spiritu gloria, potentia et honor, nunc et semper, et in saecula saeculorum. Amen.

Commented [c283]: col.236